

Ministerul de Resbel

Carol I,
Prin gratia lui Dumnezeu si vointa nationala,
Rege al Romaniei,
La toti de fata si viitori, sanatate:
Avand in vedere art.4 al legii din Martie 1883,
asupra serviciului de stat major; asupra
raportului ministrului Nostru secretar
de Stat la departamentul de resbel sub
No.14.498,
Am decretat si decretam:
Art.1. Se infiinteaza pe langa
marele stat-major o scola superioara
de resbel, destinata a forma
oficieri de stat-major.

1889 **130** 2019
de ani

de ÎNVĂȚĂMÂNT MILITAR
SUPERIOR ROMÂNESC

BULETINUL UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

1/2019
IANUARIE-MARTIE

CONSILIUL EDITORIAL

PREȘEDINTE

Gl.bg.prof.univ.dr. Gheorghe CALOPĂREANU

MEMBRI

Col.prof.univ.dr. Daniel DUMITRU

Col.prof.univ.dr. Valentin DRAGOMIRESCU

Col.prof.univ.dr. Iulian MARTIN

Col.prof.univ.dr. Ioana ENACHE

Col.prof.univ.dr. Constantin POPESCU

Col.(r) prof.univ.dr. Gelu ALEXANDRESCU

Col.prof.univ.dr. Ion PURICEL

Col. prof.univ.dr. Doina MUREȘAN

Col.prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI

Cdor.conf.univ.dr. Marius ȘERBESZKI

Col.prof.univ.dr. Daniel GHIBA

Col.lect.univ.dr. Florin CÎRCIUMARU

Cdor.conf.univ.dr.ing. Laurențiu-Răducu POPESCU

Col.prof.univ.dr. Marinel-Dorel BUȘE

Col.prof.univ.dr. Cezar VASILESCU

Col.prof.univ.dr. Dănuț TURCU

Col.prof.univ.dr. Dorin EPARU

Col.prof.univ.dr. Marilena MOROȘAN

Cdor.prof.univ.dr. Florin NISTOR

Col.conf.univ.dr. Alexandru STOICA

Col.conf.univ.dr. Marius-Victor ROȘCA

Col.conf.univ.dr. Cristian-Octavian STANCIU

Lt.col.conf.univ.dr.ing. Dragoș BĂRBIERU

Lt.col.conf.univ.dr. Alexandru HERCIU

Lt.col.conf.univ.dr. Marius PĂUNESCU

Mr.conf.univ.dr. Marinel-Adi MUSTAȚĂ

Conf.univ.dr. Luminița CRĂCIUN

COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor-șef

Laura MÎNDRICAN

Redactor

Irina TUDORACHE

Corectori

Mariana ROȘCA

Carmen-Luminița IACOBESCU

Tehnoredactor

Gabriela CHIRCORIAN

Coperta

Andreea GÎRTONEA

BULETINUL

UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”

1 / 2019

PUBLICAȚIE ȘTIINȚIFICĂ CU PRESTIGIU RECUNOSCUT DIN DOMENIUL „ȘTIINȚE MILITARE, INFORMAȚII ȘI ORDINE PUBLICĂ” AL CONSILIULUI NAȚIONAL DE ATESTARE A TITLURILOR, DIPLOMELOR ȘI CERTIFICATELOR UNIVERSITARE, INDEXATĂ ÎN BAZA DE DATE INTERNAȚIONALĂ CEEOL

PUBLICAȚIE FONDATĂ ÎN ANUL 1937

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
BUCUREȘTI, 2019

Coperta: Andreea GÎRTONEA

© Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea taxelor aferente cu condiția precizării sursei.

Responsabilitatea privind conținutul articolelor revine în totalitate autorilor.

Articolele revistei sunt supuse verificării procentului de similitudine prin sistemantiplagiat.ro.

CUPRINS

SECURITATE ȘI APĂRARE

- 7** Comanda misiunii – un model de *auftragstaktik*
Cpt.cdor.drd. Cristian ABAIANIȚI
-
- 15** Aspecte privind ”Red Team” și ”Red Teaming”
Lt.col.instr.av.drd. Cătălin CHIRIAC
-
- 21** Sisteme moderne de rachete sol-aer – National/Norwegian Advanced Surface-To-Air Missile System (NASAMS)
Mr. instr.sup.drd. Gelu ȚANU
Gl.mr.(rez.) prof.univ.dr. Florian RĂPAN
-
- 27** Arta operativă – componentă esențială în cadrul doctrinei navale
Cpt.cdor.drd. Cristian ABAIANIȚI
-
- 38** Aspecte privind întrebuințarea artileriei în operațiile contemporane
Lt.col.drd. Florin COTEȚ
-
- 44** Acțiuni cibernetice la adresa infrastructurilor critice din domeniul militar
Mr.drd. Petrișor PĂTRAȘCU
-
- 51** Sprijinul EOD în mediul operațional
Col.conf.univ.dr. Cristian-Octavian STANCIU

- 57** Cooperarea civili-militari în contextul mediului actual de securitate
Lt.col. drd. Eugen POPESCU
-
- 65** Abordări ale managementului riscului specific acțiunilor de sprijin logistic militar
Col.prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE
-
- 72** Mișcarea și transportul – componente de bază ale sprijinului logistic al unităților militare la pace
Prof.univ.dr.col. (r.) Sorin PÎNZARIU
Col. Costel-Dorel MÎNEA
-
- 80** Modul de realizare a proiectelor complexe din cadrul programului de investiții în securitate al NATO (NSIP)
Cdor.drd. Ștefan-Daniel COTIGĂ
-
- 86** Determinarea și creșterea capacității de luptă prin implicarea clerului militar în misiunile interne și internaționale
Preot militar drd. Traian CHIRCU
-
- 92** Dreptul operațional-canonic în contextul organizării și funcționării organismelor militare și ecleziale autohtone
Preot militar drd. Traian CHIRCU

SIGURANȚĂ ȘI ORDINE PUBLICĂ

- 97** Corupția *versus* nevoia de integritate
Drd. Iuliana PANĂ
Drd. Dan DINU
-
- 101** Evoluția acțiunilor serviciilor de informații românești pentru prevenirea și combaterea terorismului, crimei organizate și corupției
Slt.ing. Bogdan-Constantin PAGNEJER

108 Probleme actuale în realizarea cooperării informative
Drd. Dan DINU

112 Controlul și prevenirea infracțiunilor
Drd. Iuliana PANĂ

122 Aspecte privind ideologia terorismului islamic fundamentalist
în spațiul european
Lt.col.conf.univ.dr. Daniel ROMAN
Lt.col. Cristian Mircea DRĂGULIN

CONFLUENȚE ISTORICE

130 Date privind asigurarea sănătății oștilor Țărilor Române
în perioada medievală
Lt.col.med.drd. Ionuț RĂDULESCU

136 Comandorul Victor (Niță) Voinescu – de la erou la agent american
Lect.univ.dr. Florian BICHIR

COMANDA MISIUNII – UN MODEL DE AUFTRAGSTAKTIK

MISSION COMMAND – AN AUFTRAGSTAKTIK MODEL

LE COMMANDEMENT DE LA MISSION – UN MODÈLE D'AUFTRAGSTAKTIK

Cpt.cdor.drd. Cristian ABAIANIȚI*

Comanda și controlul au reprezentat de-a lungul istoriei militare, și încă suscită și în prezent, o preocupare acerbă a teoreticienilor militari privind utilizarea eficientă a acestor atribute ale conducerii militare pentru realizarea obiectivelor războiului. Mai mult decât atât, menționarea în manualul doctrinar al unei categorii de forțe a rolului pe care îl pot avea comanda și controlul descentralizat sau centralizat în conducerea unei operații reprezintă o consecință a practicii operative în istoria conflictelor armate.

Command and control were represented throughout military history, and still arising even in the present days, a strong concern of military theorists about the effective use of these attributes of military conduct to achieve the objectives of the war. Moreover, mentioning in the doctrinal manual of a services about the role of command and control decentralized or centralized in conducting an operation is a consequence of operational practice in the history of armed conflicts.

Au cours de l'histoire militaire, le commandement et le contrôle ont toujours suscité un vif intérêt des théoriciens militaires quant à l'utilisation efficace de ces attributs de commandement militaire pour atteindre les objectifs de la guerre. De plus, dans le manuel doctrinal d'une catégorie de forces la mention du rôle que le commandement et le contrôle décentralisé ou centralisé pourraient avoir dans la conduite d'une opération est une conséquence de la pratique opérationnelle dans l'histoire des conflits armés.

Cuvinte-cheie: misiune; sarcină; comanda; controlul.

Keywords: mission; task; command; control.

Mots-clés: mission; responsabilité; le commandement; le contrôle.

„Cine nu învață din istorie învață din propriul eșec”.

Winston Churchill

În contextul apariției și al extinderii exponențiale a acțiunilor din sfera războiului hibrid, folosirea instrumentului militar, în conjuncție cu celelalte instrumente ale puterii, produce rezultate dintre cele mai eficiente tocmai datorită experienței dobândite de-a lungul istoriei militare, referitor la folosirea unui C2 (comanda și controlul) corespunzător. Atât comanda, cât și controlul reprezintă două concepte

care funcționează în paralel și au cunoscut o evoluție simplă, de la a fi concentrate în autoritatea unei singure persoane până la a fi de tip descentralizat, unde autoritatea este împărțită pe paliere ale artei militare.

De-a lungul istoriei militare, atât organizarea socială, cât și volatilitatea condițiilor mediului de luptă au impus adoptarea unui stil de conducere militară care să răspundă coerent nevoilor de a îndeplini obiectivele războiului. Comanda și controlul, ca atribute ale conducerii militare, au fost aplicate în astfel de situații atât în forma

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: cristache_jurie@yahoo.com

centralizată, cât și în cea descentralizată, în funcție de condițiile mediului de luptă, de cultura și de educația militară, precum și de evoluția tehnologică atât în domeniul tehnicii militare, cât, și mai ales, în domeniul informațional.

Conceptul inițial, care descrie modalitatea de aplicare a celor două atribute ale conducerii militare, a fost cel reprezentat de ”auftragstaktik”¹ și a apărut în societatea militară prusacă în perioada premergătoare Primului Război Mondial. Deși, încă de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, acest concept este cunoscut de către liderii militari americani, semnificația acestuia este menționată aleatoriu de abia în anul 1986, în *FM 100-5 Operations*, sub denumirea de ”mission orders”², iar conceptul actual, denumit ”mission command”³, este adoptat recent, în anul 2010, în doctrina *AJP 01 (D) ”Allied Joint Doctrine”* a NATO, respectiv, în 2011, în Manualul doctrinar *ADP 3-0 ”Unified Land Operations”* al forțelor terestre SUA.

Atât conceptul prusac, cât și urmașul acestuia, cel american, urmăresc asigurarea unui nivel de flexibilitate necesar adaptării la condițiile interschimbabile ale mediului de luptă în vederea luării unor decizii corespunzătoare de către comandanții aflați pe teren, dar să nu depășească limitele impuse de intenția eșalonului superior care nu se află la fața locului, pe câmpul de luptă.

O astfel de condiție reprezentată de respectarea intenției este singurul element distinct care a adus modificări actualului concept, comparativ cu cel inițial. Exprimarea intenției doar în termeni de sarcină în perioada prusacă a fost îmbunătățită prin adăugarea scopului și a stării finale dorite tocmai pentru a sublinia clar în ce limite trebuie să fie manifestată libertatea de decizie.

Conceptul de *auftragstaktik* – apariție, evoluție și semnificații

Izvoarele conceptului prusac de *auftragstaktik* sunt atribuite perioadei Războiului de Șapte Ani (1756 - 1763), când Frederic al II-lea cel Mare (1712 - 1786) a considerat necesitatea păstrării, către propria persoană, a autorității de a comanda și de a coordona toate corpurile de armată în vederea realizării concentrării acestora în locul și la momentul ales pentru desfășurarea bătăliei decisive. Motivele acestui C2 rudimentar de tip centralizat sunt datorate nemobilizării populației pentru război tocmai pentru a suporta costurile

economice cu ajutorul acesteia. Ca urmare, armata era constituită, în cea mai mare parte, din prizonieri de război, din deținuți și din mercenari fără nicio conștiință națională, cultură și educație militară, pe care le aveau doar comandanții care erau de sorginte nobiliară prusacă. O astfel de armată nu prezenta garanții serioase privind delegarea de autoritate, iar exercitarea inițiativei de către subordonați reprezenta un risc major pentru realizarea obiectivelor războiului, astfel că decizia Kaiserului era cunoscută până la nivelul luptătorului, având pondere de lege pentru acesta din urmă. La sfârșitul acestui război, Frederic cel Mare ia decizia demobilizării armatei și păstrării unui număr redus de comandanți militari.

Bătăliile purtate de către cea de-a Patra Coaliție (1806-1807), formată din Prusia, din Rusia, din Regatul Saxoniei, din Suedia și din Marea Britanie, ca răspuns la campania lui Napoleon I, din timpul războaielor conduse de către acesta (1803-1815) au reprezentat un moment de reconsiderare profundă a necesității păstrării unui C2 centralizat. Acest nou conflict european găsește Prusia cu armata demobilizată și cu aceiași comandanți din timpul Războiului de Șapte Ani, dar cu vârste înaintate și nefamiliarizați cu stilul napoleonian de desfășurare a războiului. În aceste condiții, Prusia suferă o înfrângere dezastruoasă în timpul Campaniei Jena (1806), suportând condiții grele, prin Convenția de la Paris (8 septembrie 1808), când a fost forțată să cedeze „jumătate din teritoriul său, să plătească o indemnizație de 141 de milioane de franci, să-și limiteze efectivele militare la 42.000 și să accepte garnizoane franceze în principalele orașe prusace”⁴.

În perioada imediat următoare Campaniei Jena, regele Frederic Wilhelm al III-lea conștientizează necesitatea unor reforme în toate domeniile, iar pentru domeniul militar numește, în 1807, o Comisie de Reorganizare Militară (”Militär-Reorganisationskommission”⁵), care, pe lângă reformarea sistemului militar, a fost însărcinată și cu identificarea greșelilor comise în timpul Campaniei Jena, cu găsirea vinovaților și cu stabilirea măsurilor necesare care trebuiau imediat implementate. Unul dintre motivele eșecului produs în Campania Jena a fost reprezentat de lipsa coordonării eficiente a celor trei corpuri de armată conduse de generalul Christian Karl August Ludwig von Massenbach, de generalul Gerhard Johann David von Scharnhorst

și de generalul Karl Ludwig August Friedrich von Pfull.

În aceeași perioadă, apare consemnat în manualul doctrinar (*Exerzier reglement*⁶), publicat în anul 1806, ceea ce îi va fi atribuit, mai târziu, semnificația conceptului de *auftragstaktik*, și anume: „Comandantul trebuie să descrie concepția în puține cuvinte și să le arate subordonaților harta cu locația unde trebuie să se realizeze concentrarea întregii armate. Maniera prin care se redisloca fiecare corp de armată trebuie lăsată la latitudinea fiecărui comandant din subordine; cu cât mai repede cu atât mai bine. Comandantul întregii armate nu poate fi peste tot⁷. Concepția în acest context este privită ca fiind concepția de dislocare a tuturor corpurilor de armată și de concentrare a lor în vederea desfășurării bătăliei decisive. Așadar, apar primele idei despre necesitatea descentralizării C2 în etapa de dislocare.

O personalitate prusacă marcantă cu o gândire operativă remarcabilă a fost feldmareșalul Helmuth von Moltke Sr. (1800-1891), șef al Marelui Cartier General Prusac, din perioada 1857-1888, care a realizat că armatele de masă („million-man”⁸) nu puteau fi conduse către punctul de concentrare sau chiar în timpul bătăliei decisive doar prin prisma intuiției unui singur comandant al întregii armate. El susținea ideea ca „orice subordonat să acționeze din proprie inițiativă atunci când lipsesc ordine clare în acest sens, dar acțiunile executate să fie în consonanță cu intenția comandantului⁹. Acest tip de desfășurare a acțiunilor militare a purtat denumirea, în vremea respectivă, de „tacticile bazate pe misiune (*mission tactics*)”¹⁰.

De asemenea, Moltke Sr., în scrierile sale pentru realizarea *tacticilor bazate pe misiune*, aplică acea filosofie a conducerii, descrisă anterior prin intermediul a două tipuri de „ordine bazate pe misiuni” (*mission orders*¹¹): prima categorie de ordine, denumite „ordine directe sau exprese (*Befehl*)” erau acele ordine care descriau în detaliu atât sarcina, cât și metoda de îndeplinire, iar cea de-a doua categorie de ordine, denumite „directive” (*Direktiven*), erau acele ordine care transmiteau sarcina către subordonați și explicau motivele comandantului pentru desemnarea acelei sarcini, lăsând libertatea de acțiune subordonaților pentru îndeplinirea acelei sarcini¹², ceea ce susținea acea formă de C2 descentralizată. Moltke recunoaște că agreează mult mai mult conducerea bazată pe ordine

de tip directive în detrimentul ordinelor directe, conducere pe care a adoptat-o în timpul Războiului austro-prusac (1866), când a obținut o victorie răsunătoare în cadrul bătăliei de la Königgrätz (3 iulie 1866), precum și în cadrul Războiului franco-prusac (1870-1871).

Ca o lecție identificată în urma acestor războaie în care a fost implicată Prusia, Moltke subliniază importanța unui sistem de conducere bazat pe ordine, care pune accent pe „de ce”, în detrimentul a „cum” să fie executată o sarcină¹³. Tot Moltke menționa că „este foarte important ca subordonații să înțeleagă scopul operației, după care să treacă la executare, chiar dacă execuția, în sine, contravine cu ceea ce este menționat să se facă prin ordin. Din perspectiva comandantului eșalonului superior, este îndeajuns să se transmită către subordonați doar ceea ce este necesar a fi realizat pentru îndeplinirea scopului”¹⁴. Pentru a implementa sistemul de ordine bazate pe misiune, ca stil de conducere centralizat (dacă sunt aplicate ordinele directe) sau descentralizat (dacă sunt aplicate ordinele de tip directive) în cadrul tacticilor bazate pe misiune, Moltke, împreună cu Julius von Verdy du Vernois și Hermann von Wartensleben-Carow, editează, în anul 1869, manualul doctrinar denumit „Instructions for Large Unit Commanders”¹⁵, unde enumeră trei principii care susțin aceste tactici, astfel: accentuarea scopului, în detrimentul metodei, neexecutarea unui ordin direct, dacă situația din zona de acțiune s-a schimbat, iar subordonații pot îndeplini intenția comandantului prin alte mijloace și, ultimul principiu, imposibilitatea realizării complete și la timp a unei imagini despre câmpul/mediul de luptă/operational de către comandanții care nu se găsesc pe câmpul de luptă.

În concluzie, perioada lui Moltke este caracterizată de aplicarea tacticilor bazate pe misiune, prin folosirea ordinelor bazate pe misiune, cu accent pe directive, ceea ce denotă un C2 descentralizat, dar fără a neglija și utilitatea ordinelor directe pentru a marca comanda și controlul centralizat, atunci când inițiativa comandanților subordonați depășește limitele responsabilității. Stilul de conducere bazat pe directive se va concretiza, mai târziu, în conceptul de *auftragstaktik*.

Cel care va remodela filosofia conducerii, din viziunea lui Moltke, atribuindu-i denumirea de *auftragstaktik*, este generalul Otto von Moser, pe care l-a menționat, pentru prima dată, în Manualul

de luptă tactică ”Training and Control of the Battalion in Combat”¹⁶, în anul 1906, iar, în anul 1914, într-un manual de luptă al batalionului acest concept este definit ca fiind „o metodă de comandă și control prin intermediul căreia comandantul eșalonului superior invocă mai degrabă cooperarea dintre subordonați decât necesitatea transmiterii unor ordine detaliate și obligatorii, atunci când se urmărește realizarea sarcinilor”¹⁷.

Conceptul de *auftragstaktik* devine general valabil și aplicabil la începutul perioadei interbelice, când generalul Hans von Seeckt (1866-1936) definește acest concept ca fiind „o metodă de comandă și control de nivel tactic prin care li se asigură subordonaților libertatea de acțiune pentru îndeplinirea sarcinilor primite”¹⁸. De asemenea, în anul 1933, în manualul doctrinar al armatei germane ”Troop Command and Control”¹⁹ era menționat faptul că „fundamentele comenzii și ale controlului sunt reprezentate de misiune și situație”²⁰. Acest manual a avut aplicabilitate și în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în primii trei ani ai acestuia, când comandanții germani asigurau libertatea de acțiune necesară subordonaților, atât timp cât această libertate nu pune în pericol intențiile acestora. Această descentralizare a C2 a condus la obținerea unor rezultate răsunătoare de către Wehrmacht, până în anul 1942, când imixtiunea lui Hitler în deciziile de conducere a forțelor germane pe frontul de est a condus la abandonarea *auftragstaktikului* în detrimentul ordinelor directe transmise de către Führer, ceea ce a produs un lanț de înfrângeri zdrobitoare în cascadă.

Conceptul de comanda misiunii – de la apariție până în prezent

Urmând același tipar al apariției conceptului de *auftragstaktik*, și apariția conceptului de „comanda misiunii” (*mission command*²¹) sau „comanda bazată pe misiune”, așa cum se mai întâlnește în anumite manuale doctrinare naționale, este prevestită, inițial, prin dezbaterile și menționarea semnificației acesteia în literatura de specialitate americană.

Așa cum am menționat anterior, la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial, armata americană, prin reprezentanții săi militari, ia contact, pentru prima dată, cu conceptul despre *auftragstaktik* și despre semnificația acestuia. Sistemul de ordine bazate pe misiune, descrise de către Moltke,

sunt asimilate cu ordinele de tip directive, excluzându-le pe cele de tip direct sau expres. Semnificația ordinelor de tip directive, care au stat la baza conceptului de *auftragstaktik*, va fi, prima dată, menționată în doctrina forțelor terestre americane, din anul 1976, fără a li se atribui o denumire. Astfel, prin această doctrină s-a recunoscut necesitatea folosirii unor ordine „care să permită subordonaților să adopte o anumită flexibilitate în acțiune față de planul inițial, flexibilitate care să-i permită îndeplinirea misiunii în acord cu intenția comandantului”²².

Cu ediția din 1982 a *FM 100-5 Operations*, începe să fie menționată semnificația atribuită conceptului prusac, completată cu adoptarea, în manualul doctrinar din 1986, a conceptului de *ordine bazate pe misiune* (*”mission – type orders”*).

Versiunea, din 1993, a aceluiași manual face apel la „disponibilitatea și abilitatea de a acționa independent, în limitele impuse de intenția comandantului”²³, ceea ce reprezintă un pas important în trecerea comenzii și a controlului de la varianta centralizată la cea descentralizată.

Doctrina întrunită, din 2007, prevede faptul că unitatea de efort, în cazul unei acțiuni care implică atât instrumentul militar, cât și alte agenții guvernamentale sau neguvernamentale ori internaționale (*”unified action”*²⁴) este „posibilă prin intermediul unei execuții descentralizate în cadrul unui plan general centralizat”²⁵ cu intenția comandantului care reprezintă „o idee unificatoare ce permite descentralizarea execuției în cadrul unor direcționări generale și centralizate (...), fiind expresia clară și concisă a scopului operației și a stării finale dorite”²⁶, iar ordinele bazate pe misiune semnifică „acele ordine care direcționează subordonații pentru a îndeplini o anumită sarcină, fără a fi specificat cum trebuie aceasta să fie realizată”²⁷.

Odată cu această doctrină, este statuată, la nivel de principiu, descentralizarea comenzii și a controlului, marcându-se migrarea definitivă a acestei filosofii de la centralizarea C2, care a reprezentat un tip de conducere specific, în cazul unui război defensiv, valabil peste 50 de ani, în timpul Războiului Rece.

Conceptul de comanda misiunii este adoptat și stipulat, pentru prima dată, în anul 2010, în *AJP 01 (D) Allied Joint Doctrine*, unde este descris ca fiind

modalitatea prin intermediul căreia „comandanții asigură libertatea de acțiune necesară subordonaților pentru a acționa eficient atunci când apar situații neprevăzute și pentru exploatarea oportunităților”²⁸, iar în varianta, din 2017, a doctrinei aliate acest concept este dezvoltat și rafinat, adăugându-i-se, pe lângă libertatea de acțiune, și alte instrumente de manifestare, cum ar fi inițiativa și viteza de acțiune, dar în acord cu direcționările eșalonului superior.

De asemenea, în ultima ediție este menționată și flexibilitatea de care trebuie să dea dovadă un comandant în ceea ce privește aplicarea descentralizării C2 sau a aplicării controlului descentralizat, iar comanda rămâne una de tip „detaliat sau prin veto atunci când situația o impune și în funcție de tipul forței întrunite”²⁹.

În acord cu Doctrina aliată din 2017 este și Manualul doctrinar al forțelor terestre ale Marii Britanii, care, pe lângă inițiativă, libertatea și viteza de acțiune, ca instrumente ale acestui concept, accentuează și rezultatele așteptate a fi realizate prin aplicarea comenzii misiunii, respectiv obiectivele și efectele. Așadar, exprimarea acestora în cadrul intenției este mult mai importantă decât specificarea modalităților detaliate prin care acestea pot fi îndeplinite. Tot această doctrină pune accent pe ordinele bazate pe misiune, ca modalitate de materializare a descentralizării C2.

În anul următor celui în care a fost adoptat acest concept, în Doctrina NATO comanda misiunii este stipulată, pentru prima dată, în literatura de specialitate americană, respectiv în manualul doctrinar ADP 3-0, ”Unified Land Operations”, unde este definită ca fiind „exercitarea autorității și a direcționării de către comandant prin folosirea ordinelor bazate pe misiune pentru a impune o inițiativă de tip disciplinată, în acord cu intenția comandantului pentru a împuternici acei lideri agili și adaptabili pe timpul conducerii operațiilor terestre integrate”³⁰. Ceea ce rezidă din această definiție este faptul că impunerea disciplinei în manifestarea inițiativei reprezintă un deziderat pentru evitarea situațiilor care ar conduce la escaladarea suplimentară a tensiunilor existente într-un mediu operațional.

Enumerând aceste semnificații ale comenzii misiunii în ordinea aparițiilor lor, putem afirma că toate descriu acordarea unui grad suficient de libertate de acțiune subordonaților pentru realizarea misiunilor încredințate, dar fără a depăși granițele impuse de intenția eșalonului superior și care

reies din restricțiile și din constrângerile stabilite în funcție de condițiile mediului operațional și de condițiile care descriu starea finală dorită. Intenția comandantului reprezintă instrumentul esențial care dirijează cât de extinse pot fi inițiativa și libertatea de acțiune.

Conform Manualului de Planificare a Operațiilor, intenția comandantului este formulată astfel încât să cuprindă sarcinile cheie (esențiale) care vor conduce la îndeplinirea scopului (obiectivului) și care vor duce la realizarea stării finale dorite (condițiile acceptabile). Deci, cele trei elemente constituie ingredientele unei intenții solide și de referință pentru subordonați.

Avantajele și dezavantajele aplicării comenzii misiunii

Avantajul cel mai remarcabil al aplicării acestei comenzi este reprezentat de încurajarea creativității subordonaților în realizarea sarcinilor primite care vor concura la îndeplinirea obiectivelor eșalonului superior, necesare pentru atingerea stării finale dorite la nivel strategic. O astfel de creativitate trebuie ponderată de o așa manieră încât să nu producă escaladarea inutilă a unor tensiuni deja existente în mediul operațional. Cu atât mai mult cu cât în cadrul anumitor operații, cum ar fi cele de evacuare a combatanților sau de combatere a pirateriei, creativitatea trebuie restricționată și suplinită cu menținerea unei poziții rezervate, în concordanță cu regulile de angajare.

Un alt factor care influențează importanța acestui concept este reprezentat de independența acțiunilor executate de către subordonați. De exemplu, în primii ani ai Primului Război Mondial, acțiunile desfășurate și caracterizate de o independență față de rezultatele așteptate la nivel strategic au condus la crearea așa-zisului război staționar sau de tranșee, ceea ce a produs pierderi inutile de vieți omenești.

Unitatea de efort vizată este mai bine realizabilă în cazul unui C2 centralizat decât în cazul descentralizării, în special în situația executării unor acțiuni de nivel tactic sau operativ, dar cu efect la nivel strategic, cum ar fi operația de minare pentru realizarea interzicerii folosirii mării, sau, în cazul acțiunilor forțelor pentru operații speciale, care trebuie limitate din punctul de vedere al libertății de acțiune.

Un avantaj al descentralizării comenzii și controlului este reprezentat de gestionarea unui

volum mare de informații, care, în situația unui C2 centralizat, poate conduce la mărirea timpului necesar luării deciziei, fapt care ar încetini ritmul acțiunilor sau al deciziei de exploatare a oportunităților.

Educația și cultura militară constituie un factor decisiv în aplicarea cu succes a unui C2 descentralizat. În lipsa unei culturi operative, anumiți comandanți subordonați preferă să nu aibă inițiativă, ca justificare de a nu fi răspunzători, în cazul eșecurilor acțiunilor întreprinse, agreând, astfel, transmiterea de către comandantul eșalonului superior inclusiv a modalității de realizare a sarcinii.

Pe de altă parte, sistemul C4ISTAR, pe lângă alte cerințe, se dorește a fi tocmai ceea ce compensează lipsa de inițiativă a unor astfel de comandanți prin monitorizarea, evaluarea și corectarea acțiunilor întreprinse de către aceștia.

Natura obiectivelor poate reprezenta o justificare pentru folosirea centralizată sau descentralizată a C2. Astfel, în cazul unor obiective preponderent nonmilitare, se pretează un C2 centralizat, spre deosebire de situația în care descentralizarea comenzii și a controlului este favorabilă pentru creșterea vitezei de acțiune în vederea realizării unor obiective de natură militară care vor conduce la îndeplinirea unei stări finale dorite, exprimată în termeni militari.

În operațiile în sprijinul păcii, de asemenea, este pretabilă centralizarea comenzii și a controlului, datorită obiectivelor care trebuie îndeplinite, cu limitări (constrângeri și restricții) care exced sferei militare. În schimb, în operațiile în care obiectivele urmărite sunt de natură militară, rezultatele aplicării unui C2 centralizat rezidă în uzură exagerată, din cauza înlăturării moralului și a motivării subordonaților, așa cum s-a întâmplat cu armata germană, în 1941, după eșecul cuceririi Stalingradului, când Hitler a preluat comanda întregii armate, transmițând ordine de tip *befehl*, cunoscute sub denumirea de "Führerbefehle"³¹.

Concluzii

Descriind modalitatea de folosire a comenzii și a controlului, în varianta centralizată sau descentralizată, pentru conducerea unei operații, de la apariție și până în prezent, am reliefat faptul că actualul concept de *comanda misiunii* nu constituie altceva decât o rafinare a conceptului

prusac *auftragstaktik*. Începând de la Frederic cel Mare, continuând cu Scharnhorst, apoi cu Moltke și, în final cu Seeckt, toți au recunoscut utilitatea folosirii unui stil de conducere bazat, inițial, pe un C2 centralizat care a migrat către varianta descentralizată prin folosirea ordinelor bazate pe misiune, în scopul aplicării tacticilor bazate pe misiune.

Deși prima categorie de ordine, respectiv cele directe prin care se detaliază atât sarcina, cât și metoda de îndeplinire, corespunzătoare formei centralizate a C2, a fost considerată utilă pentru conducerea unei armate fără cultură și fără educație militară, odată cu reformarea sistemului militar prusac, după Campania Jena, cu accent pe realizarea unei educații militare corespunzătoare, s-a impus necesitatea cooperării dintre comandanți și investirea acestora cu încrederea necesară în acțiunile lor. Astfel, apare sistemul de ordine de tip directive, în care sunt menționate sarcina și motivele comandantului superior pentru realizarea de către subordonați a sarcinii respective ceea ce presupune acordarea unei libertăți de acțiune în concordanță cu directiva eșalonului. Aceste transformări ale gândirii operative au constituit premisele apariției conceptului de *auftragstaktik*, care este menționat prima dată în anul 1906, iar în 1914 este consacrat în varianta cunoscută și în zilele noastre.

Perioada dintre cel de-al Doilea Război Mondial și anul 1986 a fost marcată de consecințele Războiului Rece, unde cultura militară vestică era sub auspiciile unei eventuale poziții defensive, în cazul escaladării unei acțiuni militare între NATO și URSS.

Această mentalitate a contribuit decisiv la menținerea unui C2 centralizat prin folosirea ordinelor cu accent pe misiune și prin detalierea exagerată a modalității de îndeplinire. Reticența față de acordarea inițiativei subordonaților era justificată și de lipsa educării acestora privind capacitatea creativă de realizare a sarcinilor. Deși, prin doctrina din 1976, este recunoscută utilitatea ordinelor care să permită subordonaților o anumită flexibilitate în realizarea sarcinilor, conceptul de ordine bazate pe misiune este definit, mai târziu, în ediția, din 1986, a aceleiași doctrine.

Statuarea tipului de conducere care are la bază ordinele bazate pe misiune este realizată în Doctrina aliată din 2010, respectiv în Doctrina forțelor terestre a SUA, prin stipularea comenzii misiunii.

Acest tip de comandă și control descentralizat vizează încurajarea creativității subordonaților în realizarea sarcinilor prin acordarea inițiativei, a libertății și a vitezei de acțiune, dar în consonanță cu intenția comandantului, exprimată doar în termeni de scop, de sarcină (i) esențială (e) și de stare finală dorită.

În operațiile moderne, care exced sferei militare, cum ar fi cele de stabilitate, aplicarea unui C2 descentralizat suscită o atenție deosebită, având în vedere natura obiectivelor nonmilitare pentru a căror realizare este nevoie de acțiuni susținute de către toate instrumentele puterii.

În astfel de situații, un C2 centralizat va constitui numitorul comun pentru realizarea unor acțiuni militare de sprijin pentru acțiunile celorlalte organizații sau agenții nonmilitare.

În concluzie, adoptarea unui stil de conducere adecvat unei operații, prin prisma comenzii și a controlului, va reprezenta atributul comandantului, care trebuie să utilizeze din plin de un mixaj de artă și de știință pentru identificarea acelor cerințe care să justifice calea centralizată sau descentralizată a C2.

NOTE:

1 Conceptul de *auftragstaktik* este unul artificial, format din doi termeni germani: *auftrag*, care se traduce prin misiune (Milan Vego, *Joint Operational Warfare – Theory and Practice*, US Naval War College, Second Printing, 2009, pp. X-34) și *taktik*, care se traduce prin tactici militare (Maj. Michael J. Gunther, *Auftragstaktik: The Basis for Modern Military Command?*, US Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, 2012, p. 7).

2 Maj. Michael J. Gunther, *op.cit.*, p. 50.

3 ***ADP 3-0, *Unified Land Operations*, Department of the Army, october 2011, p. 6.

4 Clau Telp, *The Evolution of Operational Art, 1740 – 1813, From Frederick the Great to Napoleon*, Frank Cass, 2005, p. 89.

5 *Ibidem*, p. 91.

6 Maj. Michael J. Gunther, *op.cit.*, p. 7.

7 *Ibidem*.

8 Milan Vego, *A short history of operational art*, Naval War College Faculty, aprilie 2007, p. 2.

9 Maj. Michael J. Gunther, *op.cit.*, p. 3.

10 *Ibidem*.

11 *Ibidem*, p. 10.

12 *Ibidem*, p. 8.

13 *Ibidem*.

14 *Ibidem*, p. 9 (Helmuth Karl Bernhard von Moltke, “Moltkes Taktisch-Strategische Aufsätze aus den Jahren 1857 bis 1871”, in *Moltkes Militärische Werke*, vol. 2, no. 2, ed. German General Staff (Berlin: E. S. Mittler, 1892-1912), 183, Hereafter cited as *MMW*).

15 *Ibidem*, pp. 9 - 12.

16 Milan Vego, *op.cit.*, pp. X - 34.

17 *Ibidem*.

18 *Ibidem*.

19 *Ibidem*.

20 *Ibidem*.

21 ***AJP-01(E), *Allied Joint Doctrine*, NSO, 2017, p. 5 - 1.

22 Maj. Michael J. Gunther, *op.cit.*, p. 48.

23 *Ibidem*, p. 50.

24 ***JP 1, *Doctrine for the Armed Forces of the United States*, NSO, 2007, pp. II - 2.

25 *Ibidem*, p. IV - 15.

26 *Ibidem*, p. IV - 16.

27 *Ibidem*.

28 ***AJP 01 (D), *Allied Joint Doctrine*, NSA, 2010, pp. 6 - 3.

29 ***AJP 01 (E), *Allied Joint Doctrine*, NSA, 2017, pp. 5 - 1.

30 ***ADP 3-0, *op.cit.*, p. 6.

31 Milan Vego, *op.cit.*, pp. X - 23.

BIBLIOGRAFIE

*** *Manualul de planificare a operațiilor*, Editura Militară, București, 2011.

*** *Manualul de planificare a operațiilor*, Editura Militară, București, 2016.

*** *Doctrina Planificării Operațiilor în Armata României*, București, 2013.

*** FN-1, *Doctrina Forțelor Navale*, Tipografia SMFN, București, 2010.

*** FN-1.3, *Doctrina pentru Operații a Forțelor Navale*, Tipografia DHM, București, 2012.

*** FN-1, *Doctrina Forțelor Navale*, Tipografia SMFN, București, 2017.

*** FN-2, *Doctrina pentru Operații a Forțelor Navale*, Tipografia DHM, București, 2012.

*** *Allied Command Operations, Comprehensive Operations Planning Directive COPD Interim V2.0*, Supreme Headquarters Allied Power Europe, Belgium, 04.10.2013.

*** AJP 01 (D), *Allied Joint Doctrine*, NSA, 2010.

*** AJP 01 (E), *Allied Joint Doctrine*, NSA, 2017.

*** JOPP, *Joint Operation Process Workbook*, JMO Department, Naval War College, July 2013.

*** *Planner's Handbook for Operational Design*, Suffolk, Virginia, 2011.

*** ADP 3-0, *Unified Land Operations*, Headquarters, Department of the Army, 2011.

*** JP 1, *Doctrine for the Armed Forces of the United States*, JFD, 2007.

*** JP 1, *Doctrine for the Armed Forces of the United States*, JFD, 2013.

*** ADP, *Operations*, 2010.

*** ADP, *Land Operations*, 2017.

Academia Română, *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.

Foley Robert, *Attrition: its theory and application in German strategy, 1880-1916*, King's College, University of London, 1999.

Maj. Gunther J. Michael, *Auftragstaktik: The Basis for Modern Military Command?*, US Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, 2012.

Nistor Florin, *Să redescoperim ARTA OPERATIVĂ MARITIMĂ*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017.

Maj Pickar K. Charles, *Blitzkrieg: Operational Art or Tactical Craft?*, US Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, 1992.

Telp Claus, *The Evolution of Operational Art, 1740 - 1813, From Frederick the Great to Napoleon*, Frank Cass, 2005.

Vego Milan, *A short history of operational art*, Naval War College Faculty, 2007.

Vego N. Milan, *Joint Operational Warfare – Theory and Practice*, US Naval War College, Second printing, 2009.

ASPECTE PRIVIND ”RED TEAM” ȘI ”RED TEAMING”

ASPECTS REGARDING ”RED TEAM” AND ”RED TEAMING”

DES ASPECTS SUR ”RED TEAM” ET ”RED TEAMING”

Lt.col.instr.av.drd. Cătălin CHIRIAC*

Luarea deciziei a constituit dintotdeauna responsabilitatea comandanților atât sub aspectul actului în sine, cât și al asumării consecințelor inerente. Posibilitatea sprijinirii actului decizional, sub forma realizării de analize din perspective diferite, a creat cadrul apariției *Echipelor roșii/Red teams* și a activității specifice acestora/*Red teaming*.

The decision-making process has always been commanders' responsibility both regarding the actual process and the acceptance of the inherent consequences. The possibility to support the decision process through analyses coming from different prospective has favored the appearance of Red Teams and their subsequent activities, Red Teaming.

La prise de décision a toujours été la responsabilité des commandants, à la fois en termes d'acte lui-même et des conséquences inhérentes qu'ils doivent assumer. La possibilité de soutenir la prise de décision, sous la forme d'analyses élaborées à partir de différentes perspectives, a créé le cadre permettant l'émergence d'Équipes rouges/Red teams et de leur activité spécifique/Red teaming.

Cuvinte-cheie: *Echipa roșie*; analiză alternativă; proces decizional.

Keywords: *Red team*; *alternative analysis*; *decision-making process*.

Mots-clés: *équipe rouge*; *analyse alternative*; *procès décisionnel*

Red teams și procesele lor specifice au fost folosite, de-a lungul timpului, ca instrumente de creștere a productivității de către conducerea companiilor guvernamentale sau comerciale. Printre obiectivele acestor structuri, se numărau reducerea riscurilor companiei și identificarea posibilităților de creștere a oportunităților acestora¹. *Red team*, tradus și adaptat, la nivel național, ca *Echipa roșie*, reprezintă conceptul materializat printr-o structură la nivelul unei organizații, cu scopul declarat de sprijinire a procesului decizional.

Importanța echipei și a activității specifice desfășurate a generat definiții variate ale acesteia, în care principalul element îl constituie necesitatea identificării alternativelor la nivelul unei organizații în vederea îmbunătățirii activității acesteia. Experiența practică în utilizarea acestor echipe a determinat definițiile prezentate în tabelul nr. 1.

Organizarea unei *Echipe roșii* trebuie să fie dependentă de tipul, de amploarea și de durata proiectului sau a activității sprijinite, putând fi formată din personal selecționat pentru profesionalismul, pentru cunoașterea și experiența în materie, pentru perspectiva profesională, pentru imaginația sau înclinația pentru analiza critică. Echipa în sine poate fi permanentă sau constituită pe o durată de timp limitată, iar membrii acesteia pot fi din interiorul sau din afara organizației, sarcinile lor putând fi temporare sau de durată. În cazuri limitate, cultura instituției favorizează provocarea la un asemenea grad încât aceasta poate să acționeze ca propria *Echipă roșie*².

Rezultatele echipei depind în mare măsură de selecționarea corectă a membrilor. Un bun candidat pentru echipă trebuie să fie, în primul rând, profesionist și apoi inteligent, cu imaginație, curios, analitic, logic, cu viziune, conștient, de încredere, deschis³. Esențial este faptul că, în afara acestor calități, membrii echipei trebuie să fie deschiși la utilizarea unor abordări alternative ale problemei de rezolvat.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: catalin_chi@yahoo.com

Dimensiunea echipei este importantă pentru desfășurarea, fără impedimente, a activității specifice și, în mod logic, numărul membrilor variază în funcție de sarcinile specifice, de

a alternativelor de evitare sau de transformare a acestora în avantaje;

- sprijină, prin produsele elaborate, procesul decizional al organizației.

Tabelul nr. 1

DEFINIȚII RED TEAM/ECHIPA ROȘIE

RED TEAM/ ECHIPA ROȘIE	SURSA
Un element organizațional format din membri instruiți și antrenați, care asigură o capacitate independentă necesară explorării complete a alternativelor, în cazul planurilor și al operațiilor, în contextul mediului operațional și din perspectiva adversarilor sau a altor actori.	JP 2-0, Joint Intelligence, CJCS, 2013 p. GL-11
Echipa roșie reprezintă o echipă formată cu obiectivul de a supune unei analize și testări riguroase planurile, programele, ideile și ipotezele unei organizații.	Red Teaming Guide – second edition Development, Concepts and Doctrine Centre, Ministry of Defence, 2013, p. 1-2
Echipele roșii sunt înființate de o instituție pentru a analiza aspectele legate de planurile, de programele și de ipotezele acestora. Acest aspect al provocării deliberate face distincția dintre Echipa Roșie și alte instrumente ale managementului.	Bryce G. Hoffman, Red Teaming: How Your Business Can Conquer the Competition by Challenging Everything, Crown business, 2017, p. 50

proiect și de perioadă. Dacă unele publicații susțin o componentă a *Echipei roșii*, între 2 și 25 de membri, sau chiar mai mult, cu precizarea că numărul optim este între *cinci și nouă*⁴, o altă variantă propune o dimensiune optimă a *Echipei roșii* între *cinci și unsprezece membri*⁵. Indiferent de abordare, un număr prea mic de membri poate reduce creativitatea și diversitatea, în timp ce un număr prea mare poate reduce concentrarea și calitatea produselor.

Rezultatele utilizării unei astfel de echipe o recomandă pentru orice tip de organizație sau de instituție, al cărei prim obiectiv îl reprezintă creșterea calității activității specifice, deoarece:

- supune unei analize alternative critice planul, dar și ipotezele pe care a fost construit;
- forțează luarea în considerare de noi de puncte de vedere alternative, referitoare la instituție sau la activitatea acesteia;
- ajută la înțelegerea partenerilor de afaceri, a potențialilor clienți și a competitorilor, prin prezentarea acestora dintr-o altă perspectivă;
- ajută la înțelegerea amenințărilor, dar și a provocărilor specifice mediului de afaceri;
- ajută la identificarea potențialelor pericole,

Totuși *Echipa roșie* nu trebuie văzută ca fiind soluția pentru toate problemele unei organizații. Succesul echipei are la bază experiența și integritatea personalului, calitatea și cantitatea informațiilor puse la dispoziție, sprijinul conducerii și, nu în ultimul rând, înțelegerea rolului acesteia de către celelalte structuri. Activitatea echipei trebuie să fie discretă și trebuie înțeles foarte bine faptul că succesul echipei depinde, în mare măsură, de sprijinul asigurat de la nivelul cel mai înalt al organizației. Este posibil ca prezența *Echipei roșii* să nu fie confortabilă pentru membrii unei organizații, dar, în ansamblu, activitatea acesteia ajută organizația să facă față competiției.

Activitatea specifică desfășurată de *Echipa roșie* este cunoscută sub denumirea de *Red teaming* și reprezintă „aplicarea independentă a unei game de tehnici de gândire structurate, creative și critice pentru a ajuta utilizatorul final să ia o decizie mai informată sau să obțină un produs mai fiabil”⁷.

Indiferent de structura unei organizații sau de obiectivele stabilite, *activitatea Echipei roșii* poate fi o metodologie/metodă/funcție/proces⁸, care permite organizației să-și identifice propriile vulnerabilități și să desfășoare activități prin care

să înțeleagă cauza acestora, să elaboreze ipoteze pe care să le testeze în funcție de situația existentă, toate acestea având ca finalitate un plan, o perspectivă sau proceduri îmbunătățite.

Activitatea *Echipei roșii* poate fi considerată ca fiind artă și știință în același timp, desfășurate pentru întreaga organizație, și nu doar pentru conducerea acesteia. Dacă știința are la bază instrumentele și tehnicile necesare pentru a ajuta la depășirea limitelor umane, care există în procesul de luare a deciziilor, arta rezultă din alegerea inteligentă a acelor instrumente, tehnici și circumstanțe propice utilizării acestora⁹. Trebuie subliniat faptul că utilizarea corectă a tehnicilor și a instrumentelor specifice nu conduce în mod obligatoriu la rezultatele dorite, dar demonstrează o bună pregătire a personalului. Alegerea momentului în care o tehnică poate fi utilizată corect și cu eficacitate maximă și identificarea rezultatelor oportune asigură un sprijin determinant în procesul de luare a deciziei.

Succesul activității *Echipei roșii* depinde, în mare măsură, de organizarea acțiunilor și de stabilirea limitelor de acțiune a echipei. La nivelul unei organizații care consideră necesară existența unei *Echipe roșii*, activitatea acesteia nu trebuie să fie privită ca fiind¹⁰:

- o provocare pentru conducerea instituției, în sensul forțării adoptării concluziilor și a propunerilor echipei;
- un înlocuitor pentru planificare sau pentru un plan; produsul echipei nu va fi niciodată un plan, dar va contribui la îmbunătățirea unuia;
- o scuză pentru a nu acționa, în sensul în care este amânat momentul acțiunii pentru o analiză specifică echipei;
- o sursă de precizie a viitorului sau a garantării succesului planului;
- o modalitate de vânare a erorilor unui plan, fără a prezenta și posibilități de limitare a lor;
- o abordare negativă și cinică, în locul uneia critică și sceptice;
- un panaceu.

Lețiile învățate ale participării militarilor la diferite exerciții și operații abordează și problema procesului decizional, ca parte a conducerii forțelor. Importanța utilizării unei structuri care să sprijine acest proces a fost identificată, de mai mult timp, de către conducătorii militari. Chiar dacă acțiuni specifice ale acestor structuri au fost identificate

de-a lungul istoriei, este posibil ca, oficial, necesitatea acestor echipe să fi fost subliniată în SUA, în anul 2003, când *Defense Science Board Task Force* a prezentat un raport privind *The Role and Status of Department of Defense Red Teaming Activities*. Raportul a subliniat faptul că *Echipele roșii* sunt necesare pentru analizarea conceptelor operaționale viitoare în vederea descoperirii slăbiciunilor acestora, înaintea adversarilor. Dar, în același timp, „în lumina operațiilor militare recente, utilizarea *Echipele roșii* poate reduce tendința de automulțumire care urmează de multe ori succesului”¹¹, sprijinind, în acest fel, necesitatea începerii sau continuării transformării forțelor militare, pentru a face față unui adversar adaptabil, în condițiile în care este posibil ca „mediul cel mai dificil de a transforma o instituție să fie în timpul unui mare succes”¹².

Necesitatea înființării unor astfel de echipe a fost repede identificată la nivelul diferitelor structuri militare, ținând cont de posibilitatea reală de sprijinire a proceselor care aveau, drept rezultat, luarea unei decizii. Astfel, în SUA, analizele factorilor care au stat la baza unor decizii incorecte luate la nivel strategic, înainte și după 11 septembrie 2011, realizate de către diverse comisii guvernamentale sau de către consilii consultative, au identificat ca fiind prioritară „adoptarea de *Echipe roșii* într-un efort de a reduce riscul, de a evita surpriza, de a identifica oportunitățile, de a crește flexibilitatea operațională, de a extinde analiza și de a îmbunătăți luarea deciziilor”¹³.

La nivelul NATO, elaborarea planurilor, a politicilor și a procedurilor specifice trebuie să se conformeze aceluiași consens care guvernează, din motive evidente, și alte domenii ale Alianței. Identificarea unei capacități care să sprijine procesul de luare a deciziei la nivelul Alianței a devenit, astfel, necesară, lucru care a fost de altfel realizat prin intermediul *Analizei alternative*¹⁴. Din mai multe puncte de vedere, *Analiza alternativă* este echivalentul activității specifice desfășurate de către *Echipe roșii*, fiind definită ca reprezentând „aplicarea deliberată a gândirii independente, critice și a unei perspective alternative, în scopul îmbunătățirii procesului decizional”¹⁵.

Chiar dacă termenul *Echipe roșii* este relativ nou, în cadrul organizațiilor militare au fost desfășurate activități care acum pot fi identificate ca fiind specifice acestor structuri. Și, poate că cel

mai la îndemână este jocul de război, utilizat pentru testarea cursurilor de acțiune. Se mai pot adăuga și alte activități care, în prezent, sunt utilizate frecvent în timpul procesului de planificare a unei operații, cum ar fi identificarea vulnerabilităților unui plan în faza de elaborare, validarea sau invalidarea ipotezelor de planificare identificate sau elaborarea variantelor și alternativelor. Domeniile în care echipa își poate aduce contribuția pot fi cele legate de dezvoltarea de concepții și de planuri din structuri diverse, planificare operații, elaborare de produse specifice domeniului informații, dezvoltare de doctrine, manuale și instrucțiuni etc.

Existența unei *Echipe roșii* la nivelul unei structuri militare nu garantează succesul oricărei operații, dar, în mod cert, poate contribui la îmbunătățirea procesului decizional. Orice plan de operație are la bază ipoteze de planificare, iar acestea, la rândul lor, se bazează pe identificarea informațiilor care conduc către cunoașterea și înțelegerea atât a mediului operațional, cât și a actorilor. Analiza ipotezelor de planificare din altă perspectivă poate conduce la identificarea acelor informații care pot fi identificate ca fiind necesare îmbunătățirii planului. Analizele specifice echipei, prezentate sub formă de briefing, raport sau sub forma unei discuții, trebuie să asigure comandantului structurii posibilitatea înțelegerii fiecărei opțiuni puse la dispoziție și a selectării aceleia care îl sprijină în luarea deciziei. Pe de altă parte, comandantul structurii trebuie să înțeleagă foarte bine atât consecințele, cât și riscurile asociate adoptării opțiunii.

Conceptul *Red team* a apărut în condițiile existenței deja a *Red Cell* (tradus, la nivel național, ca *Celula roșie* și utilizat mai ales pe timpul jocului de război), lucru care este posibil să fi creat confuzie în rândul militarilor sau să nu fie pe deplin înțeles, mai ales în rândul celor implicați în planificarea operațiilor. Dacă *Red cell/Celula roșie* se află în responsabilitatea structurii de informații și are responsabilități specifice pe timpul procesului de planificare a unei operații, în sensul în care „realizează simularea amenințării”¹⁶, *Echipa roșie* reprezintă o structură, formată din experți instruiți și educați, care pune la dispoziția comandantului un instrument pentru realizarea, dintr-o perspectivă alternativă, de analize critice, pentru revederi ale planurilor de operații și de analize ale capacităților adversarului în vederea sprijinirii procesului

decizional¹⁷. Esențial este faptul că *Echipa roșie* și *Celula roșie* lucrează independent, utilizând procese specifice cu produse diferite, dar complementare, în același timp, în sprijinul procesului decizional. În funcție de așteptările comandantului, de mediul operațional și de caracteristicile operației, *Echipa roșie* trebuie să asigure¹⁸:

- identificarea logicii defectuoase sau a analizei greșite;
- evaluarea calității informațiilor;
- identificarea opțiunilor sau a rezultatelor alternative pentru soluțiile existente;
- evaluarea consecințelor unui anumit curs de acțiune;
- testarea unui sistem, concepție sau plan din perspectiva adversarului;
- înțelegerea opțiunilor disponibile pentru adversari și alți actori;
- înțelegerea perspectivelor și acțiunilor cele mai probabile ale actorilor aliați.

În cadrul organizațiilor militare, există mai mulți factori care pot influența succesul *Echipei roșii*, însă activitatea specifică structurii trebuie să se bazeze pe *trei reguli de aur*¹⁹:

- *Încadrarea în timp*. Produsele trebuie să fie livrate în timpul stabilit pentru a-și păstra utilitatea;
- *Calitatea*. Activitatea desfășurată trebuie să aibă la bază cele mai înalte standarde pentru a menține credibilitatea echipei și utilitatea produselor;
- *Accesul/sustinerea*. Rezultatele trebuie să se adreseze conducerii structurii pentru a putea influența luarea deciziei.

Metodele, instrumentele sau activitățile prin care *Echipa roșie* își poate desfășura activitatea sunt diverse și multiple și toate au în comun analizarea și testarea planurilor și activităților unei structuri militare din alte perspective. În funcție de tipul organizației militare și de specificul acesteia, metodele și instrumentele pot varia, dar trebuie să se regăsească în următoarea listă, care, surprinzător, nu este exhaustivă^{20,21}:

- tehnici structurale: *harta minții/mind mapping, diagramă conceptuală/ concept mapping*;
- tehnici creative: *brainstormingul, brainstormingul invers, șase pălării gânditoare, combinații creative*;
- tehnici de diagnosticare: *verificarea ipotezelor cheie, jocul de rol, gândirea de*

ansamblu, analiza alternativelor viitoare, analiza ipotezelor contradictorii, jocul de război, experimentul, identificarea acțiunilor de inducere în eroare, analize de mare impact/probabilitate redusă, verificarea calității informațiilor;

- tehnici de provocare: echipa A/echipa B, avocatul diavolului, analiza „dar dacă”?

Și totuși, *Red team* și *Red teaming* pot funcționa în cadrul unei structuri militare, în condițiile în care gândirea critică și analizele alternative contravin oarecum standardelor și rigorii militare? Poate părea dificil, dar eliminarea barierelor depinde de câștigarea credibilității, prin dovedirea profesionalismului în domeniile în care acționează, prin dobândirea abilității de a gândi critic, prin instruire și prin educație, prin convingerea celorlalte structuri că analizele alternative permit identificarea de noi perspective și, nu în ultimul rând, prin sprijinul necondiționat al comandantului.

Concluzii

Echipe roșie reprezintă un pas înainte în ecuația procesului decizional, dar este destul de dificil a-și desfășura activitatea, în conformitate cu principiile stabilite. Poate că insuficienta promovare a activității acesteia și neînțelegerea adevăratei misiuni conduc către marginalizarea acesteia și către minimalizarea rezultatelor obținute. În aceste condiții, activitatea intelectuală specifică, necesară a fi depusă în sprijinul luării unei decizii, se reduce la un simplu exercițiu de verificare, conform unei proceduri interne, a modului în care acționează celelalte structuri.

Comandanții structurilor militare și echipele care îi sprijină în luarea deciziilor importante pot fi influențați de solemnitatea momentului sau a consecințelor actului decizional, conducând la decizii mai puțin realiste. Existența și utilizarea unei structuri de tipul *Echipei roșii* nu pot să fie decât benefice și provocatoare în același timp, în condițiile noilor misiuni ale organizațiilor militare și ale paletei tot mai largi de amenințări. Activitatea structurii ajută la o înțelegere mai clară a adversarilor, tot mai adaptabili mediului operațional, și, mai ales, a capacităților acestora, precum și a potențialei întrebuintări a acestora. O nouă perspectivă asupra adversarilor contribuie la regândirea modului de întrebuintare a propriilor forțe, la îmbunătățirea planurilor și, implicit, la creșterea ratei de succes.

NOTE:

1 *The Role and Status of Department of Defense Red Teaming Activities*, Defense Science Board Task Force, Office of the Undersecretary of Defense for Acquisition, Technology and Logistics, Washington, DC, 2003, p. 2.

2 *Ibidem*, p. 3.

3 Bryce G. Hoffman, *Red Teaming: How Your Business Can Conquer the Competition by Challenging Everything*, Crown business, 2017, p. 108.

4 *Red Teaming Guide – second edition*, Development, Concepts and Doctrine Centre, Ministry of Defence, 2013, p. 2-5.

5 Bryce G. Hoffman, *op.cit.*, p. 107.

6 *Ibidem*, p. 50.

7 *Red Teaming Guide – second edition*, Development, Concepts and Doctrine Centre, Ministry of Defence, 2013, pp. 1-3.

8 În cadrul bibliografiei utilizate la prezentul articol, activitatea specifică *Echipei roșii* este prezentată ca fiind metodologie/metodă/funcție/proces.

9 Bryce G. Hoffman, *op.cit.*, p. 51.

10 *Ibidem*, pp. 59-63.

11 *The Role and Status of Department of Defense Red Teaming Activities*, Defense Science Board Task Force, Office of the Undersecretary of Defense for Acquisition, Technology and Logistics, Washington, DC, 2003, p. 1.

12 *Ibidem*, p. 16.

13 *** Joint Doctrine Note 1-16, *Command Red Team*, Joint Force Development, p. I-1.

14 *Alternative Analysis (AltA)*.

15 *The NATO Alternative Analysis Handbook*, Second Edition, NATO, Joint Analysis and Lessons Learned Centre, 2017, p. 3.

16 *** JP 2-0, *Joint Intelligence*, CJCS, 2013 p. I-28, disponibil pe <http://www.jcs.mil/Doctrine>, accesat la 12.11.2018.

17 *Ibidem*, p. I-28.

18 *Red Teaming Guide – second edition*, Development, Concepts and Doctrine Centre, Ministry of Defence, 2013, p. 1-5.

19 *Ibidem*, p. 2-7.

20 *Red Teaming Guide – second edition*, Development, Concepts and Doctrine Centre, Ministry of Defence, 2013, p. 3-9 și *The NATO Alternative Analysis Handbook*, Second Edition, NATO, Joint Analysis and Lessons Learned Centre, 2017, pp. 17,18.

21 Pe măsura dezvoltării conceptului, sunt descoperite sau asimilate noi instrumente, procedee sau activități, care pot fi folosite pentru analiza alternativă.

BIBLIOGRAFIE

*** JP 2-0, *Joint Intelligence*, CJCS, 2013.

*** *Joint Doctrine Note 1-16*, Command Red Team, Joint Force Development, p. I-1.

Red Teaming Guide – second edition, Development, Concepts and Doctrine Centre, Ministry of Defence.

The NATO Alternative Analysis Handbook, Second Edition, NATO, Joint Analysis and Lessons Learned Centre.

The Role and Status of Department of Defense Red Teaming Activities, Defense Science Board Task Force, Office of the Undersecretary of Defense for Acquisition, Technology and Logistics, Washington, DC, 2003.

Hoffman G. Bryce, *Red Teaming: How Your Business Can Conquer the Competition by Challenging Everything*, Crown business, 2017.

<http://www.jcs.mil/Doctrine>

<http://www.jallc.nato.int/>

<https://books.google.ro>

SISTEME MODERNE DE RACHETE SOL-AER – NATIONAL/NORWEGIAN ADVANCED SURFACE-TO-AIR MISSILE SYSTEM (NASAMS)

*MODERN SURFACE-TO-AIR MISSILE SYSTEMS – NATIONAL/NORWEGIAN
ADVANCED SURFACE-TO-AIR MISSILE SYSTEM (NASAMS)*

*LES SYSTÈMES MODERNES DE MISSILES SOL-AIR – NATIONAL/
NORWEGIAN ADVANCED SURFACE-TO-AIR MISSILE SYSTEM (NASAMS)*

Mr. instr.sup.drd. Gelu ȚANU*
Gl.mr.(rez.) prof.univ.dr. Florian RĂPAN**

„Confruntarea aerian-antiaerian” este o componentă definitorie a realității războiului contemporan. Acest antagonism a determinat transformarea continuă a mediului aerospațial și a alimentat progresul constant al principalilor săi protagoniști: mijloacele aeriene ofensive, respectiv sistemele de luptă antiaeriană. Pentru a ține pasul cu ritmul impus de mijloacele aeriene de luptă, sistemele de rachete sol-aer găsesc mereu noi soluții pentru provocările moderne ale spațiului de luptă în continuă schimbare. NASAMS oferă o astfel de soluție, care se dovedește a fi una de succes, și se bucură de o popularitate tot mai mare, în ciuda competiției serioase din acest sector.

The „air-counterair confrontation” is a defining component of the contemporary war reality. This antagonism determined the continuous transformation of the air-space environment and fueled the constant progress of its main actors: the offensive air platforms, respectively anti-aircraft fighting systems. To keep the pace with the rhythm imposed by the air combat means, the surface-to-air missile systems constantly find new solutions to cope with the modern challenges of the constantly evolving battle space. NASAMS offers such a solution which proves to be a successful one and enjoys an increasing popularity, despite the serious competition from this sector.

La “confrontation aérien-antiaérien” est un composant définissant une réalité de la guerre contemporaine. Cet antagonisme a entraîné une transformation permanente de l’environnement aérospatial et a alimenté le progrès constant de ses principaux acteurs: moyens aériens offensifs et systèmes de combat antiaériens. Pour suivre le rythme imposé par les moyens aériens de combat, les systèmes de missiles sol-air trouvent toujours de nouvelles solutions aux défis modernes d’un champ de bataille en constante évolution. C’est NASAMS qui offre une solution qui s’avère être une réussite et qui jouit d’une popularité croissante, en dépit d’une concurrence remarquable dans ce domaine.

Cuvinte-cheie: NASAMS; sistem de rachete sol-aer; amenințări aeriene; mediul aerian.

Keywords: NASAMS; surface-to-air missile system; air threats; air environment.

Mots-clés: NASAMS; système de missiles sol-air; menaces aériennes; espace aérien.

Prezența constantă și rolul tot mai important jucat de *Puterea Aeriană* în toate conflictele militare moderne, indiferent de natura și de originea lor, demonstrează din plin necesitatea dezvoltării acestei componente vitale a *Puterii Militare*.

* *Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*

e-mail: tanu.gelu@yahoo.com

** *Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*

e-mail: rapan_florian@yahoo.com

Conceptul de *Putere Aeriană* este rezultatul unui cumul de factori și de condiții care conlucrează și care condiționează relevanța sa în ansamblul ecuației puterii¹.

Consolidarea Forțelor Aeriene, ca element central al *Puterii Aeriene*, presupune un efort consistent și coerent, care, printre altele, implică actualizarea și modernizarea permanentă a sistemelor de arme și de sprijin din componerea acesteia.

În cazul Forțelor Aeriene, poate mai mult decât în cazul celorlalte categorii de forțe armate, nivelul

de actualitate tehnologică a sistemelor de luptă condiționează radical potența și relevanța acestora în spațiul de luptă contemporan.

Sistemele de apărare aeriană cu baza la sol se constituie într-o componentă vitală a structurii de forțe și contribuie, în mod decisiv, la efortul de obținere a unui anumit grad de control asupra spațiului aerian deasupra zonei de operații, precum și la cel de apărare a suveranității naționale.

Tocmai datorită rolului jucat de această categorie de sisteme în lupta aeriană contemporană și de permanenta perfecționare și diversificare a amenințărilor aeriene, există un interes permanent pentru actualizarea și pentru modernizarea sistemelor de rachete sol-aer.

În acest context, NASAMS oferă o soluție potrivită pentru combaterea unei largi categorii de amenințări aeriene, în principal, a celor care acționează în atmosferă².

Ceea ce individualizează NASAMS între celelalte sisteme moderne de rachete sol-aer este faptul că folosește ca interceptor principal racheta aer-aer AIM-120 AMRAAM³, cu toate avantajele și dezavantajele oferite de o astfel de opțiune.

NASAMS este un sistem de rachete sol-aer cu bătaie medie, produs de către compania norvegiană Kongsberg Defence and Aerospace, în colaborare cu firma americană Raytheon, aceasta din urmă producând radarul și racheta folosite în cadrul sistemului.

NASAMS se remarcă, de asemenea, printr-o soluție C2⁴ modernă și foarte flexibilă, care îi permite integrarea și cooperarea cu o gamă variată de sisteme de arme, de la tunuri și rachete antiaeriene (L-70, RBS-70, HAWK, PATRIOT) până la sisteme de arme cu energie dirijată⁵.

Similar celorlalte sisteme de rachete sol-aer din gama sa, NASAMS este destinat apărării aeriene a obiectivelor de mare importanță sau a centrelor urbane, împotriva întregului spectru de amenințări aeriene atmosferice: avioane de luptă, elicoptere, rachete de croazieră și UAV⁶.

Sistemul a atins capacitatea operațională în 1994, fiind dislocat pentru prima dată în cadrul RNoAF⁷. În acest context, NASAMS a continuat să fie dezvoltat și perfecționat, iar în anul 2003 alte patru sisteme au fost achiziționate și dislocate de către Forțele Terestre Spaniole⁸.

O importanță aparte în dezvoltarea acestui sistem o are trecerea către NASAMS II, o

modernizare consistentă a sistemului inițial, care a crescut atractivitatea sistemului și a determinat noi contracte importante. În contextul acestei modernizări, a fost adăugată posibilitatea de conectare la rețelele Link-16 și la dezvoltarea oportunităților oferite de radarul sistemului, prin varianta perfecționată AN/MPQ-64F1 Improved Sentinel.

În urma acestei modernizări, în decembrie 2006 Forțele Terestre Olandeze au semnat un contract pentru un sistem NASAMS II, care avea să folosească radarul de supraveghere tridimensional EADS TRML-3D. Un an mai târziu, în 2007, primul sistem NASAMS II a fost livrat către RNoAF⁹.

Capabilitățile sistemului au fost probate, în repetate rânduri, prin teste și prin verificări, cum a fost și exercițiul cu trageri de luptă, desfășurat de Forțele Terestre Spaniole, în noiembrie 2008¹⁰. Importante pentru dezvoltarea sistemului au fost și exercițiile cu trageri reale, desfășurate de către RNoAF, în 2011 și în 2012, care au demonstrat capacitatea sistemului de a lansa și alte tipuri de rachete produse de Raytheon, cum ar fi AIM-9X Sidewinder sau Evolved Sea Sparrow Missile (ESSM)¹¹.

Performanțele demonstrate de NASAMS, cu ocazia acestor exerciții, au facilitat semnarea unor noi contracte importante, între care merită menționate cele cu Ministerul Apărării din Finlanda, în 2009, cu RNoAF, în 2011 și în 2013, precum și cu Ministerul Apărării din Oman, în 2014¹².

Succesul de care se bucură sistemul este probat și de semnarea, în anul 2015, a unui nou acord între Raytheon și Kongsberg, prin care este extins parteneriatul pentru dezvoltarea NASAMS, pentru o perioadă de încă 10 ani, până în 2025¹³.

Un sistem similar de rachete a fost dezvoltat, până la un punct, și în Statele Unite ale Americii, de către firma Raytheon pentru a răspunde unei nevoi determinate de retragerea HAWK și de orientarea tot mai evidentă a PATRIOT către apărarea antibalistică. Sistemul poartă numele de SLAMRAAM¹⁴ și are, în linii mari, aceeași compunere ca și NASAMS. În ciuda investițiilor considerabile pentru dezvoltarea și pentru testarea sistemului, programul a fost în cele din urmă anulat, în anul 2011, pe fondul unui cumul de factori, între care au primat reducerile bugetare și scăderea interesului pentru acest sistem¹⁵.

Principalele elemente componente ale unității de foc¹⁶ NASAMS, de nivel baterie, sunt: punctul

de comandă (FDC¹⁷), radarul 3D AN/MPQ64F1 Sentinel, sistemul de senzori pasivi electrooptici și în infraroșu și instalațiile de transport și de lansare, capabile să transporte până la șase rachete AMRAAM în containere. Una dintre cele mai apreciate trăsături ale sistemului NASAMS este construcția sa modulară, care conferă flexibilitate la nivelul unității de foc, prin posibilitatea adăugării de noi elemente, radare, senzori, instalații de lansare, rachete etc.

În prezent, o baterie completă NASAMS II este compusă dintr-o celulă de control tactic (TCC¹⁸), un centru de distribuție/control al focului, până la opt radare (AN/MPQ-64 F1 Improved Sentinel), o platformă multisenzor (MPS 500), 12 instalații de lansare și 72 de rachete, oferind o capacitate de foc considerabilă¹⁹.

Centrul de distribuție a focului este elementul central al bateriei NASAMS și reprezintă, în fapt, un centru de management al apărării aeriene (AD BMC4I²⁰), care și-a demonstrat calitățile și este deja dislocat în numeroase configurații și locații.

FDC are la bază un sistem modern de control al focului, care permite manipularea superioară a datelor, o interoperabilitate ridicată și o interfață om-mașină intuitivă și ușor de operat, care facilitează comanda, în timp real, a luptei de apărare aeriană.

Prin subsistemele integrate în cadrul centrului de distribuție a focului, sunt implementate atribute esențiale pentru funcționalitatea întregului sistem de rachete, cum ar fi:

- managementul legăturilor de date;
- controlul senzorilor;
- producerea imaginii aeriene;
- identificarea și clasificarea traiectelor;
- protecția forțelor și mijloacelor proprii;
- ierarhizarea amenințărilor;
- alocarea armelor și controlul angajării;
- evaluarea acțiunilor.

În cadrul FDC, este pus la dispoziție un instrument de sprijin al misiunii (MST²¹), în scopul accelerării și sprijinirii procesului de luare a deciziei pentru planificarea dislocării, pentru monitorizarea stării sistemului și pentru furnizarea de analize și de rapoarte detaliate.

Integrarea, prin FDC, a legăturilor tactice de date presupune atât manipularea mesajelor relevante, cât și implementarea funcționalităților C4I, în sprijinul obținerii nivelului necesar de interoperabilitate pentru maximizarea coordonării dintre FDC și ceilalți actori ai spațiului de luptă.

Structura SW/HW²² deschisă și modulară permite integrarea capabilităților de foc ofensive și defensive prin combinarea mijloacelor de apărare aeriană, de artilerie terestră, de rachete de lovire și a celor destinate operațiilor CAS²³, în cadrul unei soluții ”plug&fight” eficiente. Prin intermediul FDC, sunt realizate conexiuni cu eșaloanele superioare, cu unitățile adiacente, cu sistemele de luptă, cu senzorii și cu interceptorii, indiferent de protocoalele de comunicare și de datele folosite de către aceștia, realizându-se un sistem unic, cu un grad ridicat de integrare.

Totodată, FDC pune la dispoziția utilizatorilor mai multe instrumente logice pentru sprijinul procesului de luare a deciziei, pornind de la asigurarea imaginii aeriene integrate unice, a imaginii operaționale comune, la evaluarea amenințării și la alocarea armelor. În plus, fiecare sistem conectat la FDC poate contribui, prin posibilități proprii, la consolidarea bazei informaționale necesare conducerii operațiilor militare.

FDC este amplasat pe șasiul unui vehicul ușor, Mercedes-Benz G-Class (4×4), propulsat de un motor Diesel de 2,8 l, care generează 120 cp și care permite o viteză pe șosea de până la 138 km/h și o rază de acțiune de 800 km. În plus, construcția specială a sistemului de suspensie și de transmisie permite o capacitate foarte bună de deplasare în teren variat²⁴.

Un alt element important al sistemului NASAMS este AN/MPQ-64F1 Improved Sentinel, un radar de supraveghere tridimensional, de mare rezoluție, destinat descoperirii, urmării, identificării, clasificării și raportării amenințărilor aeriene din raza sa de acțiune.

Radarul a beneficiat de un program permanent de modernizare și de perfecționare, una dintre direcții urmărind creșterea distanței de descoperire. O altă prioritate a fost creșterea capacității de procesare a semnalului prin integrarea mai multor calculatoare de bord, precum și a ultimelor tehnologii COTS²⁵. Acestea au permis o capacitate superioară de procesare A/D²⁶, un control mai rapid al datelor și crearea unui spațiu suplimentar pentru dezvoltarea ulterioară a radarului.

Procesul de modernizare a radarului a continuat cu introducerea unor noi emițători și receptori, în bandă X, care prezintă numeroase avantaje față de versiunile anterioare. Astfel, emițătorul utilizează

un singur oscilator principal pentru generarea frecvenței purtătoare, care produce un zgomot mai mic și permite o mai bună detecție, pe fondul semnalului de zgomot. Receptorul, cu un singur canal, tot în bandă X, este proiectat să funcționeze împreună cu noul emițător. Sistemul de antenă a fost modernizat prin introducerea unui nou *controller* și a unei noi interfețe digitale de conectare la procesorul de date, ceea ce oferă operatorului un control superior al direcției și al vitezei de rotire a antenei.

În cadrul stației radar, este integrat un sistem de recunoaștere IFF²⁷ performant pentru evitarea producerii fratricidului.

Radarul MPQ-64F1 Improved Sentinel poate fi trecut în poziție de luptă, în mai puțin de 15 minute, și pregătit pentru marș, în mai puțin de 10 minute, iar trecerea în stare de operativitate deplină nu durează mai mult de câteva minute. Pentru operarea stației, este suficientă o echipă, formată din doi militari, fără a fi necesar personal sau echipament suplimentar pentru manipularea sau pentru mentenanța acesteia.

Radarul furnizează datele de tragere pentru FDC, asigurând informații precise înainte de lansare și actualizări pe timpul traiectoriei de mijloc a rachetei AMRAAM. Posibilitățile oferite de stația radar sunt facilitate de caracteristicile inerente, cum sunt: funcționarea în bandă X, diagramă tridimensională fusiformă, impuls doppler, scanare în fază și frecvență. Totodată, antena se poate deplasa cu 20-30 rpm, permite descoperirea țintelor din orice direcție și o distanță de descoperire de peste 120 km²⁸.

Stația radar este amplasată și propulsată de același tip de vehicul folosit și pentru FDC, un vehicul tactic ușor, Mercedes-Benz G-Class, cu aceleași caracteristici, care permite o bună mobilitate în teren pentru acest element esențial al sistemului de rachete.

Recunoașterea performanțelor și trăsăturilor oferite de acest radar este demonstrată și de popularitatea de care se bucură la nivel internațional, în prezent fiind comandate peste 200 de stații, dintre care mai mult de 100 au fost livrate sau se află în proces de producție.

Un alt element important și, într-o oarecare măsură, specific acestui sistem, este sistemul de senzori MPS 500, folosit pentru identificarea și evaluarea vizuală a amenințărilor aeriene.

Platforma multisenzor MPS 500 este un sistem de senzori stabilizat cu mare precizie folosit pe timp de noapte sau zi, pentru detecția, observarea și identificarea obiectelor și pentru urmărirea și controlul focului. Acesta este compus dintr-un pachet de senzori, care cuprinde o cameră termică, o cameră video de zi, un detector de distanță de 6 hz, un tracker video, precum și un senzor de poziție verticală și unul pentru determinarea nordului.

Sistemul este stabilizat activ, este echipat cu GPS și cu o unitate de detecție a nordului, fiind controlat și operat de la distanță din FDC. MPS 500 beneficiază de propriul generator de energie electrică, iar în poziție de marș platforma de senzori este coborâtă în interiorul unui container, aflat dedesubt, din motive de siguranță.

Sistemul de senzori este folosit pentru îndeplinirea următoarelor sarcini:

- angajarea țintelor în regim pasiv;
- supravegherea în regim pasiv;
- evaluarea amenințării și a rezultatelor tragerii;
- verificarea traiectelor primite de la eșaloanele superioare;
- stabilirea țintelor și a datelor de angajare;
- verificarea emițătorului de bruiaj.

Similar celorlalte elemente ale sistemului NASAMS, MPS 500 este amplasat pe același tip de vehicul tactic ușor, ceea ce îi conferă posibilități de deplasare similare²⁹.

Mai mult, construcția compactă și ușoară asigură o manevrabilitate ridicată, flexibilitate și ușurință în dislocare, ceea ce permite integrarea ușoară a MPS 500 în cadrul sistemelor de rachete existente.

Instalațiile de lansare ale sistemului NASAMS sunt destinate transportului, ochirii și lansării rachetelor montate în containere. După cum am precizat anterior, lansatoarele sunt capabile să lanseze mai multe tipuri de rachete, în diferite combinații, chiar și de pe aceeași instalație.

În poziție de tragere, lansatoarele sunt coborâte până la nivelul solului, sunt fixate și echilibrate automat cu ajutorul unor cricuri hidraulice și pot lansa, în câteva secunde, toate cele șase rachete.

Lansatoarele sunt conectate la FDC, prin intermediul unor legături fir sau radio, și pot fi dislocate până la o distanță de 25 km de punctul de comandă.

În funcție de beneficiar, platformele de lansare sunt propulsate de tipuri diferite de mijloace

auto. Astfel, sistemele norvegiene sunt tractate de camioane Scania 6x6, cele finlandeze, de camioane Sisu, iar cele spaniole, de camioane Iveco³⁰.

Ca urmare a unui contract din anul 2011, armata norvegiană a devenit prima beneficiară a unor platforme de lansare de mare mobilitate (HML³¹), dezvoltate de Raytheon, realizate prin amplasarea a câte patru rachete AMRAAM pe vehicule tactice HUMVEE. Integrarea acestor noi instalații de lansare în sistemele NASAMS, dislocate deja, contribuie la creșterea mobilității sistemului de rachete, în ansamblul său³².

Racheta AMRAAM (AIM-120) este o foarte cunoscută rachetă aer-aer, folosită de o gamă largă de avioane de luptă moderne atât americane (F-15, F-16, F/A-18, F-22, F-4F), cât și europene (Sea Harrier, Harrier II Plus, Eurofighter, JAS-39 Gripen, JA-37 Viggen și Tornado). Racheta folosită de sistemul NASAMS este un AIM-120C7, o variantă îmbunătățită a AIM-120C, care prezintă numeroase modernizări. Față de predecesoarele AIM-120A și B, AMRAAM este prevăzută cu suprafețe de control mai mici, dar cu o rază de acțiune superioară și cu o agilitate mărită, în scopul combaterii aeronavelor manevriere. În plus, AIM-120C7 aduce o serie întreagă de modernizări față de varianta standard prin perfecționarea antenei, a receptorului și a procesorului de semnal, precum și prin implementarea unor noi algoritmi software în vederea combaterii noilor amenințări. Totodată, procesul de miniaturizare a componentelor interne ale rachetei permite dezvoltarea și perfecționarea ulterioară a acesteia³³.

Racheta permite combaterea țintelor care acționează până la o distanță de 33 km și o înălțime maximă de 15 km³⁴.

Pentru a crește performanțele oferite de sistemul NASAMS, Raytheon a dezvoltat un nou tip de rachetă AMRAAM-ER, care promite o extindere a razei de acțiune cu până la 50% și a înălțimii cu până la 70%. În fapt, această rachetă este o combinație între rachetele AMRAAM și ESSM, ambele dezvoltate de Raytheon prin preluarea părții frontale, de la prima, și a propulsorului, de la cea din urmă.

În testul de zbor din 31 august 2016, din Norvegia, racheta a dovedit compatibilitate perfectă cu sistemul NASAMS care a lansat-o, deschizând calea către o nouă etapă a dezvoltării acestui sistem de rachete³⁵.

Cele prezentate mai sus demonstrează, pe deplin, faptul că NASAMS este un sistem de rachete sol-aer cu rază medie, în continuă dezvoltare și perfecționare.

În prezent, sistemul este folosit de către șase națiuni și se bucură de o apreciere tot mai mare pe plan internațional, lucru dovedit de interesul exprimat recent de către o serie de state, precum India, Australia, Indonezia și Lituania³⁶.

NASAMS oferă una dintre cele mai moderne și flexibile soluții de apărare aeriană, capabilă să răspundă unei largi varietăți de cerințe operaționale.

Printre cele mai apreciate caracteristici ale acestui sistem de rachete putem identifica: arhitectura deschisă care-i garantează potențial de creștere considerabil, mobilitate superioară, datorită dimensiunilor reduse, capacitate superioară de angajare și de foc, stabilitate ridicată la contramăsurile electronice și multe altele.

În concluzie, sistemul de rachete sol-aer cu bătaie medie NASAMS oferă o soluție de apărare aeriană competitivă și adaptabilă, datorită capacității sale de a identifica rapid, de a angaja și de a distruge o gamă largă de amenințări aeriene prezente și viitoare.

NOTE:

1 Puricel Ion, *Puterea aeriană în mișcare*, Editura Universității Naționale „Carol I”, București, 2016, p. 15.

2 Amenințări aeriene atmosferice – *air breathing threats*.

3 AMRAAM – *Advanced Medium-Range Air-to-Air Missile*.

4 C2 – *Comandă-Control*.

5 https://www.armyrecognition.com/norway_norwegian_army_missile_systems_vehicles_uk/nasams_norwegian_advanced_surface_to_air_missile_system.html, accesat la 15.01.2019.

6 UAV – *Unmanned Air vehicles*.

7 RNoAF – *Royal Norwegian Air Force*.

8 http://www.defense-aerospace.com/articles-view/relea/3/99591/spanish-army-conducts-nasams-live_fire-exercise.html, accesat la 15.01.2019.

9 <https://www.airforce-technology.com/projects/national-advanced-surface-to-air-missile-system-nasams/>, accesat la 15.01.2019.

10 *Ibidem*.

11 *Ibidem*.

12 https://www.raytheon.com/sites/default/files/capabilities/rtnwcm/groups/public/documents/content/nasams_pdf.pdf, accesat la 18.01.2019.

13 <http://missiledefenseadvocacy.org/air-defense/u-s-air-defense/u-s-deployed-air-defense-systems/national-advanced-surface-to-air-missile-system-nasams/>, accesat la 19.01.2019.

- 14 SLAMRAAM – *Surface Launched AMRAAM*.
- 15 <https://www.strategypage.com/htm/htada/20110111.aspx>, accesat la 20.01.2019.
- 16 *Fire Unit*.
- 17 FDC – *Fire Distribution Center*.
- 18 TCC – *Tactical Control Cell*.
- 19 <https://www.globalsecurity.org/military/world/europe/nasams.htm>, accesat la 21.01.2019.
- 20 AD BMC4I – *Air Defence Battle Management Command, Control, Communications, Computers, and Intelligence*.
- 21 MST – *Mission Support Tool*.
- 22 SW/HW – *SoftWare/HardWare*.
- 23 CAS – *Close Air Support*.
- 24 https://www.armyrecognition.com/norway_norwegian_army_missile_systems_vehicles_uk/fdc_fire_distribution_center_vehicle_nasams_technical_data_sheet_specifications_pictures_video_12712157.html, accesat la 23.01.2019.
- 25 COTS – *Commercial Off-The-Shelf*.
- 26 A/D – *Analog-to-Digital*.
- 27 IFF – *Identification Friend or Foe*.
- 28 https://www.armyrecognition.com/norway_norwegian_army_missile_systems_vehicles_uk/mpq-64f1_3d_radar_vehicle_nasams_technical_data_sheet_specifications_pictures_video_12712155.html, accesat la 27.01.2019.
- 29 https://www.armyrecognition.com/norway_norwegian_army_missile_systems_vehicles_uk/electro_optical_eo_sensor_vehicle_nasams_technical_data_sheet_specifications_pictures_video_12712154.html, accesat la 30.01.2019.
- 30 https://www.armyrecognition.com/norway_norwegian_army_missile_systems_vehicles_uk/nasams_norwegian_advanced_surface_to_air_missile_system.html, accesat la 31.01.2019.
- 31 HML – *High Mobility Launcher*.
- 32 <https://www.kongsberg.com/en/kog/news/2013/june/ny-kapasitet-i-nasams-luftvernsystem/>, accesat la 01.02.2019.
- 33 <https://www.raytheon.com/capabilities/products/amraam>, accesat la 01.02.2019.
- 34 <https://www.globalsecurity.org/military/world/europe/nasams.htm>, accesat la 01.02.2019.
- 35 <https://www.defensenews.com/digital-show-dailies/ausa/2016/10/04/raytheons-extended-range-amraam-missile-destroys-target-in-first-flight-test/>, accesat la 01.02.2019.
- 36 https://www.kongsberg.com/~media/KDS/Files/Products/Air%20Defense%20Systems/Brochures/NASAMS_Air%20Defence%20System.ashx?la=en, accesat la 05.02.2019.
- http://www.defense-aerospace.com/articles-view/release/3/99591/spanish-army-conducts-nasams-live_fire-exercise.html
- <https://www.airforce-technology.com/projects/national-advanced-surface-to-air-missile-system-nasams/>
- https://www.raytheon.com/sites/default/files/capabilities/rtnwcm/groups/public/documents/content/nasams_pdf.pdf
- <https://www.strategypage.com/htm/htada/20110111.aspx>
- <https://www.globalsecurity.org/military/world/europe/nasams.htm>
- <http://missiledefenseadvocacy.org/air-defense/u-s-air-defense/u-s-deployed-air-defense-systems/national-advanced-surface-to-air-missile-system-nasams/>
- https://www.armyrecognition.com/norway_norwegian_army_missile_systems_vehicles_uk/fdc_fire_distribution_center_vehicle_nasams_technical_data_sheet_specifications_pictures_video_12712157.html
- https://www.armyrecognition.com/norway_norwegian_army_missile_systems_vehicles_uk/mpq-64f1_3d_radar_vehicle_nasams_technical_data_sheet_specifications_pictures_video_12712155.html
- https://www.armyrecognition.com/norway_norwegian_army_missile_systems_vehicles_uk/electro_optical_eo_sensor_vehicle_nasams_technical_data_sheet_specifications_pictures_video_12712154.html
- https://www.armyrecognition.com/norway_norwegian_army_missile_systems_vehicles_uk/nasams_norwegian_advanced_surface_to_air_missile_system.html
- <https://www.kongsberg.com/en/kog/news/2013/june/ny-kapasitet-i-nasams-luftvernsystem/>
- <https://www.raytheon.com/capabilities/products/amraam>
- <https://www.defensenews.com/digital-show-dailies/ausa/2016/10/04/raytheons-extended-range-amraam-missile-destroys-target-in-first-flight-test/>
- https://www.kongsberg.com/~media/KDS/Files/Products/Air%20Defense%20Systems/Brochures/NASAMS_Air%20Defence%20System.ashx?la=en

BIBLIOGRAFIE

Puricel Ion, *Puterea aeriană în mișcare*, Editura Universității Naționale „Carol I”, București, 2016.

https://www.armyrecognition.com/norway_norwegian_army_missile_systems_vehicles_uk/nasams_norwegian_advanced_surface_to_air_missile_system.html

ARTA OPERATIVĂ – COMPONENTĂ ESENȚIALĂ ÎN CADRUL DOCTRINEI NAVALE

OPERATIONAL ART – ESSENTIAL COMPONENT OF NAVAL DOCTRINE

ART OPÉRATIONNEL – COMPOSANTE ESSENTIELLE DE LA DOCTRINE NAVALE

Cpt.cdor.drd. Cristian ABAIANIȚI*

În contextul aparițiilor unor cauze generatoare de crize, ale căror surse se regăsesc în multitudinea de dispute de natură istorică, culturală, etnică, religioasă sau chiar educațională, adoptarea unei gândiri operative reprezintă o cerință de actualitate doctrinară. În acest context, folosirea artei operative reprezintă un deziderat fără de care existența unei doctrine ar fi lipsită de consistența gnoseologică.

In the context of the occurrences of crisis generating causes whose sources are found in the multitude of disputes of a historical, cultural, ethnic, religious or even educational nature, the adoption of operative thinking is a doctrinal actuality requirement. In this context, the use of operative art is a desideratum without which the existence of a doctrine would be devoid of gnoseological consistency.

Vu les causes génératrices de crises dont les sources se trouvent dans la multitude de conflits de nature historique, culturelle, ethnique, religieuse ou même éducative, l'adoption d'une conception opérationnelle s'impose comme une exigence de la réalité doctrinale. Dans ce contexte, l'utilisation de l'art opérationnel représente un but sans lequel l'existence d'une doctrine serait dépourvue de consistance gnoseologique.

Cuvinte-cheie: artă; operativ; design; sincronizare; coordonare.

Keywords: art; operational; design; synchronization; conduct.

Mots-clés: art; opérationnel; design; synchronisation; coordination

„Planul e posibil să nu aibă mare importanță, dar planificarea este esențială”.

Winston Churchill

Schimbările perene care au loc pe scena geostrategică, existența unor riscuri și amenințări la adresa securității naționale, precum și necesitatea implementării unor răspunsuri care să conveargă către realizarea aceluiași scop impun utilitatea adoptării unor reglementări cuprinzătoare în cadrul doctrinelor pe diferite niveluri ale artei militare. Toate acestea se reflectă asupra înțelegerii corecte a semnificației și a necesității aplicării artei operative în cadrul operațiilor, căreia, de multe ori,

i-a fost atribuit un înțeles peiorativ, în contextul folosirii acesteia. În acest sens, aplicarea corectă a elementelor artei operative reprezintă un deziderat nu tocmai ușor de realizat, însă folosirea acestora în domeniul planificării, ca atribut al conducerii militare, poate aduce schimbări notabile în înlăturarea ambiguităților, a restricțiilor artificiale și a contradicțiilor care pot apărea pe timpul procesului de luare a deciziei.

Totodată, uzitarea unor documente doctrinare aliniate celor folosite în NATO este dictată și de adoptarea unor măsuri coerente și adecvate, din cauza, în special, a amenințărilor hibride prezente în zona Mării Negre. În acest sens, existența unui

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: cristache_jurie@yahoo.com

nivel optim de pregătire pentru a face față unor astfel de cerințe de coordonare, de sincronizare, de integrare, de prioritizare și de evaluare este necesară a fi în concordanță cu ceea ce se dorește a fi arta operativă. Mai mult decât atât, doar aplicarea strategiei în cadrul operațiilor moderne nu este suficientă pentru realizarea succesului, așa după cum doar cunoașterea și folosirea a tacticilor nu vor face decât să conducă la executarea unor acțiuni lipsite de consistență operativă și caracterizate de o uzură morală și materială excesivă. O victorie absolută nu va putea fi obținută doar printr-o combinație eficientă între strategie și tactică. De aceea este necesară integrarea tacticii într-un cadru mai larg, dominat de strategie.

Acest deziderat poate fi realizat doar prin utilizarea unui nivel tampon, caracterizat de teorie și de practică operative și numit arta operativă. Aceasta furnizează o structură conceptuală fundamentală care sprijină integrarea acțiunilor tactice și cărora le oferă un sens în cadrul viziunii strategice privind realizarea condițiilor ce caracterizează un sistem acceptat a fi funcțional, în concordanță cu interesele naționale.

În actuala realitate, caracterizată de schimbări bruște și imprevizibile ale mediului operațional, arta operativă, deși este specifică nivelului operativ, trebuie înțeleasă și folosită corespunzător și la nivel strategic, și chiar tactic. De asemenea, aceeași realitate operațională dirijează cele două componente ale sale, teoria și practica, astfel ca, conceptele operative utilizate să fie înțelese corect și să conducă la realizarea scopului pe care îl are arta operativă, acela de a integra finalitățile, mijloacele și căile de realizare a stării finale dorite la nivel politic.

Istoria ne-a demonstrat că gândirea operativă bazată doar pe folosirea tehnologiei poate preveni realizarea succesului, comparativ cu un oponent, care, deși nu posedă tehnologie avansată, poate obține rezultatele dorite doar datorită dezvoltării și folosirii unor concepte operative superioare. Într-un conflict între doi oponenti, succesul va fi de partea celui care gândește și care acționează cu o mai mare determinare, fiind sprijiniți și de o bază solidă a teoriei și a practicii, dar și a teoriei operative. Însă aceste caracteristici ale gândirii operative nu presupun, în mod explicit, abandonarea folosirii tehnologiei, ci constituie, împreună cu aceasta și cu conceptele operative care reflectă lecțiile învățate

de-a lungul istoriei militare, un câștig absolut în realizarea scopului strategic.

Arta operativă – evoluție, interpretare și considerații teoretice

Este evident faptul că arta operativă are două componente, respectiv practica operativă și teoria operativă, aceasta din urmă fiind predecesoarea practicii. În aceeași măsură, arta operativă implică atât arta căreia îi corespunde practica operativă, cât și știința corelată cu teoria operativă. Istoria artei militare confirmă, pe deplin, faptul că dezvoltarea armamentului și a tehnicii de luptă, în general, a determinat modul de organizare și de ducere a acțiunilor de luptă. Astfel, într-o perioadă îndelungată din istoria conflictelor armate, când acest nivel era slab materializat, războaiele aveau caracter local, static, limitat ca dimensiune și, în principiu, se decideau printr-o singură bătălie decisivă, fără a fi vizate, în prealabil, o serie de bătălii de modelare care să conducă la cea decisivă. În aceste condiții, artei militare îi erau atribuite două ramuri: strategia și tactica. Responsabilitatea strategiei era direcționată către realizarea planului de ducere a războiului, cu obiectiv de distrugere a inamicului printr-o asemenea bătălie care să fie decisivă, iar tactica era responsabilă de ducerea acțiunilor la fața locului, în câmpul/mediul de desfășurare a respectivei bătălii.

Evoluția practicii operative – componentă a artei operative

Pe măsura dezvoltării tehnologiei și, în special, începând cu perioada secolului al XVIII-lea, când se declanșează revoluția industrială, în scopul realizării decisivității acelei bătălii unice, armatele lumii încep un proces de înzestrare tehnologică, în paralel cu mărirea efectivelor armatei. Toate aceste cerințe ale vremii, împreună cu punerea în practică a acestor schimbări, au condus la regândirea artei militare în ansamblul său, întrezărindu-se necesitatea adoptării unor noi concepte operative, specifice zilelor noastre, cum ar fi: coordonare, sincronizare, integrare și comandă și execuție centralizată sau descentralizată.

O serie de opinii ale unor cercetători în domeniul artei militare atribuie sedimentele practicii operative de astăzi unor iluștri conducători militari, încă din perioada antică, cum ar fi Alexandru cel Mare (356-332 î.e.n.), Hannibal (247-182 î.e.n.) și Iulius Cezar (101-44 î.e.n.)¹.

Totuși, conform lui Claus Telp, personalitatea militară marcantă care a nuanțat practica operativă prin acțiunile sale a fost Napoleon I (1769-1821)². Acesta a prefigurat, pentru prima dată, necesitatea unei gândiri operative, orientată către planificare, organizare, coordonare, sincronizare și asigurare logistică, toate abordate de o astfel de manieră încât să conducă la atingerea unui scop comun. Din punctul de vedere al organizării armatei sale, a aplicat principiul controlului descentralizat asupra corpurilor de armată, coborând către divizii de infanterie, formate din unități de infanterie și cavalerie, îndeplinindu-se condițiile unei organizări de tip întrunit. Urmărind divizarea inamicului pentru a-l nimici mai ușor, a aplicat principiul distribuirii forțelor astfel încât, asociat cu sincronizarea acțiunilor, a condus la obținerea unui succes răsunător în veritabila Campanie Jena, din 1806, împotriva Imperiului Prusac. Această campanie este renumită pentru desfășurarea a două bătălii decisive, cea de la Jena și cea de la Auerstaedt, care au avut loc în aceeași dată, respectiv 14 octombrie 1806, dar în locații diferite, la aproximativ 20 km una de cealaltă.

Este evident faptul că practica operativă a lui Napoleon, în ceea ce privește folosirea mai multor corpuri de armată printr-o manevră distribuită pe o suprafață mare, a anticipat un principiu fundamental al operațiilor, respectiv cel al unității de efort/scop, care, la vremea respectivă, se numea *strategia unui singur punct*³ („strategy of a single point” – engl.).

În aceeași măsură cu practica napoleoniană, sunt de remarcat și acțiunile celor doi generali din timpul Războiului Civil-American (1861-1865): generalul Robert E. Lee (1807-1870), comandantul forțelor confederale, și generalul Ulysses S. Grant (1822-1885), comandantul trupelor federale. Deși amândoi au fost, în aceeași măsură, vizionari străluciți, spre deosebire de generalul Lee, care a rămas încătușat în tradiționalism, fără a face rabat de la normele războiului staționar, generalul Grant s-a folosit din plin de experiența dobândită în timpul Războiului Mexicano-American (1846-1848). Astfel, el a organizat și a etapizat toate operațiile desfășurate în cadrul Războiului Civil, încât să fie asigurat sprijinul reciproc, completat de beneficiile aduse de revoluția industrială.

Pelângă folosirea simultană a mai multor corpuri de armată distribuite pe toată suprafața teatrului de operații, a conducerii descentralizate și a susținerii

logistice, Grant a schițat un plan de operații, pe care l-a prezentat în data de 4 aprilie 1864 și care prevedea „desfășurarea concomitentă a tuturor corpurilor de armată pentru atingerea aceluiași centru”⁴, centrul fiind reprezentat de armata condusă de către Lee. Se observă identificarea punctului central, reprezentat de armata inamică, ce se poate constitui într-un centru de greutate inamic de nivel operativ, pentru a cărui distrugere/neutralizare Grant a dezvoltat un curs de acțiune pe două direcții: una – care viza pătrunderea în adâncime, în spatele inamicului, pentru întreruperea liniilor de re aprovizionare ale acestuia – și cea de-a doua direcție – de oprire a înaintării și de încercuire, în scopul capitulării.

Atât perioada napoleoniană, cât și cea a Războiului Civil-American au reprezentat cele mai timpurii manifestări operative, marcate de schimbările economico-sociale care au imprimat debutul nivelului operativ și care, în mod normal, nu ar putea exista, din cauza absenței unor circumstanțe, cum ar fi: cantitate și calitate suficientă a forțelor armate, armament adecvat acestui nivel și suportul pe care îl putea asigura națiunea respectivă.

Dacă până în secolul al XVIII-lea debutul practicii operative era greu de preconizat, din cauza armatelor de dimensiuni reduse, formate, în principal, din mercenari fără pregătire militară, începând cu acest secol apar armatele de masă („million-man”⁵), ca rezultat al mobilizării populației, fapt care a impus mărirea suprafeței zonei de operații, executarea unor acțiuni simultane, în scopul creării condițiilor de desfășurare a unor bătălii decisive, ceea ce a condus și la mărirea perioadei de desfășurare a războiului.

Începând cu perioada Primului Război Mondial (1914-1918), se lărgeste orizontul practicii operative prin încercarea de penetrare a liniei de apărare, concomitent cu adoptarea unui caracter manevrier pentru interzicerea retragerii inamicului și, automat, pentru încercuirea acestuia. Deși acest război a fost îndeosebi un război de uzură materială și morală cu rezultate dezastruoase, se desprind totuși câteva exemple demne de luat în considerare, din punctul de vedere al artei operative.

Astfel, debarcarea de la Gallipoli (1915) poate fi luată ca reper operativ, din punctul de vedere al planificării, al dislocării și al susținerii logistice a unei forțe multinaționale de tip întrunit. Bătălia Iutlandei (1916), din Marea Nordului, a reprezentat, de asemenea, un capitol operativ, din care reiese

sincronizarea acțiunilor tactice ale flotei englezești pentru împiedicarea realizării obiectivului operativ al flotei germane – acela de a distruge o parte însemnată a flotei englezești care acționa pentru realizarea blocadei navale.

Cel de-al Doilea Război Mondial (1939-1945) a fost marcat de o bogată practică operativă, datorită faptului că teoria operativă a fost cristalizată, în perioada interbelică, într-un conținut apropiat de cel pe care îl cunoaștem în zilele noastre. Deja anumite concepte operative sunt cunoscute de către comandanții acelei perioade, pe care le-au exersat și le-au rafinat, punându-le în practică pe perioada celei de-a doua conflagrații mondiale.

O serie de succese operative sunt înregistrate în diferite operații, tocmai datorită aplicării elementelor artei operative. Operația Weserübung (9 aprilie 1940) se remarcă printr-o planificare de nivel operativ pentru folosirea unei forțe de tip întrunit cu componentă terestră, aeriană și navală, prin realizarea unității de efort, a surprinderii, a economiei de forțe și a sincronizării. În aceleași condiții, este desfășurată, o lună mai târziu, și operația Gelb, pe timpul căreia, în plus față de cea anterioară, este folosită planificarea centralizată, dar cu execuție descentralizată. Campania Granite (1944) aduce în prim-plan toate elementele constitutive ale unui plan de operații modern, cu stabilirea obiectivului strategic, cu identificarea obiectivelor operative pentru fiecare operație, conform fiecărei faze, cu sarcini pentru forțele din subordine pentru atingerea aliniamentelor stabilite, conform unei matrici de sincronizare.

Toate aceste exemple ale practicii operative pot fi completate și de manifestări autohtone ale practicii operative. În acest sens, putem exemplifica bătălia de la Szolnok⁶ (24 - 25 iulie 1919), din cadrul campaniei pentru eliberarea Ardealului. Această bătălie, condusă de către generalul Gheorghe Mărdărescu, se remarcă prin sincronizarea acțiunilor, ceea ce a condus la realizarea obiectivului de nivel operativ – eliberarea Ardealului de sub ocupația ungurească. Mai mult decât atât, coordonarea celor trei corpuri de armată pentru aplicarea manevrei de „dublă învăluire”⁷ a determinat realizarea surprinderii forțelor ungare, care, în final, s-au retras într-o totală dezordine. Această bătălie, condusă de către generalul Mărdărescu, demonstrează tocmai esența artei operative, respectiv „să câștigi definitiv (decisiv)

într-un timp foarte scurt și cu cât mai puține pierderi de vieți omenești sau pierderi materiale”⁸.

De asemenea, în istoria conflictelor militare românești este demonstrat faptul că, comandanții militari au făcut dovada posesiei unei gândiri operative, orientată către manevra de învăluire a inamicului, de tăierea liniilor de comunicații ale acestuia, de pătrundere în adâncime și de interzicere a libertății de manevră, toate acestea fiind asemănătoare cu ceea ce va fi statuat mai târziu, respectiv în anul 1933, de către Mikhail Nikolayevich Tukhachevsky (1893-1937), prin conceptul de „bătălia în adâncime”⁹.

Așa cum am menționat anterior, practica operativă a creat premisele dezvoltării teoriei operative pentru a-i face pe comandanții militari să înțeleagă atât rezultatele pozitive, cât și cele negative, obținute în urma aplicării intuiției, a inspirației sau a prezenței de spirit pe câmpul de luptă din exemple istorice.

Evoluția teoriei operative – componentă a artei operative

Primele idei operative rudimentare sunt creionate de către Maurice – conte de Saxa (1696-1750) –, care conchide oportunitatea atacării liniilor logistice ale inamicului, provocându-i, astfel, slăbirea și abandonarea voinței de a mai lupta.

Având idei comune cu Saxa, un alt precursor al teoriei operative a fost Frederick al II-lea cel Mare (1712-1786), care denumește nivelul cel mai de jos ca fiind ”petit service”¹⁰, iar nivelul superior, echivalent strategiei, era ”connaissances du général”¹⁰. De asemenea, opinează faptul că un război trebuie să fie de scurtă durată și într-un ritm alert pentru a economisi resursele, iar, din punctul de vedere al liniilor inamice de re aprovizionare logistică, acestea trebuiau atacate prin adoptarea unor tactici de gherilă.

Dietrich Heinrich Freiherr von Bülow (1757-1807) face primele menționări despre operație în cartea sa, intitulată *Geist des neuen Kriegssystems*¹², unde descrie operația ca fiind o mișcare a armatei, raportată direct la acțiunile inamicului¹³.

Debutul gândirii operative este atribuit lui Carl Von Clausewitz (1780-1831), o personalitate marcantă, care, prin opera sa, intitulată *Despre Război*, încă naște, în zilele noastre, dispute și controverse legate de anumite concepte, cum ar fi cel al centrului de greutate. Clausewitz preia de la

von Bülow conceptul de operație și îl redefinește ca fiind o mișcare a armatei în cadrul unui plan de operații. Pe lângă acest concept, sunt menționate, în cartea sa, și alte concepte legate de punctul culminat („Kulminationspunkt”¹⁴) și de centrul de greutate („Schwerpunkt”¹⁵), care a fost tradus ca fiind *punct principal de decizie*¹⁶.

În cartea *Précis de l'Art de Guerre*¹⁷, Antoine Henri de Jomini (1779-1869) stipulează, de asemenea, importanța preluării controlului liniilor de comunicații ale inamicului, concomitent cu protejarea celor proprii. Renumitului strateg elvețian îi este atribuit conceptul de „grandes tactiques”¹⁸ pentru a descrie acțiunile de nivel tactic cu un pronunțat caracter manevrier și executate într-o fază incipientă a conflictului, în scopul obținerii avantajului în luptă.

Deși abordarea lui Jomini în arta războiului a fost una bazată mai mult pe calcule matematice decât pe artă în sine, influența acestuia se regăsește în alte publicații din domeniu în vremea respectivă. Astfel, în America sunt editate *Military Art and Science*¹⁹ (1848), a generalului Henry Wager Halleck, *Elements of the Art of War*²⁰ (1889), a colonelului James Mercur, și cartea *The Principles of Strategy*²¹ (1894) a locotenent-colonelului John Bigelow, iar în Anglia, în cadrul Colegiului de Stat Major, generalul Patrick Leonard MacDougall a publicat manualul *The Theory of War*²² (1856), care, mai târziu, a fost înlocuit cu manualul *The Operation of War*²³ (1866) al generalului Edward Bruce Hamley.

De cealaltă parte, teoria clausewitziană despre operație este preluată de către feldmareșalul Helmuth von Moltke Sr. (1800-1891), care consideră că operația aparține unui domeniu de studiu intermediar, aflat între strategie și tactică, și era executată, ca parte a unei campanii, pentru realizarea unor obiective stabilite de strategie. Moltke considera strategia ca fiind responsabilă de desfășurarea tuturor acțiunilor din teatrul de operații, care trebuiau executate în scopul ajungerii forțelor la bătălia decisivă. Tactica, din punctul de vedere al ilustrului strateg prusac, viza metodele de desfășurare a acțiunilor din timpul bătăliei decisive, cu accent pe atacurile din flanc.

Beneficiile războiului manevrier sunt recunoscute, pentru prima dată, de către generalul Sigismund von Schlichting (1829-1909), care subliniază importanța angajării din mișcare a

inamicului, la întâlnirea acestuia. Astfel, pe baza evoluției tehnicii militare, a mărimii corpurilor de armată și a expansiunii teatrului de operații, acesta accentuează ineficiența etapei de concentrare de dinainte de desfășurarea bătăliei decisive, etapă care presupunea adunarea întregii armate într-o poziție favorabilă și atacarea inamicului din acea poziție statică.

Wilhelm Leopold Colmar von der Goltz (1843-1916) este un alt teoretician al practicii operative, adept al gândirii clausewitziene, care considera că o campanie reprezintă o înșiruire de operații, al căror scop era acela de creare a condițiilor pentru desfășurarea bătăliei decisive. De asemenea, acesta considera centrul de greutate inamic ca fiind întotdeauna reprezentat de armata acestuia.

Feldmareșalul Alfred von Schlieffen (1833-1913) credea cu tărie în războiul manevrier („bewegungskrieg”²⁴), dând exemplul bătăliei de la Cannae (216 î.e.n.), de care s-a folosit pentru a explica ineficacitatea atacurilor frontale comparativ cu cele din flanc, care, deși prezentau un risc crescut din punctul de vedere al dezbinării forțelor, aveau șanse de succes mai ridicate, raportat la atacurile din poziții fixe.

Toate aceste menționări teoretice operative au contribuit la debutul artei operative, a cărei naștere este atribuită părții sovietice. Experiențele dobândite în Războiul Ruso-Japonez (1904-1905), în Primul Război Mondial și în Războiul Civil Rus (1918-1920) au reprezentat factorii care au contribuit la revitalizarea gândirii operative ruse.

Contribuția majoră în ceea ce privește nașterea artei operative a avut-o Alexander Andreyevich Svechin (1878-1938), considerat părintele acesteia, care a propus necesitatea unui nivel intermediar între strategie și tactică, pe care l-a numit nivelul operativ, fiind în responsabilitatea artei operative. În cartea sa intitulată *Strategiya* (1926), Svechin a definit, pentru prima dată, arta operativă ca fiind „totalitatea manevrelor și a bătăliilor duse, într-o zonă de operații dintr-un teatru de acțiuni militare, pentru realizarea unui scop comun, stabilit ca fiind final, raportată la o anumită perioadă din cadrul unei campanii”²⁵. Pentru prima dată, Svechin descrie natura artei operative și relația dintre aceasta și strategie și tactică, astfel: „Bătălia este mijlocul prin care se realizează o operație. Tacticile reprezintă materialul din care este confecționată arta operativă. Operațiile sunt mijloacele prin

care se realizează strategia, iar arta operativă reprezintă materialul din care este confecționată strategia”²⁶. Ca o concluzie, arta operativă, în opinia lui Svechin, reprezintă instrumentul prin care comandantul eşalonului superior celui tactic aranjează succesele tactice într-un cadru operativ, orientat către realizarea succesului strategic dintr-un teatru de acțiuni militare.

Teoria artei operative, descrisă de către Svechin, a reprezentat, în continuare, cadrul favorabil pentru dezvoltarea conceptului de „bătălie în adâncime”²⁷, un concept de nivel tactic, propus de către Mikhail Nikolayevich Tukhachevsky (1893-1937), ca soluție pentru străpungerea apărării inamice atât de dezastruoase în timpul Primului Război Mondial.

Coroborat pe acest concept de nivel tactic, la nivel operativ a fost propus conceptul de „operație în adâncime”²⁸ de către Vladimir Kiriakovitch Triandafilov (1894-1931), ca soluție pentru distrugerea C2 și a liniilor de sprijin logistic de nivel operativ. De asemenea, pentru realizarea surprinderii, Triandafilov a calculat necesarul de capabilități de nivel operativ: „4-5 corpuri de infanterie cu artileria organică, 4 -5 divizii de artilerie și 8 - 12 batalioane de tancuri”²⁹.

Conceptul de operație în adâncime a fost completat și îmbunătățit de către Georgii Samoilovich Isserson (1898-1976), care a propus conceptul de „operații ofensive în adâncime”³⁰, ca formă de nivel operativ pentru realizarea apărării, în scopul opririi ofensivei inamice.

Analizând aceste expuneri teoretice ale gândirii operative, reliefăm faptul că perioada interbelică a reprezentat momentul de cotitură pentru nașterea și dezvoltarea artei operative, datorat, în principal, experiențelor practice dobândite și lecțiilor identificate din timpul Primului Război Mondial. De asemenea, această perioadă este reprezentativă pentru modalitatea în care au evoluat caracteristicile artei operative: dimensiunea spațială și temporală, caracterul întrunit al forțelor, sistemul de comandă și control, puterea de luptă, planificarea, dislocarea și logistica.

Factorii care au contribuit la apariția și dezvoltarea artei operative au fost:

- experiența practică și lecțiile identificate din conflictele anterioare;
- dezvoltarea armamentului și a tehnicii de luptă, precum și dotarea forțelor cu astfel de mijloace de foc;

- extinderea temporală și spațială a acțiunilor de luptă, ca urmare a măririi efectivelor, a dotării cu tehnică modernă din punctul de vedere al puterii de foc, al razei de acțiune și al mobilității;

- imposibilitatea realizării obiectivului strategic doar printr-o singură bătălie decisivă, impunându-se necesitatea desfășurării unor bătălii succesive, care, aranjate coerent într-un cadru operativ al unei campanii, vor conduce la îndeplinirea obiectivului strategic;

- caracterul întrunit al forțelor pentru realizarea obiectivului strategic.

Considerații teoretice ale artei operative

Comparativ cu definiția formulată de către Svechin, în prezent definiția artei operative este mult îmbunătățită și în concordanță cu actualele cerințe ale mediului operațional. În termeni generici, arta operativă este „o componentă a artei militare, responsabilă cu teoria și practica planificării, pregătirii, conducerii și susținerii campaniilor și a operațiilor majore care vizează îndeplinirea unor obiective operative sau strategice într-un teatru de operații dat”³¹. Literatura de specialitate revizuieste definiția artei operative, în funcție de specificitatea fiecărui domeniu de aplicabilitate a acțiunilor militare (aerian, terestru sau maritim) sau în funcție de cultura, de filosofia sau de tradițiile militare care dirijează conștiința operativă a teoreticienilor militari. O definiție de referință pentru doctrinele categoriilor de forțe naționale ar putea fi cea menționată în Doctrina Aliată Întrunită, unde arta operativă reprezintă „folosirea forțelor, împreună cu alte agenții, pentru atingerea obiectivelor strategice și operative prin design-ul, organizarea, integrarea și conducerea strategiilor, campaniilor, operațiilor majore și bătăliilor”³². Sub auspiciile actuale ale abordării cuprinzătoare, concept acceptat în cadrul Alianței la care suntem parte și la care fiecare categorie de forțe trebuie să-și aducă contribuția, definiția din doctrina aliată este una cuprinzătoare, fiind enumerate în conținutul ei toate instrumentele de manifestare a artei operative (design, organizare, integrare și conducere) pentru ca atât instrumentul militar, cât și cel nonmilitar să uziteze din plin pentru a răspunde coerent la rezolvarea unei eventuale situații de criză.

Din punctul de vedere al scopului, arta operativă reprezintă instrumentul principal, care, pe baza conceptelor sale de exprimare, ajută la

corelarea finalităților urmărite cu modalitățile și cu mijloacele puse la dispoziție și în limita riscurilor acceptate. Așadar, scopul artei operative este reprezentat de formularea corectă a răspunsurilor la cele patru întrebări³³:

1. „Care sunt condițiile care trebuie asigurate pentru îndeplinirea obiectivelor strategice?” (finalități);

2. „Care sunt capacitățile militare și resursele care trebuie alocate pentru realizarea acestor condiții?” (mijloace);

3. „Care este succesiunea în timp și în spațiu a acțiunilor pentru asigurarea acestor condiții? Sub ce abordări se vor produce acele condiții?” (căi);

4. „Care sunt costurile în situația executării acțiunilor propuse?” (riscuri).

Într-o altă abordare, scopul artei operative este reprezentat de stabilirea acelei balanțe optime între resurse, acțiuni și scopuri, în limitele riscurilor acceptate. Această balanță s-ar putea realiza prin integrarea, prin sincronizarea și prin coordonarea acțiunilor tactice pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite. Așadar, dacă scopul artei operative nu ar fi atins, atunci orice operație sau campanie ar consta într-o serie de acțiuni tactice, executate la voia întâmplării, fără a avea consistența necesară realizării succesului strategic. O serie de acțiuni tactice incoerente și fără nicio legătură între ele pot duce la un succes operativ chiar strategic, dar într-o perioadă de timp foarte mare, cu multe pierderi, ceea ce ar mări gradul de uzură al forțelor, fapt care contravine tocmai cu ceea ce afirma Milan Vego, respectiv obținerea victoriei decisive în timpul cel mai scurt și cu pierderi minime.

Referitor la caracteristicile³⁴ artei operative care o diferențiază de tactică, acestea sunt cele care îi conferă latura distinctivă specifică nivelului operativ. O primă caracteristică este reprezentată de obiectivele care sunt determinate și care acoperă o gamă largă de sarcini de nivel tactic. Pe când obiectivele de nivel operativ derivă din condițiile care trebuie întrunite pentru realizarea stării finale dorite de nivel strategic, la nivel tactic obiectivele sunt primite, iar locul lor este preluat direct de sarcini pentru realizarea efectelor care caracterizează obiectivele de nivel operativ.

Dimensiunea mai mare, referitor la spațiu, la timp și la forțe, reflectată în necesitatea îndeplinirii obiectivelor de nivel operativ și/sau strategic, constituie o altă caracteristică a artei operative. Pe

când o acțiune tactică se desfășoară într-o zonă de acțiuni limitată, ca suprafață, și cu o durată de la câteva minute până la câteva ore, o operație întrunită se desfășoară într-un teatru de operații compus din mai multe zone de acțiuni și poate dura de la câteva săptămâni până la luni sau chiar ani, așa cum este cazul operației antiteroriste, desfășurată de SUA.

În ceea ce privește mărimea forțelor, această caracteristică, neluată cumulativ cu celelalte două anterioare, poate fi considerată relativă, dacă este să ne referim la a fi o caracteristică prin ea însăși. Această relativitate este dată de situațiile în care forțe mici ca efective pentru realizarea unei sarcini, desfășoară acțiuni care produc direct efecte de nivel operativ sau chiar strategic (de exemplu, forțele speciale, submarinul). Ceea ce poate determina această situație este capacitatea de a exploata vulnerabilitățile inamicului cu ajutorul punctelor tari ale mai multor categorii de forțe.

De asemenea, datorită spațiului și timpului mare, forțele de nivel operativ pot avea caracter întrunit, comparativ cu forțele de nivel tactic, care pot fi omogene din punctul de vedere al organizării. Iar pentru o abordare cuprinzătoare a problemei operative, pot fi implicate și alte organizații nonmilitare, în paralel cu instrumentul militar.

Puterea de luptă este o altă caracteristică a artei operative, care reiese din evoluția tehnicii militare. În condițiile apariției unor tipuri de armament modern, folosirea acestora depășește sfera tacticii prin mărirea dimensiunii spațiale, concomitent cu reducerea celei temporale. Eficiența acestei caracteristici crește exponențial odată cu folosirea judicioasă a artei operative, care poate suplini efectivele reduse ale forțelor implicate într-o operație întrunită.

Planificarea la nivel operativ este foarte complexă, necesită timp și resurse de toate tipurile, comparativ cu planificarea de nivel tactic. De asemenea, planificarea este de tip regresiv, când se determină mai întâi finalitatea (obiectivele și starea finală dorită), apoi acțiunile și mijloacele necesare. La nivel tactic, planificarea este de tip progresiv, când obiectivele sunt primite de la eșalon și, apoi, se stabilesc căile (acțiunile) de realizare a lor într-o succesiune progresivă. Progresivitatea tacticii este dată și de necesitatea îndeplinirii unei anumite sarcini, deoarece celelalte pot fi dependente de realizarea acesteia din urmă. Din punctul de vedere al timpului de planificare,

acesta este ridicat, comparativ cu cel de la nivel tactic, deoarece obiectivele specifice acestui nivel sunt greu cuantificabile, ceea ce le face să fie, de obicei, supraapreciate.

Dislocarea la nivel operativ are un impact mult mai mare decât cea de la nivel tactic. O greșeală privind acest aspect la nivel operativ poate avea consecințe nefaste la nivel tactic. În schimb, dislocarea la nivel tactic este mai ușor de realizat fără un impact fatal asupra operației în sine.

Comanda și controlul suportului logistic de nivel operativ necesită o atenție deosebită, comparativ cu cea de nivel tactic. O logistică de nivel operativ, deficitară din punctul de vedere al coordonării, poate influența decisiv realizarea succesului unei operații. De aceea este recomandabil ca, comandantul de nivel operativ să aibă comanda operațională asupra unităților logistice.

La nivel operativ, abordarea (gândirea) problemei care trebuie rezolvată este un proces mult mai complex decât la nivel tactic, unde această caracteristică aproape că lipsește. Problema operativă acoperă o arie vastă de aspecte nu numai militare, ci și nonmilitare, ceea ce face ca gândirea operativă să fie exprimată printr-un limbaj operativ care conține concepte clar definite, înțelese și acceptate de toate elementele puterii – politic, militar, economic, civil.

Relațiile dintre cele trei componente ale artei militare sunt unele de interconexiune. Astfel, strategia definește obiective (finalități), stabilește mijloacele și impune limite, iar arta operativă identifică acele căi de realizare, în directă concordanță cu elementele precizate de strategie. Tactica, la rândul ei, urmărește respectarea îndeplinirii sarcinilor, în concordanță cu cadrul definit de arta operativă. Așadar, arta operativă servește drept tampon între strategie și tactică, fiind conectată cu strategia, și conectează, la rândul ei, tactica. Dacă această zonă tampon nu ar exista, ar apărea riscul subordonării tacticii de către strategie, fenomen denumit „politizarea tacticilor”³⁵, iar dacă strategia se subordonează tacticii, apare riscul de „tacticizare a strategiei”³⁶.

Design-ul operației – instrument principal de aplicare a artei operative

Așa cum reiese din definiția artei operative, menționată în Doctrina Aliată, design-ul operației reprezintă instrumentul principal prin intermediul

căruia este vizualizată modalitatea de folosire a forțelor pentru realizarea obiectivelor operative și/sau strategice.

Manualul de Planificare a Operațiilor prezintă design-ul operației ca fiind „formularea și dezvoltarea ideii de ansamblu (incluzând intenția comandantului) asupra modului de execuție a operației («cum»), pe baza estimării generale a situației și a analizei misiunii”³⁷, asociind această definiție cu scopul pentru care există un astfel de concept în cadrul procesului de planificare. Așadar, scopul este orientat către o reprezentare atât grafică, cât și sub formă de text a modalității de desfășurare a operației, susținută fiind de viziunea comandantului, după ce acesta a corelat finalitățile urmărite cu modalitățile și cu mijloacele puse la dispoziție, în limita riscurilor acceptate, răspunzând, astfel, la cele patru întrebări în acest sens. Tot din cadrul definiției, reiese și localizarea temporală a momentului de elaborare a design-ului, adică pe timpul fazei a treia a procesului de planificare, când au fost primite orientările de planificare ale eșalonului superior.

O altă definiție a design-ului operației este orientată către construcția grafică (cognitivă) pe care se sprijină obiectul de referință dat de operație, astfel: „cadrul operativ care susține planul operației maritime și sprijină execuția, sau o concepție și construcție a unui cadru care să stea la baza planului operației și execuției ulterioare a acestuia”³⁸.

Volatilitatea condițiilor actualului mediului de securitate imprimă necesitatea unei acțiuni coordonate, integrate și sincronizate a tuturor instrumentelor de putere pentru realizarea condițiilor care caracterizează starea finală dorită. Această cerință poate fi realizată prin intermediul design-ului operației, care asigură, în aceeași măsură, atât integrarea, cât și sincronizarea și coordonarea, în scopul realizării unității de efort. Pentru acest fapt, este de o importanță crucială cunoașterea metodologiei de realizare a design-ului operației, motiv pentru care, în continuare, vom prezenta etapele care trebuie parcurse, în general, pentru a obține un design viabil și aplicabil.

O astfel de metodologie³⁹, așa cum este prezentată în figura nr. 1⁴⁰, este compusă din următoarele etape: înțelegerea directivei strategice, înțelegerea mediului operațional, definirea problemei operative și dezvoltarea unei abordări operaționale. Etapa de înțelegere a directivei

strategice este bazată pe dialog, desfășurat în scopul înțelegerii intenției eșalonului superior, a stării finale dorite la nivel strategic, a obiectivelor strategice care vor conduce la realizarea acestei stări pentru a aprecia corect scopul pentru care se va elabora design-ul operației.

ÎNȚELEGEREA DIRECTIVEI STRATEGICE

- Înțelegerea directivei strategice – care este starea finală dorită și obiectivele care trebuie îndeplinite ?
- Înțelegerea mediului operațional – care este contextul în care se va aplica design -ul ?
- Definirea problemei operative – care este problema pentru care se aplică design -ul pentru a fi rezolvată ?
- Dezvoltarea unei abordări operaționale – care abordare generală va rezolva problema ?

Fig. 1 Metodologie de realizare a design-ului
Sursa: JOPP, p. D-2.

Aprecierea corectă a stării finale dorite la nivel strategic este deosebit de esențială, întrucât cuprinde condițiile acceptabile către care trebuie să migreze sistemul care produce situația de criză. De asemenea, înțelegerea obiectivelor care sprijină starea finală dorită va defini problema operativă, iar limitările, ipotezele de planificare și sarcinile explicite vor înlesni dezvoltarea abordării operaționale.

Cea de-a doua etapă, respectiv cea de înțelegere a mediului operațional, este realizată din perspectivă sistemică⁴¹ (modelul PMESII) și constituie un model de referință în sprijinirea etapei de definire a problemei operaționale prin identificarea centrului de greutate, a acțiunilor care trebuie întreprinse, precum și a instrumentelor de putere asociate. Toate aceste elemente, reieșite din înțelegerea mediului operațional, vor constitui ingredientele necesare pentru definirea problemei operaționale care împiedică atingerea condițiilor ce definesc starea finală dorită.

Etapa de abordare operațională constituie, ea însăși, percepția comandantului privind schimbarea condițiilor actuale, de neacceptat, ale sistemului în cauză, în condiții acceptabile, în limitele impuse de directiva strategică.

Așa cum se observă în figura nr. 2⁴², construcția grafică este foarte asemănătoare cu cea a design-ului, cu deosebirea reprezentată de forma generală a acesteia. În schimb, particularitatea construcției grafice a unui design este reprezentată de exprimarea timpului (ca factor operațional), materializat prin împărțirea pe faze.

O altă particularitate este dată de nesincronizarea punctelor decisive pentru toate liniile de operații/efort, precum și de succesiunea acestora de-a lungul unei singure linii de operații/efort.

Aceste etape de elaborare a unui design pot fi considerate utile în elaborarea unui design al operației, cu precizarea că o astfel de metodologie trebuie ajustată, astfel încât să răspundă nevoilor de planificare a unei organizații, și să respecte realitatea mediului operațional.

În literatura de specialitate, există o gamă largă de metodologii de elaborare, unele constituite din trei etape, altele având unele etape comasate, nefiind stabilit un tipar general valabil și aplicabil în toate situațiile care caracterizează, la un moment dat, mediul operațional.

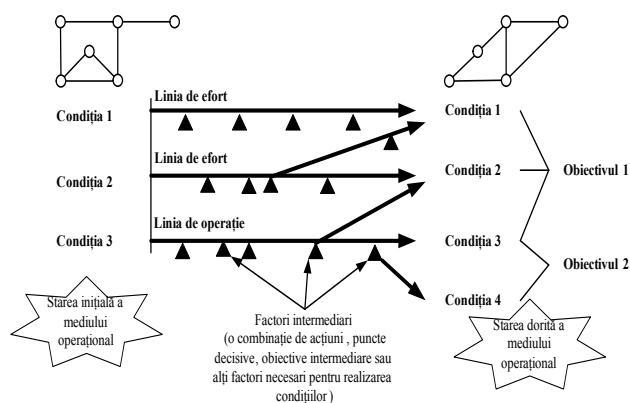

Fig. 2 Abordarea operațională
Sursa: Joint and Coalition Warfighting, Planner's Handbook for Operational Design, p. VI-2.

Concluzii

În concluzie, arta operativă se constituie într-o componentă esențială a unei doctrine, întrucât reprezintă mijlocul principal de legare a tuturor acțiunilor tactice, înglobându-le într-un cadru general de realizare a obiectivelor stabilite de strategie. Importanța aplicării artei operative capătă valențe superioare atunci când caracterul științific al acesteia este completat de acele însușiri ale artei – *abilitate, pricepere, măiestrie, îndeletnicire*.

O concepție tactică răsunătoare de utilizare a forțelor întrunite va conduce la succese tactice, dar nu și la realizarea obiectivelor strategice, dacă nu este parte integrală a unei concepții operative excelente. La rândul ei, această concepție operativă trebuie să fie caracterizată de elemente de sincronizare, de secvențiere și de coordonare a acțiunilor tactice pentru scurtarea timpului și pentru evitarea pierderilor inutile de resurse.

Slaba performanță a artei operative duce la insuccese tactice, care se răsfrâng asupra eșecului operativ sau strategic. Iar simpla utilizare a tehnicii superioare sau superioritatea efectivelor nu garantează succesul strategic decât în condiții de uzură ridicată. Esența artei operative va fi îndeplinită atunci când gândirea operativă este realizată mai repede și mai bine, alături de folosirea tehnicii superioare. Doar avantajul tehnologic nu va surclasa arta operativă, deși teoria și practica acesteia au fost și vor fi influențate de armamentul superior. De aceea arta operativă este continuu îmbunătățită, iar creativitatea aplicării ei va garanta succesul strategic.

NOTE:

1 Milan Vego, *Joint Operational Warfare – Theory and Practice*, US Naval War College, Second Printing, 2009, pp. I-15.

2 Claus Telp, *The Evolution of Operational Art, 1740 - 1813, From Frederick the Great to Napoleon*, Frank Cass, 2005, p. 62.

3 James J. Schneider, *The Loose Marble – and the Origins of Operational Art*, U.S. Army War College, martie 1989, p. 3, <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a517707.pdf>, accesat la 23.01.2019.

4 *Ibidem*, p. 9.

5 Milan Vego, *A short history of operational art*, Naval War College Faculty, aprilie 2007, p. 2.

6 https://istoria.md/articol/844/Războiul_româno_un_gar_de_la_1919_de_la_Tisa_la_Budapesta, accesat la 22.01.2019.

7 *Ibidem*.

8 Milan Vego, *op.cit.*, pp. I-6.

9 Oleksiy Nozdrachov, *Application of The Soviet Theory of "Deep Operation" during the 1939 Soviet-Japanese Military Conflict in Mongolia*, Fort Leavenworth, Kansas, 2010, p. 25.

10 Claus Telp, *op.cit.*, p. 5.

11 *Ibidem*.

12 Milan Vego, *op.cit.*, p. 19.

13 *Ibidem*.

14 *Ibidem*.

15 *Ibidem*.

16 *Ibidem*.

17 *Ibidem*.

18 *Ibidem*.

19 Colonel Michael R. Matheny, *The Roots of Modern American Operational Art*, http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/army-usawc/modern_operations.pdf, accesat la 23.01.2019.

20 *Ibidem*.

21 *Ibidem*.

22 *Ibidem*.

23 *Ibidem*.

24 Milan Vego, *op.cit.*, p. 21.

25 Oleksiy Nozdrachov, *op.cit.*, p. 17.

26 *Ibidem*.

27 *Ibidem*, pp. 20 - 25.

28 *Ibidem*, pp. 29 - 32.

29 *Ibidem*, p. 32.

30 *Ibidem*, p. 36.

31 Milan Vego, *op.cit.*, pp. I – 4.

32 ***AJP 01 (E), *Allied Joint Doctrine*, NSA, 2017, pp. 4 - 5.

33 ****Doctrina Planificării Operațiilor în Armata României*, București, 2013, p. 39.

34 Milan Vego, *op.cit.*, pp. I-7, 8.

35 Milan N. Vego, *op.cit.*, p. I-11. Politizarea tacticilor reprezintă influențarea tacticii de către obiceiuri sau politici naționale care pot avea consecințe dezastruoase la nivel tactic cu repercusiuni asupra obiectivelor operative și strategice. Spre exemplu, tactica franceză, înainte de 1914, avea ca principiu de luptă *ofensiva cu orice preț*, ceea ce s-a răsfrânt asupra nivelului operativ și, mai mult decât atât, era deconectată de realitatea strategică.

36 *Ibidem*, pp. I-10. Acest fenomen a fost denumit, pentru prima dată, de către Michael I. Handel, în opera sa *Masters of War: Classical Strategic Thought* și reprezintă o consecință a evoluției tehnicii, în special a celei aeriene unde targetingul substituie planificarea de nivel strategic. În alt sens, în loc ca strategia să stabilească mai întâi obiectivele, fără a fi influențată de tactică (de sus în jos nu de jos în sus), aceste obiective poartă influențe ale tacticii respectiv ale evoluției armamentului aerian (apud: Colin S. Gray, *The Air Power Advantage in Future Warfare: The Need for Strategy*, Airpower Research Institute, Maxwell Air Force Base, Alabama, 2007, pp. 35-36).

37 ****Manualul de Planificare a Operațiilor*, Editura Militară, București, 2016, p. 187.

38 Florin Nistor, *Să redescoperim ARTA OPERATIVĂ MARITIMĂ*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017, p. 90.

39 ***JOPP, *Joint Operation Process Workbook*, JMO Department, Naval War College, July 2013, pp. D – 1, 9.

40 Figură preluată și adaptată din JOPP, *op.cit.*, p. D – 2.

41 Abordarea sistemică se realizează prin intermediul celor șase domenii (PMESII – Politic, Militar, Economic, Social, Infrastructură și Informațional), care sprijină analizarea mediului operațional, privit ca fiind un sistem format din noduri, din legături și din interacțiuni/influente, care sunt examinate pentru a vizualiza și a înțelege logica de funcționare a sistemului respectiv.

42 Figură preluată și adaptată din *J-7, Joint and Coalition Warfighting, "Planner's Handbook for Operational Design"*, Suffolk, Virginia, 2011, pp. VI – 2.

BIBLIOGRAFIE

- *** *Manualul de planificare a operațiilor*, Editura Militară, București, 2011.
- *** *Manualul de planificare a operațiilor*, Editura Militară, București, 2016.
- *** *Doctrina Planificării Operațiilor în Armata României*, București, 2013.
- *** *Allied Command Operations, Comprehensive Operations Planning Directive COPD Interim V2.0*, Supreme Headquarters Allied Power Europe, Belgium, 04.10.2013.
- *** *AJP 01 (E), Allied Joint Doctrine*, NSA, 2017.
- *** *JOPP, Joint Operation Process Workbook*, JMO Department, Naval War College, July 2013.
- *** *Planner's Handbook for Operational Design*, Suffolk, Virginia, 2011.
- [Academia Română] *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998.
- Gray S. Colin, *The Air Power Advantage in Future Warfare: The Need for Strategy*, Airpower Research Institute, Maxwell Air Force Base, Alabama, 2007.
- Nistor Florin, *Să redescoperim ARTA OPERATIVĂ MARITIMĂ*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2017.
- Nozdrachov Oleksiy, *Application of The Soviet Theory of "Deep Operation" during the 1939 Soviet – Jaapanese Military Conflict in Mongolia*, Forth Leavenworth, Kansas, 2010.
- Schneider J. James, *The Loose Marble – and the Origins of Operational Art*, US Army War College, 1989.
- Telp Claus, *The Evolution of Operational Art, 1740 - 1813, From Frederick the Great to Napoleon*, Frank Cass, 2005.
- Vego Milan, *A short history of operational art*, Naval War College Faculty, 2007.
- Vego N. Milan, *Joint Operational Warfare – Theory and Practice*, U.S. Naval War College, Second printing, 2009.
- <https://apps.dtic.mil/dtic/tr/fulltext/u2/a517707.pdf>.
- https://istoria.md/articol/844/Războiul_romano_ungar_de_la_1919,_de_la_Tisa_la_Budapesta.
- http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/army-usawc/modern_operations.pdf.

ASPECTE PRIVIND ÎNTREBUINȚAREA ARTILERIEI ÎN OPERAȚIILE CONTEMPORANE

FIELD ARTILLERY COMMAND AND CONTROL PERSPECTIVES IN CONTEMPORARY OPERATIONS

ASPECTS CONCERNANT L'UTILISATION DE L'ARTILLERIE DANS LES OPÉRATIONS CONTEMPORAINES

Lt.col.drd. Florin COTEȚ*

De-a lungul istoriei, artileria terestră a fost întrebuințată pentru distrugerea, neutralizarea și dezorganizarea acțiunilor inamicului, cu guri de foc ghintuite, cu rachete nedirijate și dirijate și, totodată, a fost cea care a integrat toate celelalte mijloace/ platforme de sprijin prin foc în operațiile interarme. Artileria terestră a produs cele mai multe victime/pierderi de vieți omenești, în comparație cu orice sistem de armă pe câmpurile de luptă, după secolul al XIX-lea până în prezent.

În cele mai recente conflicte, artileria terestră și-a reconfirmat rolul determinant pe câmpurile de luptă, în operațiile ”Desert Storm”, ”Iraqi Freedom” și ”Enduring Freedom”, în Afghanistan, și, mai ales, în cele din Ucraina, unde se estimează că aproximativ 80 % dintre pierderi sunt produse de focul artileriei terestre.

Throughout history, the mission of the field artillery was to destroy, neutralize, or suppress the enemy with cannon, rocket, or missile fires and to integrate all fire support assets into the combined arms operations. Field Artillery has inflicted more casualties than any other weapon system on post-XIX-th century battlefields.

More recently, field artillery proved its role on the battlefield in the Operations Desert Storm, Iraqi Freedom and Enduring Freedom in Afghanistan, not to mention currently in Ukraine, where around 80 % of casualties are artillery related.

Au cours de l'histoire, l'artillerie de terre a été utilisée pour détruire, neutraliser et désorganiser les actions de l'ennemi à l'aide de foyers rayés, de missiles non guidés et guidés, et a été aussi celle qui avait intégré tous les autres moyens/plates-formes soutenant les opérations interarmées. L'artillerie de terre a fait le plus grand nombre de victimes/pertes humaines que tout autre système d'arme sur les champs de bataille, depuis le XIXème siècle jusqu'à nos jours. Lors des derniers conflits, l'artillerie de terre a réaffirmé son rôle décisif sur les champs de bataille dans le cadre des opérations ”Desert Storm”, ”Iraqi Freedom” et ”Enduring Freedom” en Afghanistan, et en particulier dans le cas d'Ukraine, où on estime qu'environ 80% des pertes sont les produits des tirs d'artillerie de terre.

Cuvinte-cheie: dezorganizarea acțiunilor inamicului; integrarea sprijinului prin foc; sistem de armă.

Keywords: suppress the enemy; integrate fire support; weapon system.

Mots-clés: désorganisation des actions de l'ennemi; intégration des actions militaires de soutien; système d'arme.

Lumea contemporană s-a confruntat și continuă să se confrunte cu o multitudine de probleme politice și de securitate care țin de relațiile dintre state, în ciuda existenței organizațiilor internaționale menite să aplaneze situațiile conflictuale apărute pe plan intern sau extern.

Cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea a adus în prim-plan Războiul Rece, care a impus un echilibru strategic „pe muchie de cuțit”, un echilibru încă plin de rănilor amintirii ororilor celui de-al Doilea Război Mondial, al terorii exercitate de cursa înarmărilor, îndeosebi de cea a armelor de distrugere în masă (ADM), al fricii de celălalt și, nu în ultimul rând, al marilor responsabilități asumate.

Încheierea celui de-al Doilea Război Mondial nu a dus la o situație de pace, ci a trecut într-un alt

*Batalionul 83 LAROM „Bogdan I”, Bârlad
e-mail: florin1810@yahoo.com

tip de război – tot mondial –, un război al pândeii, al amenințării, în care s-au aplicat strategiile genetice sau generative (strategiile înarmărilor, ale evoluțiilor mijloacelor de luptă, ale doctrinelor, ale conceptelor, ale grupărilor și ale regrupărilor de forțe), strategiile de uzură, strategiile de îndiguire, strategiile de influențare, strategiile de descurajare (îndeosebi nucleară), în general, strategiile indirecte¹.

Ulterior, încheierea Războiului Rece (cu victoria democrațiilor occidentale sau, poate, a nimănui) nu a însemnat sfârșitul războiului, ci continuarea acestuia prin alte mijloace. Deși nu au mai avut un caracter global, la doar cinci ani de la terminarea celui de-al Doilea Război Mondial, o serie întreagă de conflicte regionale au izbucnit, având motivații și justificări diferite, fie că au fost ideologice, de împărțire a sferelor de influență, religioase sau de altă natură. Câteva exemple concrete de conflicte postbelice scot în evidență unele aspecte relevante privind întrebuințarea artileriei și a rachetelor terestre ca bază a sistemelor de foc, organizate de forțele militare pentru împlinirea misiunilor.

Primul conflict important a fost cel din peninsula coreeană, care a debutat la 25 iunie 1950, când Coreea de Nord a lansat o invazie armată, în sudul paralelei 38, iar președintele american Harry S. Truman a reacționat imediat cu angajamentul forțelor aeriene și al celor navale de a sprijini apărarea Republicii Coreea de Sud.

Acțiunile artileriei americane în Coreea s-au desfășurat în etape succesive de apărare, de contraatac și, în ultima etapă, de acțiuni ofensive. Conform lucrărilor și articolelor consultate din surse deschise, de la sfârșitul Războiului Rece, un număr de istorici consacrați din Vest au revăzut și au rescris acest conflict. De exemplu, Allan R. Millett a publicat două lucrări importante, care descriu cu minuțiozitate evoluția conflictului, precum și impactul asupra întrebuințării structurilor/forțelor interarme americane, acestea fiind: “The War for Korea, 1945-1950: A House Burning (2005)” și “The War for Korea, 1950-1951: They Came From the North (2010)”.

Structurile de artilerie a Forțelor Terestre americane, în războiul coreean din 1953, erau dotate, în principal, cu obuziere tractate și/sau autopropulsate cal. 105 mm, 155 mm, obuzierul autopropulsat de 8 inch și obuzierul autopropulsat de 240 mm². Războiul coreean ne oferă o perspectivă

unică pentru analizarea eficacității întrebuințării structurilor de artilerie într-un conflict de intensitate ridicată/mare, în principal datorită numărului semnificativ de proiectile debitate pe timpul conflictului³. În anumite momente ale conflictului, structurile de artilerie americane au expediat de cinci ori mai mult numărul de proiectile, în comparație cu unele perioade ale celui de-al Doilea Război Mondial⁴.

Această rată mare de consum a fost generată de o serie de factori, cum ar fi întrebuințarea sectoarelor de foc defensive pentru protecția avanposturilor dispersate, precum și executarea focului asupra numărului mare de militanți nord-coreeni și chinezi, ceea ce a determinat ca Forțele Națiunilor Unite din Coreea să-și reevalueze lipsa de unități de artilerie, prin norme de consum mai mari pentru perioade lungi de timp.

Mai mult, pentru a spori eficacitatea focului de contrabaterie asupra pozițiilor de tragere statice, puternic fortificate, s-a recurs la focurile de distrugere precise, folosindu-se cantități impresionante de proiectile de artilerie pentru anihilarea acestora.

Procesul de planificare a focului artileriei în războiul coreean nu a fost mult diferit de cel folosit în cel de-al Doilea Război Mondial, care se presupunea, conform definiției redată în *Manualul de luptă al artileriei*⁵, în vigoare la acea dată, a fi „un plan tactic pentru întrebuințarea sistemelor de armament din cadrul unei structuri, astfel încât misiunile lor de foc să fie coordonate”.

Integrarea echipelor de observatori înaintați/de artilerie în cadrul structurilor de manevră la nivel tactic, iar a personalului batalioanelor de observare terestră și de pe aeronave, la nivele superioare, au fost esențiale pentru a sprijini un management eficient al țintelor/targeting.

În Războiul din Vietnam (1955-1975), din cauza condițiilor specifice, terenul în care s-au desfășurat acțiunile și misiunile pentru care a fost întrebuințată artileria au cunoscut un ușor recul. Dispozitivele cu flancuri descoperite și mari spații între ele erau determinate pentru modul de acțiune, care a fost mai mult descentralizat, cu excepția unor misiuni centralizate clasice (pregătirea de foc a ofensivei, lovirea adversarului în unele momente ale luptei). În afară de misiunile clasice, armamentul de artilerie a asigurat „testarea” categoriilor de muniție nou apărute⁶.

Cu toată intervenția crescândă a aviației, artileria terestră și-a păstrat rolul dominant și în anii '60, iar în condițiile războiului din Vietnamul de Sud, au fost întrebuițate 137 de detașamente de artilerie ale Alianților, dintre care 74 au aparținut Forțelor Armate americane. Forțele Terestre americane – US Army au dispus de 63 de detașamente de artilerie terestră, 32 fiind dotate cu obuziere tractate M101 și M102 de 105 mm (cu bătaie de 11 km și de 14 km), cu 15 obuziere tractate M114 de 155 mm (cu bătaie de 14,6 km) și cu obuziere autopropulsate M110 (cu bătaie de 16,8 km), 12 de artilerie mixtă – de obuziere autopropulsate M110 de 203 mm și tunuri autopropulsate M175 (cu bătaie de 33 km), șapte obuziere M114, cinci obuziere autopropulsate M109 de 155 mm și cele două rămase, cu obuziere autopropulsate M108 de calibrul 105 mm.

Acțiunile de luptă au avut un caracter insular, pe obiective, și s-au desfășurat, de regulă, la distanțe mari de bazele de dislocare, ridicând mari probleme pe linia asigurării acțiunilor și protecției forțelor. Acțiunile în focar și caracterul omnidirecțional al amenințării au influențat decisiv dislocarea forțelor și sprijinul de foc în teatrul de operații, modificând total doctrina operațională de întrebuințare a artileriei⁷. Principala premisă de stabilire a zonei de manevră a artileriei a fost ca fiecare loc din zona în care operau unitățile americane să poată fi acoperit cu focul a cel puțin două baterii de artilerie.

În general, artileria medie și grea a fost plasată în baze mari, permanente, iar cea ușoară, adică obuzierele de 105 mm, alcătuia echipaje de baze mai mici, temporare, care, după necesitate, se puteau muta în toată zona activă. Din acest motiv, în zonele individuale de operare a fost construit sistemul de baze pentru sprijinul tragerii, cunoscut sub prescurtarea FSB (*Fire Support Base*).

Confruntarea dintre țările arabe și Israel a reprezentat cel mai sângeros, costisitor și de nerezolvat conflict. Confruntările arabo-israeliene s-au derulat în următoarea cronologie: 15 mai-18 iulie 1948 (războiul palestinian), 29 octombrie - 7 noiembrie 1956 (războiul Suezului), 5 iunie 1967 (Războiul de șase zile), 6-25 octombrie 1973.

În cele ce urmează, voi prezenta câteva detalii privind întrebuințarea artileriei (din cadrul trupelor terestre) în conflictul din 6-25 octombrie 1973⁸. Egiptul dispune de: circa 15 brigăzi de artilerie, aproape 200 de autotunuri, 1.400-1.600 de tunuri de diverse calibre, circa 500-600 de rampe de

lansare a rachetelor antiaeriene, un mare număr de rachete antiaeriene individuale (o rachetă putea fi purtată de un luptător).

Siria dipunea de 6-8 regimente de artilerie, 100-130 de autotunuri, în jur de 1.000 de tunuri și peste 150 de rampe de lansare a rachetelor antiaeriene. Israelul dipunea de trei brigăzi independente de artilerie, 50-60 de baterii de rachete antiaeriene, peste 1.500 de tunuri. Celelalte țări participante nu au angajat în luptă tehnică de artilerie.

Unii specialiști militari apreciază că un rol foarte important în conflictul armat arabo-israelian l-au avut rachetele antitanc de tip ”TOW” –Tube-launched, Optically tracked, Wire-guided (la timpul respectiv, ultramoderne), care au scos din luptă, în timpul celei de-a doua ofensive egiptene, peste 250 de tancuri ale adversarului⁹.

În aceeași regiune, un război de uzură, extrem de sângeros și de distrugător, angrena Iranul și Irakul. Când a izbucnit acest război, au fost puțini observatorii militari și politici care au preconizat că această confruntare militară va fi cea mai lungă în timp (4 septembrie 1980 - sfârșitul lunii decembrie 1986).

În războiul dintre Iran și Irak, a fost folosită o gamă largă de armament, de tehnică și de muniții de artilerie, însă au predominat tunurile de cal. 120 mm și 155 mm, tunurile fără recul de 175 mm și rachetele sol-sol, instalate pe sistemele mobile de lansare.

Despre operațiile armatei sovietice în Afganistan, se cunosc, în general, puține lucruri, dat fiind insuccesul și numărul pierderilor de vieți omenești extrem de ridicat. În cadrul acestei intervenții, artileria a fost întrebuințată masiv, ceea ce a determinat un analist militar occidental să afirme că forțele sovietice au fost constituite dintr-o „armată de artilerie cu multe tancuri”.

Pe durata războiului, s-au dezvoltat noi tehnici de trageră pentru lovirea inamicului dispus în teren muntos sau în deșert. Tragerile s-au executat atât cu muniție inteligentă de ultimă generație, cât și cu muniție clasică.

În planificarea operațiilor ofensive, deseori s-a executat o pregătire de foc cu durată variabilă, executată cu artileria de calibrul mare. Sprijinul prin foc s-a executat prin concentrarea succesivă a focului, iar uneori chiar prin valul de foc, astfel că infanteria înainta în spatele unui adevărat zid de foc, ceea ce a dus la mari pierderi în rândul populației civile din zona acțiunilor de luptă.

În ceea ce privește întrebuințarea artileriei, aceasta s-a făcut conform organizării armatei sovietice, adică s-au constituit grupări de artilerie la nivel regiment, brigadă, divizie, în unele situații, grupări de artilerie la nivel armată, în funcție de amploarea operației, model preluat în mare parte și de artileria Armatei României, în perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial și până la evenimentele din 1989.

Misiunile executate de artilerie au fost extrem de diverse, incluzând trageri de contrabaterie (ca misiune principală), trageri de interdicție, trageri de neutralizare a zonelor blocate, trageri de hărțuire și trageri de iluminare a câmpului de luptă. Frecvent, s-au folosit trageri prin ochire directă cu piese de calibru mare, în cadrul pregătirii de foc a ofensivei. S-a folosit, de asemenea, focul masat pentru neutralizarea sau distrugerea unor poziții întărite sau pentru închiderea unor zone. Caracteristică a fost misiunea de întârziere a retragerii, executându-se în acest scop trageri pe căile de retragere cu muniție casetată.

Principalele neajunsuri privind întrebuințarea artileriei în operație (luptă) au fost: lipsa de pregătire a ofițerilor de infanterie în întrebuințarea artileriei, ceea ce a impus aducerea de ofițeri de artilerie din țară pentru conducerea focului la niveluri tactice; lipsa de coordonare a manevrei de foc cu manevra unităților (subunităților) de infanterie; număr insuficient de cercetași-observatori de artilerie la nivel batalion și companie de infanterie; greutăți deosebite în executarea misiunilor independente de către bateriile din cadrul batalionului, din cauza absenței posibilităților de pregătire a tragerilor indirecte la nivel baterie.

Din modul în care artileria a fost întrebuințată în acest conflict militar, se pot desprinde următoarele concluzii: acțiunile artileriei în misiunile antigherilă trebuie foarte minuțios pregătite, deoarece prezintă particularități foarte mari; procedeul de bază a sprijinului de foc, atunci când nu se dispune de muniție inteligentă, trebuie să rămână executarea tragerilor prin ochire directă; în escortarea și însoțirea convoaielor, în teren accidentat, se poate folosi o parte din artilerie; în lupta în localități se impune folosirea muniției ghidate, inteligente pentru a se evita distrugerile inutile și provocarea de victime în rândul populației din zona de desfășurare a acțiunilor; instruirea și pregătirea ofițerilor de infanterie pentru întrebuințarea artileriei.

În Războiul din Golf, în perioada de desfășurare a forțelor pe teatrul de operații, s-a realizat cea mai mare cantitate de guri de foc de artilerie, după cel de-al Doilea Război Mondial, aproximativ 7.000 de piese în ambele tabere, majoritatea de calibru mare (peste 100 mm), dintre care circa 3.000 de guri de foc ale Forței Multinaționale¹⁰. Ponderea a deținut-o artileria autopropulsată, care a întrebuințat o muniție diversificată și a avut la dispoziție o tehnică de cercetare artileristică, de ultimă oră, la acea dată.

Artileria și rachetele au fost întrebuințate într-o concepție unitară, în cooperare cu celelalte genuri de armă, pentru realizarea condițiilor necesare trecerii la ofensiva terestră și desfășurării cu succes a forțelor, cu pierderi minime.

În lunile premergătoare declanșării războiului, s-au rezolvat o serie de probleme tehnice privind cooperarea în acțiune a artileriei aparținând diferitelor state din coaliție, din cauza incompatibilității sistemelor de comandă și control, prin aplicații și trageri de luptă, pentru realizarea interoperabilității forțelor de artilerie aliate.

Artileria a executat foc concentrat sau masat cu obuziere de calibru mare și cu sisteme mobile de lansare rachete (MLRS) ori cu foc pe ținte izolate/punctuale, întrebuințându-se muniție clasică și muniție de mare precizie, de tip ”COPPERHEAD” și ”SKEET”¹¹.

Declanșarea operațiilor de luptă terestre nu s-a făcut după o pregătire de foc, în forma ei clasică, nemijlocit înainte de trecerea la ofensivă. Pregătirea de foc s-a efectuat, practic, în toată perioada de realizare a dispozitivului de luptă și de pregătire pentru declanșarea acțiunilor terestre, fiind executată prin acțiunile combinate ale tuturor categoriilor și platformelor de sprijin prin foc.

După trecerea la ofensivă a forțelor aliate, având în vedere ritmul înalt de înaintare, artileria a executat misiuni vizând interzicerea retragerii forțelor irakiene și ocuparea de noi poziții întărite, lovirea grupărilor de contraatac și participarea la respingerea acestora.

Acțiunile artileriei forțelor aliate s-au bazat pe o deosebită mobilitate prin diversificarea zonelor de manevră a artileriei, acestea fiind ocupate nemijlocit, înaintea executării misiunilor de foc, fiind părăsite imediat după îndeplinirea acestora.

În contextul evenimentelor din Golf, este de amintit modul de întrebuințare a rachetelor sol-sol

tip ”SCUD” de către artileria irakiană. Acestea au fost lansate, de regulă, noaptea, folosindu-se rampe mobile, creându-se poziții și rampe false, în condițiile existenței pericolului de întrebuițare a încărcăturilor chimice și biologice.

În concluzie, în operația „Furtună în Deșert” s-a folosit atât artileria clasică, cât și artileria de înaltă tehnologie, s-au experimentat sisteme de cercetare și de determinare a țintelor prin radiolocație, prin termoviziune și în infraroșu.

Conflictul iugoslav, unul dintre cele mai grave conflicte interetnice, care a destabilizat pacea și securitatea în Balcani, are la bază cauze determinate de divergențe politice, etnice și religioase, dispute teritoriale și probleme economice.

Acesta a generat atât fărâmițarea fostei Iugoslavii și apariția de noi state, cât și o permanentă animozitate între locuitorii de naționalități și de religii diferite.

Pe parcursul luptelor purtate în această regiune, forțele combatante au întrebuițat, preponderent, armamentul de infanterie, tehnica de artilerie și rachete pentru îndeplinirea următoarelor misiuni: distrugerea anumitor obiective civile și militare; închiderea căilor de comunicații; desfășurarea acțiunilor de luptă în spatele inamicului, după metodele și procedeele războiului de gherilă; însoțirea convoaielor etc.

Federația Rusă, cunoscută pentru avantajele sale tehnologice în zona armelor de înaltă precizie, a preferat să întrebuițeze artileria terestră pe scară largă, în timpul celui de-al doilea război din Cecenia, din 1999, astfel că aproximativ 70-90% din țintele inamice au fost angajate de către aceasta.

În timpul operației ”Iraqi Freedom”, structurile de artilerie s-au dovedit esențiale pe întreaga durată a operațiilor majore¹². Pentru exemplificare, în data de 25 martie 2003, furtuni de nisip puternice au obligat aeronavele Coaliției să rămână la sol, expunând forțele de manevră, care duceau lupte grele în jurul orașului Nasiriya, la loviturile inamicului. Artileria a fost singura armă care a putut interveni, asigurând sprijin prin foc pe toată durata acțiunilor, indiferent de condițiile meteorologice.

În prezent, conflictul din Ucraina, început în primăvara anului 2014, ne demonstrează că principalul ”killer”, din zonele Donețk și Lugansk, sunt structurile de artilerie, în special cele dotate cu guri de foc cu bătaie mare, de regulă, sisteme

mobile de aruncătoare proiectile reactive/lansare rachete, B.M. – 21 Grad/Tornado, B.M.- 27 Uragan și B.M- 30 Smerch.

Astfel, într-o investigație, realizată de website-ul *Bellingcat*, cunoscută sub denumirea de ”Origin of Artillery Attacks on Ukrainian Military Positions in Eastern Ukraine between 14 July 2014 and 8 August 2014”, s-a analizat apariția a 1.353 de cratere, generate de proiectilele de artilerie, în proximitatea graniței comune dintre cele două state.

De asemenea, la conferința internațională de artilerie ”Future Artillery- 2017”, găzduită de capitala Marii Britanii, Londra, delegația Ucrainei, prin gl.mr. Andrii Koliennikov, referindu-se la conflictul din Donbass, a prezentat faptul că 80% din totalul misiunilor de foc sunt executate de artileria de diferite calibre, subliniind faptul că este imperios ca structurile de artilerie să dețină în organică proprii senzori, în special sisteme „UAV/ UAS” și radare de contrabaterie moderne.

Procentul misiunilor de foc este confirmat și într-un articol, apărut recent în ”Army Magazine” Vol. 69, No. 2, February 2019”, intitulat ”King of Battle: Russia breaks out the big guns”, semnat de col. Liam Collins și de cpt. Harrison Morgan, care au descris și principalele avantaje ale artileriei Federației Ruse față de cea aparținând US Army: puterea de foc/bătaia, capacitatea de reacție și cultura/filozofia de întrebuițare în operații.

În concluzie, dintre cele prezentate în acest articol rezultă că locul și rolul artileriei nu numai că s-au menținut, ci în unele conflicte au crescut în importanță, fapt demonstrat îndeosebi de conflictele din Coreea, de conflictele arabo-israeliene, care rămân încă modele de studiu ale triadei „aviație-artilerie-tancuri” sau în conflictul din Ucraina, „artilerie-rachete (aviație) – sisteme/platforme aeriene fără pilot”.

Datorită creșterii mobilității și a bătaii majorității gurilor de foc, a realizării de tehnologie modernă de cercetare și de conducere a focului, a automatizării conducerii și perfecționării metodelor de lucru ale statelor majore și a digitizării, precum și a întrebuițării munițiilor performante, a fost asigurată obținerea unor efecte mult sporite, în timp foarte scurt, cu implicații importante în atingerea scopurilor operațiilor, a campaniilor sau a războaielor, după caz.

NOTE:

1 Mircea Mureșan, Gheorghe Văduva, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, p. 59.

2 Janice E. McKenney, *Organizational History of Field Artillery 1775-2003*, United States Army Center of Military History, Washington, DC 2007, p. 201.

3 Stanford Research Institute, *Operational Data for Selected Field Artillery Units during World War II and the Korean War* (Stanford, CA: Stanford Research Institute, 1954), p. 1.

4 Peter J. Lane, *Steel for Bodies: Ammunition Readiness During the Korean War* (master's thesis, Command and General Staff College, 2003), p. 27.

5 US Department of the Army, *Field Manual 6-20: Artillery Tactics and Techniques*, Washington DC, p. 136.

6 Eugen Popescu, *Rolul, misiunile, întrebuințarea și conducerea artileriei din perspectiva integrării euroatlantice a Armatei României*, Editura Militară, București, 2002, p. 112.

7 Valerică Cruceru, *Sprrijinul de foc într-un conflict neconvențional. Artileria SUA în Războiul din Vietnam*, Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, nr. 1, București, 2005, p. 125.

8 Eugen Popescu, *op.cit.*, p. 113.

9 *Ibidem*, p. 114.

10 Eugen Popescu, *op.cit.*, p. 114.

11 *Ibidem*, p. 115.

12 Dorin Ioniță, „Aspecte privind evoluția întrebuințării artileriei în operațiile recente”, *Artileria Modernă Română*, nr. 31, Sibiu, 2016, p. 7.

Alexander G. Kirk, *Operational Artillery in the Korean War*; US Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, 2013.

Cruceru Valerică, *Sprrijinul de foc într-un conflict neconvențional. Artileria SUA în Războiul din Vietnam*, Buletinul Universității Naționale de Apărare „Carol I”, nr. 1, București, 2005.

Grau Lester W., *Artillery and Counterinsurgency: The soviet experience in Afghanistan*, Center for Army Lessons Learned, Fort Leavenworth, Kansas, 1998.

Ioniță Dorin, „Aspecte privind evoluția întrebuințării artileriei în operațiile recente”, *Artileria Modernă Română*, nr. 31, Sibiu, 2016.

Junker J. Kirk, *The Field Artillery in Combined Arms Maneuver and Wide Area Security Operations*, US Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, 2011.

McKenney E. Janice, *Organizational History of Field Artillery 1775-2003*, United States Army Center of Military History, Washington DC, 2007.

Mureșan Mircea, Văduva Gheorghe, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.

Popescu Eugen, *Rolul, misiunile, întrebuințarea și conducerea artileriei din perspectiva integrării euroatlantice a Armatei României*, Editura Militară, București, 2002.

Wallwork D. Richard, *Artillery in Urban Operations: Reflections on Experiences in Chechnya*, US Army Command and General Staff College, Fort Leavenworth, Kansas, 2004.

BIBLIOGRAFIE

*** US Department of the Army, *Field Manual 6-20: Artillery Tactics and Techniques*, Department of the Army, Washington, 1953.

*** Vietnam Studies – Field Artillery 1954 – 1973, Department of the Army, Washington DC, 1995.

ACȚIUNI CIBERNETICE LA ADRESA INFRASTRUCTURILOR CRITICE DIN DOMENIUL MILITAR

CIBERNETIC ACTIONS ON CRITICAL INFRASTRUCTURES IN THE MILITARY FIELD

ACTIONS CIBERNÉTIQUES À L'ENCONTRE DES INFRASTRUCTURES CRITIQUES DANS LE DOMAINE MILITAIRE

Mr.drd. Petrișor PĂTRAȘCU*

Evoluția, amploarea și efectele atacurilor cibernetice au adus în atenția statelor și organizațiilor întreprinderea de măsuri sporite de securitate. Odată cu dezvoltarea noilor tehnologii digitale, a crescut considerabil numărul de utilizatori de servicii Internet, fapt care a contribuit și la apariția inevitabilă a persoanelor rău intenționate, care urmăresc să realizeze o serie de avantaje prin diverse metode ilicite și controversate. Mai mult decât atât, profilul de agresor cibernetic a avansat până la nivelul actorilor statali și nonstatali. Astfel, majoritatea țintelor vizate de către aceștia se identifică sub forma infrastructurilor critice, parte dintre acestea aparținând și domeniului militar.

The evolution, magnitude and effects of cyber attacks determined the states and organizations to undertake of increased security measures. Along with the development of new digital technologies, the number of Internet service users has considerably increased, which has also contributed to the unavoidable occurrence of ill-intended persons aiming to achieve a number of advantages through various illicit and controversial methods. Moreover, the profile of the cyber aggressor has advanced to the level of state and non-state actors. Thus, most of the targets that they identify as critical infrastructure belong to the military field.

L'évolution, la portée et les effets des cyberattaques ont attiré l'attention des États et des organisations sur l'adoption des mesures de sécurité renforcées. Avec le développement de nouvelles technologies numériques, le nombre d'utilisateurs de services Internet a considérablement augmenté, ce qui a inévitablement déterminé l'apparition d'individus malveillants dont le but est d'en tirer profit par de diverses méthodes illégales et controversées. De plus, le profil du terroriste cybernétique est monté jusqu'au niveau des acteurs étatiques et non étatiques. Ainsi, la plupart de leurs cibles sont identifiées comme des infrastructures critiques, certaines appartenant au domaine militaire.

Cuvinte-cheie: amenințări persistente avansate; agresori cibernetici; infrastructuri critice; APT28.

Keywords: advanced persistent threat; cyber aggressors; critical infrastructure; APT28.

Mots-clés: menaces avancées durables; terroristes cybernétiques; infrastructures critiques; APT28.

Importanța și necesitatea serviciilor oferite de către infrastructurile critice în cadrul societății atrag după sine protecție și reziliență. Desemnarea de către state a infrastructurilor critice la nivel național și legiferarea protecției acestora au contribuit la apariția dialogului interinstituțional, la coordonarea protecției din partea unei structuri

centrale, la formarea de specialiști în domeniu, la desfășurarea exercițiilor de simulare în comun prin implicarea mai multor instituții și organisme ale statului din diverse sectoare de activitate.

În acest sens, ca un exemplu elocvent la cele enumerate anterior, se poate face referire la *Protecția Infrastructurilor Critice* din România, plecând, din punct de vedere legislativ, de la Ordonanța de Urgență nr. 98, din 2010, privind identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice, actualmente modificată și completată prin

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: patrascupetrisor@yahoo.com

Legea nr. 225, din 2018. Astfel, prin prezenta lege, funcțiile vitale sunt definite ca: „acele servicii care sunt esențiale pentru funcționarea societății, cum ar fi: managementul afacerilor guvernamentale, activitățile internaționale; apărarea națională; securitatea internă; funcționarea economiei și a infrastructurii; securitatea veniturilor populației și nivelul de trai”¹. Mai departe, tot prin Legea nr. 225, lista infrastructurilor critice desemnate cuprinde 12 sectoare, iar în cadrul sectorului de securitate națională, unul dintre subsectoare este: *apărarea țării, ordinea publică și siguranța națională*.

Astfel, fiecare instituție a statului, care se regăsește într-unul dintre sectoarele menționate în lege, poate fi deținătoare de una sau mai multe infrastructuri critice. Ținând cont de rolul primordial al infrastructurilor critice în asigurarea unei stări de normalitate la nivel național, precum și de necesitatea acestora de a fi protejate, accesul la datele și la informațiile privind infrastructurile critice este limitat prin condițiile legislative atât ale domeniului protecției infrastructurilor critice, cât și ale domeniului protecției informațiilor clasificate, fapt care amplifică interesul persoanelor sau entităților rău intenționate de a obține și de a valorifica cât mai multe informații clasificate. În această situație, spațiul cibernetic a devenit un mediu propice pentru astfel de acțiuni.

Profilul agresorilor cibernetici

Diversitatea atacurilor cibernetice a demonstrat că există mai multe categorii de actori, în funcție de obiectivele pe care și le-au propus. Așadar, în concordanță cu *Strategia de Securitate Cibernetică a României*, principalii actori² care generează amenințări în spațiul cibernetic sunt:

- persoane sau grupări de criminalitate organizată, care exploatează vulnerabilitățile spațiului cibernetic, în scopul obținerii de avantaje patrimoniale sau nepatrimoniale;

- teroriști sau extremiști, care utilizează spațiul cibernetic pentru desfășurarea și coordonarea unor atacuri teroriste, activități de comunicare, de propagandă, de recrutare și de instruire, de colectare de fonduri etc., în scopuri teroriste;

- state sau actori nonstatali care inițiază sau care derulează operațiuni în spațiul cibernetic, în scopul culegerii de informații din domeniile guvernamental, militar, economic, ori al materializării altor amenințări la adresa securității naționale.

Amenințările cibernetice sunt produsul acestor actori, întâlniți în nenumărate rânduri sub denumirea de agresori sau de atacatori cibernetici. Dintre cele trei categorii enumerate, acțiunile statelor și ale actorilor nonstatali au nivelul cel mai ridicat de impact asupra securității naționale, fapt datorat resurselor deținute, capabilităților tehnologice și timpului necesar, toate acestea stând la baza pregătirii și lansării de atacuri cibernetice complexe. Din punctul de vedere al securității unui stat, prin prisma istoricului evenimentelor aferente atacurilor cibernetice, majoritatea acțiunilor agresorilor cibernetici sunt îndreptate către infrastructurile critice naționale, în special către cele ale sectorului energetic, ale sectorului financiar-bancar și ale sectorului de apărare, ordine publică și siguranță națională.

Teroriștii sau extremiștii folosesc spațiul cibernetic pentru comunicare, schimb de informații, culegere de informații și accesarea, în mod neautorizat, a bazelor de date. Internetul a devenit o vastă bibliotecă digitală, care oferă informații despre țintele vizate, inclusiv despre unele infrastructuri critice, precum și anonimatul în exploatarea serviciilor digitale.

Internetul reprezintă, pentru grupările teroriste, atât un spațiu de confruntare activ, cât și un mijloc vital de propagandă, de comunicare, de recrutare de noi adepți, de schimb de experiență și de cunoștințe. În acest context, Internetul a fost utilizat pentru crearea de rețele între grupările teroriste, fiind o metodă eficientă de comunicare rapidă, dând posibilitatea unei organizări descentralizate, greu de identificat și de monitorizat³.

În categoria criminalilor cibernetici, se regăsesc persoanele sau grupurile de persoane rău intenționate, care urmăresc obținerea de avantaje financiare într-un timp cât mai scurt, folosind diverse scheme de fraudare. Potrivit studiului companiei McAfee⁴, din anul 2018, la nivel mondial profitul anual din activități specifice criminalității cibernetice a ajuns la aproximativ 600 de miliarde de dolari, însemnând un procent de 0,8 din produsul intern brut mondial.

În ultimii ani, creșterea criminalității cibernetice a fost influențată atât de utilizarea noilor tehnologii de către criminalii cibernetici, cât și de evoluția criptomonedelor în spațiul cibernetic. Totodată, aproape un sfert din profitul anual, rezultat din activități de criminalitate cibernetică, reprezintă

furtul de proprietate intelectuală, iar atunci când sunt vizate tehnologiile militare de către criminalii cibernetici, apar și riscurile la adresa securității naționale.

Amenințări persistente avansate

Acțiunile cibernetice îndreptate către infrastructurile critice din domeniul militar sunt derulate atât de către actori statali, cât și de către cei nonstatali, fiind, de regulă, amenințări persistente avansate (*Advanced Persistent Threat – APT*). Amenințările persistente avansate sunt proiectate și lansate de către atacatori profesioniști asupra infrastructurilor cibernetice, susținute cu resurse financiare de state sau de organizații. Din perspectiva infrastructurilor critice ale domeniului militar, principalul scop al amenințărilor persistente avansate este acela de a obține informații cu un caracter cât mai ridicat de confidențialitate, cu scopul de a produce un impact foarte puternic asupra securității naționale. Astfel, sunt vizate ținte precise prin planificarea și lansarea de atacuri pe o perioadă cât mai îndelungată de timp, condiția fiind de a nu fi descoperite, ceea ce ar determina compromiterea extragerii de informații.

Definițiile amenințărilor persistente avansate sunt destul de variate, iar una dintre acestea poate fi sumarizată prin semnificația celor trei termeni⁵, astfel:

Amenințări: atacurile APT nu sunt doar coduri și programe, acestea sunt executate prin acțiuni, coordonate de către oameni bine organizați, finanțați, motivați și calificați.

Persistente: adversarul are de îndeplinit o misiune bine stabilită și prioritizată, fiind direcționat prin monitorizare și prin interacțiune continuă de către entitatea organizatoare pentru a îndeplini obiectivele finale, urmărind a menține accesul la țintă pe termen cât mai lung.

Avansate: adversarul apelează la tot potențialul pe care îl deține, incluzând atât tehnici de intruziune, specifice sistemelor informatice și rețelelor de calculatoare, cât și tehnici convenționale de culegere a informațiilor, cum ar fi interceptarea serviciilor de telefonie și imaginile prin satelit. Alături de componente malware disponibile, adversarii accesează și dezvoltă diverse instrumente, combinând mai multe metode și tehnici de direcționare.

Din perspectiva specialiștilor companiei Symantec, amenințările persistente avansate

reprezintă un tip de atacuri direcționate (planificate pe ținte vizate), care utilizează o varietate de tehnici. *Drive - by downloads, SQL injection, malware, phishing, spam* sunt numai câteva dintre aceste tehnici. Un atac direcționat nu este neapărat o amenințare persistentă avansată, în schimb APT reprezintă întotdeauna un astfel de atac. Așadar, în continuare, sunt prezentate modurile prin care amenințările persistente avansate diferă de alte tipuri de atacuri direcționate⁶:

- *atacuri personalizate:* amenințările persistente avansate utilizează frecvent instrumente personalizate și tehnici de intruziune, adaptate și dezvoltate special pentru un obiectiv vizat. În acest context, regăsim exploatarea vulnerabilităților de tip zero-day, viruși, viermi și programe de tip rootkit. O altă particularitate este dată de declanșarea de amenințări multiple și în lanț pentru a se asigura în permanență accesul la țintele vizate. Uneori, se procedează la lansarea unei amenințări de inducere în eroare pentru a da senzația că atacul a fost respins cu succes;

- *acțiuni scăzute și lente:* sunt încadrate pe perioade lungi de timp prin mișcări scăzute și lente ale atacatorilor, evitând pe cât posibil detectarea, până atunci când atacatorii își îndeplinesc obiectivele stabilite;

- *aspirații mai înalte:* amenințările sunt concepute pentru a satisface cerințele de spionaj internațional și de sabotaj, fiind implicați actori statali sub acoperire. Obiectivele APT pot fi de ordin militar, politic sau economic, iar entitățile care susțin astfel de amenințări sunt bine organizate și finanțate, având posibilitatea de a funcționa cu sprijin militar și de informații;

- *obiective specifice:* în comparație cu atacurile direcționate, care urmăresc un spectru cât mai mare al organizațiilor deținătoare de proprietate intelectuală sau de informații de valoare, APT vizează o arie mai restrânsă de obiective, printre care organizațiile care gestionează și exploatează una sau mai multe infrastructuri critice. În domeniul militar, pe lângă infrastructurile critice specifice, sunt vizate și alte entități, cum ar fi producătorii și furnizorii de echipamente și de tehnică militară, contractorii din domeniul apărării sau diverși parteneri.

În ansamblu, tipologia diversificată, specifică atacurilor cibernetice, subliniază faptul că orice deținător de infrastructură critică aferentă

domeniului militar poate fi vizat. De aceea, prin specificul lor, amenințările persistente avansate sunt planificate pentru a profita de slăbiciunile

prin adoptarea de strategii, aici fiind evidențiată perioada de vârf a anilor 2013-2014⁷, continuând cu implementarea de politici și de proceduri, cu

Tabelul nr. 1

Atacuri notabile de tip ATP⁸

Denumire	Tehnici, tactici, proceduri	Nivel de tehnologizare	Ținte vizate
Red October	Spear phishing Inginerie socială Dropper Troian	Mediu	Instituții guvernamentale diplomatice Organizații din domeniul cercetării științifice
Cosmic Duke	Dropper Loaders Exploits Keylogger	Mediu	Instituții guvernamentale ale unor state membre NATO/UE
Mini Duke	Inginerie socială Dropper Backdoor	Înalt	Instituții guvernamentale din sectoarele afacerilor externe, diplomației, energiei, telecomunicațiilor și apărării
APT 28	Spear phishing Inginerie socială Wattering hole Backdoor	Foarte înalt	Instituții guvernamentale din domeniile militar și politic ONG-uri, jurnaliști și formațiuni politice din statele membre NATO/UE
APT 29	Spear phishing Inginerie socială Backdoor	Foarte înalt	Instituții guvernamentale Think-thank-uri, ONG-uri și agenții media
Turla	Inginerie socială Wattering hole 0-day	Foarte înalt	Ambasade și oficii consulare Organizații guvernamentale din domeniul afacerilor externe

procedurilor de securitate, de a nu fi identificate și de a avea eficiență cât mai îndelungată.

Atacuri notabile de tip APT la adresa infrastructurilor critice militare

Amenințările persistente avansate au trecut de la un scop comercial la unul strategic, devenind instrumente exploatabile de către mai mulți jucători internaționali. Evoluția atacurilor cibernetice, inclusiv a amenințărilor persistente avansate, a determinat apariția și recunoașterea de către NATO a spațiului cibernetic ca cel de-al cincilea mediu operațional. Astfel, investițiile din partea statelor în domeniul securității cibernetice au crescut semnificativ, concretizate, mai întâi,

înființarea de echipe tip CERT, de comandamente și de structuri de apărare cibernetică, precum și cu dezvoltarea și intensificarea antrenamentelor prin implicare multinațională și interinstituțională.

Pe de altă parte, ca răspuns la toate aceste demersuri, actorii statali și nonstatali au reușit să-și dezvolte mijloace și tehnici sofisticate de atac, planificând și executând atacuri asupra celor mai importante obiective. Atacurile de tip APT, desfășurate până în prezent, au avut, ca principale ținte, nu numai infrastructuri critice militare, vizate fiind mai multe infrastructuri critice din întreg domeniul de securitate și apărare. Multe dintre atacuri, din considerente de confidențialitate și de securitate, nu au fost făcute publice.

Atacurile de tip APT, enumerate în Tabelul nr. 1, reprezintă unele dintre cele mai reprezentative atacuri care au avut loc până în prezent, vizând o serie de entități cu rol definitoriu în domeniul securității și apărării.

În vederea îndeplinirii obiectivelor vizate, atacatorii au utilizat diverse tehnici, tactici și proceduri. Dintre acestea, cele mai folosite, evidențiate și în tabelul anterior, au produs nenumărate consecințe organizațiilor, astfel încât acestea au trecut la aplicarea unor măsuri sporite de securitate cibernetică.

Atacatorii au lansat campanii complexe de *spear phishing* asupra țintelor vizate, mesajele transmise conținând subiecte special concepute pentru a atrage atenția utilizatorilor, în scopul accesării linkurilor care conțineau malware. *Spear phishing* constă în transmiterea de mesaje către un grup de utilizatori care au în comun anumite elemente (sunt angajații unei instituții, companii, departamente etc). E-mailurile sunt concepute astfel încât destinatarul să perceapă expeditorul ca fiind o persoană cunoscută (de la care primește, de regulă, sau așteaptă corespondență). Atașamentele care conțin malware au denumiri similare domeniului de activitate al destinatarului⁹.

Amenințări specifice grupului APT28

Dintre grupurile care au lansat frecvent atacuri de tip APT asupra infrastructurilor critice militare ale mai multor state ale lumii, se remarcă grupul APT28, fiind deja consacrat și foarte activ în spațiul cibernetic.

Grupul APT28, cunoscut și sub denumirea de Fancy Bear, Pawn Storm, Sednit sau Sofacy, deține statut ridicat și înaltă calificare în rândul atacatorilor ciberneticici. Pentru penetrarea rețelelor vizate, grupul a decurs la utilizarea mai multor instrumente malware, printre care X-Tunnel, X-Agent și CompuTrace¹⁰.

Atenția către atacurile APT28 poate fi descrisă nu numai din perspectiva numărului mare de ținte vizate, cât și din perspectiva profilului de activitate al acestor ținte vizate, majoritatea dintre ele având statut de infrastructură critică.

În acest context, unul dintre cele mai renumite evenimente apărute în urma atacurilor APT28, care a captat interes la nivel internațional, este legat de campania electorală a alegerilor prezidențiale din SUA (2016), având ca principal scop influențarea politicii interne a țării¹¹.

Referitor la acțiunile ciberneticice ale grupului APT28 îndreptate către ținte militare sau către ținte din afara domeniului militar, dar cu importante conexiuni de ordin economic sau tehnologic cu acesta, se remarcă interesul constant de a obține informații clasificate cât mai valoroase și de a aduce prejudicii cu un impact cât mai mare la adresa securității și apărării statelor și organizațiilor internaționale.

În continuare, sunt enumerate câteva dintre acțiunile grupului APT28 asupra mai multor ținte militare, suspectate sau confirmate de către companii din domeniul securității ciberneticice.

Acțiuni asupra Ministerului Apărării din Muntenegru. Companiile de securitate FireEye, Trend Micro și ESET au confirmat că Fancy Bear (APT28) a organizat cel puțin trei atacuri separate în lunile ianuarie, februarie și iunie 2017, fiind vizate mai multe instituții din Muntenegru. Prin tactici de *spear phishing*, atacatorii au urmărit ca utilizatorii vizați să deschidă mesaje aparent legitime, cu un conținut relevant despre ei, ceea ce permitea instalarea de viruși în calculator.

În ianuarie 2017, Ministerul Apărării din Muntenegru a fost ținta unui atac prin mai multe e-mailuri trimise pentru a produce haos. În cazul în care mesajele erau deschise, se instala automat programul Game Fish pe sistemele victimelor, implicit cu programe malware specifice APT28.

Următorul atac, cel din februarie, a durat mai multe zile, victime fiind site-urile guvernului și ale instituțiilor de stat, precum și ale celor de mass-media, care erau cu orientare progovern. Atacurile au fost reluate în iunie 2017. Analizând diversitatea și scopul atacurilor, precum și modul profesionist prin care au fost lansate, experții companiilor amintite anterior au confirmat faptul că aceste atacuri au fost sincronizate¹².

Acțiuni îndreptate împotriva țintelor militare din Cehia. În anul 2017, au fost compromise mai multe conturi Google private de e-mail ale personalului militar. Cu toate că atacatorii nu au obținut informații clasificate, au reușit să intre în posesia mai multor informații personale și date sensibile. În plus, au reușit și compromiterea unei adrese IP care aparținea Ministerului Apărării ceh, prin intermediul unui program malware de tip X-Agent. În principal, valul de acțiuni *spear phishing* a vizat personal din diplomația militară, cu activitate desfășurată în Europa. Vectorul și

țintele acestui atac corespund pe deplin modului de atac specific APT28. Similar, alte acțiuni spear phishing au vizat companii europene producătoare de armament, precum și poliția de frontieră a unui stat european¹³.

Acțiuni asupra marinei militare italiene. Cercetătorii de la CSE Cybersec, din Italia, au considerat că au descoperit, în anul 2017, atacuri APT28 îndreptate către marina militară italiană, operațiune denumită ”Roman Holiday”. Aceștia au descoperit o operațiune etapizată, bazată, inițial, pe program malware de tip dropper, scris în limbaj Delphi, urmat de o variantă de malware de tip X-Agent, descărcat din Internet. Cercetătorii au descoperit un fișier suplimentar Windows DLL (Dynamic-Link Library), care contacta un server de comandă-control, cu numele ”marina-info.net”, asemănător marinei militare italiene, fapt care i-a determinat să creadă că a fost dezvoltat pentru a ataca infrastructurile cibernetice ale marinei militare italiene și entitățile asociate cu aceasta¹⁴.

Acțiuni asupra structurilor de artilerie din Ucraina. De la sfârșitul anului 2014 și până în anul 2016, a fost distribuit un malware (X-Agent) pe forumurile militare ucrainene, prin intermediul unei aplicații Android, dezvoltată, în mod legitim, de către un ofițer ucrainean. Aplicația a fost dezvoltată pentru a reduce timpul de procesare a datelor necesare tragerilor, executate de către structurile de artilerie ucrainene. Aplicația a fost accesată de aproape 9.000 de utilizatori. În acest caz, abilitatea programului malițios a constat în preluarea comunicațiilor și datelor de localizare de la un dispozitiv infectat, situație care a servit la localizarea generală a forțelor de artilerie și la angajarea cu foc a acestora. În perioada celor doi ani, rapoartele publice indică pierderi de armament de peste 50%. Particularitatea acestor acțiuni cibernetice este dată de extinderea aplicațiilor grupului APT28 către dezvoltarea de aplicații malware mobile¹⁵.

Aceste exemple sunt numai câteva evenimente din imensa sferă a amenințărilor persistente avansate, care au vizat și au afectat infrastructurile critice și personalul militar. Cert este că atacurile de tip APT deja lansate se pot regăsi în două ipostaze. În primul rând, este important ca astfel de acțiuni să fie descoperite, unele dintre acestea fiind făcute publice, altele intrând sub tutela informațiilor clasificate. În schimb, cea de-a doua ipostază, care este extrem de periculoasă pentru orice organizație

deținătoare de infrastructuri cibernetice, este atunci când amenințările persistente avansate nu sunt descoperite sau sunt descoperite foarte târziu, după ce au reușit să obțină importante date și informații.

Concluzii

Parcursul debordant al acțiunilor în spațiul cibernetic a determinat statele, organizațiile internaționale, naționale, publice și private să adopte o serie de măsuri în domeniul securității cibernetice. Astfel, au apărut reglementările legislative, în mare parte identificate în strategii și legi, modelele de analiză și descrierea fazelor unui atac (de exemplu, Cyber Kill Chain, MITRE, Laliberte etc.), soluțiile de securitate oferite de către marile companii și acreditate de către laboratoarele independente de testare, echipe de răspuns la incidente CERT/CSIRT, comandamente și structuri de apărare cibernetică și multe altele.

Pentru a realiza o securitate eficientă în fața atacurilor virtuale, organizațiile militare deținătoare de infrastructuri critice, alături de aplicarea riguroasă a securității tehnice, trebuie să țină cont și de vulnerabilitățile provenite din partea factorului uman. Investiția în promovarea unei culturi de securitate solide poate reprezenta o soluție viabilă, proactivă și durabilă pentru a diminua cât mai mult numărul și impactul atacurilor cibernetice.

NOTE:

1 *Legea nr. 225/2018 pentru modificarea și completarea OUG nr. 98/2010 privind identificarea, desemnarea și protecția infrastructurilor critice.*

2 *Strategia de securitate cibernetică a României, 2013.*

3 C.F. Birta, *Cum este utilizat Internetul de teroriști*, <http://intelligence.sri.ro/cum-este-utilizat-internetul-de-teroristi>, accesat la 21.01.2019.

4 www.mcafee.com/enterprise/en-us/assets/executive-summaries/es-economic-impact-cybercrime.pdf, accesat la 18.01.2019.

5 <http://www.worldinwar.eu/apt-advanced-persistent-threat>, accesat la 26.01.2019.

6 https://www.symantec.com/content/en/us/enterprise/white_papers/b-advanced_persistent_threats_WP_21215957.en-us.pdf, accesat la 24.01.2019.

7 P. Pătrașcu, *The appearance and development of national cyber security strategies*, the 14th International Scientific Conference eLearning and Software for Education, Bucharest, 2018, p. 56.

8 <https://www.sri.ro/categorii/publicatii>, accesat la 22.01.2019.

9 M. Georgescu, *Atacurile cibernetice de tip APT – noua dimensiune a spionajului*, <http://intelligence.sri.ro/ursul-chic-o-noua-dimensiune-spionajului>, accesat la 28.01.2019.

10 <https://www.ncsc.gov.uk/alerts/indicators-compromise-malware-used-apt28>, accesat la 27.01.2019.

11 <https://www.fireeye.com/content/dam/fireeye-www/solutions/pdfs/st-senate-intel-committee-russia-election.pdf>, accesat la 29.01.2019.

12 N. Popescu, S. Secieru, *Hacks, leaks, and disruptions*, https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/CP_148.pdf, accesat la 03.02.2019.

13 <https://www.bis.cz/public/site/bis.cz/content/vyrocnizpravy/en/ar2017en.pdf>, accesat la 30.01.2019.

14 <https://www.bluvector.io/threat-report-apt28s-operation-roman-holiday-attack-targets-italys-navy>, accesat la 01.02.2019.

15 A. Meyers, *Danger Close: Fancy Bear Tracking of Ukrainian Field Artillery Units*, <https://www.crowdstrike.com/blog/danger-close-fancy-bear-tracking-ukrainian-field-artillery-units>, accesat la 02.02.2019.

BIBLIOGRAFIE

Alexandrescu G., Boaru G., Alexandrescu C., *Sisteme informaționale pentru management*, Editura UNAp „Carol I”, București, 2012.

Bodmer S., Kilger M., Carpenter G., Jones J., *Reverse Deception, Organized Cyber Threat Counter-Exploitation*, The McGraw-Hill Companies, 2012.

Brenner S., *Cyberthreats: The Emerging Fault Lines of the Nation State*, Oxford University Press, New York, 2009.

Iorga I.M., *Securitatea informațiilor în acțiunile militare moderne*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2018.

Lucas G., *Ethics and cyber warfare: the quest for responsible security in the age of digital warfare*, Oxford University Press, New York, 2017.

Schmitt M., *Tallinn Manual 2.0 on the International Law Applicable to Cyber Operations*, 2nd Edition. Prepared by the International Group of Experts at the invitation of NATO CCDCoE. Cambridge University Press, 2017.

Stallings W., *Cryptography and Network Security, Principles and Practice*, Fifth ed., Prentice Hall, 2011.

Turcu D., *Securitatea informațiilor*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2014.

Valeriano B., Maness R., *Cyber war versus cyber realities: cyber conflict in the international system*, Oxford University Press, New York, 2015.

SPRIJINUL EOD ÎN MEDIUL OPERAȚIONAL

EOD SUPPORT IN OPERATIONAL ENVIRONMENT

L'ASSISTANCE D'EOD DANS L'ENVIRONNEMENT OPÉRATIONNEL

Col.conf.univ.dr. Cristian - Octavian STANCIU*

În zonele în care conflicte militare de mici sau de mari dimensiuni au sau au avut loc, există o mare diversitate de mecanisme și de dispozitive explozive improvizate, care nu au fost încă inițiate. Aceste mecanisme constituie o amenințare atât pentru personalul, cât și pentru mijloacele care contribuie la îndeplinirea misiunilor, la realizarea libertății de mișcare/acțiune, producând pierderi însemnate în tehnică și în personal, făcând imposibilă folosirea mijloacelor de sprijin logistic și afectând, în cele din urmă, și populația civilă.

In areas where military or small military conflicts occur or have occurred, there is a wide variety of standardized or improvised explosive mechanisms, which are still unexploded. Explosive mechanisms threaten both the forces and means that contribute to the accomplishment of the missions, freedom of movement / action, causing personal and fighting vehicles losses and making it difficult to use the logistical support means, but not in the end also affects civil society.

Dans les zones où des conflits militaires de moindre ou de large envergure ont eu lieu ou sont en cours de déclenchement, il y a une grande diversité de mécanismes et de dispositifs explosifs improvisés qui n'ont pas encore été amorcés. Ces mécanismes constituent une menace tant pour le personnel que pour les moyens qui contribuent à l'accomplissement des missions, à la réalisation de la liberté de mouvement/d'action, entraînant des pertes importantes en moyens techniques et en personnel, en rendant ainsi impossible l'utilisation des moyens de soutien logistique, en affectant finalement aussi la population civile.

Cuvinte-cheie: EOD; mediu operațional; neutralizare; IED; UXO.

Keywords: EOD; operational environment; neutralise; IED; UXO.

Mots-clés: EOD; environnement opérationnel; neutralisation; IED; UXO.

Motto: „Terorismul este cea mai amplă amorală formă de violență organizată”.

Paul Wilkinson

În ultimele decenii, conflictele militare au evoluat foarte mult, astfel că războaiele clasice, așa-numite convenționale, s-au transformat gradual în conflicte neconvenționale, asimetrice. Aceste tipuri de conflicte, din păcate, sunt purtate între actori diferiți din punctul de vedere al dotării militare. Astfel, actorii mai slab pregătiți din punct de vedere militar, referindu-ne aici la echipament și la nivel de instruire, folosesc din ce în ce mai mult, ca formă de compensare, în acțiunile lor, dispozitive explozive improvizate. Ca o contramăsură a acestor

acțiuni, actorii mai puternici au dezvoltat o ramură militară care să se ocupe cu neutralizarea acestor dispozitive improvizate. Această specialitate militară poartă denumirea de *Explosive Ordonance Disposal (EOD)*.

Operațiile executate atât pe teritoriul național, cât și în afara acestuia combină simultan trei elemente: ofensivă, apărare și stabilitate. Forțele armate folosesc operațiile ofensive și de apărare pentru a învinge inamicul pe uscat. Aceștia execută simultan operații de stabilitate pentru a interacționa cu populația și cu autoritățile civile. Sprijinul acordat civililor este cel de-al patrulea element al operațiilor cu spectru larg, în cadrul căruia se execută diferite tipuri de operații. EOD este o componentă esențială

* *Universitatea Națională de Apărare „Carol I”*
e-mail: cristianstanciu73@yahoo.com

pentru toate fazele din cadrul întregului spectru al mediului operațional.

Sprijinul EOD este un element esențial în protecția personalului militar și civil, a bunurilor critice, a infrastructurii și a siguranței publice. Amenințările cu dispozitive explozive pot fi prezente în toate fazele operațiilor militare. Pentru a gestiona riscul la cel mai mic nivel posibil, comandantii trebuie să integreze sprijinul EOD în toate fazele din cadrul întregului spectru al mediului operațional¹.

Operațiile ofensive sunt operații de luptă, efectuate pentru a învinge și a distruge forțele inamice și pentru a crea avantaje prin folosirea terenului, a resurselor și a centrelor populate. Ele impun voința comandantului asupra inamicului. Structurile EOD acționează în sprijinul îndeplinirii scopurilor urmărite de operațiile ofensive prin privarea inamicului de resurse. Acest lucru se realizează prin neutralizarea și distrugerea munițiilor capturate de la inamic.

Structurile EOD sprijină, de asemenea, procesul de culegere a informațiilor prin efectuarea de analize postexplozie, prin analizarea fragmentelor rezultate, prin exploatarea locului exploziei și prin analizarea componentelor tehnice ale dispozitivelor explozive folosite. Sprijinul EOD este singurul capabil să ofere siguranță împotriva folosirii dispozitivelor explozive improvizate (IED) și, de asemenea, să ofere informații ample despre tehnicile folosite de către inamic, contribuind astfel la dezvoltarea procesului de contracarare a dispozitivelor explozive improvizate (C-IED). În plus, structurile EOD sprijină crearea unui mediu sigur pentru operațiile de stabilitate prin reducerea capacității inamicului de a folosi muniții explozive, prin asigurarea unei stări de siguranță și prin eliminarea tuturor munițiilor explozive neexplodate (UXO) atât ale forțelor proprii, cât și ale inamicului².

Operațiile de apărare sunt operații de luptă, efectuate pentru a învinge un atac inamic, pentru a câștiga timp, pentru a economisi forțele și pentru a dezvolta condițiile favorabile executării operațiilor ofensive sau de stabilitate. Structurile EOD participă la îndeplinirea obiectivelor operațiilor de apărare prin protejarea populației, a bunurilor și a infrastructurilor critice. Acest lucru se realizează prin scoaterea din funcțiune și prin neutralizarea sau distrugerea UXO, IED, a explozivelor artisanale

– confecționați „în casă” –, a armelor chimice și biologice, a armamentului nuclear și a armelor de distrugere în masă.

Factorii de conducere a misiunilor EOD în timpul operațiilor de apărare includ: nivelul de securitate a operațiilor, armamentul inamicului, precum și tacticile, tehnicile și procedurile (TTP) acestora. Unitățile EOD se vor concentra asupra protejării forțelor proprii, forțelor multinaționale și națiunii gazdă de toate amenințările care implică dispozitive sau muniții explozive. Structurile EOD sprijină dezvoltarea planurilor de culegere a informațiilor în timpul operațiilor de apărare, în același mod ca și în cazul operațiilor ofensive; în plus, forțele EOD oferă un sprijin semnificativ pentru evaluarea vulnerabilității și a amenințărilor.

Operațiile de stabilitate cuprind diverse misiuni militare, sarcini și activități desfășurate în afara teritoriului statului național, în coordonare și în cooperare cu alte națiuni, având ca scop menținerea sau restabilirea unui mediu sigur, furnizarea de servicii guvernamentale esențiale, de reconstrucție a infrastructurii și de ajutor umanitar. Sprijinul oferit de structurile EOD în timpul operațiilor ofensive și de apărare se continuă în timpul operațiilor de stabilitate. Scopul principal îl reprezintă limitarea influenței adversarilor și izolarea populației de pericolul reprezentat de către inamic prin stabilirea securității civile. Dacă inamicul reprezintă o amenințare militară semnificativă, forțele angajate în operațiile de stabilitate execută activități de apărare a dispozitivului propriu, precum și de apărare a populației civile împotriva atacurilor.

Unitățile EOD se vor concentra pe siguranța și securitatea forțelor, a populației civile și a infrastructurii în ceea ce privește amenințările reprezentate de dispozitivele explozive. Este esențial ca și comandantii să maximizeze utilizarea personalului calificat EOD pentru a minimiza probabilitatea producerii de daune colaterale. Securitatea este condiția cea mai importantă, care se sprijină pe toate celelalte sectoare. În această fază, sprijinul EOD se axează, de asemenea, pe formarea, consilierea și acordarea de asistență forțelor națiunii gazdă și forțelor multinaționale în recunoașterea și în răspunsul la munițiile și la dispozitivele explozive³.

Asistența civilă este sprijinul acordat de către forțele armate autorităților civile din țară sau din străinătate pentru urgențele interne, precum și

pentru activitățile desfășurate în vederea aplicării legii și alte tipuri de activități. Asistența civilă include operații care abordează consecințele dezastrelor naturale sau provocate de către om, accidentelor, atacurilor teroriste și incidentelor de pe teritoriul țării sau din afara acestuia. Forțele armate desfășoară operații de asistență civilă atunci când dimensiunea și amploarea evenimentelor depășesc capacitățile agențiilor civile interne.

Legile existente privind combaterea utilizării teroriste a explozivelor pe teritoriul național prevăd că forța armată va combate agresiv amenințarea cu atacuri explozive prin coordonarea eforturilor tuturor instituțiilor, în colaborare cu proprietarii și cu operatorii de infrastructuri critice și cu resursele esențiale, pentru descurajarea, prevenirea, detectarea, protejarea și reacția la atacurile teroriste cu dispozitive explozive improvizate.

Unitățile EOD sunt formate din experți cu o pregătire amplă tehnică și tactică în explozive. Ei sunt instruiți, echipați și integrați corespunzător pentru a ataca, a învinge și a exploata muniția explozivă. Muniția explozivă este definită în doctrina întrunită ca fiind toate munițiile care conțin explozive, materiale de fisiune nucleară sau de fuziune și agenți biologici și chimici. Acestea includ bombe și focoase; ghidaje și rachete balistice; muniție de artilerie, mortiere, rachetă și muniție pentru arme de calibrul mic; toate minele, cartușele și dispozitivele acționate de un propulsor; dispozitive electroexplozive; dispozitive explozive clandestine și improvizate și toate elementele similare sau înrudite cu componentele explozive din natură. De asemenea, aici sunt incluse și explozivele fabricate în casă, explozive improvizate și explozive din economia națională. Unitățile EOD sunt alcătuite din soldați care au cea mai bună pregătire tactică și tehnică pe care armata și mediul civil pot să o ofere.

Structurile EOD execută operații de sprijin civil, protejând populația civilă, infrastructura și proprietățile de amenințarea reprezentată de munițiile militare neexplodate și de dispozitivele explozive improvizate. Forțele EOD răspund, pun în siguranță, exploatează și elimină toate categoriile de dispozitive explozive, fie într-o zonă de operații în desfășurare (AO), fie într-o bază militară sau în sprijinul autorităților civile. Aceste operații includ efectuarea procedurilor EOD, ca răspuns la cererile de asistență din partea autorităților teritoriale sub

autoritatea de intervenție imediată și conform recomandărilor eșaloanelor superioare. Aceste proceduri specifice EOD includ: identificarea muniției/dispozitivului, procedurile de punere în stare sigură (RSP), recuperarea și eliminarea muniției explozive sau dispozitivului exploziv.

Prin statutul său, structura EOD este prima entitate care răspunde, în cazul unui atac terorist, și care implică material exploziv⁴.

La nivel național, există mai multe centre responsabile de intervenție, în caz de atac terorist, fiecare centru fiind responsabil pentru o anumită regiune. În caz de atac terorist cu dispozitive explozive, centrul responsabil cu intervenția pentru un astfel de atac este subordonat Grupului de Control Antitero (GCA).

Elementele de comandă ale forțelor EOD, în cazul unor operații întrunite, sunt transferate comandantului forțelor întrunite. Unitățile EOD naționale și multinaționale în sprijinul operațiilor de război terestre sunt, în mod obișnuit, sub controlul operațional al unui singur comandament EOD al armatei, datorită înțelegerii comune a terminologiei, instruirii și echipamentului.

Operațiile armate executate în afara teritoriului național se vor desfășura ca parte a unei forțe întrunite, care poate face parte dintr-o forță multinațională mai mare. Serviciile mixte EOD pot fi utilizate pentru a mări efortul în zonele unde nevoia este mai mare sau diferită de posibilitățile oferite de un singur grup. Unitățile din zonă pot fi desemnate să furnizeze sprijin suplimentar administrativ și logistic pentru formațiunile comune care oferă servicii EOD, din cauza capacității limitate de a executa aceste funcții de către structurile EOD. Integrarea comună a tuturor structurilor EOD va conduce la asigurarea unității de efort, la planificarea, pregătirea, executarea și evaluarea operațiilor întrunite EOD.

Rolul primar al EOD este acela de a proteja viața și proprietatea sau bunurile prioritare. EOD oferă comandanților posibilitatea de a reacționa rapid la situațiile de amenințare cu muniție explozivă, în momentul în care apar. Responsabilitatea misiunii EOD se aplică atât în locul de destinație, cât și în cadrul mediilor operaționale instalate. Într-un AO desfășurat, EOD oferă suport încorporat misiunilor și operațiilor, în care comandantul cere sprijin imediat împotriva amenințărilor cu dispozitive explozive improvizate.

EOD oferă proceduri de căutare și de instruire, de asistență la fața locului, evaluări ale siguranței la locul exploziei și elaborarea și punerea în aplicare a răspunsurilor de urgență ale EOD, activități antitero și planuri de protecție a forțelor. Capacitatea EOD de a neutraliza dispozitivele explozive în condiții de siguranță este esențială pentru capacitatea comandantului de a proteja facilitățile și infrastructurile cheie. Realizarea unei neutralizări, în condiții de siguranță, scade probabilitatea unei detonări periculoase și răspândirea contaminării cu diferite substanțe chimice.

EOD oferă capacitatea de a planifica, de a direcționa și de a sprijini operațiile de degajare a locului unui incident prin efectuarea identificării și eliminării munițiilor neexplodate (UXO) pentru a facilita introducerea datelor despre acesta în bazele de date militare.

EOD sprijină strategia anti-IED a armatei prin asistarea în crearea unor exerciții de formare a personalului pentru situații C-IED. Forțele EOD pot oferi, de asemenea, cursuri de formare în recunoașterea și raportarea munițiilor explozive, proceduri de căutare a dispozitivelor explozive, precum și evacuarea acestora. Această pregătire crește eficiența programului de protecție a forțelor proprii și a populației civile.

Cu aprobarea comandantului, forțele EOD instruiesc armata străină în identificarea muniției explozive și în punerea în siguranță a acestora. EOD oferă consultanță cetățenilor străini în sprijinul operațiilor de deminare umanitară.

La încheierea unei intervenții EOD, comandantul echipei EOD poate crea un tablou care să detalieze informațiile specifice referitoare la incident. Aceste ”storyboarduri” includ fotografii, instrucțiuni cardinale, metode de amplasare, tipul și mărimea muniției explozive, funcționarea și componența dispozitivului și alte informații pertinente. De asemenea, aceste informații pot fi folosite de instanțe atât străine, cât și interne, pentru a ajuta la urmărirea penală a atacurilor cu dispozitive explozive.

EOD maximizează eficacitatea luptei și facilitează înțelegerea situației în timp util prin colectarea, prelucrarea, exploatarea și analizarea componentelor asociate cu inteligența tactică și tehnică a muniției explozive. Inteligența tehnică derivă din exploatarea materialului străin, produs pentru comandanții de nivel strategic, operațional

și tactic. Procesul de colectare începe la locul incidentului prin efectuarea procedurilor de punere în siguranță (RSP), prin exploatarea locului sau printr-o analiză postblastică. EOD determină mișcarea, arderea și funcționarea muniției explozive, colectează materialele criptografice și biometrice încărcate și face o analiză a tehnicilor de ocupare și de amplasare. EOD va dezvolta și va integra rapoartele de informații, va contribui la dezvoltarea sau la modificarea RSP și va pregăti informații pentru forțele luptătoare, pentru evacuare către organizații care au capacități suplimentare de exploatare. Informațiile colectate cu privire la munițiile explozive susțin eforturile contraindicate prin direcționarea, combaterea TTP-ului inamic, prin asistarea în dezvoltarea și perfecționarea contramăsurilor de război electronic sau exploatarea spectrului electromagnetic asociat dispozitivului exploziv.

În fața provocărilor adaptative într-o eră de conflict persistent, este imperativ ca armata să producă lideri și forțe care să prezinte un grad ridicat de adaptabilitate operațională. Realizarea nivelului necesar de adaptabilitate operațională necesită ca armata să se bazeze pe două mari responsabilități în cadrul operațiilor cu spectru larg: manevra armelor și securitatea zonei de responsabilitate.

Forțele armate efectuează manevre combinate pentru a obține avantaje fizice, temporale și psihologice față de un inamic; stabilesc și mențin securitatea pe scară largă pentru a consolida câștigurile și pentru a asigura libertatea de circulație și de acțiune; folosesc manevra armelor și securitatea zonei largi pentru a profita, a păstra și a exploata inițiativa. Forțele armate capabile de o manevră eficientă, atât la nivel operațional, cât și tactic, oferă comandanților forțelor proprii capacitatea de a descuraja conflictele, de a prevala în război și de a reuși într-o gamă largă de situații neprevăzute.

EOD susține libertatea de mișcare și manevra prin asigurarea securității și eliminarea amenințărilor reprezentate de muniția explozivă care limitează sau împiedică capacitatea comandantului de a-și muta forțele.

Comandantul forțelor de manevră poate comanda o operație de mobilitate tactică, cum ar fi curățarea terenului, pentru a îndepărta muniția explozivă și pentru a facilita mobilitatea pe o rută critică sau într-o zonă. Pentru a fi posibilă curățarea

terenului, comandantul forțelor de manevră trebuie să elimine atât forțele inamice, cât și rezistența organizată într-o zonă atribuită. Acest lucru se face prin distrugerea, capturarea sau forțarea retragerii forțelor inamice, astfel încât să nu poată interfera cu misiunile unitare ale forțelor proprii. Forțele EOD pot fi utilizate pentru a sprijini forțele de manevră sau pentru curățarea terenului de elemente explozive. Comandantul forțelor EOD oferă recomandări comandantului forțelor de manevră privind organizarea, procedurile și cerințele de sprijin pentru operațiile de curățare.

Comandanții structurilor EOD în cadrul operațiilor de mobilitate au misiunea de a neutraliza dispozitivele explozive improvizate. Utilizarea cu succes a IED-urilor de către inamic este produsul final al unei rețele de activități inamice, denumită rețea IED. Abilitatea EOD de a pune în siguranță munițiile explozive, inclusiv IED-urile, conduce la culegerea de informații legale și tehnice care facilitează atacarea acelor indivizi sau grupuri implicate în rețeaua IED.

Planificarea unei operații de contracarare a dispozitivelor explozive improvizate (C-IED) de succes este o sarcină complexă, care implică toate eșaloanele forței aflate în conflict și se bazează pe un cadru menit să asigure libera circulație a forțelor proprii și să permită comandanților și personalului să planifice și să ia măsuri proactive pentru identificarea și înfrângerea atacurilor cu IED, înainte de a fi angajați cu succes în desfășurarea altor operații. La fiecare nivel al războiului, există activități cheie C-IED, care influențează planificarea operațională. Aceste activități trebuie privite atât în mod individual, cât și în contextul relației lor cu celelalte activități care permit un efort C-IED. Operațiile C-IED trebuie să adopte o abordare holistică, care să includă soluții de obținere de informații, de instruire, operații, materiale, tehnologii, politici și resurse, destinate să abordeze toate elementele fundamentale ale asigurării libertății de mișcare, inclusiv predicția, detectarea, prevenirea, neutralizarea și eliminarea. Într-o mai mare măsură, această abordare ar trebui să fie luată în considerare în termeni de interdicție comună, care include asigurarea mobilității, precum și mulți alți factori ai războiului. Operațiile C-IED se desfășoară în toate fazele unei operații militare (modelare, descurajare, inițiativă, stabilitate și sprijin acordat autorităților civile) și trebuie să fie executate pe mai multe linii de efort, fiecare să

înceapă în mod condiționat și apoi toate să continue în paralel, pe parcursul unei campanii.

Cele trei linii de efort C-IED sunt⁵:

Atacul rețelei. Forța întrunită care are atribuții în atacul rețelei împiedică amplasarea IED prin atacarea vulnerabilităților adversarului în mai multe puncte. Vulnerabilitățile cheie din sistemul de angajare a IED al adversarilor includ: abilitățile de a influența sprijinul populației locale, folosirea tehnicilor, tacticilor și procedurilor (TTP) utilizate în plantarea IED-urilor precedente; capacitatea de a menține un lanț de furnizare și de distribuție a componentelor IED; capacitatea de a stabili și de a modifica procesul de construcție-amplasare a IED.

Înfrângerea dispozitivului. Scopul eliminării unui IED este de a preveni sau de a atenua efectele sale fizice, cumulat cu marginalizarea sau împiedicarea adversarului de a exploata valoarea efectelor acestuia, incluzând aici propaganda și teama. Acțiunile de înfrângere a IED încep odată ce dispozitivul a fost pus în funcțiune și includ detectarea, dezarmarea, în condiții de siguranță, și efectuarea unei analize aprofundate a componentelor acestuia.

Instruirea forțelor proprii. Comandantul trebuie să se asigure că forțele sunt instruite în mod corespunzător, înainte de a desfășura o operație importantă. Domeniile de interes deosebit includ dezvoltarea unor TTP-uri relevante și actuale legate de IED, exerciții și proceduri standard de operare (SOP). Instruirea ar trebui concepută astfel încât să îmbunătățească atât protecția individuală și a unității, cât și capacitatea unității de a funcționa eficient într-un mediu cu pericol ridicat de utilizare a IED. Instruirea ar trebui să includă și acele activități care facilitează stabilirea și creșterea capacităților de înfrângere a IED ale națiunilor coaliției și ale partenerului, inclusiv transferul tehnologiei C-IED către toate forțele participante.

Grupurile EOD execută comanda și controlul (C2) asupra activităților și operațiilor C-IED, în sprijinul forțelor în AO-urile respective. Forțele EOD pot executa misiuni C-IED în toate fazele operațiilor, pe baza volumului de misiuni și a intervalului de control.

Trebuie remarcat faptul că misiunile în fazele finale se vor concentra, în principal, pe construirea capacității națiunii gazdă și pe instruirea forței. În acest moment, atacul asupra rețelei și înfrângerea dispozitivului vor fi o preocupare secundară, în afara protecției forței.

Forțele armate se pot afla, în mod simultan, în mai multe medii. Provocarea pentru comandantul EOD este de a se asigura că toate capacitățile lor sunt la locul potrivit și la momentul potrivit pentru a susține comandantul în AO. De asemenea, este important ca și comandantul să înțeleagă cum să utilizeze capacitățile specializate oferite de EOD, atunci când încearcă să maximizeze protecția, reducând în același timp riscul ridicat al pagubelor colaterale.

Structurile EOD joacă un rol esențial în toate fazele operațiilor militare. În timp ce se află într-un mediu conflictual, structurile EOD sprijină comandantul forțelor proprii, oferindu-i capacitatea de a identifica, de a fi în siguranță, de a colecta și de a exploata muniția neexplodată sau dispozitivul exploziv; o analiză tactică a TTP-urilor IED-urilor inamice; posibilitatea să desfășoare instruirea și îndrumarea forțelor întrunite, cele ale națiunii gazdă și cele multinaționale; posibilitatea să realizeze comanda și controlul (C2) pentru toate fazele operațiilor C-IED și forțelor EOD, în zona de operații.

La nivel intern, structurile EOD oferă răspuns imediat la solicitările de asistență din partea autorităților civile, execută protecția forței și oferă sprijin în instruirea C-IED.

Abilitatea forțelor EOD de a efectua operații ofensive, defensive și de stabilitate, oferind în același timp sprijin civil, este esențială pentru operațiile cu spectru larg. Neutralizarea munițiilor explozive de către structurile EOD oferă un sprijin important comandanților în toate tipurile de operații pe care le execută. Structurile de neutralizare/evacuare a munițiilor sunt pregătite să răspundă imediat incidentelor cu muniție explozivă, în conformitate cu prioritățile comandanților. Structurile EOD se coordonează direct cu unitățile luptătoare pentru a integra capacitățile EOD în toate tipurile de operații pe care aceștia le desfășoară.

În concluzie, putem afirma că, pe lângă amenințările clasice, terorismul constituie o amenințare directă la adresa securității cetățenilor țărilor Alianței, iar tehnologia modernă duce la creșterea potențialului teroriștilor de a produce distrugerii. Ca urmare, acțiunile potențialilor adversari ai Alianței vor avea un caracter asimetric și vor viza exploatarea punctelor slabe ale aliaților, utilizând o gamă largă de metode și de tehnici complexe și diverse.

Din acest punct de vedere, putem susține cu încredere faptul că echipele specializate EOD salvează vieți, indiferent de tipul de operație pe care o execută, ofensivă, de apărare, de stabilitate sau de sprijin.

Vastitatea domeniului pe care l-am abordat, precum și impactul tot mai mare pe care atacurile teroriste îl au atât asupra civililor în marile orașe, cât și asupra forțelor aliate în teatrele de operații au determinat guvernele și forțele armate să dezvolte această ramură legată de tacticile, de tehnicile și de procedurile de contracarare a respectivului fenomen.

Totuși trebuie să amintim faptul că dezvoltarea structurilor EOD este strâns legată de abilitatea teroriștilor de a-și dezvolta continuu modul de acțiune, lucru demonstrat în teatrele de operații din Afganistan și din Irak.

Ca o concluzie, pot afirma faptul că structurile EOD trebuie să se dezvolte continuu, pentru a crea un mediu de securitate sigur atât pentru populația statelor membre ale Alianței, cât și pentru forțele armate ale acesteia.

NOTE:

1 *** *ATTP 4-32 Explosive Ordonance Disposal Operations*, Department of the Army, December 2011, accesat la 7 martie 2019.

2 *** *Revista Trupelor de Uscat* nr. 2, București, 2000.

3 Ioan-Dan Popa, „Acțiunea echipelor EOD (Explosive ordonance disposal) pentru neutralizarea mecanismelor explozive”, *Anuarul Academiei Forțelor Terestre*, nr. 2, Sibiu, 2003, p. 2.

4 *Ibidem*, p. 4.

5 Michael Smith, *Calls to honour inventor of bomb disposal device*, 2001, <http://www.telegraph.co.uk>, accesat la 7 martie 2019.

BIBLIOGRAFIE

*** *ATTP 4-32 Explosive Ordonance Disposal Operations*, Department of the Army, December 2011.

*** *Revista Trupelor de Uscat* nr. 2, București, 2000.

Popa Ioan-Dan, „Acțiunea echipelor EOD (Explosive ordonance disposal) pentru neutralizarea mecanismelor explozive”, *Anuarul Academiei Forțelor Terestre*, nr. 2, Sibiu, 2003.

Smith Michael, *Calls to honour inventor of bomb disposal device*, 2001 <http://www.telegraph.co.uk>.

COOPERAREA CIVILI-MILITARI ÎN CONTEXTUL MEDIULUI ACTUAL DE SECURITATE

CIVIL-MILITARY COOPERATION IN TODAY'S SECURITY ENVIRONMENT

COOPÉRATION CIVILO-MILITAIRE DANS LE CONTEXTE DE L'ENVIRONNEMENT DE SÉCURITÉ ACTUEL

Lt.col. drd. Eugen POPESCU*

În contextul mediului actual de securitate, cooperarea civili-militari reprezintă o preocupare permanentă în ceea ce privește desfășurarea operațiilor multinaționale în condiții optime. În prezent, acțiunile desfășurate la nivel internațional, care au inclus și operații militare, indiferent de spațiul, de durata și de violența confruntărilor, au indicat o amploare remarcabilă a nevoii coordonării operațiilor militare cu acțiunile autorităților locale/centrale și cu cele ale instituțiilor internaționale și neguvernamentale.

Prin urmare activitatea de cooperare civili-militari reprezintă capacitatea adecvată care coordonează acțiunile consemnate anterior. Prin intermediul activităților de cooperare civili-militari, comandantul construiește relații în zona de operații unde se desfășoară acțiunile militare. Aceste contacte sunt sprijinite de cele stabilite între NATO și actorii civili. Pe lângă contactele instituționale care se realizează între Comandamentele multinaționale și diferiți actori civili, între aceste entități există și legături neprotocolare, care prevăd cunoașterea sistemelor de lucru, de planificare și a acțiunilor de instruire în comun.

In the context of the current security environment, civil-military cooperation is an ongoing concern regarding the conduct of multinational operations in optimal conditions. Currently, actions at international level, which included the military operations, regardless of space, duration and violence clashes, showed a major outstanding need to coordinate the military operations with the actions of local/central and the international institutions and NGOs.

Therefore, the work of civil-military cooperation is adequate capacity to coordinate actions previously recorded. Through the activities of civil-military, the commander builds relations in area of operations where military operations are conducted. These are supported by the contact established between NATO and civilian actors. Besides institutional contacts taking place between multinational Headquarters and various civilian actors, however, between these entities there are informal links that provide knowledge systems of work, planning and joint training activities.

La coopération civilo-militaire dans le contexte de l'environnement de sécurité actuel joue un rôle significatif dans le déroulement des opérations multinationales. Des événements internationaux récents, qui ont entraîné des opérations militaires, indépendamment de l'endroit, de la durée et de l'intensité du conflit, ont montré une nécessité accrue d'une coordination des actions militaires, à la fois avec les activités des autorités locales (centrales) et avec celles des organisations internationales, non gouvernementales et privées, à savoir celles des volontaires.

Pour cela, la capacité appropriée de coordonner ces activités est représentée par la coopération civilo-militaire. À travers les activités de coopération civilo-militaire, le commandant établit des relations dans la zone d'opérations où se déroulent les actions militaires. Ces contacts sont soutenus par ceux établis entre l'OTAN et les acteurs civils. Même si entre les commandements multinationales et des divers acteurs civils il y aient des relations institutionnelles, des rapports moins formels entre les deux partis pourraient également fonctionner, fondés sur la connaissance des procès d'activité, de planification et des programmes de formation conjoints.

Cuvinte-cheie: cooperarea civili-militari; operații multinaționale; organizații internaționale; NATO.

Keywords: civil-military co-operation; multinationals operations; international organizations; NATO.

Mots-clés: la coopération civilo-militaire; opérations multinationales; organisations internationales; l'OTAN.

*Ministerul Apărării Naționale
e-mail: popescu10512003@yahoo.com

În prezent, provocările la adresa securității NATO sunt dificil de prezis, deoarece vin dintr-o varietate largă de amenințări atât militare, cât și nonmilitare. Aceste provocări pot include rivalități etnice, politice și religioase, dispute teritoriale, conflicte asupra resurselor, a eforturilor inadecvate sau eșuate de reformă, încălcarea drepturilor omului și slăbirea statelor. Acest lucru poate, la rândul său, duce la instabilitatea locală și regională.

Plecând de la raționamentul pe care președintele Kennedy l-a evidențiat în timpul Războiului din Vietnam (1959-1975), menționez faptul că, pentru îndeplinirea obiectivelor militare strategice, provocarea privind desfășurarea operațiilor militare în mediul civil¹ a comportat nu doar mijloace militare. Astfel, în discursul său de la absolvirea studenților Academiei Navale a Statelor Unite, din 1961, președintele a declarat: „Voi va trebui să serviți nu doar ca și comandanți, dar, de asemenea, consilieri pentru guvernele străine ... Voi va trebui să înțelegeți nu numai această țară, ci și alte țări. Va trebui să știți câte ceva despre strategie, tactică și logistică, dar, de asemenea, și despre economie politică, diplomație și istorie. Va trebui să cunoașteți tot ce se poate ști despre puterea militară și, de asemenea, trebuie să înțelegeți limitele puterii militare”². Tot ceea ce a spus președintele Kennedy despre cooperarea dintre forțele militare și despre actorii civili, pe timpul desfășurării operațiilor militare, s-a confirmat ulterior, devenind tot mai evidentă și apreciată de către majoritatea statelor care au participat la operațiile multinaționale din Kosovo, din Irak și din Afganistan.

Cooperarea civili-militari în cadrul operațiilor multinaționale

Pe măsura trecerii timpului, ansamblul și acțiunile de cooperare civili-militari au dobândit și au obținut noi valențe, ajungând o parte a operațiilor militare (devenind o ramură nouă în cadrul acestora) și, în mod special, a activităților de sprijin a păcii, înglobând suportul atribuit de către forțele multinaționale statelor sau autorităților locale din aria sau din teatrul de operații.

În mediul politic și militar de astăzi, desfășurarea operațiilor militare au loc în medii diferite, unde influențele (economice, sociale și fizice) pot declanșa tulburări, care se manifestă în societăți și în regiuni în care nu au existat precedente de

astfel de conflicte. În desfășurarea activităților de cooperare civili-militari, implicarea instituțiilor politice nu constituie un avantaj. Specialiștii funcționali CIMIC și forțele multinaționale sunt întrebuințați pentru asigurarea suportului necesar reconstrucției infrastructurii civile și pentru repornirea economiei.

Experiența a confirmat faptul că mediul de desfășurare a misiunilor poate pendula fundamental. O caracteristică comună totuși există, în categoria actorilor angajați atât în zona de operații, cât și dincolo de aceasta. Pe timpul desfășurării operațiilor, forțele militare multinaționale trebuie să țină cont, pe lângă populația indigenă, și de celelalte părți participante la conflict, de prezența altor actori în zonă, precum mass-media, diplomați, organizații internaționale, nonguvernamentale și guvernamentale. Acești actori, pentru îndeplinirea misiunilor specifice, trebuie să comporte, tot mai mult, într-un stil coordonat și complementar, armonizat, la modul ideal, de un reprezentant special al secretarului general al ONU/SRSG³, de o organizație regională relevantă (de exemplu, OSCE, UE, Uniunea Africană) sau de alte entități multinaționale.

O altă trăsătură a activităților civili-militari certifică cooperarea cu o mare categorie de organizații nonguvernamentale sau internaționale, prezente în teatrul de operații. Uneori, în situații de asistență umanitară și cu un anume avantaj operațional între forțele multinaționale și organizațiilor nonguvernamentale, cooperarea se desfășoară anevoios. Altfel spus, eficiența organizațiilor nonguvernamentale rezultă din ipoteza că acestea ajung în zonele de conflict, înainte de izbucnirea ostilităților, și se retrag după oprirea operațiilor militare.

În teorie, fiecare actor civil respectă un set de principii care îi guvernează activitatea și conduita, bazându-se pe un fundament teoretic (de exemplu, organizații neguvernamentale religioase, agenții pentru ajutor umanitar) și pe un anumit domeniu de expertiză, de la ajutor umanitar la reconstrucție și dezvoltare, la sprijin economic, la probleme legate de educație și la multe alte aspecte. Înțelegerea motivației actorilor civili oferă forțelor militare multinaționale posibilitatea de a minimaliza

fricțiunile atunci când interacționează cu aceștia. Obligațiile pe care și le asumă actorii civili nu se regăsesc doar în zona de asistență umanitară sau de intervenție în situații de dezastre. Acestea cuprind o gamă vastă de acțiuni, de la asistență imediată pentru salvarea de vieți omenești până la proiecte de dezvoltare economică pe termen lung și de stabilizare a infrastructurii, aspecte legate de educație sau de dezvoltare socială, în general. Toate acestea au un impact asupra situației generale și de aceea trebuie să facă parte din planul de interacțiune a forței militare.

În funcție de context, comandanții, pentru sprijinul acordat forțelor militare, pot cere și pot utiliza susținerea populației locale din zona de operații. În unele situații, pentru îndeplinirea obiectivelor, forțele militare pot fi dependente de resursele și de informațiile civile. Comandanții vor urmări să obțină cât mai mult *sprijin civil* pentru desfășurarea operațiilor.

În planificarea operațiilor militare, statele majore trebuie să evalueze cu multă responsabilitate implicațiile asupra mediului civil și să calibreze acele măsuri care să ducă la obiectivul urmărit.

În timp de pace, în situații de criză și în timp de război, structurile de cooperare civili-militari românești vor acționa pe teritoriul național, iar, în cazul operațiilor de răspuns la crize (NA5CRO⁴) și al apărării colective, în afara teritoriului statului român, așa cum sunt prezentate în figura 1⁵.

Acțiunile militare multinaționale desfășurate în mediul civil se vor derula pe parcursul tuturor fazelor unei operații. Forțele militare care desfășoară activități de cooperare civili-militari identifică acțiunile necesare pentru menținerea sprijinului civil. Este puțin probabil ca forța militară multinațională să poată câștiga libertatea totală de acțiune și de mișcare fără existența interacțiunii pozitive cu actorii civili, stabilirea unor relații bune cu aceștia putând să împiedice forța adversă să se bucure de avantaje tactice. De aceea comandantul

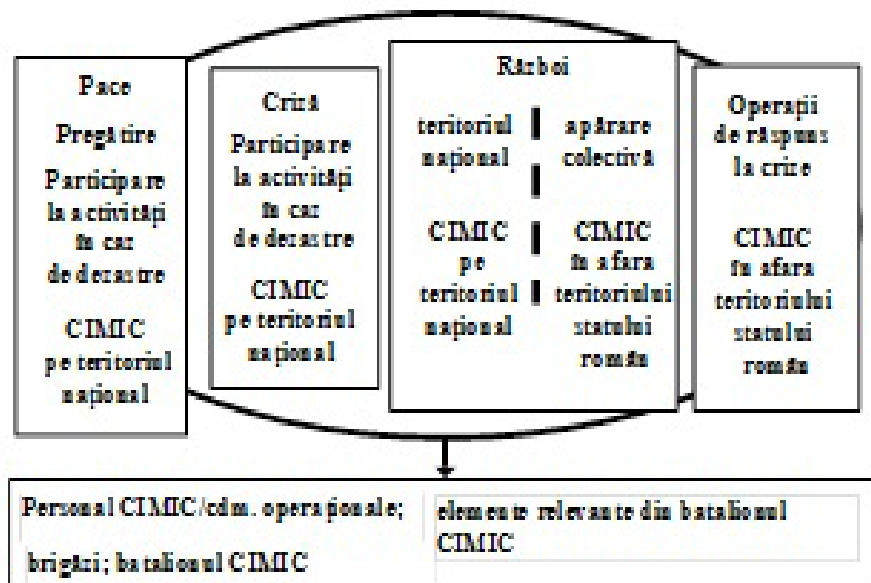

Fig. 1 Acțiunea structurilor de cooperare civili-militari românești în timp de pace, în situații de criză și la război⁶

Până în prezent, forțele terestre au participat la misiuni internaționale în teatrele de operații numai cu structuri de execuție (până la nivel de batalion) și cu ofițeri și subofițeri încadrați în comandamente multinaționale la diferite niveluri de comandă. Diversitatea de organizații implicate în zona de desfășurare a operațiilor a determinat o interferență a mai multor culturi atât autohtone, cât și *din afară*.

trebuie să folosească legăturile stabilite cu actorii civili prin mecanismul de cooperare civili-militari. În Armata României, CIMIC este responsabilitatea tuturor comandanților și a personalului din subordine⁷.

Personalul care desfășoară activități de cooperare civili-militari este permanent implicat în procesul de planificare operațională. Instrumentele

fundamentale de lucru ale cooperării civili-militari sunt estimările și evaluările, realizate individual sau colectiv, la gradul de complexitate cerut de nivelul – strategic, operativ, tactic – la care se desfășoară procesul de planificare în cadrul documentelor specifice sau integrate ca informații relevante în documentele de planificare a operațiilor, în comun cu alte specialități militare. Evaluările desfășurate de structurile CIMIC au rolul de a oferi comandantului informațiile necesare analizei situației generale în aria de responsabilitate, prin care sprijină comandantul în identificarea lipsurilor și a capacităților din mediul civil care pot afecta desfășurarea misiunii. Evaluarea situației civile se va executa anterior dislocării forțelor și desfășurării oricărei operații militare.

Personalul care desfășoară activitățile de cooperare civili-militari este organizat în funcție de misiune și se concentrează, în special, pe faza de tranziție a operației militare. Reușita misiunilor de cooperare civili-militari constă în formarea aptitudinilor specifice, cum ar fi: negocierea, medierea, tehnicile de intervievare, teoria și practica comunicării, necesare ofițerilor de legătură, pentru o mai bună relaționare cu actorii civili. Toate forțele militare din zona de operații întrunite trebuie să cunoască specificul misiunilor de cooperare civili-militari. Tipul și temeinicia pregătirii în acest scop sunt stabilite în funcție de misiune. Instruirea și educarea acestor unități, premergătoare dislocării, trebuie să cuprindă un modul CIMIC teoretic și instruirea integrată prin planificarea și prin executarea de exerciții sau de instruire, specifice pentru pregătirea desfășurării misiunii.

Structurile de cooperare civili-militari desfășoară misiuni în timp de pace, la criză (în țară și peste granițele statului), în situații de război și în perioada postconflict.

Pe timp de pace, prin desfășurarea activităților de cooperare civili-militari se realizează și se dezvoltă cadrul de cooperare dintre forțele militare și instituțiile civile, centrale sau locale, organizații internaționale, organizații interguvernamentale, organizații neguvernamentale/ONG, companii private de voluntari. De asemenea, structurile de cooperare civili-militari pot desfășura, în diferite situații, studii și pot elabora recomandări în ceea ce privește intervenția forțelor militare în sprijinul populației și al autorităților locale din zona de

operații, actualizarea și prezentarea periodică a acestora comandantului structurii militare.

În situații de criză, structurile CIMIC sprijină autoritățile centrale sau locale, pentru diminuarea afecțiunilor populației, prin realizarea demersului de cooperare civili-militari în vederea aranjării și îndrumării întreprinderilor cu instituțiile publice locale și cu autoritățile prezente în zonă.

Pe timp de război, sarcinile⁸ structurilor de cooperare civili-militari se concretizează prin:

- asigurarea măsurilor necesare în cadrul Centrului național militar de comandă și în cadrul comandamentelor operaționale, pentru realizarea și menținerea relațiilor de cooperare dintre forțele luptătoare și autoritățile civile cu celelalte organizații civile participante la realizarea stabilității și normalizării situației în zona de operații;

- asigurarea asistenței negocierilor, acordurilor și înțelegerilor dintre părțile beligerante;

- sprijinirea autorităților civile în acordarea asistenței umanitare: transport, hrană, cazare, asistență medicală etc.;

- participarea la elaborarea documentelor, ordinelor, dispozițiilor și cererilor privind cooperarea dintre forțele militare și autoritățile civile;

- identificarea necesităților de protecție a obiectivelor culturale și a bunurilor materiale ale populației civile;

- recunoașterea și desemnarea zonelor cu posibilități de adăpostire, de hrănire și de cazare;

- participarea la acțiuni privind controlul populației și al resurselor;

- sprijinirea acțiunilor antiteroriste.

Misiunile⁹ structurilor CIMIC în perioada postconflict sunt:

- sprijinirea autorităților civile prin acordarea de asistență în domeniile în care acestea nu sunt în măsură să-și exercite responsabilitățile;

- participarea la refacerea infrastructurii, prin proiecte CIMIC;

- participarea la acțiuni de mediere și de negociere;

- sprijinirea acțiunilor de repatriere, de revenire și de integrare a populației în localitățile de reședință;

- coordonarea planurilor de transfer al responsabilităților și al funcțiilor către autoritățile civile.

Creșterea rolului și importanței cooperării civili-militari în operațiile multinaționale

Schimbările din ultimele decenii ale secolului trecut și cele din debutul actualului secol au avut, ca factor principal, mediul de securitate, care a fost în continuă modificare, dobândind câteva caracteristici foarte importante, dintre care enumerăm: imprevizibilitatea, incertitudinea, impredictibilitatea și, mai mult decât orice, amplificarea unor noi pericole și amenințări, dintre ele, pe primul loc, situându-se terorismul. Prin urmare aceste schimbări au avut, drept consecințe principale, următoarele: desființarea Tratatului de la Varșovia, destructurarea imperiului sovietic, încetarea Războiului Rece și trecerea de la o lume a bipolarității la una monopolară, deoarece toate acestea sunt foarte bine cunoscute și analizate, rămânând puține aspecte de noutate și de profunzime, care ar mai putea fi aduse în discuție.

În acest mediu de securitate reprobabil, consecință a acțiunilor teroriste și a amenințărilor hibride pe care unele regimuri totalitare îl prefigurează pentru pacea și pentru democrația lumii, instituțiile internaționale esențiale (ONU, OSCE, UE) au protestat prin intervenția Blocului Nord-Atlantic sau a unor coaliții, provocând războiul antiterorist și multe intervenții în regiunile unde valorile democrației erau grav afectate. Prin numeroase planuri, s-a demonstrat faptul că asimetria operațiilor militare este dominantă, lucru care nu reprezintă o schimbare, ci, mai mult decât în alte momente ale istoriei, a dobândit forme și acțiuni noi, cu rezultate directe asupra modalității de răspuns a comunității internaționale, cuprins, sau, în mod special, prin desfășurarea operațiilor multinaționale.

Operațiile militare multinaționale desfășurate în ultimele decenii au arătat suficient de multe exemple, în acest sens, dar asupra lor nu am insistat în prezentul articol, el dorindu-se o situație generală a noii fizionomii a operațiilor militare de stabilitate, în ansamblul acțiunilor militare. Pe măsura participării la operații de stabilitate, s-a impus un concept cu mare pondere în pregătirea, în executarea și în finalizarea acestor operații, respectiv cooperarea civili - militari.

Totodată, cooperarea civili-militari înseamnă o interfață între Forța întrunită multinațională (atunci când este constituită), instituții și populația civilă, care acționează în cadrul zonei de operații și se regăsește în operațiile civile, în afacerile militare și

în afacerile civile, unde acționează sub o anumită egidă și comandă. Conceptul de cooperare civili-militari presupune doctrină, structură, forțe (unități, subunități, echipe mobile și specialiști CIMIC, precum și specialiști funcționali) și trebuie să realizeze interoperabilitatea cu conceptele similare ale Alianței și ale membrilor acesteia.

Concepția acțiunilor de cooperare civili-militari românești, pe teritoriul național sau în afara granițelor țării, se desfășoară în concordanță cu misiunea CIMIC, care constă în crearea și în susținerea condițiilor care trebuie să contribuie la realizarea obiectivelor din cadrul misiunii generale, precum și cu principiile generale CIMIC, definite în Doctrina CIMIC NATO¹⁰. Aceasta presupune activități în sprijinul acțiunilor militare prin stabilirea și prin menținerea contactelor cu actorii civili, la nivel corespunzător, pe timpul pregătirii și desfășurării operațiilor, și în intervențiile pentru întrajutorarea populației și a instituțiilor publice locale și centrale, executate pentru asigurarea ordinii de drept, după încheierea conflictelor, având misiunea de normalizare a situației în aceste zone.

În acord cu Strategia Națională de Apărare a Țării, cu Carta Albă a Apărării, cu Strategia Militară a României, cu Doctrina Armatei României și cu obligațiile internaționale, acțiunile esențiale ale structurilor care desfășoară activități de cooperare civili-militari sunt: stabilirea și menținerea relațiilor dintre forțele militare și autoritățile civile; crearea și dislocarea forțelor CIMIC, în sprijinul intereselor naționale românești; realizarea sarcinilor CIMIC, în afara granițelor țării, în sprijinul operațiilor de răspuns la crize (non art. 5), care se desfășoară sub mandatul unor organizații internaționale, cum ar fi: OSCE, UE și ONU, dar și sub conducere NATO, în cadrul apărării colective (art. 5); îndeplinirea misiunilor de cooperare civili-militari pe teritoriul național, în timp de pace, de criză și de război.

Activitățile de cooperare civili-militari sunt un punct distinct în cadrul Planului de Operații al Comandamentului și se execută pentru susținerea îndeplinirii misiunilor sale, fiind necesar ca forțele care desfășoară activități de cooperare civili-militari să fie înglobate total în cadrul comandamentelor și să dețină o concepție asupra zonei de operații. Pentru a nu se compromite misiunea, activitatea organizațiilor guvernamentale, neguvernamentale, internaționale și private de voluntari trebuie susținută, în limitele resurselor disponibile.

Prin urmare rolul activităților de cooperare civili-militari este de a realiza relații eficiente cu o multitudine de organizații civile, dar și cu populația și cu autoritățile locale, esențiale în soluționarea conflictelor. În acțiunea de cooperare civili-militari, este nevoie de structuri apreciate, administrate și organizate astfel încât îndeplinirea misiunii să fie oportună. Astfel, resursa umană reprezintă caracteristica cea mai importantă a cooperării civili-militari, iar, fără personal bine instruit, pregătit și cu abilități lingvistice dezvoltate, care să posede un bagaj de date și de informații în domeniul acesta, nu rezultă beneficiile așteptate.

Structurile care desfășoară activități de cooperare civili-militari vor fi întrebuițate de către forțele multinaționale pe care le susțin în efectuarea aprecierilor, în ceea ce privește atât populația civilă în zona de operații, cât și evaluările prin care se apreciază dezvoltarea mediului civil, respectiv determinarea și asigurarea contactului cu organizațiilor guvernamentale, neguvernamentale și instituțiile civile din zonă. Totodată, elementele de cooperare civili-militari pot derula și pot întreprinde unele proiecte CIMIC cu o întrebuițare stringentă în ajutorarea mediului civil, în acord cu sarcina structurii pe care o mărește. În acest sens, un lucru foarte important de amintit este faptul că forțele care desfășoară activități de cooperare civili-militari țin cont de principiile asistenței umanitare însă acestea nu se manifestă ca o organizație nonguvernamentală.

Din cauza declanșării și dezvoltării războiului antiterorist, fizionomia și modul de manifestare pe timpul operațiilor multinaționale au înregistrat o modificare fundamentală, consecința deschisă a modificării privind modalitatea de desfășurare a acțiunilor având un adversar peste tot și niciunde, extraordinar de dificil de recunoscut și de numărat, care apelează la metode atipice de luptă și care nu respectă specificațiile dreptului internațional, legile și principiile luptei armate. Comportamentul normal la asemenea procedeu de acțiune este de a acționa folosind instrumente adecvate la acest cadru, în paralel cu grija față de populația civilă, de ocrotirea mediului înconjurător, în constantele cerute de perpetuarea vieții în respectiva zonă și de respectarea drepturilor omului, fără de care democrația și pacea care trebuie să fie promovate nu sunt posibile. Lupta de stradă se desfășoară pentru fiecare casă, adăpost, tunel, canal etc.,

în condiții inegale, în special din cauza faptului că teroriștii recunosc foarte bine terenul, în comparație cu forțele proprii, dispun de o poziție diferită față de viața omului, considerată valoare supremă în concepția Alianței și supusă disprețului adversarului.

Putem invoca faptul că și războiul împotriva terorismului este tot unul de gen gherilă, însă noi avem rezerve cu această corelație, în războiul de gherilă s-a acumulat o imensă experiență în unele zone ale lumii. De exemplu, în campania sa de cucerire a Asiei, Alexandru Macedon s-a întâlnit cu un tip de luptă pe care nu-l cunoștea, respectiv cu gherila dusă de către triburi, care atacau cu o mare frecvență și cu deosebită eficacitate vestitele trupe grecești. Și aceasta se întâmpla cu peste 2.300 de ani în urmă, în actualul teritoriu al Afganistanului. Cu timpul, acest tip de război s-a clasicizat, dispunând de legi și de principii care se încadrează în cele generale și în cele particulare ale luptei armate, pe când cel terorist este scos de sub orice legitate și egalitate, fiind profund imoral, criminal și incontrollabil.

Cooperarea civili-militari este o acțiune strategică, care, indiferent de abordarea doctrinară, constituie fundamentul activităților de responsabilitate a interacțiunilor dintre diferiți actori implicați sau periferici procesului de pace și de gestionare a tranziției de la conflict la pace.

Activitățile de cooperare civili-militari sunt deseori interpretate greșit ca fiind afaceri publice. În realitate, cooperarea civili-militari menține dialogul și interfața dintre componentele civilă, poliție și forțele armate – prezente în zone de operații, pe de-o parte, și dimensiunile politice, de securitate, umanitare, de dezvoltare sau de altă natură, pe de altă parte –, în scopul realizării unor politici mai ample și mai strategice, legate de menținerea păcii sau de consolidarea păcii, precum și de asistență umanitară sau de stabilizarea ori gestionarea conflictelor.

Cooperarea civili-militari este un exercițiu de management strategic, indiferent de nivel, al cărui operator trebuie să fie capabil „să gândească la nivel global și să acționeze la nivel local” (sau să gândească strategic, în timp ce acționează tactic) și să valorifice avantajele comparative ale fiecărei componente sau ale fiecărui partener pentru a maximiza părțile interesate și pentru a minimaliza spolierele procesului de pace, în modul și în timpul potrivit.

Un element de cooperare civili-militari nu va utiliza propriile resurse sau fonduri financiare, dimpotrivă va căuta să găsească mijloace prezente în zona în care acționează. Elementul de cooperare civili-militari, înainte de a se întâlni cu actori civili (instituții civile și locale, precum și delegat al populației din zonă), se pregătește, având la bază date și informații, pentru acest gen de convorbiri, sprijinind găsirea unor idei care să conducă la soluțiile cele mai bune. Scopul principal al acestor discuții îl constituie ajutorul pe care forțele militare îl acordă populației civile pentru găsirea celor mai bune decizii necesare rezolvării problemelor prezente în zonă. Nu de puține ori, resursele prezente în aria de operații sunt de ajuns în rezolvarea problemelor existente, de aceea se recurge la sprijinul altor instituții sau al altor organizații internaționale și nonguvernamentale. În această fază, amintim despre cooperarea coerentă pe care forțele care desfășoară activități de cooperare civili-militari se cuvine să o asigure cu organizațiile civile, care, nu de puține ori, posedă resurse materiale impresionante, și, lucrul cel mai remarcabil, doresc să le folosească. Prin urmare misiunea elementelor de cooperare civili-militari este de a ușura cadrul de informare cu privire la starea concretă a populației civile de către organizațiile civile și de a prioritiza, împreună cu acestea, nevoile pentru soluționarea situațiilor complicate.

Problemele interoperabilității și compatibilității sunt foarte importante în cadrul coalițiilor, unde interoperabilitățile trebuie realizate chiar în teatrul de operații militare, având în vedere că sunt și armatele unor țări care nu fac parte din NATO. Modul în care au funcționat coalițiile din ultima decadă a reliefat posibilitatea realizării condițiilor de acțiune sinergic, și rezultatele au fost, de regulă, cele așteptate, dar au adus în atenția celor care au condus și multe aspecte care trebuie rezolvate în timpul pregătirii pentru misiune.

Organizarea de depozite în zona de responsabilitate cu resurse materiale pentru asistența umanitară constituie un bun exemplu în acest sens, cu scopul de a ușura afecțiunea localnicilor care au avut de suferit, în contextul real din acel moment. Într-adevăr, resurse materiale în zonă nu vor fi găsite în realitate sau nu vor fi destule, dar, prin efortul comun și activ al elementelor de cooperare civili-militari cu autoritățile cetățenești, pot fi stabilite decizii necesare restrângerii sau înlăturării

afecțiunilor populațiilor din zonă. La nevoie, dacă situația o impune, se vor întrebuița atât materialele, cât și fondurile bănești ale forțelor militare prezente în zonă. Astfel, prin operațiile multinaționale, forța militară poate acorda susținere unor autorități locale prin oferirea de ajutor în natură, cum ar fi: medicamente, alimente, îmbrăcăminte, apă, mijloace de asigurare a salubrității etc.

Atunci când organizațiile civile dețin resursele necesare, există situații când acestea nu au posibilitatea de a le deplasa în condiții de maximă securitate. În acest sens, se pot întrebuița autovehiculele militare sau se pot organiza convoaiele militare pentru securitatea itinerarului de deplasare. Organizațiile civile din zonă dispun de resursele necesare, dar nu sunt pregătite să desfășoare proiecte, planuri sau măsuri care se impun pentru asigurarea nevoilor existente. Astfel, forțele care desfășoară activități de cooperare civili-militari vor putea sprijini și îndruma aceste instituții pentru rezolvarea situațiilor apărute.

În cazul în care nu există resurse sau acestea sunt insuficiente, forțele care desfășoară activități de cooperare civili-militari vor căuta la unele organizații nonguvernamentale alte surse privind finanțarea proiectelor.

Schimbarea fundamentală a statutului României, respectiv dobândirea calității de membru al NATO (2004) și al UE (2007), a avut, între alte consecințe de importanță excepțională, și pe aceea a modificării percepției aliaților față de disponibilitățile Armatei României de a îndeplini orice misiune, în orice condiții și în acord cu noua fizionomie a acțiunilor la care participă NATO sau diferite coaliții. Edificatoare sunt participările noastre în cele mai fierbinți zone ale planetei, Irak și Afganistan, în primul rând, care sunt considerate, pe drept cuvânt, contribuții esențiale ale României, prin intermediul armatei sale, la pacea și la democrația în lume.

Îndeplinirea cerințelor de securitate de astăzi depinde, în mare măsură, de implicarea unui spectru larg de sisteme atât civile, cât și militare, precum și de cooperarea și de coordonarea concisă dintre varietatea de jucători civili și militari din teatrul de operații. Prin urmare forțele multinaționale au nevoie de o abordare cuprinzătoare, actorii civili și personalul militar trebuie să colaboreze pentru a planifica și a acționa împreună la consensul privind modalitatea de sprijin pentru realizarea obiectivelor

comune legate de securitatea și de stabilitatea în regiunea de conflict.

Fizionomia operațiilor multinaționale se va modifica, evident, de la o acțiune la alta, la fel cum se va întâmpla și cu activitățile de cooperare civili-militari. Această axiomă ne determină ca, în actualul grant sau în demersurile științifice ulterioare, să aducem în atenție acele schimbări care să aibă relevanță atât pentru cercetarea noastră, cât și pentru potențialii cititori.

Concluzii

În prezent, operațiile militare multinaționale se desfășoară într-un cadru coerent, ceea ce face ca această cooperare dintre civili și militari să se bazeze pe solicitări și pe nevoi de schimbare. În această direcție, activitatea de cooperare civili-militari în situații distincte poate fi restrânsă în anumite zone.

Ca urmare a acceptării și a înțelegerii la nivel mondial, cooperarea civili-militari constituie o parte integrantă a fiecărei forțe militare multinaționale. Cu toate acestea, în timp ce organizațiile internaționale și guvernele naționale au acceptat rolul fundamental al cooperării civili-militari prin desfășurarea de cursuri suplimentare de educație și de formare pentru personalul CIMIC, există încă multe de făcut pentru a atinge eficiența maximă a structurilor CIMIC, dar și pentru a îmbunătăți coordonarea și cooperarea în domeniu – condiții necesare pentru realizarea obiectivelor misiunii. Astfel, pregătirea integrată pentru personalul militar și pentru actorii civili constituie un alt element dominant, care ar putea crește în mod semnificativ eficiența cooperării civili-militari.

În esență, dezvoltarea și punerea în aplicare a contribuțiilor statelor membre ale NATO la doctrina comună civili-militari va fi un efort pe termen lung. Alianța intenționează să revizuiască întreaga capacitate a sa de a lucra și de a coordona îndeaproape cu toți partenerii și cu actorii internaționali integrați în sistemul de operare civili-militari, de a realiza un acord de durată, bazat pe încredere și pe respect între comandanții militari de la nivel strategic, operativ și tactic.

Ca un ultim punct, relația civili-militari este dependentă de abilitățile personale ale militarilor, alegerea atentă a personalului și instruirea conștiincioasă a acestora pot conduce la dezvoltarea eficienței și a capacităților de a efectua activitățile

de cooperare civili-militari cu succes, chiar dacă aceasta nu exprimă soluția la toate preocupările.

NOTE:

1 The civil environment implies a lot of ethnic, religious, ideological and technological problems, which require solutions in societies disturbed by conflicts, disasters or humanitarian disasters. *AJP-3.19, Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation*, 2018, pp. 1-2.

2 Remarks at Annapolis to the Graduating Class of the United States Naval Academy- June 7, 1961, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=8181>, accessed at 13 January 2019.

3 General Special Representative of the Secretary.

4 Non-Article 5 Crisis Response Operations.

5 *** *Doctrina pentru cooperarea civili-militari (CIMIC)*, București, 2013, p. 27.

6 *Ibidem*, p. 27.

7 *** *Ordonanța de Urgență a Guvernului, nr. 21, din 16 martie 2017, pentru completarea art. 2 alin.(1) din Legea nr. 121/2011 privind participarea forțelor armate la misiuni și operații în afara teritoriului statului român*, p. 34.

8 *** *Manualul pentru cooperarea civili-militari (CIMIC)*, București, 2015, p. 14.

9 *Ibidem*.

10 *AJP-3.4.9, Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation*, NATO Standardization Agency (NSA), February, 2013.

BIBLIOGRAFIE

*** *Doctrina pentru cooperarea civili-militari (CIMIC)*, București, 2013.

*** *Manualul pentru cooperarea civili-militari (CIMIC)*, București, 2015.

*** *AJP-3.4.9, Allied Joint Doctrine for Civil-Military Cooperation*, NATO Standardization Agency (NSA), noiembrie, 2018.

*** *Ordonanța de Urgență a Guvernului, nr. 21, din 16 martie 2017, pentru completarea art. 2 alin.(1) din Legea nr. 121/2011 privind participarea forțelor armate la misiuni și operații în afara teritoriului statului român*.

Stijn Pz. van Weezel, *NATO's Comprehensive Approach. CIMIC branch focuses on civilian-military cooperation*, Per Concordiam, Journal of European Security and Defense Issues, vol. 1/ issue 4, George C. Marshall European Center for Security Studies.

<http://www.presidency.ucsb.edu>

<http://www.ccmr.org>

<http://www.cdnpeacekeeping.ns.ca>

<http://www.nato.int>

ABORDĂRI ALE MANAGEMENTULUI RISCULUI SPECIFIC ACȚIUNILOR DE SPRIJIN LOGISTIC MILITAR

APPROACHES TO RISK MANAGEMENT RELATED TO MILITARY LOGISTIC SUPPORT ACTIONS

APPROCHES DE LA GESTION DES RISQUES PROPRES AUX ACTIVITÉS DE SOUTIEN LOGISTIQUE MILITAIRE

Col.prof.univ.dr. Gheorghe MINCULETE*

În orice societate, acțiunile umane în timp de pace implică riscuri, asociate în funcție de specificitatea fiecărui domeniu de activitate și de factorii de impact extern.

Cu toate acestea, dintr-un punct de vedere comparabil, acțiunile de sprijin logistic militar implică riscuri de complexitate ridicată, în funcție de misiunile care urmează a fi realizate și de deciziile luate în condiții bine stabilite.

Riscurile specifice sprijinului logistic militar se manifestă atât pe timpul pregătirii operațiilor, cât și pe timpul execuției lor. Cauzele evidențiază puterea și imprezibilitatea acțiunilor adversarului asupra resurselor logistice, cu implicații majore pentru sprijinul propriilor forțe operationale.

În continuare, voi evidenția determinările și explicațiile aferente fazelor managementului riscului, specifice sprijinului logistic militar.

In any society, human actions in peacetime involve related risks according to the specificity of each field of activity and external impact factors.

However, from a comparable point of view, military and logistic support actions, depending on the missions to be accomplished and the decisions taken in well-established place and time conditions, involve high complexity risks.

The risks specific to the military logistic support occur both during the preparation of the operations and especially during their carrying. The causes highlight the power and unpredictability of the opponent's actions on logistic resources, with major implications for the proper support of their own driving forces.

Below we will highlight determinations and explanations regarding the phases of the risk management of specific military logistic support

Dans toute société, les actions humaines en temps de paix comportent des risques associés en fonction de la spécificité de chaque domaine d'activité et des facteurs d'impact externe.

Cependant, d'un point de vue comparable, les actions de soutien logistique militaire impliquent des risques d'une complexité élevée, selon les missions à accomplir et les décisions prises dans des conditions clairement définies.

Les risques spécifiques au soutien logistique militaire surviennent pendant la préparation des opérations aussi bien que pendant leur exécution. Les causes relèvent la force et l'imprévisibilité des actions de l'ennemi sur les ressources logistiques, avec des implications considérables sur le soutien des forces opérationnelles.

On mettra ensuite en évidence les déterminations et explications relatives aux phases de gestion des risques spécifiques au support logistique militaire.

Cuvinte-cheie: acțiuni militare; procese decizionale operaționale; sprijin logistic; managementul riscului sprijinului logistic; fazele managementului riscului sprijinului logistic; decizia de prevenire a riscului sprijinului logistic.

Keywords: military actions; operational decision-making processes; logistic support; logistic support risk management; phases of logistic support risk management; the decision to prevent the risk of logistical support.

Mots-clés: activités militaires; processus de prise de décisions opérationnelles; support logistique; la gestion des risques du support logistique; les étapes de la gestion des risques du support logistique; la décision de prévenir le risque du soutien logistique.

* **Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**
e-mail: minculetegh@yahoo.com

Managementul riscului sprijinului logistic reprezintă un proces complex și continuu, focalizat pe identificarea, pe evaluarea și pe controlul tuturor riscurilor generate de acțiunile specifice de susținere logistică a pregătirii și a ducerii operațiilor militare.

În acțiunile specifice de preîntâmpinare a riscurilor aferente sprijinului logistic operațional, se derulează un mecanism adecvat managementului riscului, pornind de la o analiză inițială a contextului, care necesită gestionarea riscurilor, și continuând cu identificarea și evaluarea riscurilor, cu proiectarea planurilor de tratare a riscurilor și, în final, cu implementarea acelor planuri.

În procesul de luare a deciziei operaționale, se impune identificarea și analiza tuturor riscurilor, nu ca o caracteristică adițională, ci mai degrabă ca un element complet integrat mecanismului de planificare, precum și a celui de execuție. În acest cadru, prin conceptul de management al riscului se realizează protecția și conservarea puterii de luptă a forței, precum și menținerea flexibilității pentru acțiunile militare îndrăznețe și decisive. Rezultă așadar că gestionarea corectă a riscurilor în pregătirea și ducerea operațiilor determină posibilități de multiplicare a potențialului acțiunilor militare ofensive sau defensive¹.

Riscurile acționale evidențiază abateri, de regulă, importante, de la rezultatele proiectate a fi obținute, care, dacă nu sunt prevăzute pentru a fi contracarate, pot determina insuccese neașteptate în derularea operațiilor militare. Odată produse, aceste neconformități (abateri) pot implica, în mod inevitabil, forme de costuri variate, generate de complicații decizionale și de pierderea unor resurse importante (umane, materiale, financiare, informaționale). Așadar, abaterile menționate determină nerealizarea obiectivelor operaționale, așteptate în situații neprevăzute, înainte sau pe timpul confruntării militare cu adversarul identificat și/sau declarat².

Riscurile sunt cunoscute a fi variabile care determină efecte nedorite în derularea operațiilor și care fac parte dintr-o mulțime și sunt luate în considerare doar atunci când se desfășoară procese decizionale operaționale de amploare. În aceste condiții, procesele de management al riscului trebuie să determine, prin simulări, examinări sistematice ale rezultatelor potențiale, obținute în urma luării deciziilor militare complexe de către

organismele de planificare ale eșaloanelor tactice și operative³.

În mediul operațional, organele militare de conducere sunt determinate să ia decizii complexe sub presiunea extremă a timpului și a oboselii. Ca atare, ele trebuie să ia în considerare riscurile asociate opțiunilor acționale potențiale, având în vedere cercetarea continuă a acțiunilor adversarului, precum și informarea oportună continuă cu toate detaliile necesare funcționării eficiente și eficiente a personalului subordonat decident⁴.

Dependente de precauțiile operaționale menționate sunt acțiunile specifice managementului riscului sprijinului logistic, care trebuie să asigure luarea deciziilor optime de susținere logistică, subsumate deciziilor de ansamblu ale operațiilor, pe baza unor analize și estimări logistice, menite să reflecte starea reală a mediului decizional, în vederea evitării și preîntâmpinării eventualelor amenințări, pericole și vulnerabilități asociate.

În Statele Unite sunt evidente orientările pentru reducerea, pe termen scurt, mediu și lung, a riscurilor atât în cadrul operațiilor acționale, cât și în cele generatoare de forță. Potrivit experților militari americani, aceasta va necesita o abordare holistică și un echilibru atent al investițiilor în sfera capacităților militare. În acest cadru, un rol important îl au mediul geopolitic și evoluția amenințărilor, care vor determina eforturi semnificative, adecvate stării forțelor, cerințelor de staționare și de pregătire a acestora, având în vedere și capacitățile partenerilor implicați⁵.

Pe baza studiilor, a analizelor și a evaluărilor realizate, experții au evidențiat *riscul* ca fiind funcția determinată de *trei variabile*, conform relației⁶:

$$R = f(T, V, C)$$

unde:

R = riscul;

T = amenințarea;

V = vulnerabilitatea;

C = consecința.

Manifestările acționale ale adversarului în perioada apariției și defnirii crizei în relațiile interstatale sunt relevate prin *amenințări* diverse cu superioritatea puterii militare, pentru intimidarea forțelor militare pregătite să participe la confruntare și, implicit, a structurilor de sprijin

logistic ale acestora. Măsurile luate de organisme de profil pentru completarea deficitelor și, eventual, a pierderilor în astfel de situații sunt stabilite prin decizii evidențiate în planificări adecvate, elaborate din timp de pace, care vor fi puse în practică în perioada manifestării amenințărilor.

Consider că, pentru soluționarea problemelor particulare procesului decizional necesar realizării sprijinului logistic, în condiții de risc, trebuie desfășurat un proces de management al riscului, care cuprinde *cinci* faze de gestionare, și anume: *identificarea pericolelor care pot plana asupra sistemului logistic al forței; evaluarea pericolelor; elaborarea metodelor de control, determinarea riscului rezidual și al deciziei aferente; punerea în aplicare a tehnicilor de control; dirijarea și evaluarea*⁷.

În continuare, voi trata succint aceste faze.

- *Identificarea pericolelor care pot plana asupra sistemului logistic al forței*

Pericolele pot fi definite drept caracteristici ale acțiunilor adversarului de a aduce prejudicii majore structurilor de sprijin logistic ale forței, precum și facilităților teritoriale destinate acestora, prin lovituri sistematice cu mijloace de înaltă precizie sau prin acțiunile forțelor speciale infiltrate în zona de responsabilitate logistică⁸. În vederea asigurării condițiilor de preîntâmpinare a riscului, trebuie exploatate toate informațiile obținute în acest scop și identificate pericolele potențiale pe domeniile de aplicabilitate a sprijinului logistic. Totodată, acest aspect vizează experiența ofițerilor de conducere logistică în gestionarea situațiilor decizionale în condiții de risc, dar și conduita decizională curentă, în funcție de soluțiile adoptate la manifestarea riscurilor anterioare în proiectarea și în concretizarea sprijinului logistic.

Pe baza analizelor efectuate de către experți, pericolele asociate operațiilor militare sunt determinate, în principal, de problemele generate de oboseala decidenților și executanților, precum și de sincopile comunicării dintre organizații militare aparținând mai multor națiuni. În acest sens, pentru îndeplinirea obiectivelor militare, se impune realizarea protecției populației civile, precum și a mediului specific zonei de operații, potrivit cerințelor evidențiate în cadrul regulilor de angajare bine stabilite⁹.

- *Evaluarea pericolelor*

Experții în domeniul sprijinului logistic apreciază că determinarea riscului cauzat de un pericol reprezintă mai mult o artă decât o știință.

În acest scop, ofițerii de conducere logistică trebuie să folosească date istorice, să realizeze analize intuitive pentru estimarea riscului impus de fiecare pericol. Dacă evaluarea se face utilizând metodele probabilistice, modelul de apreciere a riscului rezultă din intersecția coloanei probabilității cu rândul gravității. Nivelurile probabilității și gravității sunt estimate având la bază cunoașterea de către evaluatorul logistic a detaliilor privind posibilitatea întâmplării și gravitatea consecințelor, odată ce întâmplarea se produce.

Pe timpul ducerii operațiilor militare, o importanță deosebită trebuie acordată gestionării riscurilor de impact asupra lanțului de aprovizionare-livrare, de la furnizori la beneficiarii finali (luptători și tehnică), de către planificatorii logisticieni în vederea proiectării achiziției, a contractării, a recepției, a primirii și a transportului produselor, a tehnicii și a materialelor de la furnizorii acceptați prin structurile de execuție a sprijinului logistic.

Gestionarea riscurilor cu impact asupra partenerilor din cadrul lanțului de aprovizionare-livrare implică un ansamblu de măsuri de preîntâmpinare a efectelor incertitudinii prin coordonarea activităților (din amonte și din aval), pentru a direcționa fluxurile de intrări, de conversie și de ieșiri și pentru a asigura profitabilitatea și continuitatea funcțională¹⁰.

Potrivit aprecierii experților, aprovizionarea, ca activitate complexă planificată și derulată de către un partener specializat din cadrul lanțului de aprovizionare-livrare, poate fi influențată negativ de *riscuri asociate*, denumite și *riscuri operaționale* sau *riscuri de întrerupere*. Acestea pot include incertitudinea realizării achizițiilor, costuri incerte, întreruperi, cauzate de dezastre naturale sau provocate de către om, cum ar fi: cutremure, inundații, criza financiară etc.¹¹

De exemplu, posibilele situații de risc care ar putea afecta serios acordarea sprijinului logistic necesar forței operaționale dislocate într-un teatru de operații, care trebuie avute în vedere de către planificatorii logistici militari ar viza:

- pierderile de bunuri și de echipamente tehnice, cauzate de distrugerile parțiale sau totale, ca urmare a acțiunilor adversarului;

- obligațiile datorate de firme sau de persoane fizice, din cauza imposibilității achitării obligațiilor contractuale și din cauza atacurilor inamicului asupra proprietăților acestora;
- pierderile de personal militar și civil, din cauza situației conflictuale, cu consecințe previzionate asupra realizării continue a sprijinului logistic.

Pentru a diminua riscurile cu impact asupra componentelor lanțului de aprovizionare-livrare, se impun o coordonare și o colaborare adecvate între o structură militară operațională și furnizorii ei. În acest scop, trebuie derulate acțiuni importante de colaborare continuă cu furnizorii și schimbul oportun de informații¹².

În perioada inițială a conflictului, structurile militare de nivel strategic și operativ pot avea în vedere strategii de gestionare a riscurilor, asociate

de reducere a riscurilor asociate aprovizionării o reprezintă disponibilitatea unor surse multiple. O a treia strategie pe termen lung o reprezintă divizarea sau transferarea riscului prin sancțiuni stipulate în contractele de achiziție incerte¹⁴.

O strategie pe termen mediu ar putea face referință la acțiuni specifice constituirii unui stoc de siguranță, însă multe firme ofertante evită acest lucru, din cauza implicării costurilor suplimentare, a riscului de uzură fizică și morală, sau din cauza apariției cantităților de produse ori materiale excedentare¹⁵.

O strategie pe termen scurt relevă acțiuni de monitorizare de către beneficiarii militari, a datelor și a cantităților livrate de către furnizori în vederea identificării imediate a eventualelor neconformități cu documentele justificative¹⁶.

Având în vedere corelația cu strategiile menționate în figura 1, voi prezenta elemente

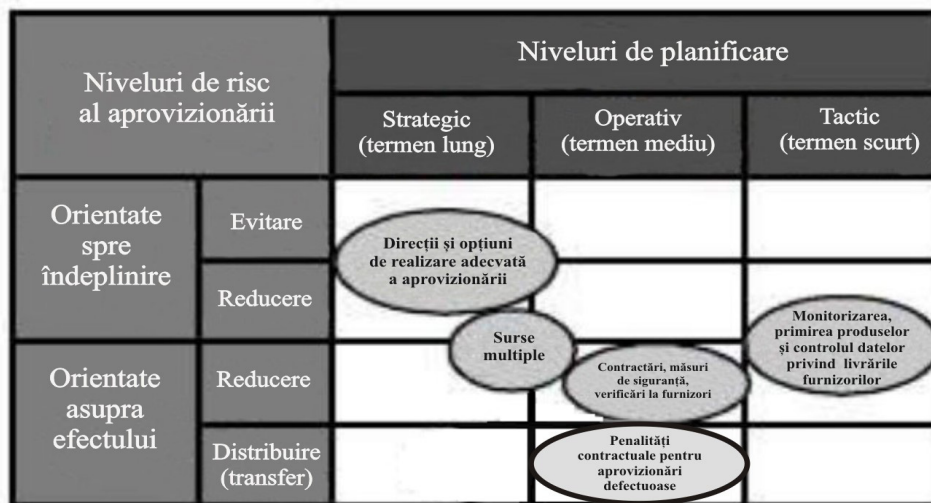

Fig. 1 Elemente ale măsurării riscului în aprovizionare, în zona de operații¹⁷

activităților de aprovizionare, identificate prin factorii de apariție, impact și perioadă, care pot fi de durată scurtă, medie sau lungă¹³. Aceste strategii pot continua și pe timpul derulării conflictului, dar cu anumite simplificări impuse de situațiile operaționale.

De exemplu, o strategie pe termen lung adecvată evitării sau reducerii riscurilor aferente achizițiilor de la agenții economici din zona de operații are menirea de a asigura derularea de către structurile militare operaționale a unui proces riguros de selecție a furnizorilor, urmat de auditarea periodică a facilităților, a proceselor și a fondurilor cheltuite de către aceștia. O altă strategie

ale măsurării riscului în domeniul aprovizionării – componentă a sprijinului logistic militar. Toate elementele prezentate relevă un grad înalt de implicare a logisticienilor militari pentru preîntâmpinarea, pe cât posibil, a situațiilor de risc, pe timpul derulării acțiunilor de sprijin logistic pentru îndeplinirea misiunii primite de către o structură militară operațională.

- Elaborarea metodelor de control, determinarea riscului rezidual și al deciziei aferente

Aspectele prezentate implică din partea managerilor logisticieni realizarea următoarelor obiective:

- pentru fiecare pericol, în procesele proiectării (planificarea) și al realizării sprijinului logistic vor fi elaborate una sau mai multe metode de control pentru eliminarea sau pentru reducerea riscului;
- pentru fiecare pericol și pentru fiecare metodă de control elaborată, se determină permanent nivelul riscului rămas, adică al *riscului rezidual*, prin însușirea procedurilor de control care vor fi implementate;
- doar comandantul este abilitat să decidă acceptarea sau nu a riscului rezidual în realizarea sprijinului logistic. În cazul în care comandantul apreciază riscul ca fiind prea mare, din punct de vedere logistic, pentru a continua misiunea, el va ordona elaborarea de tehnici de control adiționale sau chiar va modifica, va schimba sau va respinge misiunea¹⁸.

• *Punerea în aplicare a tehnicilor de control*

Potrivit aprecierii experților militari, șeful modulului logistic al unei structuri operaționale trebuie să prezinte logisticienilor planificatori modul în care fiecare tehnică de control va fi implementată.

• *Dirijarea și evaluarea* necesită, sub aspect managerial, implicarea șefului logisticii și a planificatorilor săi pentru ca structurile de conducere și de execuție a sprijinului logistic subordonate să poată gestiona corespunzător riscul prin:

- explicarea modului prin care fiecare dintre tehnicile de control va fi monitorizată și aplicată în bune condiții;
- evaluarea eficacității fiecărei tehnici de control în reducerea sau în eliminarea riscului.

Apreciez că fiecare tehnică de control în reducerea sau în eliminarea riscului operației vizează, în principal, pe de o parte, aplicarea măsurilor corespunzătoare de asigurare și de protecție a acțiunilor marii unități, a unităților și a subunităților de sprijin logistic, iar, pe de altă parte, prevederea resurselor logistice suplimentare pentru obținerea succesului acțiunii militare.

Dintre cele precizate, rezultă că, în derularea procesului decizional al sprijinului logistic, logisticienii planificatori vor lua în considerare, în etapele menționate de management al riscului, și

vulnerabilitățile aferente. În acest context, opinez că *vulnerabilitatea* este înțeleasă ca rezultat al combinării riscurilor existente la adresa structurilor logistice de execuție ale forței cu capacitatea acestora de a se apăra și de a acorda sprijinul logistic adecvat, pentru îndeplinirea obiectivelor operaționale.

Pentru proiectarea și concretizarea acțiunilor specifice managementului riscului, managerii logisticieni se vor implica permanent, având în vedere orientările primite, în acest sens, de la eșalonul superior cu privire la parametrii de risc stabiliți pentru structura militară respectivă. Totuși, dacă pe parcursul procesului de planificare a sprijinului logistic, ei constată insuficiența resurselor la dispoziție pentru gestionarea riscului, în funcție de amenințările, de vulnerabilitățile și de consecințele evidente, atunci vor înainta cereri suplimentare de resurse eșalonului superior, iar dacă situația o va impune, vor solicita inclusiv schimbarea cursului de acțiune a structurii militare operaționale respective¹⁹.

Concluzii

Riscul perceput asupra logisticii forței evidențiază, în primul rând, insuficiența informațiilor necesare logisticienilor despre acțiunile probabile ale adversarului. Acțiunile specifice preîntâmpinării riscului permit prevenirea unor evenimente nefavorabile și, ca atare, creează posibilitatea luării unor măsuri asiguratorii. Efectul distructiv al acțiunilor inamicului trebuie anticipat în vederea contracarării prin stabilirea, pentru perioada de timp afectată dislocării forțelor, a pregătirii și a desfășurării acțiunilor militare, a unor stocuri și consumuri de materiale specifice, dar și a prepoziționării și a contractării în zona de responsabilitate logistică a unor capacități de transport, de mentenanță, de asistență medicală și a unor servicii de campanie adecvate. Totodată, o decizie optimă, ca rezultat al unei planificări judicioase a sprijinului logistic, elimină, pe cât posibil, factorii de risc printr-o realizare corespunzătoare a asigurării acțiunilor și a protecției structurilor de execuție a sprijinului logistic.

În procesul gestionării riscurilor, managerii logistici militari vor trebui să aplice acțiunile necesare realizării eficiente a obiectivelor organizațiilor operaționale din care fac parte. Din practica acțiunilor militare, riscurile aferente

activităților logistice (stabilite pentru individ sau pentru echipă) sunt dependente nemijlocit de obiectivele operaționale ale structurii luptătoare respective.

Rezultă așadar necesitatea cunoașterii aplicării managementului riscului, ca fiind esențială pentru logisticienii din organica unei organizații militare operaționale. Este evident că, prin acest mecanism, se realizează menținerea parametrilor puterii militare a structurii luptătoare respective, pe baza asigurării oportune a resurselor logistice necesare.

NOTE:

1 General Dennis J. Reimer, Chief of Staff, *Army*, 27 July 1995.

2 *Ibidem*.

3 Chris Johnson, Glasgow, September 2010., *Military Risk Assessment: From Conventional Warfare to Counter Insurgency Operations*, pp. 10 -11, http://www.dcs.gla.ac.uk/~johnson/military_book/MilitaryRiskAssessment.pdf, accesat la 10.02.2019.

4 *Ibidem*.

5 Department of the Army, Deputy Chief of STAFF, G4, *Logistics Strategic Planning Guidance*, April 2014, p. 3.

6 Review of the Department of Homeland Security's Approach to RISK ANALYSIS Committee to Review the Department of Homeland Security's Approach to Risk Analysis NATIONAL RESEARCH COUNCIL OF THE NATIONAL ACADEMIES THE NATIONAL ACADEMIES PRESS, 2010, Washington DC, pp. 53-59, <https://www.nap.edu/read/12972/chapter/1#ii>, accesat la 25.01.2019.

7 FM 101-5, *Operațiile și organizarea Statului Major*, Anexa J.

8 Dr. Nicolae Dolghin, drd. Alexandra Sarcinschi, Mihai-Ștefan Dinu, *Riscuri și amenințări la adresa securității României. Actualitate și perspectivă*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, pp. 5-14.

9 Chris Johnson, Glasgow, September 2010, *Military Risk Assessment: From Conventional Warfare to Counter Insurgency Operations*, p. 11, http://www.dcs.gla.ac.uk/~johnson/military_book/MilitaryRiskAssessment.pdf

10 Nancy Y Moore, Clifford A. Grammich, Robert Bickel, *Developing Tailored Supply Strategies*, Santa Monica, Calif.: RAND Corporation, MG-572-AF, 2007, As of January 3, 2014.

11 Christopher S.Tang, *Perspectives in supply chain risk management*. International Journal of Production Economics 103.2 (2006), pp. 451-488.

12 Elvira N. Loredo, John F. Raffensperger, Nancy Y. Moore, *Measuring and Managing Army Supply Chain Risk A Quantitative Approach by Item Number and Commercial Entity Code*, RAND Corporation, Santa Monica, Calif., 2015, pp. 4-5., https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR900/RR902/RAND_RR902.pdf, accesat la 20.02.2019.

13 *Ibidem*.

14 *Ibidem*.

15 *Ibidem*, pp. 10 - 11.

16 *Ibidem*.

17 Adaptare după Arne Ziegengein, Jörg Nienhaus, *Coping with Supply Chain Risks on Strategic, Tactical, and Operational Level*, "Proceedings of the Global Project and Manufacturing Management", Symposium, Siegen, May 2004, pp. 165-180.

18 FM 101-5, *Operațiile și organizarea Statului Major*, Anexa J.

19 ORM 1-0, *Operațional Risk Management*, Headquarters Marine Corps Washington DC, February 2002, pp. 28-33, <http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/usmc/orm.pdf>, accesat la 05.03.2019.

BIBLIOGRAFIE

Johnson Chris, *Military Risk Assessment: From Conventional Warfare to Counter Insurgency Operations*, Glasgow, September 2010, http://www.dcs.gla.ac.uk/~johnson/military_book/MilitaryRiskAssessment.pdf

Deputy Chief of Staff, Department of the Army, G4, *Logistics Strategic Planning Guidance*, April 2014.

Review of the Department of Homeland Security's, *Approach to RISK ANALYSIS*, Committee to Review the Department of Homeland Security's Approach to Risk Analysis NATIONAL RESEARCH COUNCIL OF THE NATIONAL ACADEMIES THE NATIONAL ACADEMIES PRESS, 2010, Washington D.C.

FM 101-5, *Operațiile și organizarea Statului Major*, Anexa J.

Dr. Dolghin Nicolae, drd. Sarcinschi Alexandra, Dinu Mihai-Ștefan, *Riscuri și amenințări la adresa securității României. Actualitate și perspectivă*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.

Johnson Chris, Glasgow, September 2010, *Military Risk Assessment: From Conventional Warfare to Counter Insurgency Operations*, http://www.dcs.gla.ac.uk/~johnson/military_book/MilitaryRiskAssessment.pdf

Loredo N. Elvira, Raffensperger F. John, Moore Y. Nancy, *Measuring and Managing Army Supply Chain Risk A Quantitative Approach by Item Number and Commercial Entity Code*, RAND Corporation, Santa Monica, Calif., 2015, https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR900/RR902/RAND_RR902.pdf

General Reimer J. Dennis, Chief of Staff, *Army, and Operational Level*, ”Proceedings of the Global Project and Manufacturing Management, 27 July 1995.

Ziegenhein Arne, Nienhaus Jörg, *Coping with Supply Chain Risks on Strategic, Tactical, and Operational Level*, ”Proceedings of the Symposium”, Siegen, May 2004. <https://www.nap.edu/read/12972/chapter/1#ii>

MIȘCAREA ȘI TRANSPORTUL – COMPONENTE DE BAZĂ ALE SPRIJINULUI LOGISTIC AL UNITĂȚILOR MILITARE LA PACE

MOVEMENT AND TRANSPORTATION – BASIC COMPONENTS OF THE LOGISTIC SUPPORT OF MILITARY UNITS DURING PEACETIME

LA MOBILITÉ ET LE TRANSPORT – ÉLÉMENTS DE BASE DU SOUTIEN LOGISTIQUE DES UNITÉS MILITAIRES EN TEMPS DE PAIX

Prof.univ.dr.col. (r.) Sorin PÎNZARIU*
Col. Costel-Dorel MÎNEA**

Mișcarea și transportul sunt componente importante ale sprijinului logistic al unităților militare pe timp de pace, care are, drept scop, mișcarea forțelor luptătoare și transportul suportului logistic necesar pentru desfășurarea, în bune condiții, a activităților de pregătire și de instruire a acestora în vederea îndeplinirii misiunii de bază a fiecărei unități militare în parte. Mișcarea și transportul contribuie la constituirea rezervelor și stocurilor de bunuri materiale pentru situații de criză, pentru mobilizare și război. Planificarea mișcării și transportului efectivelor și bunurilor materiale depinde de o serie de factori care stau la baza asigurării la timpul și la locul potrivit a suportului logistic, necesar pentru îndeplinirea obiectivelor fundamentale și specifice ale fiecărei unități militare pe timp de pace.

Movement and transportation are important components of the logistical support of peacetime military units, which aims to move combat forces and transport the logistics support needed to conduct their training activities in good condition in order to fulfill the basic mission of each military unit. Movement and transport contribute to the constitution of reserves and stocks of goods for crisis, mobilization and war. Planning the movement and transportation of assets and material assets depends on a number of factors that underpin the timely and appropriate placement of logistical support necessary to meet the fundamental and specific objectives of each military unit during peacetime.

La mobilité et le transport constituent des éléments importants du soutien logistique des unités militaires en temps de paix, dont le but vise le déplacement des forces de combat et le transport du support logistique nécessaire au déroulement en bonne condition des activités de formation et d'instruction militaire pour l'accomplissement de la mission de base propre à chaque unité militaire. La mobilité et le transport contribuent à la constitution de réserves et de stocks de biens matériels, pour les situations de crise, de mobilisation et de guerre. La planification du mouvement et du transport des effectifs et des biens matériels dépend d'un certain nombre de facteurs qui conditionnent le placement opportun et approprié du soutien logistique nécessaire à l'accomplissement des objectifs fondamentaux et spécifiques de chaque unité militaire en temps de paix.

Cuvinte-cheie: mișcare și transport; logistică; sprijin logistic; planificare.

Keywords: movement and transportation; logistics; logistic support; planning.

Mots-clés: mobilité et transport; logistique; soutien logistique; planification.

*Academia de Forțe Terestre
„Nicolae Bălcescu”, Sibiu

e-mail: catalin_chi@yahoo.com

**Corpul de control și inspecție

e-mail: robert02121971@yahoo.com

Dezvoltarea societății românești în ansamblu, noul conținut al relațiilor dintre state, progresele tot mai mari înregistrate în domeniul științelor, experiența din gândirea și prin practica militară, noua fizionomie a războiului, caracteristicile și cerințele mereu moderne ale confruntării armate sunt principalii factori care pun o amprentă, din ce în ce mai evidentă, pe tendințele și pe evoluția acțiunilor militare și pe sprijinul logistic al acestora.

Actualmente, interesul național de asigurare a propriei securități se interferează și se subordonează obiectivelor Alianței Nord-Atlantice. În acest sens, modernizarea structurală și funcțională a organismelor statului și a economiei în vederea transpunerii în practică a programelor vizând securitatea națională a țării necesită standarde, aplicabile în concordanță cu strategiile Alianței și ale Uniunii Europene, având în vedere elementele de specificitate și caracteristicile războiului modern.

Caracterul preponderent local și asimetric al viitoarelor conflicte, în care vor fi antrenați atât actori statali, cât și nonstatali, pune mari probleme asupra capacității de gestionare a acțiunilor militare. Capacitatea de reacție rapidă și de acțiune întrunită, de susținere națională și multinațională și nu în ultimul rând de protecție multidimensională a acestora, presupune să fie sprijinită de un sistem logistic integrat modern, dacă ne gândim la fizionomia viitoarelor conflicte militare, la utilizarea întregii game de război informațional și psihologic, precum și la folosirea masivă a noilor generații de arme inteligente.

În acest sens, procesul de transformare a Armatei României urmărește realizarea unui sistem logistic eficient, care presupune degrevarea unităților militare tactice de sarcinile administrative. Din acest punct de vedere, considerăm că îndeplinirea misiunilor și sarcinilor specifice unităților militare pe timp de pace este influențată și condiționată în același timp de funcționalitatea structurilor organizatorice, printre care și forțele de logistică au un rol decisiv în asigurarea unui sprijin logistic eficient și oportun, necesar pregătirii și instruirii forțelor luptătoare pe timp de pace, precum și desfășurării în bune condiții a acțiunilor militare în situații de criză, de mobilizare și de război.

Îmbunătățirea stării de pregătire și de instruire a forțelor luptătoare pe timp de pace prin asigurarea unui suport logistic de calitate presupune transformarea și modernizarea sistemelor logistice

actuale pentru a răspunde cerințelor pe linie de logistică, stabilite de Alianța Nord-Atlantice. În acest sens, o componentă importantă a unui sistem logistic modern, care este în măsură să asigure un sprijin logistic eficient și un suport logistic de calitate pentru instruirea forțelor luptătoare pe timp de pace, este mișcarea și transportul. Această componentă principală a lanțului de sprijin logistic cuprinde totalitatea capacităților, structurilor specializate, facilităților și echipamentelor, destinate desfășurării activităților curente, planificate prin *Planul cu principalele activități* al fiecărei unități militare, precum și dislocării, susținerii și redislocării forțelor participante la pregătirea și la desfășurarea exercițiilor militare.

Legislația în domeniul militar susține că „mișcarea/deplasarea, ca parte a unei operații militare este activitatea cerută pentru schimbarea poziției/locației geografice a forțelor, a echipamentelor și a materialelor din înzestrarea acestora și presupune asigurarea capacităților de sprijin necesare mobilității, transportului, infrastructurii și controlului mișcării, precum și a relațiilor de interdependență corespunzătoare”¹. Strâns legat de noțiunea de mișcare, „transportul este constituit din ansamblul activităților prin care, cu ajutorul mijloacelor specifice, militare și/sau civile din înzestrare și/sau contractate din alte surse, se realizează deplasarea forțelor, personalului, echipamentelor și materialelor în locațiile geografice dorite”².

Considerăm că mișcarea și transportul personalului și al bunurilor materiale, apreciate ca un important pilon al sprijinului logistic, au un rol important în asigurarea unei bune funcționări a fluxurilor care se formează între componentele sistemului logistic, acestuia revenindu-i multiple sarcini în optimizarea spațiului și timpului economic, în reducerea timpului necesar realizării binomului cerință inițială-satisfacerea finală a nevoilor de trai și în instruirea forțelor luptătoare din unitățile militare pe timp de pace.

Mișcarea și transportul personalului și al bunurilor materiale pe timp de pace determină, din punctul nostru de vedere, existența a două feluri de transporturi: interioare, prin care se efectuează deplasarea în spațiu, de la o unitate militară la alta, în cadrul procesului de aprovizionare și al celui comercial, care se desfășoară în sfera circulației dintre furnizorul de bunuri materiale și unitățile militare.

În actualele condiții ale pieței și în majoritatea activităților de aprovizionare, transportul bunurilor materiale de la furnizor la unitățile militare se execută cu mijloacele de transport ale acestora din urmă. În acest sens, apreciem ca fiind economică, utilă și obligatorie folosirea clauzei *franco-depozit-beneficiar* în contractele de achiziție încheiate între autoritățile contractante militare și furnizorii de bunuri materiale.

Există și situații când agenții economici nu acceptă această clauză sau chiar dacă acceptă, costul de achiziție al produsului ar fi mai mare decât dacă s-ar folosi mijloacele de transport ale unității militare. De aceea susținem că transportul bunurilor materiale, de la furnizor la unitatea militară, precum și de la locul depozitării în unitățile militare la cel al consumatorului final (unitate, subunitate, formațiune, luptător etc.) este o componentă extrem de importantă a sprijinului logistic al unităților militare pe timp de pace.

Mișcarea și transportul reprezintă, din punctul nostru de vedere, una dintre activitățile esențiale ale distribuției fizice către consumatorul final, respectiv militarul aflat în procesul pregătire și de instruire și de aceea este considerată cea mai importantă componentă a sprijinului logistic și a activităților militare planificate pe timp de pace.

Mișcarea și transportul pe timp de pace trebuie privite și din altă perspectivă, atunci când avem de a face cu transferul echipamentelor, materialelor și personalului de la sursele de aprovizionare/primire la forțele luptătoare participante la pregătirea și desfășurarea exercițiilor militare tactic-aplicative, precum și pentru executarea manevrei de forțe și de mijloace a unităților militare participante, din locul de dispunere la pace într-un raion unde au fost planificate să se execute exercițiile militare. Bunurile materiale necesare forțelor luptătoare aflate în zona de pregătire și de desfășurare a exercițiilor militare sunt asigurate, de regulă, cu mijloace de transport din organica proprie și din unitățile militare specializate în transport. Necesarul de transport se execută pe baza unor previziuni funcționale, care au drept scop „eficientizarea transporturilor, inclusiv prin dotarea cu mijloace autoperformante, care să permită transportul tehnicii de luptă și al altor materiale, în același timp sau succesiv, pe aceeași platformă”²³.

În funcție de perioada în care au fost planificate, de felul și de locul de pregătire și de desfășurare

a exercițiilor militare, se execută transporturi pentru: dislocarea/redislocarea forțelor luptătoare; aprovizionarea/reaprovizionarea și completarea cu echipamente și cu materiale și transporturi de evacuare. Plecând de la acest considerent, susținem că, atunci când este necesară deplasarea forțelor luptătoare într-o zonă de desfășurare a exercițiilor militare mai depărtată față de dispunerea la pace, se poate apela, în afara transportului auto, și la transportul feroviar, aerien, maritim sau combinat.

Principiul de bază în executarea mișcării și transporturilor constă în utilizarea de către eșalonul superior a mijloacelor de transport din organica, în folosul eșaloanelor subordonate. Pe timpul pregătirii și desfășurării exercițiilor militare se consumă o mare cantitate de bunuri materiale din clase de aprovizionare diferite, fapt care implică reaprovizionarea acestora în timp scurt. De aceea, considerăm că unitățile militare participante la exercițiile militare trebuie să-și evalueze necesitățile de transport propriu și extern în mod continuu, să cunoască sursele de sprijin pentru transport, din zona de desfășurare a exercițiilor militare, și să înainteze cereri de transport către eșaloanele superioare, în concordanță cu nevoile unităților militare participante. Coordonarea activităților desfășurate pentru planificarea, organizarea, monitorizarea și controlul executării mișcării și transportului în cadrul exercițiilor militare se face de către structura de mișcare și de transport din cadrul fiecărei unități militare participante la exercițiile militare.

Mișcarea și transportul personalului și al bunurilor materiale, atât în cadrul activităților militare curente, cât și pe timpul desfășurării exercițiilor militare, se bazează pe capacitățile și pe structurile organizatorice proprii ale unităților militare, ale celor specializate în transport și ale eșaloanelor superioare și apreciem că sunt influențate de cel puțin trei componente: controlul mișcării, infrastructura de transport și paza transporturilor planificate pentru desfășurarea activităților curente specifice și a exercițiilor militare.

Controlul mișcării poate fi definit, în opinia noastră, ca un ansamblu de activități care cuprinde planificarea, îndrumarea, programarea și controlul personalului și materialelor pe liniile de comunicații, menținând, în același timp, vizibilitatea în tranzit și în urmărirea cerințelor de planificare inițială. De aceea considerăm că trebuie identificate

permanent și evitate eventualele blocaje în zona de desfășurare a activităților militare curente specifice și a exercițiilor militare, iar posibilele întreruperi ale fluxului să fie minimizate. Una dintre cele mai mari provocări ale controlului mișcării o reprezintă adaptarea rapidă la modificările condițiilor de drum și de stare a vremii.

Infrastructura de transport necesară executării mișcării și transportului personalului și bunurilor materiale este pusă la dispoziție de organele publice centrale și locale, prin una dintre formele de transport: aerian, feroviar și rutier. În opinia noastră, capacitățile rețelei de transport trebuie să fie echilibrate în raport cu cerințele de circulație, astfel încât modurile de transport și rutele să nu fie nici saturate, dar nici insuficient exploatate.

Paza transporturilor militare pe timpul desfășurării activităților curente specifice și a exercițiilor militare revine în totalitate statului major din fiecare unitate militară, iar execuția revine structurilor de poliție militară din compunerea unităților militare sau unităților militare specializate. Plecând de la aceste considerente, susținem că activitatea de coordonare a mișcării și a transporturilor are în vedere executarea unor astfel de transferuri de persoane și de bunuri materiale dintr-un loc în altul, care să se realizeze în timp util și cu cele mai reduse costuri, care să determine o cât mai mică valoare de schimb.

Sistemul de mișcare și de transport „trebuie să fie adaptabil situațiilor create, să fie capabil să reacționeze pozitiv la cerințele stabilite pentru dislocarea și susținerea marilor unități și unităților militare și să fie integrat, în ceea ce privește interacțiunea elementelor sale componente”⁷⁴. Apreciem că aceste componente au o influență importantă în ceea ce privește conducerea unitară a sistemului de mișcare și de transport, iar organele de conducere logistică împreună cu compartimentul coordonare a mișcării urmăresc creșterea aportului mișcării și transporturilor la satisfacerea nevoilor de bunuri materiale ale unităților militare pe timp de pace, prin modernizarea, într-o viziune globală, a sistemului de mișcare și de transport.

În acest sens, conducerea unităților militare trebuie să ia decizii cu o frecvență ridicată și care, deseori, trebuie reconsiderate la intervale mici de timp, din cauza schimbărilor care apar. De asemenea, pentru conducerea eficientă a acestui domeniu important al sprijinului logistic, trebuie

ca organele de conducere logistică să țină cont permanent de costurile de transport, care includ toate costurile direct asociate deplasării bunurilor de la o unitate militară la alta și din depozitele proprii către consumatorii finali, respectiv efectivele de militari care se instruiesc și se pregătesc pe timp de pace.

Plecând de la aceste costuri de transport, se trece la alegerea modului de transport, care este o parte fundamentală a managementului sprijinului logistic și care trebuie analizat cu atenție, din cauza impactului său asupra eficienței operaționale a unității militare. Eșecul în identificarea celui mai potrivit mod de transport poate produce costuri mai mari decât cele previzionate inițial. Mijlocul de transport folosit trebuie să îndeplinească o serie de condiții, dintre care menționăm: regularitate, capacitate de transport, rapiditate și cost redus.

Fiecare dintre modurile de transport folosite (feroviar, rutier, naval, aerian sau special) răspunde într-un mod specific acestor cerințe, în funcție de particularitățile tehnico-economice ale fiecăruia. În aceste condiții, alegerea mijlocului de transport sau a mijloacelor de transport devine o problemă, a cărei corectă rezolvare face posibilă, în continuare, optimizarea transporturilor.

Apreciem că principalele aspecte decizionale pentru optimizarea transporturilor se referă la evaluarea și la selecția modurilor de transport, la programarea transporturilor și la stabilirea rutelor de aprovizionare. Ofițerii responsabili cu mișcarea și cu transportul trebuie să propună șefilor modulelor logistice și comandanților soluții optime de transport astfel încât aceștia să adopte decizii strategice și operaționale, care influențează în mod direct îndeplinirea obiectivelor fundamentale și specifice ale unităților militare pe timp de pace.

Considerăm că obiectivul major al concepției de transport și de mișcare trebuie să asigure activităților militare curente specifice și forțelor luptătoare, pe timpul instruirii și al desfășurării exercițiilor militare, la timpul și la locul stabilit, suportul logistic de calitate, dar în condițiile unui cost convenabil pentru unitatea militară. Acest obiectiv fundamental se află în strânsă corelație cu o serie de obiective specifice, printre care se includ următoarele: menținerea cantității și a calității suportului logistic la parametri proiectați inițial; folosirea eficientă a mijloacelor de transport, pe timpul desfășurării exercițiilor militare, ținând

cont de poziționarea surselor de aprovizionare și a agenților economici furnizori de bunuri materiale.

Opinăm că deciziile importante privind optimizarea transporturilor se referă, de asemenea, la direcționarea activității de transport pe o perioadă de timp mai mare, comparativ cu deciziile tactice (operaționale), care urmăresc implementarea concepțiilor și soluționarea aspectelor curente ale activității de mișcare și de transport. Din punctul nostru de vedere, alegerea variantelor optime de transport este influențată de numeroși factori, printre care:

- *tipul bunurilor materiale transportate* – se referă la aspectul valorii, al densității și al caracteristicilor merceologice ale acestora, precum și al cerințelor de păstrare;

- *nivelul cantităților solicitate de subunități* – cuprinde durata ciclului solicitărilor, menținerea calității și integrității bunurilor materiale până la destinație, informațiile referitoare la punctul de pe traseu unde se află bunurile materiale și durata estimată până la ajungerea la destinație;

- *structura logistică vizată să execute transportul* – are în vedere stabilirea capabilităților de transport și activitățile de susținere a operațiunilor de transport, precum și distribuția fizică a bunurilor materiale către forțele luptătoare, care sunt și consumatorii finali;

- *aria teritorială* – se referă la gradul de dispersie teritorială a forțelor luptătoare care se instruiesc și se pregătesc pe timp de pace, precum și la gradul de dispersie a surselor de aprovizionare și a furnizorilor de bunuri materiale;

- *resursele unităților militare* – cuprind mijloacele financiare, materiale și umane de care dispun unitățile militare pentru a executa mișcarea și transportul cu mijloace proprii și/sau cu cele ale unităților militare specializate, puse la dispoziție de eșaloanele superioare.

Ținând cont de factorii analizați anterior, considerăm că principalele criterii care stau la baza elaborării planului de mișcare și de transport al personalului și al bunurilor materiale, pe timp de pace, sunt următoarele:

a. *Modurile de mișcare și de transport* alese reprezintă una dintre cele mai importante decizii ale comandantului unității militare și se referă la alegerea modului sau a modurilor de transport adecvate. Variantele existente și practicate în Armata României includ următoarele moduri

de bază: rutier, feroviar, pe apă, aerian și prin conducte. În funcție de tipul bunurilor materiale transportate, de cerințele și de necesitățile forțelor luptătoare, precum și de particularitățile modurilor de transport, fiecare unitate militară recurge la unul sau la mai multe moduri. Din punctul nostru de vedere, selecția modurilor de mișcare și de transport se bazează pe următoarele criterii principale: costurile, timpul de tranzit, consecvența (variabilitatea), disponibilitatea, flexibilitatea, frecvența și siguranța.

b. *Coordonarea modurilor de mișcare și de transport*. Orice unitate militară poate alege între varianta apelării separate la moduri necorelate și varianta coordonării modurilor de mișcare și de transport. Tot mai frecventă, în special pentru eficiență și celeritate, este opțiunea pentru transportul intermodal. Simpla apelare la mai multe moduri de transport, în funcție de aria teritorială sau de tipul bunurilor materiale transportate, nu înseamnă, în esență, transportul intermodal. Este necesară îmbinarea modurilor de transport, bazate pe echipamente speciale standardizate (de exemplu, containere), care pot fi ușor transferate de la un mod la altul, dar, în final, bunurile materiale trebuie să ajungă în depozitele unității militare sau direct la subunități, respectiv la forțele luptătoare, cu niște avantaje concrete din punctul de vedere al reducerii timpilor de transport și din punctul de vedere al costurilor cu aceste transporturi combinate.

c. *Gradul de implicare directă în activitățile de mișcare și de transport*. Fiecare unitate militară care are nevoie de servicii de mișcare și de transport trebuie să adopte o decizie majoră, privind gradul de implicare directă a capabilităților proprii în activitățile de transport. Considerăm că variantele posibile sunt următoarele: apelarea la unitățile militare specializate în mișcare și în transport, apelarea la capabilitățile proprii de transport și la varianta rezultată prin combinarea, în diferite proporții, a celor două variante menționate anterior.

Apelarea la parcul propriu de mijloace de transport are o serie de avantaje: a) creșterea gradului de control asupra transportului; b) reducerea pierderilor și distrugerilor de bunuri materiale, ca urmare a diminuării numărului de manipulări; c) utilizarea mijloacelor de transport proprii ca depozite mobile, transportând bunurile materiale până la forțele luptătoare. Totuși,

apreciem că folosirea capacităților proprii poate fi un dezavantaj, din cauza costurilor determinate de funcționarea acestora, dar și cele generate de folosirea resursei umane proprii.

Pentru îndeplinirea planului de mișcare și de transport, ofițerii responsabili cu această componentă a sprijinului logistic pe timp de pace, șefii structurilor logistice și comandanții unităților militare sunt implicați într-o serie de decizii operaționale. Tipul deciziilor este influențat în mare măsură de gradul de implicare a resurselor proprii în domeniul mișcării transportului, respectiv de satisfacerea necesităților de transport prin parc propriu și/sau pe baze economice.

Printre cele mai importante decizii operaționale, se înscriu următoarele:

- *selecția mijloacelor de transport operative și corespunzătoare* – presupune alegerea soluției de transport, în urma evaluării furnizorilor de bunuri materiale, pe baza unui set de criterii de cost și de performanță a mijloacelor de transport;

- *programarea transporturilor* – în funcție de necesitățile de aprovizionare pentru activități curente, precum și susținerea simultană a exercițiilor militare în care sunt implicate forțele luptătoare;

- *stabilirea rutelor* – include definirea traseelor pe care le vor parcurge bunurile materiale de la punctul de origine la punctul final de destinație atât în cazul transportului cu echipamentele militare din parcul propriu, cât și al apelării la transportatorii specializați, puși la dispoziție de eșaloanele superioare, mai ales pe timpul desfășurării exercițiilor militare;

- *efectuarea cererilor de transport de bunuri materiale* – presupune contactarea transportatorului specializat și informarea sa în ceea ce privește punctul de preluare a bunurilor materiale, tipul acestora, greutatea și volumul încărcăturii, precum și destinația finală a bunurilor materiale;

- *urgentarea transportului* – cuprinde realizarea tuturor demersurilor necesare pentru a asigura sosirea unei încărcături la destinație, într-un anumit interval de timp, și colaborarea cu transportatorul specializat în acest scop;

- *redirecționarea transportului* – include schimbarea destinației pentru o anumită încărcătură, fie pe durata deplasării, până când nu a ajuns la destinație, fie când a ajuns la punctul de destinație și notificarea transportatorului specializat în privința acestei decizii;

- *urmărirea transportului* – presupune cunoașterea locului în care se află bunurile materiale la un moment dat, pe traseul dintre punctul de origine și cel de destinație.

În afară de responsabilitățile care decurg din deciziile operaționale prezentate, ofițerilor responsabili cu activitatea de mișcare și de transport le revine obligația de a desfășura o serie de activități conexe, implicate de îndeplinirea obiectivelor stabilite. În acest sens, putem aprecia ca fiind foarte importante următoarele activități conexe: stabilirea bugetului de transport, stabilirea capacităților de transport, solicitarea de despăgubiri pentru pierderea sau deteriorarea bunurilor materiale pe parcursul transportului, crearea unui sistem informațional referitor la activitatea de mișcare și de transport, analiza efectelor activității de mișcare și de transport asupra celorlalte componente ale sistemului logistic.

O modalitate frecventă de reducere a cotei de cheltuieli pentru transportul bunurilor materiale o reprezintă alegerea furnizorilor care oferă transport gratuit la livrarea bunurilor materiale. De asemenea, pentru reducerea cheltuielilor cu transportul, se recurge la folosirea remorcilor de către autocamioanele de mare tonaj, la respectarea graficului orar de transport, la reducerea duratei staționărilor la încărcare și la descărcare, la extinderea tehnologiilor moderne de transport, la îmbunătățirea activității în depozitele furnizorilor și ale beneficiarilor, precum și la amenajarea corespunzătoare a bunurilor materiale în mijloacele de transport.

În acest sens, dorim să evidențiem faptul că alegerea modalității de transport influențează, în mare parte, timpul de punere la dispoziția unității militare, pe timp de pace, a bunurilor materiale necesare desfășurării activităților curente specifice, planificate prin *Planul cu principalele activități*, precum și rapiditatea cu care acestea pot ajunge la militari, adică la forțele luptătoare participante la pregătirea și la desfășurarea exercițiilor militare tactic-aplicative, la marșuri etc.

În opinia noastră, la fel ca în mediul economic, și în cel militar sunt folosite din ce în ce mai mult capacitățile oferite de transportul multimodal (combinarea a două sau mai multor moduri de transport), în acest sens existând mai multe procedee. Astfel, „piggyback” descrie modul de combinare a mijloacelor rulate (calea ferată), combinat cu

autocamioane de transport (calea rutieră), *fishback* descrie modul de combinare a altor două căi de transport – naval/fluviat și autocamioanele de transport (calea rutieră), *trainship*, combinarea mijloacelor specifice căii ferate și căilor navale/fluviat și *airtruck* descrie combinarea mijloacelor de transport specifice căilor aeriene cu cele ale căilor terestre”⁵.

De aceea considerăm că se impune dezvoltarea transportului intermodal, iar acest fapt va fi rezultatul unor factori favorizanți, cei mai importanți fiind:

- apariția unor tipuri noi de mijloace de transport;
- îmbunătățirea și standardizarea dimensiunilor containerelor;
- posibilitatea schimbului de echipamente dintre modurile de transport (de exemplu, remorcile și containerele);
- utilizarea calculatoarelor, a tehnologiei informației pentru a monitoriza circulația mijloacelor de transport, dar, mai ales, pentru optimizarea rutelor și programarea operațiunilor de transport;
- înființarea terminalelor intermodale, acestea asigurând transferul mărfurilor între diferite moduri de transport;
- facilitarea circulației în număr mare a containerelor, ca urmare a perfecționării tehnologiei de manipulare.

Apreciem că, în viitorul apropiat, prin combinarea modurilor de transport pot fi asigurate avantaje economice importante, fiecare combinație oferind avantaje specifice modului ales. Astfel, combinarea mijloacelor rulate (calea ferată) cu autocamioanele de transport (calea rutieră) asigură flexibilitatea necesară, fiind, în același timp, o soluție mult mai ieftină decât transportul rutier pur.

În final, opinăm că, dacă la nivel managerial sunt stabilite obiective fundamentale și specifice precise, în legătură cu transporturile care trebuie executate, atunci vor trebui alese modurile de transport eficiente și corespunzătoare cerințelor stabilite pentru îndeplinirea misiunii fiecărei unități militare, pe timp de pace.

Concluzii

În cadrul sprijinului logistic al unităților militare pe timp de pace, una dintre componentele de bază – mișcarea și transportul –, considerată un

microsistem al oricărei unități militare, trebuie să reacționeze rapid și eficient în asigurarea suportului logistic pentru desfășurarea, în condiții optime, a tuturor activităților militare curente, planificate pe timp de pace, dar acest lucru impune, în același timp, și cunoașterea listei cu cerințele esențiale ale sprijinului logistic, cu stocurile și cu rezervele de bunuri materiale care trebuie realizate. Organele de planificare și de conducere logistică, șefii compartimentelor de coordonare a mișcării și a transportului și personalul din subordinea acestora își adaptează activitățile logistice la cerințele inițiale și la noile cerințe apărute pe parcurs, adesea fără să fie prevenite de modificarea acestora. De aceea considerăm că antrenarea, din timp de pace, a structurilor de transport, pentru a reacționa în timp foarte scurt, dezvoltă reacția rapidă la cererile crescânde, în situații de criză, de mobilizare și de război.

Încercarea de a replanifica o activitate militară (exercițiu, marș, antrenament etc.) sau de a încredința o altă neplanificată presupune ca microsistemul de mișcare și de transport să reacționeze imediat prin regândirea dimensiunii suportului logistic, prin redistribuirea personalului, a bunurilor materiale și a echipamentelor militare sau prin transferul rapid al structurilor de execuție a mișcării și a transportului de la o activitate militară la alta. Capacitatea psihică și fizică de a face față unor astfel de cerințe prestabilite, capacitatea de a se reorienta, în caz de necesitate sunt asigurate în microsistemul de mișcare și de transport printr-o organizare eficace, printr-o planificare pragmatică și o conducere eficientă.

Stabilirea fermă a capabilităților de mișcare și de transport, în funcție de cerințele generale și specifice ale sprijinului logistic, poate crește mobilitatea atât a forțelor luptătoare, cât și a suportului logistic necesar pentru instruirea și pregătirea acestora pe timp de pace, cât și pe cea de a dimensiona cât mai real scopul final al activității militare planificate prin *Planul cu principalele activități* al fiecărei unități militare. Dacă cerințele de mișcare și transport inițiale sunt în concordanță cu scopul final al activității militare, atunci și capabilitățile de transport se pot sincroniza în profunzime. Organele de planificare și de conducere logistică, împreună cu compartimentele de coordonare a mișcării și a transportului fac o evaluare de ansamblu a desfășurării activității militare, ca element necesar

pentru planificarea în detaliu a capacităților de transport necesare susținerii acesteia.

Planificarea mișcării și a transportului de efective și de bunuri materiale trebuie să anticipeze cerințele activității militare pentru a putea asigura sprijinul logistic necesar, eliminând nevoia de improvizatie. O planificare judicioasă a capacităților de transport presupune o coordonare permanentă între sarcinile din *Planul cu principalele activități* aprobat și activitățile de sprijin logistic care stau la baza executării acestora. De aceea, pentru a avea succes, *Planul cu activități logistice* trebuie să suporte modificările cerute de schimbările naturii activității militare, pe timp de pace.

Prin abordarea cerințelor de mișcare și de transport în vederea susținerii activităților militare, am scos în evidență implicațiile, determinările multiple și particularitățile punerii acestora în practică, în cadrul sprijinului logistic al activităților de instruire și de pregătire a forțelor luptătoare, pe timp de pace. Importantă este înțelegerea interdependenței dintre cerințele generale și specifice ale mișcării și transportului, iar faptul că acestea se întrepătrund și se condiționează reciproc necesită o permanentă adaptare și dezvoltare astfel încât să corespundă cât mai complet posibilităților de aplicare. De aceea considerăm că o parte dintre cerințele și factorii care influențează mișcarea și transportul se pot aplica în toate situațiile, respectiv pace, operații multinaționale, criză, de mobilizare și război, iar altele pot fi aplicate doar în operații multinaționale și în situații de criză, mobilizare și de război.

Cao concluzie, considerăm că lărgirea spectrului de acțiuni militare întrunite, adaptate la cerințele NATO, a generat abordarea cerințelor de mișcare și de transport în concordanță cu misiunile și cu sarcinile primite de forțele luptătoare. În acest sens, susținem că mișcarea și transportul personalului și al bunurilor materiale pentru susținerea activităților de instruire și de pregătire a forțelor luptătoare pe timp de pace, precum și sprijinul logistic care stă la baza constituirii stocurilor (rezervelor) de materiale pentru război depind de o serie de cerințe și de factori care se regăsesc, parțial, în doctrinele pe linie logistică și au fost aprofundate de către diferiți specialiști, dar abordarea a fost făcută doar pentru operațiile multinaționale și pentru situațiile de criză, de mobilizare și de război.

Pornind de la aceste considerente, propunem corelarea cerințelor și a factorilor care stau la baza

mișcării și transportului de personal și de bunuri materiale, pe timp de pace, din doctrinele, din instrucțiunile și din regulamentele de specialitate existente, cu cele ale sprijinului logistic, în situații de criză, de mobilizare și de război, și introducerea celor cu caracter de noutate.

NOTE:

1 SMG/L-2, *Doctrina întrunită pentru mișcare și transport*, București, 2006, art. 0103, p. 10.

2 *Ibidem*.

3 Gh. Minculete, *Elemente de management al sprijinului logistic*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005, p. 28.

4 *Instrucțiuni privind operațiunile de mișcare și transport ale marilor unități și unități militare*, București, 2014, art. 8, p. 3.

5 http://www.iwar.org.uk/rma/resources/logistics/Piggee_A_F_02.pdf, accesat la 09.12.2018.

BIBLIOGRAFIE

*** *Regulamentul logisticii operațiilor întrunite, L-1*, Statul Major General, București, 2008.

*** *Doctrina logisticii întrunite a Armatei României*, Statul Major al Apărării, București, 2018.

*** SMG/L-2, *Doctrina întrunită pentru mișcare și transport*, Statul Major General, București, 2006.

*** *Instrucțiuni privind operațiunile de mișcare și transport ale marilor unități și unități militare*, București, 2014.

*** *Doctrina Armatei României*, București, 2012.

*** *Manualul logistic NATO*, Secretariatul SNLC, Cartierul General al NATO, Bruxelles, 2012.

*** MC 319/2/3, *NATO Principles and Policies for Logistics*, 30 June 2003/11 August 2014.

*** *Bi-Sc Joint Operational Guidelines 13/01, Logistics*, Jan. 2013.

Minculete Gheorghe, *Elemente de management al sprijinului logistic*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.

http://www.iwar.org.uk/rma/resources/logistics/Piggee_A_F_02.pdf, accesat la 09.12.2018.

http://www.dreptonline.ro/legislatie/ordin_pentru%20aprobare_regulament_logistica_operatii_intrunite_36_2008.php, accesat la 20.01.2019.

MODUL DE REALIZARE A PROIECTELOR COMPLEXE DIN CADRUL PROGRAMULUI DE INVESTIȚII ÎN SECURITATE AL NATO (NSIP)

HOW THE NATO SECURITY INVESTMENT PROGRAM (NSIP) COMPLEX PROJECTS ARE REALIZED

LA MISE EN ŒUVRE DES PROJETS COMPLEXES DANS LE CADRE DU PROGRAMME DE L'OTAN D'INVESTISSEMENTS AU SERVICE DE LA SÉCURITÉ (NSIP)

Cdor.drd. Ștefan-Daniel COTIGĂ*

Programul de Investiții în Securitate al NATO (NSIP) este un program pe termen lung, destinat realizării de elemente noi de infrastructură sau îmbunătățirii elementelor de infrastructură existente pe teritoriul statelor membre sau parteneri și este finanțat în comun de către toate statele membre. De la apariția sa și până în prezent, acest program a reprezentat pentru țările membre un simbol al împărțirii eficiente a obligațiilor și a beneficiilor, iar pentru cele din afara Alianței, o demonstrație a implicării permanente a membrilor săi în apărarea comună a populațiilor și a teritoriilor NATO.

NATO Security Investment Programme (NSIP) is a long-term program designed to build new infrastructure assets or improve existing infrastructure elements on member states or partner countries territory and is jointly funded by all member states. Since its establishment until now, this program has been a symbol for member countries for the effective sharing of obligations and benefits, and for those outside the Alliance a demonstration of the permanent involvement of its members in the joint defense of NATO populations and territories.

Le programme d'investissements au service de la sécurité de l'OTAN (NSIP) est un programme à long terme conçu pour créer de nouveaux composants d'infrastructure ou améliorer les éléments d'infrastructure existants sur le territoire des États membres ou des pays partenaires, étant financé conjointement par tous les États membres. Dès sa création jusqu'à présent, ce programme a témoigné du partage efficace des obligations et des avantages pour les pays membres, et pour ceux qui ne font pas partie de l'Alliance, une démonstration de l'engagement permanent de ses membres dans la défense commune des populations et des territoires de l'OTAN.

Cuvinte-cheie: Programul de Investiții în Securitate al NATO – NSIP; Organizația Tratatului Atlanticului de Nord – NATO; infrastructură, pachete de capacități – CPs; proiecte.

Keywords: NATO Security Investment Programme – NSIP; North Atlantic Treaty Organization – NATO; infrastructure; Capability Packages – CPs, projects.

Mots-clés: Le programme d'investissements au service de la sécurité de l'OTAN – NSIP; l'Organisation du Traité de l'Atlantique Nord – OTAN; infrastructure; ensemble de capacités – CPs; projets.

Organizația Tratatului Nord-Atlantic (*North Atlantic Treaty Organization – NATO*) este o alianță politico-militară, constituită în anul 1949, care este formată, în prezent, din 29 de țări din Europa și din America de Nord și ale cărei obiective principale

sunt protejarea populațiilor și teritoriilor membrilor săi, prin intermediul sistemului colectiv de apărare, precum și garantarea libertății și securității membrilor săi, prin intermediul mijloacelor politice și militare.

Toate țările membre contribuie la cheltuielile administrative necesare funcționării Alianței și fiecare dintre acestea este reprezentată de câte o delegație permanentă la sediul NATO, din

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: cotigastefan@yahoo.com

Bruxelles, pentru luarea deciziilor, care sunt adoptate doar prin consensul tuturor celor 29 de membri.

După Summitul din Țara Galilor, din anul 2014, Alianța Nord-Atlantică a întreprins o serie de măsuri pentru consolidarea apărării colective, pentru descurajarea oricăror eventuale acțiuni amenințatoare și pentru sporirea și îmbunătățirea capabilităților proprii destinate apărării.

La Summitul de la Varșovia, din anul 2016, aliații și-au reafirmat angajamentul față de principiile și valorile fundamentale, prevăzute în Tratatul de la Washington, în special principiul apărării colective (articolul 5) și nevoia de a-și menține și de a-și dezvolta capacitatea individuală și colectivă de a rezista unui potențial atac armat (articolul 3). Totodată, au fost luate decizii istorice pentru consolidarea poziției de descurajare și de apărare și pentru sporirea contribuției Alianței Nord-Atlantice la eforturile comunității internaționale de menținere a stabilității existente în lume. Șefii de stat și de guvern care au participat la Summitul de la Varșovia au confirmat principalele valori comune care unesc statele membre din America de Nord și din Europa, și au reafirmat public hotărârea de a împărți responsabilitățile și beneficiile securității atât de necesare statelor membre ale NATO.

Pe parcursul Summitului NATO, de la Bruxelles, din luna iulie 2018, țările membre au confirmat deciziile luate pe parcursul Summiturilor din Țara Galilor și din Varșovia, referitoare la relația cu Federația Rusă. NATO a declarat public continuarea procesului de consolidare a poziției de descurajare și de apărare, inclusiv prin sporirea prezenței sale militare în partea de est a propriilor teritorii. Au rămas, în continuare, suspendate activitățile de cooperare civilă și militară dintre NATO și Rusia și a fost reafirmată deschiderea către reluarea dialogului politic, cu precizările că Alianța nu caută confruntare și nu reprezintă o amenințare pentru Rusia.

Despre Programul de Investiții în Securitate al NATO (NSIP)

De-a lungul întregii istorii a omenirii, a fost întâlnită extrem de rar situația în care toți membrii unei alianțe militare au consimțit să contribuie la un fond comun și au pus această inițiativă în practică pentru a răspunde și pentru a putea face față unei amenințări din afara alianței.

Încă de la constituirea Alianței Nord-Atlantice, a fost constatată necesitatea unei *finanțări comune* a proiectelor complexe de infrastructură, această cerință conducând apoi, în anul 1950, la constituirea *Programului de infrastructură al NATO*. De la apariția sa și până în prezent, acest program a produs discuții și negocieri intense, datorate, în special, necesităților de finanțare a proiectelor și a stabilirii cotelor-părți de finanțare, atribuite fiecărei națiuni participante la realizarea unui anumit proiect.

Este clar că problema de partajare a costurilor este una complexă. Negocierile au luat în calcul inclusiv capacitatea de plată a statelor membre, modul de utilizare de către acestea a facilităților realizate, precum și beneficiile și costurile datorate națiunii gazdă.

Ulterior, după mai multe etape de dezvoltare, influențate de reorganizările succesive ale Alianței, de modificările de concepte strategice și de strategii și de aderarea unor noi membri, la sfârșitul anului 1994 Programul de infrastructură al NATO a fost redenumit *Programul de investiții în securitate al NATO*, în special pentru a sublinia faptul că această acțiune reprezintă o investiție în securitatea colectivă.

Programul de Investiții în Securitate al NATO (NSIP) urmărește ca, prin finanțarea din fondurile comune NATO, să construiască sau să modernizeze capabilitățile necesare îndeplinirii nivelului de ambiție al Alianței Nord-Atlantice, în funcție de cerințele identificate în cadrul Procesului de Planificare a Apărării în NATO (NATO Defence Planning Process – NDPP).

NSIP vizează asigurarea păcii, securității și stabilității prin consolidarea și prin menținerea unei legături transatlantice puternice, care dovedește solidaritatea statelor membre NATO, dar și prin continuarea practicilor de acceptare și de asumare a rolurilor, a riscurilor, a responsabilităților, a costurilor și a beneficiilor care decurg din apartenența la Alianța Nord-Atlantică¹.

În prezent, dezvoltarea tuturor construcțiilor și achizițiilor bazate pe cerințele militare minime (*Minimum Military Requirements – MMRs*), necesare pentru sprijinirea capabilităților militare ale NATO, se face de către personalul responsabil cu planificarea logistică din cadrul Comandamentului Aliat pentru Operații (*Allied Command Operations – ACO*) și din cadrul Comandamentului Aliat pentru Transformare (*Allied Command Transformation – ACT*).

Implementarea proiectelor NSIP în România este destinată, în principal, realizării pe teritoriul național a capabilităților cheie, necesare îndeplinirii nivelului aliat de ambiție. Totodată, capabilitățile realizate sau îmbunătățite prin intermediul proiectelor NSIP sunt destinate ridicării nivelului capacității de apărare a României.

Țara noastră a dat întotdeauna dovadă de determinare în realizarea, la termenul stabilit, a fundamentării și implementării proiectelor NSIP, pentru care a fost desemnată autoritate de implementare.

Conceptul de Program de Investiții în Securitate este specific NATO și este tratat detaliat în toate documentele doctrinare ale logisticii Alianței Nord-Atlantice, în capitolul care tratează domeniile funcționale ale logisticii, respectiv la domeniul infrastructură. Acest concept reprezintă unul dintre cei trei piloni ai resurselor NATO, care, pe baza cerințelor identificate de Procesul de planificare a apărării, se reunesc pentru a oferi capabilitățile NATO, necesare îndeplinirii nivelului de ambiție militar al Alianței. Ceilalți doi piloni sunt *Forța de Muncă și Operațiuni și Întreținere*².

Programul de Investiții în Securitate al NATO este constituit din mai multe componente individuale, denumite Pachete de Capabilități, fiecare datorându-se unei cerințe proprii, iar aceste Pachete de Capabilități constau dintr-o serie de proiecte.

Un Pachet de Capabilități poate include de la un proiect (Stand Alone Project – SAP) până la peste o sută, în funcție de complexitatea cerinței pentru rezolvarea căreia a fost creat.

Proiectele NSIP au ca obiectiv implementarea Pachetelor de Capabilități, iar responsabilitatea modului în care este implementat un proiect NSIP revine națiunii gazdă sau autorității desemnate pentru aceasta.

În toate cazurile în care un Pachet de Capabilități necesită finanțare prin utilizarea fondurilor comune NATO, există anumite etape procedurale care trebuie urmate pentru implementarea și utilizarea acestuia, cum ar fi:

- *inițierea*, în care sunt identificate cerințele Pachetului de Capabilități;
- *definirea cerințelor*, în care sunt însușite cerințele militare;
- *aprobarea* Pachetului de Capabilități de către Consiliul Nord-Atlantic;

- *implementarea* Pachetului de Capabilități de către autoritatea națională;

- *funcționarea* Pachetului de Capabilități, prin folosirea sa de către utilizatorul desemnat;

- *scoaterea din funcțiune* și excluderea Pachetului de Capabilități din inventarul NATO, atunci când acesta nu mai este necesar.

În țara noastră, Ministerul Apărării Naționale administrează procesele de fundamentare și de implementare a proiectelor NSIP aprobate pentru România și răspunde de derularea procedurilor de achiziție a bunurilor, serviciilor și execuției de lucrări pentru implementarea acestor proiecte, de modul de execuție a proiectelor, de managementul financiar al resurselor aprobate pentru execuția proiectelor și de plata furnizorilor NSIP.

Conform reglementărilor NATO privind dreptul de proprietate, bunurile rezultate prin implementarea proiectelor NSIP trec în proprietatea statului pe teritoriul căruia sunt realizate și sunt cuprinse în evidențele Alianței Nord-Atlantice, în scopul utilizării lor, în conformitate cu cerințele NATO de capabilități operaționale.

Procesele specifice desfășurate pentru păstrarea în condiții bune și pentru modernizarea capabilităților militare existente și construirea unor capabilități noi, atunci când acest lucru este necesar, trebuie să se desfășoare doar cu utilizarea, în mod eficient, a resurselor avute la dispoziție prin stabilirea exactă a priorităților naționale atât pentru capabilitățile care se pot realiza prin finanțare națională, cât și pentru cele care urmează a fi finanțate, fundamentate și implementate în comun cu alte state membre sau partenere NATO.

Stabilirea priorităților de alocare a resurselor pentru dezvoltarea capabilităților destinate apărării naționale se face prin urmărirea realizării obiectivelor comune ale României cu NATO, în conformitate cu prioritățile agreeate în comun de țara noastră și de Alianța Nord-Atlantică.

Programul de Investiții în Securitate al NATO a fost creat pentru a contribui la asigurarea păcii, securității și stabilității prin constituirea și menținerea unei legături transatlantice solide, care să demonstreze solidaritatea puternică a membrilor NATO și să mențină strategia de succes, de împărțire echitabilă a rolurilor, a riscurilor, a responsabilităților, a costurilor și a beneficiilor, care leagă membrii Alianței Nord-Atlantice. Cu toate acestea, din cauza cuantumului relativ redus

al contribuțiilor la NSIP ale fiecărei țări membre, stabilite în procente din PIB (Produsul Intern Brut), aceste contribuții naționale au fost percepute întotdeauna mai mult ca o declarație politică de solidaritate între națiunile membre ale NATO, decât ca o sarcină financiară.

Statutul de țară membră a Alianței Nord-Atlantice a impus armonizarea legislației românești cu cea specifică NATO în ceea ce privește procedurile de gestionare și de utilizare a obiectivelor și a facilităților militare, realizate în România prin Programul NATO de Investiții în Securitate.

Principalul document care reglementează modul de desfășurare a activităților specifice fundamentării și implementării proiectelor din cadrul Programului de Investiții în Securitate al NATO este *Directiva NATO a Pachetelor de Capabilități (Bi-SC 85-1)*, actualizată periodic prin grija personalului cu responsabilități în domeniu din structura Comandamentelor Strategice ale NATO (*NATO Strategic Commands*).

În România, Ministerul Apărării Naționale este răspunzător de derularea proiectelor complexe NATO, de tip NSIP, și de implementarea acestor proiecte, această activitate realizându-se de către structuri aflate în subordinea Ministerului Apărării Naționale.

În Ministerul Apărării Naționale, gestionarea proiectelor NSIP se realizează pe trei niveluri de responsabilitate privind luarea deciziilor, respectiv: nivelul *strategic*, nivelul *integrator* și nivelul *de execuție*.

La nivel strategic, activitatea este coordonată de Departamentul pentru politica de apărare, planificare și relații internaționale (DPAPRI), prin Direcția planificare integrată a apărării (DPIA), la nivel integrator activitățile NSIP sunt coordonate de structura NSIP din Direcția logistică din Statul Major al Apărării, iar la nivel de execuție coordonarea activităților NSIP este realizată de către directorii programelor majore, așa cum au fost aceștia stabiliți prin Directiva de Planificare a Apărării (DPA).

Uneori, din cauza nivelurilor reduse de finanțare, achizițiile și cerințele de construcție cu prioritate mai mică sunt amânate, iar în alte cazuri, proiectele de restaurare și de modernizare a facilităților existente sunt finanțate ca proiecte singulare (Stand Alone Projects).

Pentru fiecare activitate militară planificată, Comandamentul Aliat pentru Operații (*Allied Command Operations – ACO*) concepe cerințele de infrastructură pentru a fi incluse în planificarea resurselor pe termen mediu a Alianței Nord-Atlantice. Aceste planuri sunt actualizate anual și reflectă orice schimbări aprobate prin revizuirile periodice ale misiunilor. Cu toate acestea, procedurile NATO permit modificarea rapidă a acestora, în cazul proiectelor urgente de sprijinire a operațiunilor militare în desfășurare și ca răspuns la amenințările neașteptate, pentru a face față noilor priorități apărute.

Pentru Programul de Investiții în Securitate al NATO (NSIP), facilitățile și echipamentele desemnate de către guvernele țărilor participante vor fi finanțate prin intermediul fondurilor acestui program, în limitele convenite pentru finanțarea comună. Acestea pot fi folosite de una sau mai multe națiuni NATO, însă achiziționarea locațiilor și furnizarea de utilități rămân responsabilitatea națiunilor gazdă.

NSIP are, în prezent, 137 de Pachete de Capabilități, în diferite stadii de planificare, de verificare, de aprobare sau de punere în aplicare, și reprezintă împreună un angajament al țărilor NATO, de peste opt miliarde de euro. Costul proiectelor poate varia de la 50.000 de euro până la câteva milioane de euro, în unele cazuri³.

Factorii de decizie ai Alianței Nord-Atlantice continuă să aprobe și să finanțeze proiecte destinate îmbunătățirii infrastructurii. Astfel, NATO a acceptat recent, printre alte proiecte de finanțare a infrastructurii, să ramburseze investițiile făcute de SUA pentru numeroase proiecte, finanțate în cadrul Inițiativei de Reasigurare Europeană.

Gama de proiecte NSIP care pot fi finanțate prin intermediul fondurilor comune NATO sunt, în principal, proiecte de infrastructură în incinta locațiilor stabilite pentru aceasta.

Proiectele NSIP în România se derulează prin Ministerul Apărării Naționale, după semnarea de către ministrul Apărării Naționale, a documentelor de acceptare a acestora, iar implementarea proiectelor NSIP în România se realizează prin structurile Ministerului Apărării cu atribuții în managementul proiectelor de investiții, conform cadrului juridic, tehnic, financiar și administrativ al NATO, în colaborare cu structurile de specialitate din cadrul Alianței Nord-Atlantice.

Un prim pas în implementarea proiectelor NSIP în România a avut loc odată cu aprobarea de către NATO a Pachetului de Capabilități CP5A0062 – *Asigurarea de facilități operaționale în cele șapte noi state membre* – pachet care cuprinde 10 proiecte NSIP – dintre care șapte proiecte majore și trei minore –, cu o valoare inițială totală de 31.713.200 de euro (dintre care contribuția NATO: 20.816.636 de euro și a României: 10.896.564 de euro)⁴.

Programul NATO de Investiții în Securitate acoperă procesul și procedurile specifice, de la concepția capabilităților necesare, definirea Pachetelor de Capabilități, analiza resurselor disponibile, propunerea de investiții, implementare, acceptare și gestionare, până la scoaterea din funcțiune și ștergerea din inventarul NATO.

Fiecare proiect din cadrul unui Pachet de Capabilități este atribuit uneia dintre națiunile membre ale Alianței, unuia dintre comandamentele strategice sau, uneori, chiar uneia dintre agențiile NATO responsabilă de livrarea respectivei componente.

De regulă, Pachetele de Capabilități sunt realizate pentru sprijinul și în folosul structurii de comandă a NATO, pentru comandă, control și comunicații (C3), pentru capabilități dislocabile și în sprijinul desfășurării forțelor, sau pentru instruire, exerciții și educație în sprijinul forțelor dislocabile.

Datorită mărimii Programului de Investiții în Securitate al NATO, finanțarea Pachetelor de Capabilități este, de regulă, planificată să aibă loc pe parcursul mai multor ani. Investiția planificată împreună cu costurile necesare pentru forța de muncă și pentru asistență se găsesc în *Planul de resurse pe termen mediu*, document întocmit pentru cinci ani, actualizat anual. În cadrul acestui plan, suma anuală a cheltuielilor pentru NSIP este stabilită și controlată de Comitetul pentru Politica și Planificarea Resurselor (*Resource Policy and Planning Board – RPPB*) și este denumit *plafonul NSIP*. Acesta reprezintă un angajament al membrilor NATO de a cheltui fonduri pe Pachetele de Capabilități, identificate și aprobate doar până la o anumită sumă, într-un an calendaristic.

Prin aprobarea unui Pachet de Capabilități de către Consiliul Nord-Atlantic, este confirmat faptul că Pachetul de Capabilități identificat și aprobat reprezintă cea mai eficientă soluție, din punctul de vedere al costului, pentru a acoperi un deficit

recunoscut din capabilitățile militare necesare și pentru a îndeplini nivelul de ambiție al Alianței.

Capabilitatea este utilizată și rămâne în inventarul NATO, până când este considerată învechită sau până când un viitor ciclu de cerințe al Procesului de Planificare a Apărării în NATO (*NATO Defence Planning Process – NDPP*) consideră că este excedentă de cerințe și este inițiat un proces formal de scoatere din funcțiune a acesteia.

Recent, aliații au aprobat noi Pachete de Capabilități pentru a furniza infrastructura necesară pentru avertizare aeriană timpurie (*Airborne Early Warning – AEW*), pentru supraveghere aeriană de la sol (*Airborne Ground Surveillance – AGS*), bruiaj de comunicații, patrulă maritime și aeronave de transport aerian⁵.

Concluzii

Principalele concluzii rezultate din acest articol sunt următoarele:

- NATO continuă urmărirea mai multor linii de efort pentru a realiza scopurile inițiativelor de asigurare și de descurajare, dintre acestea cele mai semnificative fiind:

- continuarea creșterii prezenței militare NATO în Europa;

- suplimentarea numărului și creșterea dimensiunilor exercițiilor și antrenamentelor întrunitate și multinaționale ale NATO cu aliații și cu partenerii NATO;

- îmbunătățirea elementelor de infrastructură pentru a obține o viteză mai mare de reacție a forțelor naționale și a NATO;

- fondurile alocate proiectelor complexe de tip NSIP în România oferă flexibilitate și reacție pe termen scurt și sporesc capacitatea de intervenție și disponibilitatea forțelor armate naționale, forțelor armate ale aliaților și partenerilor NATO;

- una dintre cele mai importante măsuri luate pentru consolidarea apărării colective a Alianței Nord-Atlantice și a României este îmbunătățirea capabilităților proprii destinate apărării sau construirea unora noi pe teritoriul României prin intermediul proiectelor complexe de tip NSIP.

NOTE:

1 <https://www.nato.mae.ro/node/1014>, accesat la 03.10.2018.

2 <https://www.act.nato.int/nsip>, accesat la 06.11.2018.

3 *Ibidem*.

4 http://www.mapn.ro/evenimente/uploads/pdf/20161007_115124_dfd62b1ce91d4670da6903dc7b5a7df1.pdf, accesat la 12.04.2018.

5 http://comptroller.defense.gov/Portals/45/Documents/defbudget/fy2019/budget_justification/pdfs/11_NATO_Security_Investment_Program/FY19_NSIP_J-Book_Final.pdf, accesat la 08.12.2017.

BIBLIOGRAFIE

*** *Strategia națională de apărare a țării pentru perioada 2015-2019 – „O Românie puternică în Europa și în lume”*, București, 2015.

*** *Legea nr. 294, din 2 noiembrie 2007, privind derularea în România a proiectelor finanțate prin Programul NATO de Investiții în Securitate*, Monitorul Oficial al României, nr. 762, București, 2007.

*** *Legea nr. 291, din 2 noiembrie 2007, privind intrarea, staționarea, desfășurarea de operațiuni sau tranzitul forțelor armate străine pe teritoriul României*, republicată, Monitorul Oficial al României, nr. 758, București, 2007/Monitorul Oficial al României, nr. 321, București, 2014.

*** *Legea nr. 10, din 28 februarie 2014, pentru modificarea și completarea Legii nr. 294/2007 privind derularea în România a proiectelor finanțate prin Programul NATO de Investiții în Securitate*, Monitorul Oficial al României, nr. 157, București, 2014.

*** *Dispoziția SMG-89 din 24.11.2009 privind organizarea și funcționarea programului NATO de investiții în securitate – NSIP în Statul Major General și în unitățile militare din subordine*, 2009, București.

*** *Dispoziția SMG-22 din 22.02.2010 – Metodologia de monitorizare a procesului de*

implementare a proiectelor programului NATO de investiții în securitate – NSIP în Ministerul Apărării Naționale, București, 2010.

*** *AJP-4 (A) Allied Joint Logistic Doctrine*, December 2003, Brussels, NATO.

*** *BI-SC Agreed Capability Codes and Capability Statements*, nr. NU0053/ 14.10.2011.

*** *50 YEARS OF INFRASTRUCTURE. NATO Security Investment Programme is the sharing of roles, risks, responsibilities, costs and benefits – commemorative publication issued to celebrate the 50th anniversary of NATO's Infrastructure Committee on 15 May 2001*, Editorial Board: Drawn from Members of the Infrastructure Committee and Design and Layout: NATO Graphics Studio.

Alexandrescu Grigore, Văduva Gheorghe, *Infrastructuri critice. Pericole, amenințări la adresa acestora. Sisteme de protecție*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.

Rizea Marian, Enăchescu Daniela, Neamțu-Rizea Cristiana, *Infrastructuri critice*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2006.

<https://www.nato.mae.ro/node/1014>

<http://www.act.nato.int/nsip>

http://www.mapn.ro/evenimente/uploads/pdf/20161007_115124_dfd62b1ce91d4670da6903dc7b5a7df1.pdf

http://comptroller.defense.gov/Portals/45/Documents/defbudget/fy2019/budget_justification/pdfs/11_NATO_Security_Investment_Program/FY19_NSIP_J-Book_Final.pdf

DETERMINAREA ȘI CREȘTEREA CAPACITĂȚII DE LUPȚĂ PRIN IMPLICAREA CLERULUI MILITAR ÎN MISIUNILE INTERNE ȘI INTERNAȚIONALE

*DETERMINING AND INCREASING THE COMBAT CAPACITY
BY ENGAGING THE MILITARY CLERGY IN DOMESTIC
AND INTERNATIONAL MISSIONS*

*LA DÉTERMINATION ET LE RENFORCEMENT DE LA CAPACITÉ
DE LUTTE PAR L'ENGAGEMENT DU CLERGÉ MILITAIRE
DANS DES MISSIONS INTERNES ET INTERNATIONALES*

Preot militar drd. Traian CHIRCU*

Implicarea preoților militari în misiunile interne și internaționale este considerată a fi mai mult decât utilă, prin natura pregătirii și a specializării lor fiind lideri pentru realizarea unității combatanților, precum și a conflictelor confesionale bine cunoscute, în care se aplică legea religioasă pentru legitimarea războiului, așa după cum vom vedea în continuare.

The involvement of military priests in domestic and international missions is considered to be more than useful, by the nature of their training and specialization being leaders for the achievement of unity of combatants, as well as well-known confessional conflicts, in which religious law applies to legitimate war, as we will see in the following.

On considère l'engagement des prêtres militaires dans des missions nationales et internationales d'être plus qu'utile, car par leur formation et leur spécialisation ils sont des chefs de file dans la réalisation de l'unité des combattants, ainsi que des conflits confessionnels bien connus, où la loi religieuse s'applique pour légitimer la guerre, comme nous le verrons ci-dessous.

Cuvinte-cheie: mistic; sacerdot; isihast; combatant; hedonist; misionar; strategic; tovarăși; confesional.

Keywords: *mystic; sacerdot; isihast; combatant; hedonist; missionary; strategic; comrades; confessional.*

Mots-clés: *mystique; prêtre; hésychaste; combattant; hédoniste; missionnaire; stratégique; compagnons; confessionnel.*

Prin reintroducerea asistenței religioase în structurile de apărare, ordine publică și justiție, preotul militar este asimilat ca fiind un catalizator între aceste instituții. Biserica i-a încredințat o misiune cu totul specială și care atrage altfel de strategii pastorale față de mediul parohial, preotul militar fiind chemat să redescopere, în aria sa de competențe misionare, „legătura dintre libertate și sfințenie”¹, în spiritul legii fundamentale privind libertatea de conștiință, de exprimare religioasă și, conform normelor statutar canonice în vigoare, specifice cultului pe care-l reprezintă.

Cu o tradiție a misionarismului militar, reactivată de peste trei decenii, prin intermediul preotului deservent din structurile militare se menține starea de conectare permanentă și benefică la absolut – Dumnezeu –, fără de care nu există sens, adevăr sau morală absolută, etica devenind doar o chestiune de gust, o stare de spirit sau cel mult un capriciu. Pentru membrii forțelor armate, necesitatea asistenței religioase este strâns legată de jurământul de credință prin care se angajează în misiunea de apărare națională, chiar și cu prețul vieții lor, iar cum asupra jurământului în cauză este invocat ajutorul lui Dumnezeu, rezultă că prezența sacerdotală are rolul de a consfinți, în numele Bisericii, manifestările militare, majoritatea fiind orientate spre scopul nobil de factură mesianică,

e-mail: traianchircu@yahoo.com

acela al triumfului vieții împotriva morții provocate de război, printr-o hotărâre intonată periodic pe acordurile imnului de stat: „Preoți cu crucea-n frunte căci oastea e creștină/Deviza-i liberate și scopul ei prea sfânt/Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină/Decât să fim sclavi iară în vechiul nost pământ”²².

Având în vedere dubla jurisdicție de subordonare, preotul militar nu poartă cu sine doar răspunderea reprezentării confesionale, ci se integrează în marea familie militară cu tot ceea ce ține, în primul rând, de rigorile vieții de cazarmă, fiind garantul respectării drepturilor omului în forțele armate privind libertatea de conștiință și de exprimare religioasă, fără deosebire între cei majoritari ortodocși și cei de alte confesiuni.

Rolul clerului militar la pace, criză și război

Sacerdoții din forțele armate sunt cei care deprind pe militari cu vertebrarea lor mistică în rugăciune, le pun la dispoziție tehnicile regăsirii de sine prin reculegere și prin meditație, care au rolul benefic de a oxigena viața interioară a combatanților, activându-le senzorii spiritualității proprii și făcându-i mai conștienți și mai responsabili de menirea lor.

Pe lângă o instrucție corespunzătoare, luptătorul are nevoie să conștientizeze că ceea ce are de executat este legitim, moral, etic și exonerant de răspundere după război, fiindcă nu totdeauna, și în toate cazurile, cei care au fost nevoiți să ucidă, pentru a nu fi uciși, se întorc în atmosfera aparent liniștită a cazarmii, de unde au plecat, fără ca sufletele lor să nu fie umbrite de stări negative evidente și pe care nimeni, în afară de preotul militar, nu poate să le gestioneze.

În astfel de circumstanțe, membrii forțelor armate asimilează liderul spiritual ca pe farul lor călăuzitor, ca pe sacerdotul lor isihast care le luminează și le limpezește opțiunile, îi instruește anume cum pot să-și depășească automatismele generatoare de înfrângeri, cum să-și restarteze viața psihospirituală și să se autodepășească, cum să-și convertească eșecurile vieții în biruințe și, în definitiv, să înțeleagă chemarea spre desăvârșire și că nobila lor misiune este o datorie sfântă, asumată prin jurământ de credință.

În triada de responsabilități sacerdotale: didactice, sfințitoare și administrative, preocuparea prioritară a preoților militari este aceea de a preveni

deviațiile comportamentale, determinându-i pe militari să acționeze cu „tragere de inimă”, la vreme de pace sau atunci când trebuie să înfrunte crizele ori războiul. Și preotul, ca și ofițerul, trebuie să-și fortifice chemarea și puterea de luptă, printr-o pregătire continuă, centrată pe patru piloni sacramentali: teologia, teoforia, teofilia și teodulia (teologia – știința despre Dumnezeu –, teoforia – experimentarea harului ca energie divină necreată teofilia – iubirea față de Dumnezeu – și teodulia – fixarea în starea de slujire și de cinstire a lui Dumnezeu).

Se caută într-adevăr preoți de vocație și militari de vocație, perseverenți, originali și creativi, care respectă „canoanele” culoarelor misionare și profesionale pe care și le-au asumat, iar Biserica și Armata se pot mândri că au în garda lor astfel de profesioniști, munca lor însă fiind cel puțin dublată, din perspectiva necesității de remodelare a profilului noilor generații care-și doresc înregimentarea socioprofesională în structurile ecleziale sau militare. Criza de motivație poate fi depășită prin multiplicarea modelelor de profesioniști, prin reevaluarea tezaurului de tradiții militare și bisericesti, prin crearea și legiferarea de strategii misionare și militare care să reaprindă în mintea și în sufletele militarilor atașamentul față de ceea ce înobilează și sacralizează.

Preoția militară nu se rezumă la adaptări conjuncturale, provocările misiunii din mediul militar fiind mult mai complexe, de unde și necesitatea unei strânse colaborări cu structurile psihologice, medicale, juridice și cu alți factori de răspundere pentru a proceda la prevenirea și combaterea derapajelor hedoniste, a crizei de motivație, a fluxului și refluxului de personal, precum și a altor disfuncționalități care afectează organismul militar.

Una dintre urgențele misionare constă în recuperarea nepracticantilor și în stimularea religiozității experimentale prin fortificarea interesului și prin conștientizarea importanței vieții spirituale, marșând spre o percepție recuperatorie a relației cu Dumnezeu, marcată de experiența întâlnirii cu El, deoarece, fără înțelegerea credinței ca pe o modalitate existențială, nu se poate ajunge la adevărata cunoaștere a lui Dumnezeu, ci doar la presupunerea că El există. Când preoțimea militară reușește să creeze o asemenea alianță a combatanților cu Dumnezeu, ajung cu mai multă siguranță și cu

rapiditate la performanțe profesionale, la creșterea capacității de luptă și la ducerea luptei efective cu mai multe șanse de biruință.

În teatrele de operații, Dumnezeu este invocat cu și mai multă insistență să cogestioneze instrumentele violenței și să le convertească în instrumente ale păcii, fiindcă războiul nu-i altceva decât „o goană nebună după stăpânire și o râvnire injustă la averea străină”³, iar pregătirea spirituală a combatanților înainte, în timpul și după derularea acțiunilor militare devine o componentă revitalizantă, absolut necesară și benefică în luarea deciziilor cele mai potrivite, astfel recunoscându-se că „însoțirea militarilor de către preoți în misiunile internaționale cu caracter umanitar în cadrul NATO, pe câmpul de luptă, întregeste asigurarea asistenței religioase din armata noastră, căci preoții militari nu rămân numai povățuitori, ci devin camarazii devotați, care împart cu militarii oboseala, lipsurile și primejdia morții”⁴.

Pregătirea clerului militar pentru participarea la misiunile internaționale

Implicarea preoților militari în misiunile externe ale armatei naționale apreciem că este mai mult decât utilă, având în vedere că, prin natura pregătirii și specializărilor, aceștia sunt, în primul rând, foarte buni cunoscători ai fenomenologiei conflictelor confesionale, colaborarea lor cu organismele nonguvernamentale, voluntare și cu alte organisme internaționale dislocate în teatrele de operații contribuind la identificarea, investigarea și descurajarea acțiunilor revanșarde și a agresiunilor în diferite zone de conflict ale lumii.

Prin Metodologia de aplicare a legii clerului militar în structurile forțelor armate naționale nr. 195/2000, aprobată prin Ordinul Ministrului Apărării Naționale nr. M-2/2014, se constată că, pentru participarea preoților militari la misiunile externe, este necesar acordul scris al autorității ierarhice/canonice locale de care aparțin, precum și testarea acestora de către Secția de Asistență Religioasă, în colaborare cu entitățile organizaționale de la categoriile de forțe unde sunt încadrați preoții care urmează a fi dislocați în teatrele de operații.

Din faza predislocării pentru participarea la misiunile internaționale, preoții militari trebuie să-și asigure necesarul cultic, pentru oficierea serviciilor sfinte și sfințitoare, de regulă, un altar de campanie, și din rândul combatanților să-i fie

desemnat un asistent capelan, să-și actualizeze cunoștințele referitoare la dreptul conflictelor armate – DIU –, pentru a-și recunoaște cu exactitate poziția, rolul și limitele acțiunilor sacerdotale, precum și cunoștințele privind limbile de circulație internațională, cel puțin limba engleză, fiindu-le absolut necesare, în scopul relaționării cu reprezentanții Capelanatelor aparținând armatelor din sistemul comun de alianțe, cu autoritățile și cu trupele armatelor partenere, precum și cu alți oficiali ai organismelor internaționale.

Contingentele de capelani militari care au executat deja diverse misiuni pot ajuta prin experiența dobândită la pregătirea celor predislocați, lecțiile învățate și transmise acestora din urmă fiind de un real folos în organizarea asistenței religioase.

În misiunile din teatrele de operații așadar, asistența religioasă acordată combatanților de preoțimea militară este, mai înainte de orice analiză, absolut vitală, deoarece, pe fondul unui moral decăzut, cu derapaje și cu presiuni psihice inerente războiului, acțiunile militare pot fi compromise, cu consecințe care ajung până la pierderea de vieți omenești. Prin urmare, chiar din starea de predislocare, preoții militari angrenați în misiunile din teatrele de operații trebuie să inițieze proceduri mobilizatoare și motivaționale pentru trupele însoțite în astfel de misiuni, pentru că distanța față de casă, șederea îndelungată pe câmpurile de luptă, pe mările și pe oceanele lumii, cu implicarea în activități care atrag riscuri repetate, sunt menite să genereze stări de suflet dificil de traversat și care trebuie gestionate cu mare atenție și cu maximă responsabilitate.

În zona de conflict, preoții militari din cadrul forțelor militare terestre, navale și aeriene pot organiza, în limita și în condițiile prevăzute de dreptul internațional umanitar, servicii religioase comune, chiar și cu participarea liderilor religioși ai părții adverse, fiind posibilă, astfel, detensionarea stărilor conflictuale, diminuarea atacurilor armate, poate chiar renunțarea la exercitarea forței militare.

Prin similitudine cu exercițiile militare tactice – FTX – și cu cele de rezolvare a unei situații tactice – STX –, pregătirea clerului militar pentru misiunile din teatrele de operații urmează aceeași traiectorie de verificare și de actualizare a cunoștințelor, de exersare a deprinderilor pastorale și de adaptare

la mediile constrângătoare, în scopul realizării obiectivelor misionare planificate, cutuma uzuală și nescrisă din conștiința combatanților, „așa luptă urmează a fi câștigată, după câtă instrucție a fost efectuată”, rezonând finalmente cu prescripțiile pauline în privința mobilizării sacerdoților militari: „În toate înfățișându-ne pe noi ca slujitori ai lui Dumnezeu, cu multă răbdare în strâmtorări, în ostenele și privegheri, în curăție și cunoștință, în bunătate și îndelungă răbdare, în cuvântul adevărului și puterea lui Dumnezeu, prin armele dreptății...”⁵.

În misiunile specifice Capelanatelor partenere străine, predomină patru direcții organizatorice, și anume: planificarea, pregătirea, execuția și evaluarea. Din perspectiva primei direcții de planificare a consilierii religioase, aceasta trebuie să fie detaliată și integrată pentru susținerea cerințelor spirituale într-un mediu operațional. Pregătirea sprijinului religios se derulează în contextul planificării și al pregătirii operaționale a trupelor și a fazelor unei operațiuni.

În ceea ce privește execuția misiunii, aceasta este axată pe supravegherea și îndrumarea forțelor combatante pentru crearea unui impact psihoafectiv, adecvat creșterii capabilităților operative, iar prin etapa evaluării, se validează standardele misionare la care s-a ajuns, generând în același timp noi experiențe de lucru.

Prin participarea la misiunile internaționale, preoții militari trebuie să-și îndrepte atenția, pentru consiliere, și asupra liderilor militari, cărora să le fie recomandată o conducere flexibilă și principială a trupelor și a echipajelor, menită să valorizeze capabilitățile ostășești și să limiteze, pe cât posibil, să elimine stresul și teama, generate de mediul constrângător, să omogenizeze relațiile dintre luptători, să motiveze și să mențină spiritul de jertfă al celor din subordine. De altfel, chiar liderii militari apelează la consilierea preotului pentru a le asigura combatanților resursele spirituale, încrederea și forța morală, necesare depășirii ostilităților inerente misiunilor din teatrele de operații.

Nevoia de sacru în război așadar devine egală și direct proporțională cu nivelul de risc al misiunii, credința păcii demobilizează „credința” războinică, cu altfel de arme, care se impun ca o constantă a spiritualității militare, proclamată de Sfântul Apostol Pavel, astfel: „Îmbrăcați-vă cu toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva uneltirilor

diavolului. Căci lupta noastră nu este împotriva trupului și a sângelui, ci împotriva începătorilor, împotriva stăpânilor, împotriva stăpânitorilor întunericului acestui veac, împotriva duhurilor răutății care sunt în văzduh. Pentru aceea, luați toate armele lui Dumnezeu, ca să puteți sta împotriva în ziua cea rea și toate biruindu-le să rămâneți în picioare. Stați deci tari, având mijlocul vostru încins cu adevărul și îmbrăcați-vă cu platoșa dreptății. Și încălțați picioarele voastre, gata fiind pentru Evanghelia păcii. În toate luați pavăza credinței, cu care veți putea să stingeți toate săgețile cele arzătoare ale vicleanului. Luați și coiful mântuirii și sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu”⁶.

Protecția personalului și a bunurilor cultice în dreptul conflictelor armate

Având în vedere normele juridice pentru constituirea dreptului conflictelor armate, ca parte distinctivă și complementară a dreptului internațional, marile confesiuni creștine sunt interesate de respectarea drepturilor omului, care emană din însăși doctrina pe care o propovăduiesc în privința libertății de exprimare a convingerilor religioase, în spiritul toleranței și respectului reciproc, prioritizându-se protecția identității spirituale, a personalului și a bunurilor cultice prin reglementări juridice internaționale.

Raportându-ne la situațiile speciale privind categoriile de forțe ale armatei implicate în misiuni terestre, aeriene și navale, dreptul la asistență religioasă pentru și în favoarea acestora a fost recunoscut încă din anul 1864, la Geneva, unde s-au întrunit reprezentanții a 12 state, momentul marcând, în fapt, nașterea dreptului umanitar internațional, cu o primă Convenție, având 10 articole, adoptată în același an, respectiv „Convenția pentru ameliorarea soartei militarilor răniți în forțele armate în campanie”, prin care sunt demitizate vechile opinii, potrivit cărora războiul și dreptul nu s-ar concilia, ci dimpotrivă, normele de drept guvernează absolut toate manifestările combatanților.

După Convenția de la Geneva, la inițiativa Țarului Alexandru al II-lea, în anul 1874 a fost elaborată Declarația referitoare la religiile și obiceiurile războiului terestru prin care personalul religios este protejat, stabilindu-se, conform art. 8 din această Declarație, aplicarea de sancțiuni pentru distrugerea locațiilor consacrate cultului religios.

Prin dispozițiile art. 17 din aceeași Declarație, autoritatea militară ocupantă este obligată să protejeze obiectivele religioase, cu condiția expresă de a nu fi utilizate în scopuri militare, iar, pe de altă parte, asediaților le revine sarcina de a indica locul acestor edificii prin semne vizibile speciale.

Mai târziu, în anul 1899, este adoptată o a doua Convenție de drept umanitar, în cadrul Conferinței de pace de la Haga, privind protejarea răniților, bolnavilor și celor naufragați pe mare, reformată și completată în anul 1906, pentru ca în anul următor – 1907 – și tot la Haga, în cadrul celei de-a doua Conferințe pentru pace și celei de-a patra Convenție se stabilește situația prizonierilor de război și a necombatantilor, beneficiari ai unor tratamente speciale pe durata captivității. După prima conflagrație mondială, Crucea Roșie Internațională inițiază diligențe diplomatice pentru completarea și perfecționarea reglementărilor legislative anterioare, iar prin Convenția de la Geneva, din 1929, se stabilește respectarea și protejarea preoților și pastorilor militari în orice împrejurare; nu vor fi tratați ca prizonieri de război, vor continua să-și îndeplinească atribuțiile sacerdotale, nu vor fi reținuți și vor fi redistribuiți părții adverse, atunci când posibilitățile vor permite, pentru identificarea acestora fiind obligați să poarte la mână stângă o brasardă cu semn distinctiv (art. 9 și 12). Convenția referitoare la tratamentul prizonierilor de război se ocupă de statutul slujitorilor unui cult, oricare ar fi denumirea acestuia, specificându-se că ei vor fi autorizați să-și exercite deplin slujirea printre cei de aceeași religie cu ei, conform art. 16, alin. 2, iar consecința firească a acestui alineat constă în interzicerea prozelitismului printre răniți și în același timp, evitarea discriminărilor dintre culte.

Inițiativa pentru perfectarea dreptului umanitar internațional este luată mai ales după cea de-a doua conflagrație mondială, sub auspiciile Comitetului Internațional al Crucii Roșii, când sunt organizate consultațiile Comisiei medicale mixte, din luna octombrie 1945, Societățile naționale de Cruce Roșie și Experții guvernamentali, din 1947, Comisiile consultative, din 1947, încheindu-se prin Conferința de la Stockholm, din anul 1948.

La data de 21 aprilie 1949 se întrunesc, la Geneva, delegați din 63 de state, între care și Vaticanul, în Conferința pentru revizuirea convențiilor stabilite anterior în acest sens. În cadrul acestei Convenții de la Geneva, din anul 1949, se

acordă o atenție deosebită dreptului la asistență religioasă în timpul conflictelor armate, de unde și rolul evident al instituției clerului militar de a respecta și de a asigura dreptul la asistență spirituală prin intermediul personalului propriu calificat în acest sens, sub protecția dreptului internațional umanitar atât destinatarii, cât și deservenții cultici în cauză având mai multe drepturi incluse în cele patru secțiuni convenționale

Concluzionând, din cuprinsul referințelor prezentate și al reglementărilor legislative internaționale rezultă că asistența spirituală în starea de pace sau de beligeranță este susținută cu preponderență de clerul militar, având asigurate sprijinul și protecția asupra lăcașelor de cult.

În ceea ce privește dreptul la respect și dreptul la protecție, acestea sunt condiționate de neimplicarea în acte de ostilitate militară, fiind drepturi exclusive acordate preoților atașați armatei, preoților militari, care nu pot fi considerați prizonieri de război, identificarea lor fiind efectuată prin semne distinctive.

În altă ordine a drepturilor personalului religios în conflictele armate, precum dreptul la un tratament particular sau dreptul la libertate de conștiință, aceste drepturi se reflectă în facilitățile acordate pentru exercitarea atribuțiilor sacerdotale, de asistență spirituală, fără nicio constrângere. Mai apoi, alte drepturi, respectiv dreptul liberului acces la autorități, la corespondență și de proprietate cumulează așadar o serie de privilegii necesare deplasării la membrii comunității religioase, chiar și în afara lagărelor de prizonieri, pentru care le este asigurat și transportul liderilor religioși, recunoscuți ca fiind cei mai îndrituiți să reprezinte și interesele celor consiliați în fața autorităților de ocupație.

În ceea ce privește dreptul la corespondență, se constată că nu este un drept supus cenzurii și limitării ca în situația combatanților, iar dreptul la proprietate asupra bunurilor personale și valorilor, asupra mijloacelor de transport și asupra altor bunuri constituie, de asemenea, un privilegiu sacerdotal, având în vedere că atât acest drept, cât și toate celelalte drepturi enumerate nu afectează interesele militare ale părților care dețin controlul asupra conflictelor armate.

Mult mai târziu, prin Protocolul nr. 1/1977, adițional la Convenția de la Geneva/1949, privind protecția victimelor conflictelor armate

internaționale, referitor la personalul calificat se recertifică necesitatea asistenței spirituale în cadrul conflictelor armate de către personalul religios. Pe lângă reglementările internaționale la care ne-am referit, Consiliul Mondial al Bisericilor a desfășurat și susține și astăzi o intensă activitate pentru apărarea și promovarea drepturilor omului atât pe timp de pace, cât și război, prin organizații speciale, precum Conferința creștină pentru pace, pe a cărei ordine de zi sunt înscrise tematici referitoare la dreptul internațional umanitar.

Ultima întrunire ecumenică, cu tema „rolul culturii și al religiei și al dialogului în edificarea păcii și sprijinirii migranților și refugiaților”, sub egida Consiliului Mondial al Bisericilor, a avut loc în perioada 12-15 septembrie 2017, la Lisabona.

NOTE:

1 Metropolitan Daniel Ciobotea, *Confessing the Truth in Love. Orthodox Perceptions of Life, Mission and Unity*, Trinitas, Iași, 2001, p. 179.

2 https://ro.wikipedia.org/wiki/De%C8%99teapt%C4%83-te,_rom%C3%A2ne!

3 Sfântul Ioan Iacob Hozevitul, *Opere complete*, Editura Doxologia, Iași, p. 389.

4 General prof.univ.dr. Mircea Mureșan, „Interacțiunea axiologică credință, datorie, valoare în configurația Uniunii Europene”, în *Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană*,

Contribuții la securitatea și stabilitatea europeană, Editura Universității București, 2006, pp.7-15.

5 *Biblia – Epistola II Corinteni*, cap. VI, 4-7, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.

6 *Biblia – Epistola către Efeseni*, cap. VI, 11-17, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.

BIBLIOGRAFIE

Metropolitan Daniel Ciobotea, *Confessing the Truth in Love. Orthodox Perceptions of Life, Mission and Unity*, Trinitas, Iași, 2001.

Sfântul Ioan Iacob Hozevitul, *Opere complete*, Editura Doxologia, Iași.

General prof.univ.dr. Mircea Mureșan, „Interacțiunea axiologică credință, datorie, valoare în configurația Uniunii Europene”, în *Biserica Ortodoxă în Uniunea Europeană, Contribuții la securitatea și stabilitatea europeană*, Editura Universității București, 2006.

Biblia – Epistola II Corinteni, cap. VI, 4-7, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.

Biblia – Epistola către Efeseni, cap. VI, 11-17, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.

https://ro.wikipedia.org/wiki/De%C8%99teapt%C4%83-te,_rom%C3%A2ne!

DREPTUL OPERAȚIONAL-CANONIC ÎN CONTEXTUL ORGANIZĂRII ȘI FUNCȚIONĂRII ORGANISMELOR MILITARE ȘI ECLEZIALE AUTOHTONE

CANONICAL OPERATIONAL LAW IN THE CONTEXT OF THE ORGANIZATION AND FUNCTIONING OF NATIVE MILITARY AND ECCLESIAL ORGANISMS

LE DROIT OPÉRATIONNEL-CANONIQUE DANS LE CONTEXTE DE L'ORGANISATION ET DU FONCTIONNEMENT DES ORGANISMES MILITAIRES ET ECCLÉSIASTIQUES AUTOHTONES

Preot militar drd. Traian CHIRCU*

Organizarea și funcționarea organismelor militare și ecleziastice atrag asumarea legală a misiunilor executate pentru și în favoarea națiunilor și denominațiilor reprezentate, pentru fiecare dintre ele sau într-un sistem de alianță, fiind nevoite să observe normele dreptului operațional și canonic, asupra cărora vom reflecta în cele ce urmează.

The organization and functioning of military and ecclesiastical bodies also attract the legal assumption of missions executed for and in favor of the nations and denominations represented, for each of them or in an alliance system, having to observe the norms of operational and canonical law on which we will reflect through What's next.

L'organisation et le fonctionnement des organismes militaires et ecclésiastiques mettent en vedette la légalité des missions exécutées pour et en faveur des nations et des confessions, représentées pour chacune d'elles ou dans un système d'alliances, étant tenues de respecter les normes du droit opérationnel et canonique qu'on va analyser ci-après.

Cuvinte-cheie: beligerant; standardizare; interoperabilitate; decident; apostolic; canonic; religios-moral; dogmatic; ecumenic; patristic; liturgic; sacramental.

Keywords: belligerent standardization; interoperability; decident; apostolic; canonical; religious-moral; dogmatic; ecumenical; patristic; liturgical; sacramental.

Mots-clés: belligérant; standardization; interoperabilité; responsable; apostolique; canonique; religieux et moral; dogmatique; œcuménique; patristique; liturgique; sacramental.

Existența și funcționalitatea organismelor militar-eclenziale sunt guvernate de reglementări legislativ-canonic, iar cunoașterea acestora reprezintă, mai presus de orice, o obligație militară și sacramentală, în rezonanță cu ordinea constituțională, legislativ-laică și eclezială, după cum ne încredințează în acest sens jurisconsultul Domitius Ulpianus (170-228), și anume că dreptul

constă în trei precepte: ”juris praecepta sunc haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum cuique tribuere” – preceptele dreptului sunt acestea: a trăi onest, a nu vătăma pe altul și a da fiecăruia ce este al său –; același autor definind și înțelesul dreptului religios: ”juristprudenția est divinarum atqve humanarum rerum notiția, justī atqve injustī sciēntia” – știința, în sensul de înțelepciune a dreptului, constă în cunoașterea lucrurilor dumnezeiești și omenești și în priceperea a ceea ce este just și a ceea ce este nejust¹.

e-mail: traianchircu@yahoo.com

Dreptul operațional

Dreptul operațional încadrează misiunile specifice organismului militar în spectrul legalității și al legitimității, ca parte integrantă a dreptului public, însumând norme legislativ-militare necesare și suficiente, regăsite în tratate, în convenții, în acorduri, în armistiții internaționale, în directive, în ordine de luptă, în dispoziții pe linie de arme, emise de comandamentele militare naționale sau externe².

Condițiile actuale ale războiului la începutul mileniului al III-lea impun, ca necesitate, proiectarea de operații militare, guvernate de un cadru legislativ eficient și funcțional pentru securitatea oricărui stat, din care nu trebuie să lipsească elementele constitutive privind respectarea legislației statului gazdă, legislația statelor aliate, legislația internațională referitoare la drepturile omului, la sprijinul umanitar, la combaterea criminalității și terorismului.

În contextul sistemelor juridice internaționale, dreptul operațional intern cuprinde ansamblul normelor destinate reglementării situației conflictelor armate, prin respectarea acestora fiind urmărite cu prioritate limitarea pierderilor de vieți omenești și evitarea distrugerii patrimoniului statelor beligerante prin aplicarea întocmai a măsurilor de protecție privind combatanții, răniții, bolnavii, populația civilă, prizonierii de război, bunurile culturale și religioase.

Dreptul operațional investește organismul militar să utilizeze mijloacele violenței armate, în scopul apărării și al securității naționale, responsabilitățile, interdicțiile și limitările, drepturile și libertățile personalului militar și civil contractual, pentru realizarea „bunei guvernări” în forțele armate, astfel recomandată prin studiile juridice de specialitate³.

Dispozițiile constituționale interne și alte legi referitoare la organizarea și funcționarea sistemului național de apărare, respectiv art. 118 din Constituția României, legile nr. 80/1995, nr. 195/2000, nr. 415/2002, nr. 346/2006, cu metodologiile de aplicare, prin regulamente și ordine militare, atrag obligativitatea cunoașterii și respectării acestora de către profesioniștii armelor, cu atât mai mult cu cât sunt legați cu jurământ să-și apere țara, chiar și cu prețul vieții. După clasificarea metodologiilor de aplicare a legilor în armata națională, acestea acoperă cel puțin șase

paliere organizatorice și funcționale, cum ar fi: regulamente interne generale, în conținutul cărora sunt înscrise principiile și normele referitoare la stabilirea, organizarea și executarea activităților de menținere a ordinii și a disciplinei militare în toate structurile armatei; regulamente ale acțiunilor militare și operativ strategice și de instrucție a trupelor; regulamente logistice; regulamente privind asigurarea pe linie de informații, siguranță militară, informatică, topogeodezie, hidrografie și navigație; regulamente privind organizarea și funcționarea departamentelor, direcțiilor centrale, comandamentelor, instituțiilor și formațiunilor militare și regulamentul militar privind asistența religioasă.

În Armata României, asistența juridică de specialitate vizează ansamblul de activități ale consilierilor juridici, prin care Ministerul Apărării Naționale este reprezentat în justiție, cât și pentru avizarea legalității actelor de comandă și ordinelor comandanților și șefilor militari. Din rândul acestor ofițeri de justiție, sunt recrutați procurorii și judecătorii militari în cadrul Parchetelor, al Tribunalului Militar din București, din Cluj-Napoca, din Iași, din Timișoara și al Curții de Apel Militare București. Tot mai solicitată este funcția de avocat militar pentru constituirea apărării personalului din sistemul național de apărare, care, deși se regăsește în cadrul armatelor partenere, lipsește încă din organigrama funcțiilor Ministerului Apărării Naționale.

În contextul referințelor prezentate, în sistemul public și național de apărare, implicațiile dreptului operațional sunt mai mult decât evidente, fiindcă niciun comandant, căruia i-a fost încredințată o misiune, nu se hazardază să o planifice, să o pregătească și să o ducă la îndeplinire, prin structurile subordonate, fără o reală și riguroasă acoperire legală, însăși legalitatea și dreptatea actelor de comandă în cauză având un rol determinant în succesul și în victoria luptei, iar între ordinele autorității militare decidente, legile interne și internaționale nu trebuie să existe antinomii, subordonații având dreptul, dar și obligația, de a nu executa dispozițiile nelegale ale superiorilor săi, de unde și necesitatea aprofundării temeinice a normelor de drept operațional, asociate cu reglementările prevăzute de dreptul internațional și de dreptul internațional umanitar atât pentru cel investit să ordone, cât și pentru cel desemnat să execute ordine militare.

În misiunile de apărare colectivă, asumate de organismul național de apărare, se reflectă pregătirea personalului combatant, inclusiv din punct de vedere juridic, de modul cum au fost asimilate normele dreptului operațional depinzând și capacitatea de reacție, și implementarea reglementărilor internaționale specifice conflictelor armate, experiența din teatrele de operații militare având un rol pedagogic incontestabil privind adaptarea la condițiile războiului, dar și adoptarea efectivă de strategii de luptă, care au adus militarilor români recunoștințe meritate din partea aliaților.

Dreptul canonic

Apariția dreptului canonic ca parte a sistemelor jurisdicționale este legată inseparabil de necesitatea de organizare a Bisericii. Referindu-ne prin urmare la Biserica ortodoxă care a păstrat proporțiile dintre sacru și juridic, acesta și-a croit parcursul istoric spre instituționalizare, cunoscând în istoria ei bimilenară perioade, precum dominația bizantină, în care statul însuși declarase, ca obligatorii în administrația publică, normele de drept canonic.

Ca să-și legitimizeze existența, să se conducă și să se organizeze, cunoscută, inițial, ca o biserică a catacombelor și prigonită nu mai puțin de trei secole, Biserica primului mileniu avea nevoie de un cod de legi juridice întregitoare normelor religios-morale, menite să înlăture inechitățile sociale, apărute în ceea ce presupune activitatea internă proprie sau în raport cu lumea, cu statul laic și cu alte entități, de-a lungul unei istorii care se anunța și s-a dovedit extrem de zbuciumată, tendința împărțirii lumii în stăpâni și stăpâniți fiind o constantă a timpului, care a dus treptat la altoirea dreptului și pe trupul Bisericii – ”jus ecclesiasticum” –, cu influențe romane și mozaice evidente, încă din primul veac al erei creștine.

În constituirea dreptului administrativ bisericesc, normele canonice cuprind acele principii, reguli de conduită cu caracter general, instituite și sancționate prin Biserica, a cărei respectare este obligatorie, pentru aplicarea cărora autoritatea bisericească este investită, în scopul menținerii disciplinei și ordinii religios-morale, în deplin acord cu opinia clerului și credincioșilor care alcătuiesc Biserica, în codul general de legi bisericești fiind cuprinse: canoanele apostolice, canoanele sinoadelor ecumenice, canoanele sinoadelor particulare și canoanele patristice,

recunoscute prin hotărâri ale unor sinoade ecumenice, cu valabilitate generală în Biserică, hotărârile sinoadelor panortodoxe, normele statutar-canonice, regulamentul autorităților canonice disciplinare și al instanțelor de judecată.

Până la întregirea colecției de canoane apostolice, ecumenice, particulare și patristice, panortodoxe și, mai înainte de orice normă statutar-canonice sau regulament disciplinar, trebuie să menționăm că Biserica Ortodoxă a Răsăritului a avut dintodeuna o conștiință canonică, bazată pe mărturia neschimbabilă a Întemeietorului ei: „Eu sunt Calea, Adevărul și Viața”⁴ și într-adevăr regăsim această conștiință canonică, drept conștiință de sine a Bisericii la interferența dintre credința mărturisită și viața trăită a membrilor Bisericii, sau cum se exprima, în acest sens, pr. prof.univ. dr. Liviu Stan: „Putem vorbi de conștiință canonică atunci când ne referim la ceea ce exprimă modul de trăire a credinței”⁵.

Ca oricare altă instituție, nici Biserica nu a fost lipsită de situații în care dreptatea s-a cerut restabilită, jurisprudența hristică reprezentând temelia necesității și importanței deosebite a dreptului canonic în mediul eclezial, foarte convingătoare în acest sens fiind procedura de judecată, recomandată de către Hristos, din al cărei conținut Biserica este indicată ca ultimă și supremă instanță de recurs: „De-ți va greși ție fratele tău, mergi, muștră-l pe el între tine și el singur. Și de te va asculta, ai câștigat pe fratele tău. Iar de nu te va asculta, ia cu tine încă unul sau doi, ca din gura a doi sau trei martori să se statornicească tot cuvântul. Și de nu-i va asculta pe ei, spune-l Bisericii, iar de nu v-a asculta nici de Biserica, să-ți fie ție ca un păgân și vameș”⁶.

În perioada apostolică avem, de asemenea, incidente care au implicat restabilirea dreptății, menționând rolul de avocat al lui Gamaliel în favoarea apostolilor, atunci când se aflau la judecată în fața Sinedriului, situația Sfântului Apostol Pavel înainte de convertirea de pe drumul Damascului, când asemeni unui procuror întocmea rechizitorii de condamnare a creștinilor și, nu în ultimul rând, judecata soților Anania și Safira de către Sfântul Apostol Petru⁷, iar exemplele de acest gen sunt destul de consistente pentru a ne întări convingerea că organizarea și conducerea de început a Bisericii, menținerea comuniunii dogmatice și liturgice în Biserică au fost și au rămas condiționate de o

riguroasă disciplină care face obiectul dreptului canonic.

Dreptul administrativ bisericesc sau dreptul canonic apare ca ramură de studiu în cadrul teologiei practice prin care sunt expuse metodic și studiate sistematic normele canonic-juridice, după care se organizează și se conduce Biserica, abia în veacul al VI-lea, și anume mai întâi în apus, prin opera canonică a lui Dionisie Exiguul +545, canonizat la Biserica Ortodoxă Română în anul 2008 și prăznuit la 1 septembrie și, mai apoi, la mijlocul secolului al VI-lea, și în răsărit, prin opera Sfântului Ioan Scolasticul +577, ambii recunoscuți ca fiind părinții dreptului administrativ-bisericesc.

Având în vedere cele trei dimensiuni hristice, didactică, sacramentală și organizațional-conducătoare, transmise prin succesiune apostolică și patristică ierarhiei și celorlalți membri ai Bisericii, exercitarea lor este efectiv condiționată de canonicitate, înainte de oricare alte condiții. Astfel, observăm că misiunea didactică din Biserică implică rânduiele canonice privind predica și cateheza, cărțile de ritual, cântările sacre, iconografia etc.

Exercitarea misiunii sacramentale presupune, de asemenea, rânduiele canonice privind slujbele sfinte și sfințitoare, Sfintele Taine – Botezul, Mirungerea, Mărturisirea, Maslu, Cununia și Hirotonia –, precum și rânduiele canonice referitoare la ierurgii. Exercitarea misiunii organizaționale și de conducere în Biserică atrage canonicitatea unui sinod, organisme de conducere și de execuție canonice, norme statutar-canonice de organizare și de funcționare.

Mai apoi, la toate aceste dimensiuni, didactică, sacramentală și de conducere, se mai adaugă dimensiunea administrativ-legislativă și cea judecătorească a Bisericii, sub influența directă a dreptului canonic.

Biserica Ortodoxă, în general, și Biserica Ortodoxă majoritară din România au reprezentare sinodală, ca sistem de comuniune, exercitându-și slujirea jurisdicțională prin cele trei forme, deliberativă, executivă și judecătorească, fie direct, fie prin organisme care au misiune specifică, determinată de norme canonice și cutume bisericești.

Ca oricare altă instituție din România, Biserica Ortodoxă Română a respectat și respectă ordinea constituțională și legile statului de drept, fiind autonomă și autocefală, dar nu separată de

statul român, din partea căruia, ca de altfel toate celelalte culte din România, a primit o recunoaștere consultativă, fiind instituție eclezială de utilitate publică.

Concluzii

Referințele prezentate despre dreptul operațional-canonic reflectă deopotrivă asupra reglementărilor organizatorice și funcționale privind entitățile militar-eleziale, cu tot ceea ce ține de specificul acestora, ceea ce ne îndreptățește să concluzionăm că, în situația armatei, nu am putea deveni parteneri credibili ai țărilor aliate și în cadrul organizațiilor internaționale de menținere a păcii, câtă vreme n-am deține cunoștințe temeinice de drept operațional și nu ne-am asigura instruirea juridică a personalului combatant și contractual-civil angajat la nivelul structurilor operaționalizate, iar, pe de altă parte, membrii clerului deservent nu și-ar putea asuma un misionarism adaptat exigențelor lumii contemporane, cu atât mai puțin nu s-ar putea implica, cu rezultate pozitive, în promovarea diplomației irenice și ecumeniste, fără respectarea canonicității propriilor acțiuni, fără cunoașterea și instruirea personalului clerical și civil angajat, privind normele dreptului canonic prin care-și legitimează misiunile încredințate.

Aprofundarea cunoștințelor referitoare la dreptul militar și cel canonic asigură, de asemenea, o percepție clară privind capacitatea de acțiune efectivă a entităților militar-eleziale, de aplicare a preceptelor doctrinare proprii în limitele guvernate de lege, elucidând în egală măsură fenomenologia dreptului de factură religioasă, care diferă de la o confesiune la alta, în Islam fiind aplicată Sharia – ansamblul legilor sacre și categorice, care legitimează, printre alte prescripții, și războiul – Jihadul împotriva celor de altă credință.

În contextul considerațiilor enunțate, ne exprimăm finalmente nădejdea că, într-un viitor nu prea îndepărtat, organigrama funcțiilor militare și clericale va fi întregită cu funcțiile auxiliare de avocat militar și de asistent capelan militar, prin intermediul cărora s-ar realiza cu și mai multă eficiență apărarea drepturilor profesioniștilor armelor și dreptul constituțional de libertate religioasă, prin structurile ecleziale desemnate să asigure asistența religioasă în cadrul sistemului național de apărare.

NOTE:

1 Arhid. Prof. dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox – Legislație și administrație bisericească*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1990, pp. 23-24.

2 Prof. dr. univ. Constantin Iordache, *Drept Operațional*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2003, cap.VI.

3 Prof.univ.dr. Ion Dragoman, *Studii Juridice – Drepturile Omului în Forțele Armate – Buna Guvernare*, Editura C.H. Beck, București, 2006.

4 *Biblia*, „Evanghelia după Ioan”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, XIV, 6.

5 Pr. prof. dr. Liviu Stan, *Biserica și dreptul*, Studii de drept canonic ortodox, Editura Andreiana, Sibiu, 2012, p. 111.

6 *Biblia*, „Evanghelia după Matei”, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 2005, XXVIII, 17.

7 *Ibidem*, Faptele Apostolilor V, 1-10; 34-39; VIII.

BIBLIOGRAFIE

Biblia, „Evanghelia după Matei”, XXVIII, 17; „Fapte Apostolilor” V, 1-10; 34-39; VIII, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.

Biblia, „Evanghelia după Ioan”, XIV, 6, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005.

Prof.univ.dr. Dragoman Ion, *Studii juridice – Drepturile omului în Forțele Armate – Buna guvernare*, Editura C.H. Beck, București, 2006.

Arhid. Prof.dr. Floca N. Ioan, *Drept canonic ortodox – Legislație și administrație bisericească*, vol. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 1990.

Prof.dr.univ. Iordache Constantin, *Drept Operațional*, Editura Universității Naționale de Apărare, cap.VI, București, 2003.

Pr.prof.dr. Stan Liviu, *Biserica și dreptul, Studii de drept canonic ortodox*, Editura Andreiana, Sibiu, 2012.

CORUPȚIA VERSUS NEVOIA DE INTEGRITATE

CORRUPTION VERSUS THE NEED FOR INTEGRITY

LA CORRUPTION VERSUS LE BESOIN D'INTÉGRITÉ

Drd. Iuliana PANĂ*
Drd. Dan DINU**

Corupția este privită ca un factor de instabilitate la adresa unei națiuni și ca un pericol pentru securitatea acesteia. Pentru evaluarea corectă a integrității unei persoane, a unui sistem sau a unei organizații, este necesar un sistem de valori și de principii, cu o exprimare simplă, dar și corectă în același timp.

Corruption is perceived as a factor of instability for a nation and a threat for the national security. In order to correctly assess the integrity of a person, system, or organization, a system of values and principles is required, with a simple but also correct expression at the same time.

La corruption est considérée comme un facteur d'instabilité pour un pays et une menace pour sa sécurité. Pour une bonne évaluation de l'intégrité d'une personne, d'un système ou d'une organisation, la création d'un système de valeurs et de principes est nécessaire, avec une expression simple mais correcte en même temps.

Cuvinte-cheie: corupție; integritate; probitate; societate.

Keywords: corruption; integrity; probity; society.

Mots-clés: corruption; intégrité; probité; société.

Corupția poate fi definită ca folosirea necorespunzătoare a puterii încredințate beneficiului personal¹, fiind caracteristică tuturor tipurilor de societate.

Corupția a contribuit la declanșarea crizelor pe timpul Primăverii Arabe, precum și a conflictelor subsecvente acestora. Totodată, corupția este, în viziunea NATO, și factorul determinant care a permis ascensiunea și dezvoltarea unor organizații extremiste violente, cum sunt ISIL sau Boko Haram².

Corupția este privită ca un factor de instabilitate la adresa unei națiuni și ca un pericol pentru securitatea acesteia. Fostul vicepreședinte al Statelor Unite ale Americii, Joe Biden, a menționat faptul că există țări care exploatează corupția pentru a putea exercita influențe nefaste și a pentru

submina independența țărilor vecine, dând ca exemplu situația Ucrainei³.

Pe de altă parte, integritatea este considerată o formă de onestitate și de corectitudine, fiind evaluată prin acuratețea și principialitatea acțiunilor unei persoane.

Integritatea și reducerea corupției sunt două fețe ale aceleiași monede. Cu toate acestea, accentul trebuie să fie pus pe construirea de integritate, deoarece aceasta reprezintă, în opinia noastră, o abordare proactivă.

Manifestări ale integrității și corupției

Revitalizarea integrității s-a concretizat în inițiative ale organizațiilor internaționale, dar și ale statelor lumii. Astfel, în cadrul ONU, a fost înființat Grupul Internațional pentru Combaterea Corupției – *International Group on Anti-Corruption* – OECD a înființat Comitetul de Asistență pentru Dezvoltare – *Development Assistance Committee* – iar, la inițiativa unui grup de state, a luat ființă Grupul de State Împotriva Corupției – *Group of States Against Corruption* – GRECO, care acționează la fel ca și

***Ministerul de Finanțe**

e-mail: iulianaka@yahoo.com

****Ministerul de Finanțe**

e-mail: dan_dinu2000@yahoo.com

semnării Convenției OECD împotriva mituirii funcționarilor publici străini în tranzacții. În plus, OCDE oferă expertiză în promovarea celor mai bune practici în domeniul eticii sectorului public atât în țările membre, cât și în alte state din lumea întreagă.

Noțiunea de integritate are o sferă vastă, respectiv: „însușirea de a fi integru; cinste, probitate; incoruptibilitate”; „este un concept care vorbește despre acțiuni consecvente, conform valorilor, metodelor și elementelor de măsură, precum și de raportare la principii și așteptări care pot fi verificate prin rezultate”.

În etică, integritatea este considerată atât onestitate, cât și corectitudine și este evaluată prin acuratețea acțiunilor cuiva. Așadar, integritatea este opusul unor metehne, cum ar fi: inconsecvența, ipocrizia sau falsitatea. Integritatea exprimă virtuțile, trăirile și aplicarea convingerilor, fără discrepanțe între afirmații și exemplul trăirii personale.

Originea cuvântului „integritate” derivă din adjectivul latin „integer” (întreg, complet), iar în acest context se referă la totalitatea calităților unui individ, exprimate prin onestitate și prin consecvență de caracter. Când cineva face aluzie la lipsa de integritate a altei persoane, acea persoană se erijează într-un judecător care consideră că deține aceste calități pe care le implică „integritatea” și, ca atare, judecata lui/ei este un act, în conformitate cu propriile convingeri și cu valorile pe care pretinde că le posedă și le practică în acel moment.

Pentru evaluarea corectă a integrității unei persoane, a unui sistem sau a unei organizații, este necesar un sistem de valori și de principii, cu o exprimare simplă, dar și corectă în același timp. Lipsa unui sistem de valori și de principii poate devia în afirmații abstracte, care pot fi foarte ușor interpretate greșit de către oricine. Sistemul de valori și de principii generate de mințile umane este validat numai în timp și are un proces de ajustare și de revizuire determinat de rezultatele obținute. Această afirmație nu anulează nicidecum nevoia unui sistem de principii și de valori, deoarece lipsa unui astfel de aranjament promovează invariabil inconsecvența și confuzia.

Probitate, termen întâlnit în definirea integrității, exprimă „cinste, corectitudine, incoruptibilitate, integritate, lealitate, onestitate”.

Tot un termen regăsit în definirea integrității este acela de incoruptibilitate, care transmite ideea de a nu putea fi corupt.

Fenomenul de integritate este într-o totală antiteză cu fenomenul de corupție. Astfel, putem defini corupția din punct de vedere etimologic, cuvântul corupție provine din latinescul *coruptio*, – *onis* și din limba franceză (*corruption*), însemnând comportamentul unui funcționar care, în schimbul banilor sau al altor foloase necuvenite, tranzacționează atributele funcției pe care o deține. La accepțiunea de mai sus, în concept mai intră „depravarea, abdicarea de la cinste sau de la datorie”.

Din punct de vedere politic, social, juridic, economic, corupția apare în societate la toate nivelurile, astfel încât, din cauza „formelor de manifestare și consecințelor sale”, ea „pare să fie indisolubil legată de evoluția și de transformările pe care le cunoaște orice societate umană”⁴.

Corupția se manifestă în toate domeniile. De exemplu, Compania Siemens a fost acuzată că a mituit cu aproape 70 de milioane de euro diferiți oficiali greci pentru câștigarea unuia dintre cele mai bănoase contracte, modernizarea vastei rețele de telefonie a Greciei, la sfârșitul anilor '90. Compania germană Adidas a fost acuzată că a mituit baschetbaliști tineri și antrenori din SUA să vină la universitățile americane pe care le sponsorizează. Recent, șapte companii, printre care producătorul german de software SAP, au fost acuzate de fapte de corupție pentru câștigarea unor contracte guvernamentale în Africa de Sud⁵.

Din punct de vedere juridic, majoritatea țărilor au politici anticorupție înglobate în legislația lor de mulți ani și le aplică din ce în ce mai riguros. O parte dintre ele au semnat Convenția ONU împotriva corupției și multe au semnat, de asemenea, Convenția anticorupție a Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE)⁶.

Corupția se află pe primul plan al preocupărilor organizațiilor internaționale, una dintre acestea fiind chiar NATO. Ca urmare a percepției corupției ca un element care afectează securitatea fiecărui Aliat în parte, dar și a Alianței Nord-Atlantice, ca întreg, a apărut programul de consolidare a integrității, care s-a concentrat, cu preponderență, pe aspectele legate de riscurile corupției în domeniul apărării și pe sprijinirea programelor naționale existente în domeniul combaterii corupției.

La Summitul NATO de la Varșovia a fost menționat explicit faptul că sectorul apărării și securității este în mod cert afectat de corupție. Faptul că NATO a înțeles să sprijine efortul internațional de luptă împotriva corupției și să dezvolte acele activități practice, care ajută statele membre ale Alianței, arată că efortul de combatere a corupției trebuie să fie unul coordonat atât la nivel național, cât și la nivel internațional, în funcție de posibilitățile și de limitele de acțiune ale fiecăruia.

Discuția despre corupție în România nu este nouă. În raportul privind situația din România, pe anul 2013, intitulat „Practici în materie de drepturile omului”, elaborat de Biroul pentru Democrație, Drepturile Omului și Muncă al Departamentului de Stat al SUA, se menționează: „Corupția instituțională rămâne o problemă răspândită care afectează toate structurile societății. Discriminarea socială sistematică împotriva romilor afectează accesul acestora la o educație adecvată, la locuințe, la servicii medicale și la oportunități de muncă”⁷.

Potrivit unui raport al Ernst&Young, din 2018, fenomenul cunoaște o extindere continuă în Europa, de la nord la sud, țara noastră situându-se undeva pe la mijlocul clasamentului, în timp ce țările nordice înregistrează cel mai scăzut procent.

Sondajul realizat de Earst&Young, în anul 2018, plasează România printre statele care au avut un impact important în lupta anticorupție prin măsurile luate, fiind menționată Direcția Națională Anticorupție ca principal motor în această direcție⁸.

Raportul Grupului Verzilor din Parlamentul European, intitulat „Costurile corupției în UE”, arată că, la nivel național, pagubele produse de corupție, în cazul PIB-ului statelor membre, pornesc de la 15,6%, în România (38,6 miliarde de euro), până la 0,76%, în Olanda (cu toate acestea, atingând 4,5 miliarde de euro, cu Italia având un record în termeni absoluți, pierzând 236,8 miliarde de euro anual, din cauza corupției, Franța este pe locul doi, cu o pierdere anuală de 120,2 miliarde de euro anual, din cauza corupției, iar în Germania se înregistrează o pierdere anuală de 194 de miliarde de euro)⁹.

România este citată pe primul loc, deoarece, din punctul de vedere al autorilor, raportul dintre PIB și valoarea estimată a corupției este cel mai nefavorabil din Europa, întărind deci mesajul general binecunoscut, la Bruxelles, de „țară săracă

și coruptă”. De exemplu, dacă în clasamentul general, în termeni absoluți, valoarea corupției din Italia este enormă, ea reprezintă doar o „gaură” de 13% din PIB¹⁰.

Să nu uităm că România se situează încă în sfera schimbărilor politico-legislative, fiind o societate în care schimbarea se vede aproape cu ochiul liber, fără a fi nevoie de argumente, indiferent că este vorba despre atitudini sau comportamente. Într-o Europă pe zi ce trece mai consacrată, România cunoaște multiple forme ale fenomenului de corupție. Stilurile de viață se diversifică, iar o categorie a populației devine mai educată sau poate doar mai dornică de putere, astfel diferențiindu-se de restul societății.

Lumea politică, aproape în fiecare moment, cunoaște schimbări majore, iar partidele nu par a rezista prea mult în aceeași structură.

Corupția nu poate fi eradicată peste noapte. În permanență, va exista cel puțin o tentație de a eluda sau de a scurtcircuita procedurile normale, stabilite de către stat sau de către comunitate, în ansamblul ei. La ora actuală, tendința generală este de a stopa trendul ascendent al corupției, de a găsi metode și moduri de acțiune care să conducă la conștientizarea faptului că un act de corupție afectează toată societatea în ansamblul ei, afectează mecanismele statului prin care acesta asigură securitatea și bunăstarea propriilor cetățeni.

În același timp cu eforturile de reducere a corupției, este necesară și o campanie foarte serioasă prin care să se construiască o integritate bazată pe un sistem de valori comune ale statului și ale societății, care să nu poată fi interpretate sau adaptate în funcție de interesele unei singure persoane sau ale unui grup restrâns de persoane.

Concluzii

Integritatea și combaterea corupției sunt fețe complementare ale aceleiași monede și subliniem încă o dată nevoia ca cele două componente să fie promovate în același timp, având aceeași greutate, absența uneia dintre ele ducând-o pe cealaltă în desuet.

Promovarea unui sistem de valori care să rezulte din creșterea rezilienței membrilor societății în fața corupției va trebui să fie un efort conjugat al întregii comunități, va trebui să se desfășoare încă de pe timpul procesului de educare a generațiilor tinere, concomitent cu conștientizarea de către

membrii adulți ai comunității a faptului că trecerea cu vederea, chiar și a unor forme banale de corupție, tinde să șubrezească întregul concept de combatere a corupției și realizarea unei societăți bazate pe integritate, pe încredere și pe onestitate. Membrii comunității trebuie să perceapă acest fapt ca pe un lucru necesar pentru ca societatea să poată progresa.

În concluzie, combaterea corupției nu este apanajul doar a unei părți a societății, ea trebuie conștientizată și aplicată de către societate în ansamblul său, deoarece dacă o faptă de corupție nu afectează în mod direct pe un anumit membru al societății, acel cetățean va simți, în mod indirect, efectele actelor de corupție împreună cu societatea al cărei membru este.

NOTE:

1 J.J. Senturia, *Encyclopaedia of Social Sciences*, vol. VI, 1993, redă definiția tradițională a corupției: ”The misuse of public power for private profit”.

2 *Corruption and conflict: hand in glove*, <https://www.nato.int/docu/review/2018/Also-in-2018/corruption-and-conflict-hand-in-glove-nato-defense-security/EN/index.htm>, accesat la 13.02.2019.

3 Joe Biden, *Lupta împotriva corupției este pur și simplu patriotism. Corupția este o altă formă de tiranie, un pericol pentru siguranța națională*, <http://freedomhouse.ro/stiri/watchdog/item/327-biden-patriotism>, accesat la 12.02.2019.

4 Mihai Hotca, *Cauze, efecte și remedii*, 2017.

5 „Globalizarea a devenit un motor pentru corupție în Germania. De la Adidas la Siemens și Daimler – lunga spirală a corupției prin care marile companii germane își cumpără succesul”, *Ziarul Financiar*, <https://www.zf.ro/business-international/globalizarea-a-devenit-un-motor-pentru-coruptie-in-germania-de-la-adidas-la-siemens-si-daimler-lunga-spirala-a-coruptiei-prin-care-marile-companii-germane-isi-cumpara-succesul-16745470>, accesat la 13.02.2019.

6 „Studiu îngrijorător despre corupția din România. Toți românii sunt afectați”, revista *Capital*, 18.12.2018, <https://www.capital.ro/studiu-ingrijorator-despre-coruptia-din-romania-toti-romanii-sun.html?PageSpeed=noscript&page=2>, accesat la 10.02.2019.

7 *Raport SUA: România are probleme cu corupția și există ingerințe politice în justiție*, <https://www.caleaeuropeana.ro/raport-sua-romania-are-probleme-cu-coruptia-si-exista-ingerinte-politice-in-justitie/>, accesat la 02.02.2019.

8 *Integrity in the spotlight*, https://fraudsurveys.ey.com/media/1627/global_fraud_survey_2018.pdf, accesat la 12.02.2019.

9 *The Costs of Corruption Across the EU*, <https://www.greens-efa.eu/files/doc/docs/e46449daadbfebc325a0b408bbf5ab1d.pdf>, accesat la 11.02.2019.

10 *Integrity in the spotlight*, https://fraudsurveys.ey.com/media/1627/global_fraud_survey_2018.pdf, accesat la 12.02.2019.

BIBLIOGRAFIE

Hotca Mihai, *Cauze, efecte și remedii*, 2017.

Senturia J.J., *Encyclopaedia of Social Sciences*, vol. VI, 1993.

Corruption and conflict: hand in glove, <https://www.nato.int/docu/review/2018/Also-in-2018/corruption-and-conflict-hand-in-glove-nato-defense-security/EN/index.htm>

„Globalizarea a devenit un motor pentru corupție în Germania. De la Adidas la Siemens și Daimler – lunga spirală a corupției prin care marile companii germane își cumpără succesul”, *Ziarul Financiar*, <https://www.zf.ro/business-international/globalizarea-a-devenit-un-motor-pentru-coruptie-in-germania-de-la-adidas-la-siemens-si-daimler-lunga-spirala-a-coruptiei-prin-care-marile-companii-germane-isi-cumpara-succesul-16745470>

Biden Joe, *Lupta împotriva corupției este pur și simplu patriotism. Corupția este o altă formă de TIRANIE, un pericol pentru siguranța națională*, <http://freedomhouse.ro/stiri/watchdog/item/327-biden-patriotism>

Raport SUA: România are probleme cu corupția și există ingerințe politice în justiție, <https://www.caleaeuropeana.ro/raport-sua-romania-are-probleme-cu-coruptia-si-exista-ingerinte-politice-in-justitie/>

„Studiu îngrijorător despre corupția din România. Toți românii sunt afectați”, revista *Capital*, 18.12.2018.

Integrity in the spotlight, https://fraudsurveys.ey.com/media/1627/global_fraud_survey_2018.pdf

The Costs of Corruption Across the EU, <https://www.greens-efa.eu/files/doc/docs/e46449daadbfebc325a0b408bbf5ab1d.pdf>

www.caleaeuropeana.ro

www.capital.ro

fraudsurveys.ey.com

freedomhouse.ro

www.greens-efa.eu

www.nato.int

www.zf.ro

EVOLUȚIA ACȚIUNILOR SERVICIILOR DE INFORMAȚII ROMÂNEȘTI PENTRU PREVENIREA ȘI COMBATerea TERORISMULUI, CRIMEI ORGANIZATE ȘI CORUPȚIEI

THE EVOLUTION OF THE ROMANIAN INTELLIGENCE SERVICES ACTIONS IN PREVENTING AND COMBATING THE TERRORISM, ORGANIZED CRIME AND CORRUPTION

L'ÉVOLUTION DES ACTIONS DES SERVICES DE RENSEIGNEMENT ROUMAINS POUR LA PRÉVENTION ET LA LUTTE CONTRE LE TERRORISME, LE CRIME ORGANISÉ ET LA CORRUPTION

Slt.ing. Bogdan-Constantin PAGNEJER*

În România, activitatea de culegere, de analiză și de valorificare a informațiilor pentru realizarea siguranței naționale este reglementată conform *Legii nr. 51/1991 (republicată) privind siguranța națională a României*. În această lege, sunt nominalizate acțiunile și faptele care se constituie în amenințări la adresa siguranței naționale, specifice terorismului și crimei organizate, precum și organele de stat cu atribuții în domeniul siguranței naționale.

Prezența României în cele două organizații (NATO și UE), care au un rol hotărâtor în lupta împotriva terorismului, reprezintă o oportunitate pe care statul nostru o folosește eficient pentru atingerea scopurilor politicii de securitate și de apărare.

Sintetizând, se poate aprecia că mediul actual de securitate ridică în fața actorilor statali și, implicit, în fața structurilor de informații noi provocări, total diferite de cele cunoscute până în prezent.

In Romania, the activity of intelligence collection, analysis and exploitation for providing the national security is regulated in compliance with the Law no. 51/1991 (republished) on National Security of Romania. This law stipulates the actions that represent national security threats specific of terrorism and organized crime, as well as the state bodies with responsibilities in the field of national security.

Romania's membership within two organizations (NATO and the EU) that play a decisive role in the fight against terrorism constitutes an opportunity which our state uses efficiently so as to achieve its security and defense goals.

Briefly, it may be considered that the current security environment poses new challenges to the state actors and the intelligence bodies, which are completely different from those known so far:

En Roumanie, l'activité de collecte, d'analyse et de valorisation des informations pour assurer la sécurité nationale est régie par la Loi no. 51/1991 (rééditée) sur la sécurité nationale de la Roumanie. Cette loi définit les actions et les actes qui constituent des menaces à la sécurité nationale, spécifiques au terrorisme et au crime organisé, ainsi que les organes de l'État ayant des attributions en matière de la sécurité nationale.

La présence des représentants de la Roumanie dans deux organisations (l'OTAN et l'UE), qui jouent un rôle décisif dans la lutte contre le terrorisme, constitue une opportunité que notre État utilise efficacement pour atteindre les objectifs de la politique de sécurité et de défense.

En synthétisant, on peut estimer que l'environnement de sécurité actuel soulève de nouveaux défis pour les acteurs étatiques et implicitement, pour les services de renseignement, complètement différents de ceux connus jusqu'à présent.

Cuvinte-cheie: terorism; crimă organizată; corupție; servicii de informații; amenințări; vulnerabilități.

Keywords: terrorism; organized crime; corruption; intelligence services; threats; vulnerabilities.

Mots-clés: terrorisme; crime organisé; corruption; services de renseignement; menaces; vulnérabilités.

*Ministerul Apărării Naționale
e-mail: bogdan.pagnejer@yahoo.com

În actualul context internațional, Statele Unite ale Americii, precum și majoritatea statelor europene au adoptat o serie de măsuri de natură legislativă și doctrinară, care să permită reconfigurarea și eficientizarea efortului clasic împotriva terorismului.

„Dintre acestea, pot fi evidențiate următoarele:

a. măsurile politico-diplomatice în vederea lărgirii și consolidării coaliției antiteroriste și a slăbirii capacității de acțiune a actorilor teroriști;

b. monitorizarea atentă a celor mai periculoase organizații teroriste active;

c. adaptarea cadrului conceptual (legi, strategii, doctrine, protocoale între instituții, instrucțiuni, planuri de acțiune sau intervenție etc.) la noile condiții;

d. restructurarea serviciilor de informații sau a altor instituții sau organisme cu atribuții în domeniul combaterii terorismului;

e. constituirea, pregătirea, dotarea și instituționalizarea unor forțe speciale destinate combaterii terorismului;

f. perfecționarea sistemului de management al informațiilor;

g. realizarea, la nivel internațional, a unui schimb de informații între agențiile specializate și stabilirea unor obiective complementare pentru combaterea terorismului;

h. perfecționarea măsurilor de protecție a instituțiilor statului”¹.

Țara noastră, ca partener aliat, se înscrie în aceeași notă, unele măsuri de genul celor mai sus enumerate fiind finalizate, în timp ce altele se află în curs de derulare. Activitatea de informații joacă un rol fundamental în asigurarea securității unei țări, contribuind la reducerea riscurilor și amenințărilor internaționale la adresa acesteia, prin participarea la efortul de realizare a superiorității informaționale în anumite zone de interes. Astfel, activitatea de informații este necesară atât în detectarea și în definirea intențiilor unui adversar, cât și în prevenirea amenințărilor asimetrice îndreptate împotriva statului, concomitent cu monitorizarea zonelor de criză.

În România, activitatea de culegere, de analiză și de valorificare a informațiilor pentru realizarea siguranței naționale este reglementată conform *Legii nr. 51/1991 (republicată) privind siguranța națională a României*. În această lege, sunt nominalizate acțiunile și faptele care se constituie în

amenințări la adresa siguranței naționale, specifice terorismului și crimei organizate, precum și organele de stat cu atribuții în domeniul siguranței naționale.

Serviciul Român de Informații (SRI) este organizat și funcționează în baza *Legii nr. 14/1992* (actualizată), care, pe lângă competențele stabilite de *Legea nr. 51/1991 (republicată) privind siguranța națională a României*, reglementează și alte atribuții ale SRI, respectiv: apărarea secretului de stat, prevenirea, combaterea terorismului și a crimei organizate, protecția antiteroristă a demnitarilor români și străini. SRI este și coordonatorul tehnic al Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului (SNPCT), coordonatorul strategic fiind Consiliul Suprem de Apărare a Țării (CSAT).

Serviciul de Informații Externe (SIE) are în competență domeniul informațiilor externe privind siguranța națională.

Serviciul de Protecție și Pază (SPP) asigură protecția demnitarilor români și a celor străini, pe timpul prezenței lor în România, precum și paza sediilor de lucru și a reședințelor acestora.

Ministerul Apărării Naționale (MAPN), *Ministerul Afacerilor Interne (MAI)* și *Ministerul Justiției* își organizează structuri de informații cu atribuții specifice domeniilor lor de activitate.

Este nevoie de informații pentru a preveni amenințările, înainte ca ele să escaladeze. Factorii de decizie trebuie să judece nivelul riscului pentru care comunitatea este pregătită și să hotărască momentul acțiunii, luând în calcul toate costurile și consecințele.

Schimbările profunde din mediul internațional de securitate au avut impact asupra tuturor domeniilor vieții, inclusiv asupra activității de informații. În acest sens, se simte nevoia adaptării arhitecturii structurilor acestora la cerințele mediului actual de securitate.

Noul context de amenințare este, în general, neguvernamental, neconvențional, dinamic, aleatoriu și neliniar în incidență, fără constrângeri sau fără reguli de angajare. El nu dispune de o doctrină proprie, este aproape imposibil de cuantificat și de prognozat și este susținut de criminali, de traficanți și de consumatori de droguri, de teroriști, de persoane corupte, de extremiști și de fanatici religioși, de xenofobi, de mercenari etc.

Astăzi, modelul este definit generic cu un singur cuvânt – asimetric.

În aceste condiții, se dezvoltă un nou concept structural, funcțional și comportamental, capabil să explice provocările multidireționale și netradiționale. Noul model de *intelligence* include o arhitectură care cuprinde și gestionează explozia de informații și, mai ales, explozia în informația digitală multilingvă, concomitent cu managementul cunoașterii realității concrete prin observații directe. Legătura dintre înțelegerea amenințărilor și structurarea forțelor constă în formularea și validarea unei arhitecturi conceptuale, care, la nevoie, integrează și elementele clasice, dar care dezvoltă noi concepte, mai adaptate mediului de securitate prezent și viitor.

„Noua abordare a arhitecturii structurilor de informații reprezintă o schimbare gândită și echilibrată a trecerii ponderii:

- de la secret la deschidere;
- de la preocuparea tradițională la preocuparea pentru factorii netradiționali ai securității, incluzând apa, energia, hrana, epidemiile și dezvoltarea durabilă;

- de la monitorizarea curentă la analiza istorică și culturală contextuală;

- de la comunitatea fragmentată a agențiilor guvernamentale secrete la o rețea care este capabilă să exploateze informația distribuită. Deasupra tuturor, abordarea activității de informații este cuprinzătoare, fiabilă, flexibilă și relevantă la provocările tuturor formelor de amenințare și, în special, la formele netradiționale”².

Pentru a face față noilor amenințări asimetrice, serviciile de informații trebuie să adopte o arhitectură care să răspundă la anumite cerințe, astfel:

1. *Să fie adaptată structural și funcțional la misiunile actuale ale structurilor de informații din țările NATO și UE.* Eficiența arhitecturii structurilor de informații constă în îndeplinirea următoarelor cerințe:

- avertizarea timpurie în legătură cu proliferarea tehnologiilor militare relevante și a armamentului de distrugere în masă;

- contracararea acțiunilor teroriste și a celor specifice crimei organizate;

- monitorizarea și analiza potențialelor de dezvoltare a zonelor de interes din multiple perspective (amenințări asimetrice, capacități militare care ar constitui în timp o amenințare regională pentru țară și/sau alianță/coaliție);

- constituirea unor unități de informații care să răspundă tuturor amenințărilor;

- dezvoltarea unor capacități de analiză multisursă.

2. *Să permită realizarea unei informări permanente, oportune și eficiente a consumatorilor de informații.* Contracararea riscurilor, a amenințărilor directe și a potențialelor vulnerabilități, inclusiv a celor transnaționale, de genul terorismului, impune o angajare totală și susținută a structurilor de informații, știut fiind faptul că „cine deține informația deține puterea”. Liderii politico-militari trebuie informați permanent, oportun și exact, cu informații de calitate în problemele de interes național. Arhitectura serviciilor de informații trebuie să permită realizarea unui management superior al cererilor de informații, ceea ce va conduce la economia de resurse și la creșterea calității rapoartelor de informații.

3. *Să asigure realizarea cooperării cu serviciile de informații și contrainformații partenere.* Niciun stat nu este în măsură să-și asigure singur securitatea națională și să-și apere interesele, fapt demonstrat de sistemele de alianțe existente din cele mai vechi timpuri până astăzi.

Alături de cooperarea din cadrul coalițiilor/alianțelor, trebuie dezvoltate legăturile bilaterale cu alte servicii de informații partenere. Continuarea sau inițierea unor noi legături de cooperare cu alte servicii de informații reprezintă o modalitate de creștere a încrederii la nivel regional și chiar continental/transcontinental, având în vedere că multe dintre pericolele existente în mediul internațional sunt comune majorității statelor.

Pentru a răspunde acestui deziderat, arhitectura structurilor de informații este configurată pentru a fi în măsură să asigure: o conectivitate superioară la sistemele informatice ale structurilor de informații aliate și/sau partenere; o acoperire informațională cât mai amplă pentru zonele din responsabilitatea proprie astfel încât să determine crearea unei balanțe între intrările și ieșirile de informații din sistem.

4. *Să permită dezvoltarea unui sistem flexibil și modern, destinat culegerii, prelucrării și diseminării în timp real a informațiilor.*

Exemplul cel mai elocvent este reprezentat de conceptul ”Network Centric Warfare”, care permite conectarea sistemului informațional cu cel al platformelor de senzori și cu cel al sistemelor

de luptă, în cadrul unei rețele a rețelelor. Gradul de dotare tehnică este în strânsă dependență cu nivelul de ambiție și cu posibilitățile serviciilor naționale, pe de o parte, și cu obligațiile asumate față de parteneri și de aliați, pe de altă parte. Pentru realizarea unei arhitecturi moderne a structurilor de informații, este necesară proiectarea, pe cât posibil, a unor sisteme tehnice de senzori, care să acopere toate mediile monitorizate.

5. *Să asigure pregătirea profesională a personalului din domeniul informațiilor.* Unul dintre aspectele definitorii ale arhitecturii de informații este reprezentat de factorul uman. De organizarea, pregătirea și conducerea acestuia depinde, într-o mare măsură, succesul oricărui serviciu de informații. Pentru obținerea de performanțe în domeniul informațiilor, una dintre condițiile de bază este reprezentată de nivelul de pregătire profesională a personalului. Pregătirea trebuie să pornească de la misiunea de îndeplinit și de la calitatea de membru al unei alianțe/coalitii. Aceasta se poate desfășura prin cursuri în țară sau în străinătate.

O arhitectură modernă a structurilor de informații conține în propria organică structuri de pregătire teoretică și practică a personalului, conduse de către ofițeri cu înaltă pregătire și experiență profesională, practicieni recunoscuți în branșă. Aceste structuri realizează, pe de o parte, pregătirea de specialitate a personalului din domeniul informațiilor și, pe de altă parte, dezvoltarea cercetării în domeniul prevenirii și combaterii terorismului. În cadrul pregătirii, domeniul luptei împotriva terorismului nu trebuie rupt de celelalte domenii ale muncii specifice cu care, de altfel, are multe interferențe.

Sintetizând, se poate aprecia că mediul actual de securitate ridică, în fața actorilor statali și, implicit, în fața structurilor de informații, noi provocări total diferite de cele cunoscute până în prezent. Pentru a fi în măsură să răspundă adecvat, structurile de informații își adaptează propria arhitectură la noile provocări ale mediului internațional de securitate.

„Pentru a face față cerințelor privind identificarea și contracararea amenințărilor teroriste, este necesară consolidarea unor măsuri, pe termen scurt și mediu, astfel:

a) funcționarea corespunzătoare a nucleului mixt (informații și contrainformații) de analiști, specialiști pe probleme de terorism, capabil să

înțeleagă punctele forte, modul de gândire al organizațiilor teroriste, influența și atracția pe care acestea o exercită asupra celor recrutați, mecanismele recrutării de noi adepți, vulnerabilitățile României pe plan intern și extern în fața pericolului terorist;

b) modernizarea infrastructurii informatice inteligente (capabilă să realizeze conexiuni) a acestui nucleu; folosirea eficientă a bazei de date (informații și produse finite de informații), cu module de date pe diverse domenii, relaționate inteligent prin realizarea unor conexiuni între evenimente, persoane, grupuri sau organizații și asigurarea flexibilității în capacitatea de adaptare și de evoluție a echipei de specialiști și, implicit, a serviciului de informații, la noi cerințe;

c) lărgirea spectrului analitic sau, mai bine zis, îmbunătățirea modelului analitic prin încurajarea și, ulterior, intensificarea utilizării studiilor etnografice, sociologice și psihologice în vederea înțelegerii fenomenului terorist și fluidizării procesului de predicție, concomitent cu sporirea gradului de certitudine;

d) sporirea cooperării între serviciile de informații și mediul academic și științific din alte domenii (financiar, economic, social) pentru mărirea viziunii asupra fenomenului terorist și a gradului de certitudine în realizarea prognozelor;

e) schimbarea atitudinii pasive sau reactive într-una proactivă”⁷³ prin:

- dezvoltarea unor structuri specializate pe urmărirea și contracararea acțiunilor specifice ciberterorismului, care, pe lângă componenta activă, adică strict cea de contracarare, să fie capabilă să și evolueze prin memorarea interrelaționată a „lecțiilor învățate” (utilizarea unei baze de date, pentru stocarea soluțiilor găsite, într-o formă de relaționare inteligentă prin interogarea căreia să se poată face statistici și prognoze care să confere calitate activității de intelligence);

- lărgirea spectrului de activități al structurilor de culegere din surse umane astfel încât să fie capabile să ducă acțiuni, precum interogarea sau *debriefingul*, concomitent cu dezvoltarea tehnicilor de dialog, a artei conversației, a persuasiunii și a convingerii prin metodele, prin mijloacele și prin procedeele specifice, valabile în diverse situații.

Realizând o scurtă analiză, putem afirma că terorismul, prin tendința de a se extinde la scară mondială și de a se diversifica din punct de vedere acțional, necesită o mare atenție din partea tuturor

statelor, care trebuie să aibă în vedere stabilirea de măsuri și de acțiuni, în special cu rol preventiv, de limitare a dezvoltării sale. Lecțiile învățate din misiunile anterioare, frecvențele acțiuni de tip terorist ale unor forțe ostile, cărora personalul din domeniul informațiilor trebuie să le facă față, sunt argumente în plus, care reclamă instruirea diferitelor structuri pentru asemenea misiuni.

Este relevant faptul că structurile de informații românești și-au modificat și și-au adaptat rapid modul de gândire și de acțiune, în strânsă conexiune cu evoluția fenomenului terorist internațional și cu influențele pe care acesta le are în țara noastră, devenind un factor de stabilitate pe plan intern și un partener sigur, eficient, în relațiile cu alte state pe linia combaterii terorismului la nivel mondial. Este important însă ca sistemul de luptă împotriva terorismului să fie îmbunătățit permanent, în funcție de evoluția pe plan internațional.

*

* *

Oricât de mult ar fi dezagreat terorismul de către comunitatea internațională, aceasta trebuie să înțeleagă că existența și „evoluția” lui sunt legate de însăși existența și evoluția omenirii pe care a însoțit-o de-a lungul timpului. Tăria terorismului este dată de ură, de intoleranță, de fanatism religios, de poziția geografică a unor state cu potențial terorist ridicat, precum și de resursele umane și materiale de care dispun. Aceste avantaje permit ca organizațiile teroriste să își diversifice și să își intensifice activitățile, urmărind să-și extindă acțiunile în întreaga lume, chiar dacă împotriva lor luptă o puternică și largă coaliție internațională.

O recrudescență mai mare o au acțiunile teroriste de natură fundamentalist-islamică. Regiunea Orientului Mijlociu continuă să rămână un adevărat „focar” al terorismului internațional, cu sprijinul statelor recunoscute ca fiind sponsori ai terorismului. Focare teroriste există și în țările din nordul Africii (Sudan, Egipt, Algeria, Libia), în Turcia, în țările din nordul Caucazului și chiar în Europa (Bosnia-Herțegovina, Albania, Kosovo și Macedonia), cu posibilități de extindere în orice moment. Aceste spații, ale căror rute de comunicare interferează și cu România, constituie un teren propice și pentru crima organizată și corupție.

Asupra statelor care sponsorizează terorismul (precum Iranul, Siria, Coreea de Nord) se impun măsuri urgente, de o amploare pe măsura pericolului

pe care ele îl reprezintă pentru pacea, pentru democrația, pentru stabilitatea și poate însăși pentru existența vieții pe Pământ.

Fenomenul terorism va rămâne legat mult timp, ca amploare și intensitate, de problema energetică a globului, știut fiind că o mare parte dintre rezervele de petrol și gaze naturale se află în subsolul lumii musulmane. Prin urmare, pe o perioadă lungă de timp, organizațiile teroriste își vor diversifica și intensifica activitățile, urmărind să-și extindă acțiunile în întreaga lume, chiar dacă împotriva lor luptă o largă coaliție internațională. O recrudescență mai mare o vor avea acțiunile teroriste de natură fundamentalist-islamică, motivate prin „protejare împotriva invadatorilor”.

În următoarea perioadă, pericolul ca organizațiile teroriste să apeleze la mijloace de acțiune neconvenționale care aparțin sferei nuclear-biologice va crește.

„Megaterorismul (utilizarea mijloacelor chimice, radiologice, biologice sau/și nucleare, precum și ciberterorismul) reprezintă problema teroristă a viitorului, care va da multe bătăi de cap liderilor mondiali în lupta împotriva acestui flagel, deoarece poate schimba raportul de forțe la nivel mondial prin distrugerea unei părți din omenire, utilizând: contaminarea și/sau otrăvirea populației, animalelor și/sau mediului, provocarea de mizerie, boli, sărăcie, foamete, panică, stres etc., precum și printr-un război informațional care ar putea bulversa omenirea prin efectele sale catastrofale”⁴.

Statele rămân foarte vulnerabile îndeosebi la atentatele terorismului chimic și ale bioterorismului, efectele fiind deosebit de grave. Sunt vizate aglomerările urbane, mijloacele de transport și, posibil, școlile, instituțiile de stat și chiar unele dintre instituțiile internaționale, precum și țările aliate Statelor Unite ale Americii.

„Crima organizată evoluează în strânsă legătură cu terorismul cărui îi asigură toate pârghiile de sprijin, devenind astfel suportul vital al acestuia. Situată la confluența marilor interese, aspect ce i-a marcat întreaga istorie și dezvoltare, România este profund marcată de crima organizată transfrontalieră. După căderea comunismului și liberalizarea circulației, pe fondul accentuării migrației legale sau ilegale determinată de instabilitatea mondială în creștere, al declanșării unei goane sălbatice după profit și altor elemente externe favorizante, crima organizată a acaparat

întreaga zonă balcanică, fostele țări comuniste și așa marcate profund de un alt flagel – *corupția*⁵.

Vulnerabilitățile interne, cum ar fi: vidul legislativ postrevoluționar, prelungit pe o perioadă nepermis de mare, instabilitatea politică și economico-financiară, sărăcia, ineficiența măsurilor și mijloacelor de control și de securizare a frontierelor, proliferarea corupției, lipsa unui sistem educațional eficient care să răspundă noilor provocări au favorizat implementarea adâncă a germenilor crimei organizate în țara noastră, rezultatele nefaste răsfrângându-se asupra multor generații viitoare.

Pentru țara noastră, principala problemă internă nu este terorismul, ci crima organizată în strânsă conexiune cu corupția, fenomene care au atins toate nivelurile și sectoarele vieții sociale, țara noastră fiind catalogată printre cele mai corupte din Europa. Să nu uităm că România face puntea de legătură dintre filierele asiatice, balcanice, africane și maritime cu celebra „rută verde” a traficului de droguri, controlată de grupările criminale albaneze, care dețin monopolul crimei organizate în Europa. Moscova, Odesa și Chișinău, dar, în egală măsură, și Ankara, Atena și Sofia sunt numai câteva dintre punctele cu potențial criminal ridicat, la care Bucureștiul va rămâne conectat pentru o perioadă căreia nimeni nu-i poate prevedea limita. Migrația ilegală se amplifică și va face tot mai multe probleme Europei în identificarea potențialelor elemente teroriste. Se poate afirma că Europa este supusă pericolului islamizării într-o măsură mai mare decât orice altă zonă a lumii occidentale.

Eforturile României în lupta împotriva terorismului trebuie să se înscrie în efortul general al adversarilor puternici ai terorismului (SUA, Marea Britanie, Canada, Germania, Franța, Italia, Rusia etc.), sens în care se impune o intensă cooperare în domeniu, la nivel regional și mondial.

Țara noastră trebuie să ia în calcul pericolul terorist și să întreprindă, prin organele specializate, măsurile care se impun pentru descoperirea și contracararea oricăror acțiuni de factură teroristă care i-ar putea afecta siguranța națională. Riscul producerii unor evenimente teroriste în România a crescut odată cu instalarea, pe teritoriul țării noastre, a primelor baze militare aliate.

În urma admiterii în structurile euroatlantice și odată cu securizarea frontierelor României, atenția elementelor de factură teroristă și criminală se

îndreaptă către facilitățile interne oferite de țara noastră, în perspectiva identificării unor noi resurse de personal, de armament, de explozibili și de alte „echipamente”, inclusiv prin activități de crimă organizată, favorizate și de corupție internă.

Diplomația, acțiunile în plan economico-financiar, combinate în mod iscusit cu acțiunile militare de coaliție, în teatrele de luptă, incluzând *intelligence*-ul, sunt căile care trebuie bătătorite și în viitor pentru succesul în lupta împotriva terorismului, crimei organizate și corupției.

Cooperarea internațională împotriva crimei organizate și corupției rămâne unica soluție, care dacă nu poate să le distrugă, măcar să le stopeze sau să le diminueze activitățile. În urma unei cooperări eficiente, terorismul, ca principal beneficiar de pe urma crimei organizate și corupției, va primi lovituri nimicitoare prin tăierea celui mai puternic pilon pe care se bazează – resursa financiară provenită din acestea.

În România este necesară îmbunătățirea sistemului național de reacție în situații-limită, în special a componentelor specializate de cercetare, de investigare și de combatere a megaterorismului. Inexistența unui fenomen terorist în România nu trebuie să nască indiferență și inacțiune în plan preventiv din partea autorităților române. Fiind situată pe căile terorismului și crimei organizate către Europa și marcată de o corupție „înfloritoare”, România este și va fi amenințată de terorism, în ansamblul și în complexitatea lui. Amenințările și riscurile de natură teroristă la adresa securității naționale a României vor fi favorizate și de o serie de vulnerabilități interne.

România dispune de o legislație și o concepție clară asupra fenomenului terorist, legislație care-i permite definirea fenomenului, elaborarea de strategii, de planuri de acțiune și de măsuri pentru prevenirea și combaterea sa, precum și participarea la alianțele internaționale împotriva acestuia. Autoritățile române trebuie să ia în calcul pericolul terorist și să întreprindă, prin organele specializate, măsurile care se impun pentru contracararea oricăror acțiuni de factură teroristă care i-ar putea afecta securitatea națională.

Spre avantajul nostru, în România *nu putem afirma că avem un fenomen terorist*, din cauza lipsei de amploare și de intensitate a acestuia. Aspectul se datorează, pe de-o parte, faptului că România nu este vizată de organizațiile teroriste, nefiind unul

dintre liderii antiteroriști importanți, iar problema teroristă este ținută sub control de către autorități în plan legislativ, informativ și coercitiv, iar pe de altă parte, faptului că România este privită de teroriști ca o bază logistică, unde se fac bani curați, folosiți ulterior în scopuri murdare.

Totuși, o serie de vulnerabilități și de factori generatori de riscuri interni și externi, precum și impactul pe care terorismul îl are sau l-ar putea avea asupra societății românești trebuie să mențină în alertă toate componentele Sistemului Național de Prevenire și Combatere a Terorismului.

Serviciile secrete au obligația să întreprindă, într-o strânsă cooperare, toate măsurile specifice, în scopul eliminării pericolului terorist, sens în care un accent deosebit trebuie pus pe prevenirea, cunoașterea, identificarea și contracararea acțiunilor care ar putea genera pericole, cum ar fi:

- săvârșirea unor acte terorist-diversioniste;
- acțiuni de atragere în organizații sau în grupări care se înscriu în sfera terorismului;
- încercări de sustragere de armament, de muniție, de materiale explozive, toxice sau radioactive;
- atentate la viața și la integritatea fizică a persoanelor care îndeplinesc funcții de decizie, a reprezentanților altor state sau organizații internaționale, a căror protecție este asigurată pe timpul șederii în România.

Pe plan extern, este necesară intensificarea cooperării cu structurile de informații ale altor state.

Din analiza prognozelor, formulate de către unii specialiști în materie privind evoluția fenomenului terorist, rezultă și alte concluzii mai puțin optimiste, cum ar fi:

- terorismul va persista, cu siguranță, ca fenomen acut și în actualul mileniu;
- terorismul va avea o ascendență în plan „cantitativ și calitativ”, tinzând spre megaterorism, iar incidentele de mare anvergură vor fi tot mai dese;
- terorismul va evolua liniar în materie de tactici, de ținte și de mijloace (armament);
- chiar dacă este regretabil, există posibilitatea ca și unele state ale lumii să apeleze, în

viitor, la terorism pentru a-și atinge anumite scopuri;

- teroriștii vor fi capabili să declanșeze crize, care vor obliga statele (guvernele) și organizațiile internaționale să aloce tot mai multe resurse pentru combaterea lor.

NOTE:

1 Maricel Antipa, *Securitatea și terorismul. Prevenirea și combaterea acțiunilor extremist-teroriste pe teritoriul României. Tendințe și perspective la început de mileniu*, Editura Celsius, București, 2004, pp. 5-6.

2 *Strategia Națională de Prevenire și Combatere a Terorismului*, București, 2002, p. 3.

3 *Ibidem*, p. 2.

4 Maricel Antipa, *op.cit.*, p. 12.

5 Vasile Fulga, *Crima Organizată și Corupția – elemente de suport vital pentru organizațiile teroriste*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2008, p. 4.

BIBLIOGRAFIE

*** *Legea nr. 51/1991 (republicată) privind siguranța națională a României*, Monitorul Oficial al României nr. 190/2014.

*** *Legea nr. 14/1992 (actualizată) privind organizarea și funcționarea Serviciului Român de Informații*.

*** *Legea nr. 535/2004 (actualizată) privind prevenirea și combaterea terorismului*, Monitorul Oficial al României nr. 1161/2004.

*** *Legea nr. 39/2003 (actualizată) privind prevenirea și combaterea criminalității organizate*.

*** *Legea nr. 78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție*, Monitorul Oficial al României nr. 219/2000.

*** *Strategia Națională de Prevenire și Combatere a Terorismului*, București, 2002.

Antipa Maricel, *Securitatea și terorismul. Prevenirea și combaterea acțiunilor extremist-teroriste pe teritoriul României. Tendințe și perspective la început de mileniu*, Editura Celsius, București, 2004.

Fulga Vasile, *Crima Organizată și Corupția – elemente de suport vital pentru organizațiile teroriste*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2008.

PROBLEME ACTUALE ÎN REALIZAREA COOPERĂRII INFORMATIVE

ACTUAL PROBLEMS IN INTELLIGENCE COOPERATION

PROBLÈMES RÉELS DANS L'INTÉGRATION DE LA COOPÉRATION EN MATIÈRE DE RENSEIGNEMENT

Drd. Dan DINU*

Mediul de securitate tinde să împingă statele și serviciile de informații să facă pași importanți spre o cooperare informativă atât la nivel bilateral, cât și la nivel multinațional. Dacă la nivelul NATO se poate vorbi despre o integrare destul de accentuată a cooperării informative, la nivelul Uniunii Europene lucrurile sunt încă într-un stadiu incipient. Există și tendința de apropiere dintre NATO și UE, dar cooperarea la momentul actual este la un nivel incipient.

The security environment tends to push states and intelligence services to take important steps towards intelligence cooperation at both bilateral and multinational levels. If at NATO level we can speak of a rather strong integration and intelligence cooperation, things are still at an early stage at EU level. There is also a tendency for NATO and the EU to approach, but the current cooperation is just at the beginning.

L'environnement de sécurité a tendance à pousser les États et les services de renseignement à faire des pas importants en faveur d'une coopération informative au niveau aussi bilatéral que multinational. Si au niveau de l'OTAN on peut parler d'une intégration de la coopération en matière de renseignement assez avancée, au niveau de l'Union européenne les choses sont toujours au début. L'OTAN et l'UE ont également tendance à se rapprocher, mais la coopération est actuellement au début.

Cuvinte-cheie: NATO; EU; cooperare; intelligence; multinațional; bilateral.

Keywords: NATO, EU, cooperation; intelligence; multinational; bilateral.

Mots-clés: OTAN; UE; intelligence; multinational; bilatéral.

Mediul de securitate în spațiul euroatlantic pare mai vulnerabil ca oricând. Zilnic apar amenințări mai mult sau mai puțin vizibile. Unele sunt descrise pe larg de către media, altele sunt tratate doar de site-urile de nișă specializate în analizarea unor anumite aspecte ale securității, iar altele sunt analizate și evaluate de către instituțiile cu responsabilități în sfera securității naționale. Faptul că acestea sunt tratate în mod diferit nu înseamnă că unele sunt mai importante decât altele, ci doar faptul că acestea sunt privite cu atenție diferită, în funcție de percepția pe care cei care le privesc le-o acordă.

Acest lucru apare, deoarece, în lipsa unei culturi de securitate solide, promovată de către instituțiile statului cu responsabilități în acest domeniu, amenințările tind să fie ignorate, din cauza disimulării intențiilor și efectelor acestora.

Prin urmare, pentru a se proteja de multiplele amenințări la adresa sa și a cetățenilor săi, orice stat are nevoie de instituții capabile să identifice, să evalueze și să contracareze aceste amenințări.

Acest lucru poate părea suficient pentru ca un stat să fie capabil să-și asigure securitatea proprie, a cetățenilor și să prevină orice i-ar putea periclita funcționarea.

Dacă acest lucru era valabil acum jumătate de secol, globalizarea a schimbat total paradigma securității. Amenințările au devenit mult mai difuze, spațiul în care acestea se manifestă tinde să

***Ministerul de Finanțe**

e-mail: dan_dinu2000@yahoo.com

contamineze și zonele învecinate, sau chiar spații care, aparent, nu au nicio legătură cu amenințarea sau cu spațiul amenințat.

Pentru a face față tuturor acestor amenințări, statul are nevoie de instituții capabile să coopereze unele cu altele, să utilizeze resursele avute la dispoziție în mod judicios, dar, cel mai important, să evite duplicarea eforturilor și competiția neproductivă.

Aceste aspecte sunt mult mai vizibile în cadrul serviciilor de informații. Aproape toate amenințările la adresa securității unui stat cad, în primul rând, în responsabilitatea serviciilor de informații atât naționale, cât și departamentale. Ele sunt primele care trebuie să identifice sursa amenințărilor, să evalueze riscurile la care sunt supuși statul și cetățenii săi, iar, în final, să informeze factorii de decizie despre aceste amenințări și să propună modalități de contracarare a acestora.

Pentru a realiza acest proces continuu, serviciile de informații trebuie nu doar să coopereze între ele, dar trebuie să și facă un schimb eficient de date și de informații care să acopere golurile informative, să permită o evaluare reală a riscurilor și a amenințărilor și să realizeze o imagine corectă a mediului de securitate.

În ultimii ani, au apărut în media articole referitoare la rolul central acordat serviciilor de informații în combaterea și prevenirea actelor de terorism, a acțiunilor de crimă organizată, a traficului de armament și a materialelor periculoase.

Acest fapt ne arată că sfera amenințărilor la adresa securității unui stat nu se mai regăsește doar în cadrul amenințărilor tradiționale sau pe teritoriul aceluși stat, ci are, de cele mai multe ori, legături care pleacă din vecinătatea sa imediată până în cele mai îndepărtate colțuri ale lumii. Globalizarea accelerată a adus multiplicarea conexiunilor realizate între entități aflate la mari distanțe unele de altele, la schimburi de date, de informații și de produse la niveluri net superioare celor de acum 50 de ani.

Dar globalizarea nu a adus doar conexiuni mai bune și diversificarea relațiilor internaționale, a adus și o creștere a activităților ilicite, o dezvoltare fără precedent a activităților de crimă organizată transfrontalieră, noi mecanisme folosite cu preponderență în spălarea banilor și în diversificarea formelor de corupție, intensificarea traficului de armament și, ca element de noutate,

aparitia structurilor transnaționale fluide și cu mare capacitate de adaptare la schimbările din mediu.

Toate aceste aspecte au pus o presiune tot mai mare pe serviciile de informații, forțându-le să-și lărgească ariile de expertiză, să coopereze tot mai mult atât pe plan național, cât și pe plan internațional. Cooperarea nu este limitată doar la relațiile bilaterale cu servicii partenere din alte țări, ci și la cooperarea apropiată cu agenții și cu organizații care nu au, ca obiect de activitate, securitatea națională, care desfășoară activități în domeniile financiar, bancar, al comunicațiilor, al reglementărilor vamale, al asigurărilor, al comerțului și al activităților bursiere.

Pe plan național, această cooperare pare destul de ușor de realizat, pentru aceasta putând fi conceput un cadru legislativ care să reglementeze acest tip de relații de cooperare, se pot realiza integrări de baze de date și de mecanisme prin care să se realizeze o cooperare eficientă și în timp real pentru a sprijini procesul de decizie, încă din faza de identificare a amenințărilor la care sunt supuși statul și cetățenii săi. Acest lucru ar permite evaluarea cât mai corectă a amenințării, precum și luarea măsurilor necesare pentru contracararea acesteia. Fiecare stat are, în principiu, un cadru legal care îi permite realizarea unei coordonări eficiente a eforturilor informative, o deconflictualizare oportună și o integrare a eforturilor și a rezultatelor activităților informative.

Adevărata provocare o reprezintă însă realizarea unor schimburi de date și de informații cu celelalte state sau organizații la care statul este parte.

Există la acest moment numeroase forme de cooperare la nivel bilateral, multilateral, în cadrul unor organizații formale sau informale, asumate public sau cu caracter de confidențialitate.

Între serviciile de informații din două state, o modalitate comodă de cooperare o reprezintă instituția ofițerilor de legătură. Aceștia asigură o relație formală și rapidă, fiind în contact atât cu serviciul de proveniență, cât și cu serviciul partener. Ca o extindere a acestui tip de cooperare, întâlnim și instituții unde sunt prezenți mai mulți ofițeri de legătură. Cel mai frecvent tip de astfel de instituție sunt centrele de fuziune a informațiilor, dar acestea sunt destul de rare la momentul actual.

Cele mai frecvente sunt cooperările bilaterale încheiate între state. Acest tip de cooperare presupune o varietate mare de schimburi de

informații, care pot fi de tip analitic sau produse finite, pot fi schimburi de date punctuale, atenționări sau avertizări, ori chiar schimburi de baze de date.

Cea mai mare parte a datelor și a informațiilor, schimbate în cadrul cooperării, are la bază încrederea dintre cele două părți, referitoare la utilizarea, în mod sigur, a informațiilor puse la dispoziție. Cel mai mare grad de încredere îl regăsim în cazul cooperării bilaterale, unde controlul informației este ușor de realizat prin faptul că atât beneficiarul, cât și furnizorul informației folosesc instrumente și proceduri similare de protejare a datelor și a informațiilor.

Cooperarea internațională multilaterală este destul de greu de realizat, din cauza faptului că toate instituțiile sau statele care doresc să participe la acest gen de cooperare trebuie să respecte un set de reguli și unele standarde agreeate anterior. Principalul impediment în agreearea setului de reguli și a standardelor îl reprezintă modul diferit în care statele aleg să-și protejeze și să-și utilizeze datele și informațiile.

Cooperarea în intelligence se produce în momentul în care toate părțile implicate în procesul de cooperare văd beneficii potențiale în aceasta fie prin achiziția de informații care completează imaginea de ansamblu proprie, fie prin accesul la surse și la mecanisme pe care, în absența cooperării, ar fi trebuit să le construiască de la zero¹.

Această cooperare se desfășoară sub paradoxul că informația are valoare atunci când este transmisă celui care are nevoie de ea, prin urmare capătă o valoare mare, dar în momentul în care este transmisă către tot mai mulți beneficiari, există riscul ca aceasta să fie compromisă, fapt care-i reduce în mod automat valoarea. Acest paradox este exemplificat prin grija serviciilor de informații de a aplica principiile *need-to-know* și *need-to-share*, răspunsul fiind proporțional cu gradul de încredere acordat celor cărora li se oferă acea informație.

Valoarea informației, atât la nivel național, cât și la nivel internațional, este dată și de valoarea sursei de informații din care este obținută. Este perfect valabil dacă afirmăm că o sursă de valoare va fi protejată cât mai mult posibil de către organizația care o controlează și va face cât mai dificil accesul la informațiile obținute de către acea sursă.

Tocmai din această cauză, un stat sau un serviciu va furniza informația către serviciile sau către statele cu care cooperează fără elementele care

pot duce la identificarea sursei. În urma eliminării acestor elemente, informația s-ar putea să-și piardă din valoare.

Una dintre cele mai bune cooperări la nivel multinațional în domeniul informațiilor o găsim la nivelul Organizației Tratatului Atlanticului de Nord. Beneficiind de un set de reguli bine puse la punct, Alianța a reușit să grupeze, inițial, serviciile de informații militare și cele civile în două formate de cooperare extrem de eficiente. Sprijinind atât procesul de decizie militar, cât și pe cel politic, era doar o chestiune de timp până ce o integrare a celor două structuri de cooperare informativă avea să apară sub forma coordonării realizate de către Asistentul Secretarului General NATO pentru Intelligence și Securitate².

În cadrul Uniunii Europene, procesul de cooperare informativă a fost orientat, inițial, spre domeniul aplicării legii, prin intermediul EUROPOL și al noului Centru European pentru Combaterea Terorismului, care asigură cooperarea dintre statele membre prin coordonarea acțiunilor și prin schimbul mai ușor de informații³.

Trecut prin mai multe schimbări de formă și de atribuții, actualul EU INTCEN a devenit un centru care sprijină procesul de decizie prin elaborarea de analize, prin avertizări timpurii și prin previziuni, preponderent pentru Serviciul Acțiuni Externe, aflat în coordonarea Înaltului Reprezentant al Uniunii Europene pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate.

În urma analizelor efectuate de către EU INTCEN, la nivelul Uniunii Europene a fost hotărâtă⁴ nevoia înființării unui cadru de acțiune, destinat mobilizării instrumentelor necesare combaterii amenințărilor hibride⁵.

Totodată, a fost subliniată necesitatea cooperării strânse cu NATO, pentru dezvoltarea unor mecanisme complementare, care să nu dubleze măsuri deja existente, fapt subliniat și în Strategia Globală a Uniunii Europene⁶.

Luând în considerare această realitate, problema a fost evaluată serios atât în interiorul NATO, cât și de țările membre ale Uniunii Europene și s-a ajuns la concluzia că este necesară crearea unui centru în care să fie concentrate eforturile analitice referitoare la amenințările hibride.

Apropierea dintre NATO și Uniunea Europeană a fost materializată prin crearea Centrului European de Excelență pentru combaterea amenințărilor

hibride (*CoE Hybrid*). Acesta este un centru de expertiză care sprijină eforturile individuale și colective ale țărilor participante pentru a-și spori capacitățile civil-militare, rezistența și pregătirea de a combate amenințările hibride, cu un accent deosebit pe securitatea europeană. Se intenționează ca Centrul să ofere această expertiză și experiență colectivă, în beneficiul tuturor țărilor participante, precum și al UE și al NATO. Centrul va avea o abordare cuprinzătoare, multinațională, multidisciplinară și academică⁷.

Procesul de apropiere și de cooperare dintre cele două organizații este unul destul de anevoios. Cu toate că există voința politică de a consolida complementaritatea celor două organizații și evitarea duplicării eforturilor, drumul până la realizarea faptică a acestui deziderat este unul lung, provocările la care sunt supuse cele două organizații fiind tot mai diverse.

O eventuală realizare a acestei complementărități va deranja, cu siguranță, ceilalți actori internaționali cu aspirații globale, fie că amintim Federația Rusă sau China, din postura de state independente, fie ca parte a organizațiilor BRICS sau OSC.

În plus, tot mai iminenta ieșire a Regatului Unit din Uniunea Europeană va pune o presiune suplimentară pe Uniunea Europeană și numai prin prisma faptului că este incertă participarea serviciilor britanice la formatele de cooperare intracomunitare deja existente.

În concluzie, pentru a putea furniza o informație cu adevărat valoroasă, între furnizor și beneficiar trebuie să existe o relație foarte puternică de încredere în ceea ce privește utilizarea și protejarea acesteia.

Din acest motiv, sunt mult mai întâlnite formatele de cooperare bilaterale, în detrimentul celor multinaționale. Cooperarea, în viitorul apropiat, în cadrul NATO și al UE va face pași în direcția întăririi și diversificării formelor acesteia, dar cu siguranță aceștia vor fi destul de șovăielnici și mici ca amplitudine.

NOTE:

1 Stephane Lefebvre, *The Difficulties and Dilemmas of International Intelligence Cooperation*, International Journal of Intelligence and Counterintelligence, 2003, p. 527-542, <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/716100467>, accesat la 10.02.2019.

2 Ambassador Arndt Freytag von Loringhoven, https://www.nato.int/cps/en/natohq/who_is_who_140834.htm, accesat la 08.02.2019.

3 *Europol's European Counter Terrorism Centre strengthens the EUS response to terror*, 25.01.2016, The Hague, The Netherlands, <https://www.europol.europa.eu/content/ectc>, accessed at feb. 29, 2016.

4 *Food-for-thought paper "Countering Hybrid Threats"*, <http://www.statewatch.org/news/2015/may/eeas-csdp-hybrid-threats-8887-15.pdf>, accesat la 01.11.2017.

5 *European Union response: soft power in action*, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599315/EPRS_BRI\(2017\)599315_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599315/EPRS_BRI(2017)599315_EN.pdf), accesat la 01.11.2017.

6 *EU-NATO cooperation on hybrid threats*, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599315/EPRS_BRI\(2017\)599315_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/599315/EPRS_BRI(2017)599315_EN.pdf), accesat la 01.11.2017.

7 *Hybrid CoE*, <https://www.hybridcoe.fi/>, accesat la 25.10.2017.

BIBLIOGRAFIE

Ackerman K. Robert, *Defence HUMINT needs technology, too*, 2006.

Chiriac Dănuț Mircea, *Politici și strategii de securitate la începutul secolului XXI*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2005.

Chiriac Dănuț Mircea, *Organizații și instituții politice și de securitate*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

Morgenthau Hans, *Politica între națiuni. Lupta pentru putere și lupta pentru pace*, Editura Polirom, Iași, 2007.

www.hybridcoe.fi

eur-lex.europa.eu

www.europarl.europa.eu

www.europol.europa.eu

www.mc.nato.int

www.nato.int

www.statewatch.org

www.tandfonline.com

CONTROLUL ȘI PREVENIREA INFRACTIUNILOR

CONTROL AND PREVENTION OF CRIME

CONTRÔLE ET PRÉVENTION DES INFRACTIONS

Drd. Iuliana PANĂ*

Evaziunea legală reprezintă „acțiunea contribuabilului de a ocoli legile recurgând la o combinație neprevăzută a acestora, fiind tolerată prin scăpare din vedere”. Frauda fiscală este o formă de evaziune intenționată, cu încălcarea prevederilor legale, care incriminează în mod explicit acțiunea sau inacțiunea cu consecință fiscală, drept infracțiune, iar scopul faptei este ascunderea obligației fiscale sau diminuarea ei.

Legal evasion is "the taxpayer's action to bypass laws by resorting to an unforeseen combination of them, being forgiven by fleeing." Tax fraud is a form of deliberate evasion, in violation of legal provisions that explicitly criminalize action or inaction with a fiscal consequence as a crime, and the purpose of the act is to hide the tax obligation or to diminish it.

L'évitement fiscal est "l'action du contribuable de contourner les lois par le recours à une combinaison imprévue de celles-ci, tolérée par omission involontaire". La fraude fiscale est une forme d'évasion délibérée, qui consiste dans la violation des dispositions légales qui érigent explicitement en infraction toute action ou inaction ayant une conséquence fiscale, et le but de l'acte est de dissimuler ou de réduire la responsabilité fiscale.

Cuvinte-cheie: evaziune; infracțiune; legislație; sancțiune.

Keywords: evasion; crime; law; sanction.

Mots-clés: évacion; infraction; législation; sanction.

Constituția României prevede, la art. 56, că „cetățenii au obligația să contribuie, prin impozite și prin taxe, la cheltuielile publice”¹, iar „sistemul legal de impuneri trebuie să asigure așezarea justă a sarcinilor fiscale”².

Cel mai frecvent, evaziunea fiscală este definită ca fiind „sustragerea de la plata impozitelor și taxelor aferente veniturilor și bunurilor dobândite, care intră sub incidența impozitării fiscale”³.

În conceptul de evaziune fiscală, se înscriu atât procedee ilicite, interzise de legi cu caracter special sau de coduri penale, procedee care sunt incriminate ca infracțiuni, denumite în termenii de specialitate fraude fiscale, cât și procedee neinterzise de lege, în sensul că, în lipsa unor norme juridice exprese care să o incrimineze, nu poate fi sancționată, în termeni de specialitate fiind denumite optimizări fiscale.

Evaziunea legală reprezintă deci „acțiunea contribuabilului de a ocoli legile recurgând la o combinație neprevăzută a acestora, fiind tolerată prin scăpare din vedere”⁴. Frauda fiscală este o formă de evaziune intenționată, cu încălcarea prevederilor legale, care incriminează în mod explicit acțiunea sau inacțiunea cu consecință fiscală, drept infracțiune, iar scopul faptei este ascunderea obligației fiscale sau diminuarea ei.

Mai puțin tratat în literatura de specialitate, deși este frecvent întâlnit în practică, este cazul în care contribuabilul diminuează obligațiile fiscale din eroare. Este deci tot o formă de evaziune fiscală, care, deși e săvârșită prin încălcarea normei legale, din cauza lipsei caracterului intențional, nu poate fi asimilată fraudei fiscale. De altfel, această formă neintenționată este recunoscută și de standardele contabile internaționale, care împart erorile contabile (abaterile contabile față de situația financiară corectă) în fraude, respectiv erori materiale, erori matematice sau erori provenite din interpretarea eronată a evenimentelor contabile.

***Ministerul de Finanțe**

e-mail: iulianaka@yahoo.com

Frauda fiscală nu este doar subiect de drept statal. Uniunea Europeană, ca organism suprastatal european, are buget propriu, fraudă fiscală din fiecare stat afectând interesele financiare ale Uniunii. Având în vedere acest aspect, Parlamentul European și Comisia Europeană încearcă să reglementeze combaterea fenomenului prin directive, însă există o opoziție nedeclarată, dar constantă a statelor membre, atât din interes statal (cazul Marii Britanii sau al Luxemburgului), cât și din interesul clasei politice (aspect reliefat de scurgerea de informații, cunoscută sub denumirea ”Panama Papers”).

Istoricul infracțiunilor de evaziune fiscală

Evaziunea fiscală apare atunci când se naște o societate evoluată care presupune colectarea de resurse pentru rezolvarea problemelor sale. Primele cazuri de evaziune fiscală se referă la Grecia antică. În orașele-state, precum Atena sau Sparta, impozitele au fost obligații pentru cetățeni, în special impozitul pe capital impus de oraș, pentru a finanța cheltuielile datorate războiului (*eisphora*), aspect atestat în anul 480 î.Hr. Contribuția a fost mai mare sau mai mică în funcție de venitul gospodăriei. Tentația contribuabilului de a diminua contribuția, spunând că era mai puțin bogat, a fost însă și în acea epocă.

De asemenea, în Roma Antică, cetățenii și proprietarii romani bogați, senatorii și patricienii au făcut declarații false de teren, în scopul evitării impozitelor pe moștenire și pe terenuri. Frații Gracchus, Tiberius și Caius au fost tribunii, în secolul al treilea î.Hr., care, în scopul de a apăra oamenii, au încercat să facă reforme împotriva inegalității distribuției terenurilor și împotriva avantajelor fiscale pentru cei bogați, dar eforturile lor de a reforma sistemul fiscal roman nu au avut succes. Această evaziune fiscală a jucat un rol important în crizele sociale de care a suferit Roma.

Câteva secole mai târziu, în Imperiul Roman de Răsărit, intră în vigoare „Codexul Teodosian” (439 e.n.). Este un cod scris, cu mai multe legi, referitor la evaziunea fiscală.

La începutul perioadei medievale, sistemul social și politic este complet răsturnat. În acel moment, impozitarea țăranilor este destinată cavalerilor și domnilor, în schimbul protecției lor, dar țăranii sunt, de asemenea, supuși zeciuiei (etimologic, *a zecea parte*), care reprezintă o parte a recoltei lor ce aparține bisericii. Zeciuiala era

o formă de impozitare însușită de contribuabili, pentru că în acele timpuri mentalitățile erau foarte influențate de religie și exista credința că această taxare era impusă de Dumnezeu.

Dezvoltarea și perfecționarea legislației privind veniturile au loc exploziv în epoca urbanizării și industrializării statelor dezvoltate, în special pentru nevoile generate de numeroasele războaie și de costurile acestora, în special privind înarmarea.

În România, odată cu Unirea Principatelor și cu primii germeni de dezvoltare industrială, s-a modernizat sistemul fiscal, însă și fenomenul evaziunii a devenit tot mai răspândit. Prima reformă a impozitelor directe a fost în anul 1921.

În anul 1923, a fost emisă *Legea nr. 661/1923 pentru unificarea contribuțiilor directe și pentru înființarea impozitului pe venitul global*, care a avut și o influență pozitivă, stabilind un fel de cod fiscal și de cod de procedură fiscală, precum și amenzi consistente (respectiv îndoitul impozitului asupra venitului sustras) și chiar posibilitatea pedepsei corecționale, dar a avut și lacune, în acest sens putând fi amintită scutirea de impozit pe clădirile industriale.

Această lege a fost modificată de *Legea nr. 88/1933 pentru unificarea contribuțiilor directe și pentru înființarea impozitului pe venitul global*⁵. Aceasta a fost foarte modernă pentru vremea respectivă, fiind echivalentul unui cod fiscal actual. Legea a înăsprit sancțiunile, având prevederi distincte la capitolul VI „Măsuri contra evaziunii fiscale și sancțiuni”.

Totodată, această lege împarte abaterile în contravenții simple, pedepsite cu amendă de la un sfert din impozitul cuvenit până la împătritul impozitului sustras, în funcție de faptă, și în contravenții calificate (de exemplu, ținerea de evidențe contabile duble), sancționate cu amendă reprezentând impozitul sustras întreit, plus răspunderea penală și civilă a făptuitorilor.

De asemenea, această lege prevede și diverse măsuri anticorupție și antiabuz pentru funcționarii fiscali, respectiv destituirea din funcție și trimiterea în judecată.

Prima lege din România care se ocupă exclusiv de evaziunea fiscală a apărut în anul 1929, sub denumirea de *Legea pentru represiunea evaziunii fiscale la contribuțiile directe*.

În anul 1948, este pusă în aplicare o nouă lege împotriva evaziunii fiscale (*Legea nr. 344*,

din 29.12.1947), care sancționează sustragerile de la plata impozitelor și a taxelor în orice mod, nevărsarea în termenele legale a impozitelor, neținerea registrelor comercianților, neaplicarea de timbre fiscale sau falsificarea timbrelor. Ca noutate, această lege reprimă specula ilicită și sabotajul economic.

Evaziunea fiscală este definită de legislația românească postcomunistă prin *Legea nr. 87/1994 pentru combaterea evaziunii fiscale* ca fiind „sustragerea prin orice mijloace, în întregime sau în parte, de la plata impozitelor, a taxelor și a altor sume datorate bugetului de stat, bugetelor locale, bugetelor asigurărilor sociale de stat și fondurilor extrabugetare de către persoanele fizice și persoanele juridice române sau străine, denumite (...) contribuabili” (art. 1 din *Legea nr. 87/1994 pentru combaterea evaziunii fiscale*)⁶.

Regimul sancționatoriu în România

La momentul actual, infracțiunile de evaziune fiscală sunt prevăzute de *Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale*.

Legea a fost considerată un progres, chiar dacă au fost identificate și unele lipsuri pe care le prezintă, de exemplu: „Nu trebuia ca unele fapte care continuă să prezinte pericolul unor infracțiuni cu implicații deosebite asupra economiei subterane să fie dezincriminate”⁷. Ulterior, lacuna a fost acoperită de modificări ale legii.

Astfel:

a) „Constituie infracțiuni de evaziune fiscală și se pedepesc cu închisoare de la 2 ani la 8 ani și interzicerea unor drepturi următoarele fapte săvârșite în scopul sustragerii de la îndeplinirea obligațiilor fiscale:

a) *ascunderea bunului ori a sursei impozabile sau taxabile;*

b) *omisiunea, în tot sau în parte, a evidențierii, în actele contabile ori în alte documente legale, a operațiunilor comerciale efectuate sau a veniturilor realizate;*

c) *evidențierea, în actele contabile sau în alte documente legale, a cheltuielilor care nu au la bază operațiuni reale ori evidențierea altor operațiuni fictive;*

d) *alterarea, distrugerea sau ascunderea de acte contabile, memorii ale aparatelor de taxat ori de marcat electronice fiscale sau de alte mijloace de stocare a datelor;*

e) *executarea de evidențe contabile duble, folosindu-se înscrișuri sau alte mijloace de stocare a datelor;*

f) *sustragerea de la efectuarea verificărilor financiare, fiscale sau vamale, prin nedeclararea, declararea fictivă ori declararea inexactă cu privire la sediile principale sau secundare ale persoanelor verificate;*

g) *substituirea, degradarea sau înstrăinarea de către debitor ori de către terțe persoane a bunurilor sechestrate, în conformitate cu prevederile Codului de procedură fiscală și ale Codului de procedură penală.*

Dacă prin aceste fapte s-a produs un prejudiciu mai mare de 100.000 de euro, în echivalentul monedei naționale, limita minimă a pedepsei prevăzute de lege și limita maximă a acesteia se majorează cu 5 ani.

Dacă prin aceste fapte s-a produs un prejudiciu mai mare de 500.000 de euro, în echivalentul monedei naționale, limita minimă a pedepsei prevăzute de lege și limita maximă a acesteia se majorează cu 7 ani”⁸.

b) „Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 3 ani la 10 ani și interzicerea unor drepturi stabilirea cu rea-credință de către contribuabil a impozitelor, taxelor sau contribuțiilor, având ca rezultat obținerea, fără drept, a unor sume de bani cu titlu de rambursări sau restituiri de la bugetul general consolidat ori compensări datorate bugetului general consolidat. În cazul asocierii, în vederea săvârșirii faptei se pedepsește cu închisoare de la 5 ani la 15 ani și interzicerea unor drepturi. În plus, în acest caz se pedepsește și tentativa”⁹.

În cazul săvârșirii infracțiunilor sus-menționate, dacă în cursul urmăririi penale sau al judecății, până la primul termen de judecată, inculpatul acoperă integral pretențiile părții civile, limitele prevăzute de lege pentru fapta săvârșită se reduc la jumătate, cu condiția ca făptuitorul să nu mai fi săvârșit o infracțiune de evaziune fiscală, într-un interval de cinci ani de la comiterea faptei pentru care a beneficiat de prevederile acestei reduceri a pedepsei.

c) „Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la un an la 5 ani și interzicerea unor drepturi deținerea sau punerea în circulație, fără drept, a timbrelor, banderolelor ori formularelor tipizate, utilizate în domeniul fiscal, cu regim special. De asemenea, constituie infracțiune

și se pedepsește cu închisoare de la 2 la 7 ani și interzicerea unor drepturi tipărirea, folosirea, deținerea sau punerea în circulație, cu știință, de timbre, banderole ori formulare tipizate, utilizate în domeniul fiscal, cu regim special, falsificate”¹⁰.

d) „Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la un an la 6 ani refuzul nejustificat al unei persoane de a prezenta organelor competente documentele legale și bunurile din patrimoniu, în scopul împiedicării verificărilor financiare, fiscale sau vamale, în termen de cel mult 15 zile de la somație”¹¹.

e) „Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la un an la 6 ani împiedicarea, sub orice formă, a organelor competente de a intra, în condițiile prevăzute de lege, în sedii, incinte ori pe terenuri, cu scopul efectuării verificărilor financiare, fiscale sau vamale”¹².

f) „Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la un an la 6 ani reținerea și nevărsarea, cu intenție, în cel mult 30 de zile de la scadență, a sumelor reprezentând impozite sau contribuții cu reținere la sursă (prevădute declarată neconstituțională)”¹³.

g) „Constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 5 ani fapta contribuabilului care nu reface, cu intenție sau din culpă, documentele de evidență contabilă distruse, în termenul înscris în documentele de control”¹⁴.

Ca măsură complementară, luarea măsurilor asigurătorii este obligatorie. De asemenea, nu pot fi fondatori, administratori, directori sau reprezentanți legali ai societății comerciale, iar dacă au fost alese sunt decăzute din drepturi persoanele care au fost condamnate pentru infracțiunile de evaziune fiscală.

Regimul sancționatoriu în Franța

În dreptul francez, infracțiunile de evaziune fiscală sunt prevăzute de *Codul general de impozite* (*Code général des impôts*), capitolul II, secțiunea I, lit. C – Sancțiuni penale, articolele de la 1741 la 1753B.

Conform Codului, infracțiunea de evaziune fiscală este săvârșită de către orice persoană care:

- a deturnat sau a încercat să se sustragă, în mod fraudulos, prin stabilirea impozitelor sau prin neplata totală ori parțială a lor;
- a omis în mod deliberat să facă declarația taxei la timp;

- a ascuns în mod deliberat operațiunile supuse impozitului, tot sau în parte;
- a organizat insolabilitatea (bancruta frauduloasă);
- a pus obstacole acțiunii de colectare sau altor manevre de impozitare;
- a acționat în orice alt mod fraudulos.

Pedeapsa pentru aceste fapte este închisoare de 5 ani și o amendă de 500.000 de euro, în afară de sancțiunea fiscală.

Circumstanțe agravante, pedepsite cu amendă de 2.000.000 de euro și șapte ani de închisoare, sunt dacă faptele au fost săvârșite în grup organizat sau sunt efectuate respectiv facilitate, prin:

- conturi deschise sau contracte semnate cu organizații stabilite în străinătate;
- interpunerea persoanelor fizice sau juridice ori a oricărui organism, trust sau instituție comparabilă stabilită în străinătate;
- utilizarea unei identități false sau a unor documente false;
- domiciliu fiscal fictiv sau artificial în străinătate;
- un act fictiv sau artificial ori interpunerea unei entități fictive sau artificiale.

Infracțiunea se reține, în caz de ascundere a sursei taxabile, numai dacă depășește pragul de o zecime din baza de impozitare sau cifra de 153 de euro, pentru persoane fizice.

La fel ca și în dreptul român, orice persoană condamnată, în temeiul dispozițiilor Codului, poate fi privată de drepturi civile și de familie.

Durata pedepsei suportate de către făptuitor sau complice la infracțiunile menționate mai sus este redusă la jumătate, în cazul în care, după ce a avertizat autoritatea administrativă sau judiciară, a identificat alți autori sau complici.

În accepțiunea codului, complici sunt și funcționarii publici sau guvernamentali, precum și experții contabili.

De asemenea, în aceleași condiții se pedepsește:

- orice persoană care a omis cu bună știință sau a înscris în contabilitate operațiuni fictive sau inexacte;
- oricine care, în scopul de a scăpa de impozitare averea altuia, în tot sau în parte, ia parte, fie prin recurgerea la depozite de valori mobiliare străine, la cupoane de transfer în străinătate pentru a fi încasate sau negociate, prin emiterea și prin încasarea în

străinătate de cecuri sau alte instrumente, create pentru plata dividendelor, dobânzilor, sau orice produse de valori mobiliare;

- oricine a furnizat cu bună știință informații inexacte pentru obținerea aprobărilor pentru scutiri sau reduceri de impozite ori deduceri din ele.

Toate persoanele condamnate pentru infracțiunile prezentate pot fi răspunzătoare solidar, împreună cu persoana răspunzătoare de taxa fraudată pentru plata acestui impozit, precum și pentru taxe fiscale aplicabile.

Sunt asimilate faptelor care concură la infracțiunea de evaziune fiscală următoarele:

- împiedicarea agenților autorizați să stabilească încălcările legislației fiscale de a-și îndeplini atribuțiile, care se pedepsește cu amendă de 25.000 de euro, impusă de către Curtea Penală. În cazul unei infracțiuni repetate, instanța poate, în plus față de amendă, să impună o sentință de șase luni de închisoare;

- opoziția colectivă față de stabilirea bazei de impunere, pedepsită cu închisoare de șase luni și cu amendă de 7.500 de euro;

- efectuarea de manevre concertate și organizate sau încercarea de organizare a lor, cu scopul respingerii colective a impozitului, este pedepsită cu sancțiunile prevăzute la articolul 1, din *Legea din 18 august 1936* de reprimare a atacurilor asupra creditului național, respectiv cu doi ani de închisoare și cu amendă de 9.000 de euro.

Este pedepsit cu amendă de 3.750 de euro și cu închisoare de șase luni cel care a instigat publicul să refuze sau să întârzie plata impozitului.

De asemenea, este pedepsită și persoana care a publicat sau a divulgat în totalitate sau parțial informațiile conținute în documentele fiscale, utilizate în procedura investigațiilor fiscale, sau care folosește aceste informații fără autorizație legală, cu închisoare de șase luni și cu amendă de 6.000 de euro.

Regimul sancționatoriu în Statele Unite ale Americii

În SUA, infracțiunile de evaziune fiscală sunt prevăzute și sancționate în *Codul veniturilor interne ale Statelor Unite* (26 USC – Internal Revenue Code), secțiunea F, paragrafele 72001-72012, astfel:

- „Orice persoană care încearcă cu intenție să se sustragă sau să învingă orice taxă impusă prin

acest cod sau să se sustragă de la plata acesteia trebuie să fie, în afară de alte sancțiuni prevăzute de lege, dacă e găsită vinovată de infracțiune, și, după condamnarea sa:

- să fie închisă până la 5 ani sau
- amendată cu până la 250.000 de dolari, pentru persoane fizice (500.000 de dolari, pentru corporații), sau

- ambele, împreună cu costurile de urmărire penală¹⁵.

- „Orice persoană cerută în acest cod să colecteze, să contabilizeze și să plătească orice taxă impusă de acest titlu, care nu reușește să colecteze sau să plătească aceste taxe, în afara sancțiunilor prevăzute de lege, dacă va fi găsită vinovată de infracțiune, poate:

- să fie închisă până la 5 ani sau
- amendată cu până la 250.000 de dolari, pentru persoane fizice (500.000 dolari, pentru corporații), sau

- ambele, împreună cu costurile de urmărire penală”.

- „Orice persoană care, în temeiul codului, trebuie să plătească un impozit sau un impozit estimat ori cerut prin cod sau prin reglementări date, care nu plătește în mod intenționat o taxă sau un impozit prin nerespectarea obligațiilor, în plus față de alte sancțiuni prevăzute de lege și, după ce e găsită vinovată este pasibilă de:

- închisoare până la 1 an, sau de plata unei amenzi de până la 100.000 de dolari, pentru persoane fizice (200.000 de dolari, pentru corporații), sau

- ambele, împreună cu costurile de urmărire penală¹⁶.

- „Orice persoană care face cu voia sa orice declarație, sau alt document confirmat de ea printr-o declarație scrisă, făcută în temeiul pedepsei de sperjur și pe care nu o crede a fi adevărată și corectă în ceea ce privește toate materiile, găsită vinovată de infracțiune, trebuie:

- să fie închisă până la 3 ani, sau
- amendată cu până la 250.000 de dolari, pentru persoane fizice (500.000 de dolari, pentru corporații), sau

- ambele, împreună cu costurile de urmărire penală¹⁷.

- „Orice persoană care oferă ajutor sau asistență, ori sfătuiește cu intenție pregătirea sau prezentarea de declarații sau alte documente

frauduloase privind taxele, după condamnarea sa trebuie :

- să fie închisă până la 3 ani, sau amendată cu până la 250.000 de dolari, pentru persoane fizice (500.000 de dolari, pentru corporații), sau

- ambele, împreună cu costurile de urmărire penală”.

- „Oricine se opune cu forța, intimidează sau împiedică un ofițer sau un angajat al Statelor Unite care acționează în calitate oficială, în temeiul codului sau în orice alt mod, sau prin forță obstrucționează, împiedică sau încearcă să obstrucționeze sau să împiedice administrarea veniturilor statului, după ce e găsit vinovat:

- să fie închisă până la 3 ani, sau

- amendată cu până la 250.000 de dolari, pentru persoane fizice (500.000 de dolari, pentru corporații), sau

- ambele, împreună cu costurile de urmărire penală”.

- „În cazul în care două sau mai multe persoane conspiră fie să comită vreo infracțiune împotriva Statelor Unite, fie să înșele Statele Unite sau orice agenție a acestora, în orice mod sau în orice scop, una sau mai multe dintre aceste persoane săvârșesc un tip de acțiune care să facă obiectul conspirației, fiecare urmează:

- să fie închisă până la 5 ani sau amendată cu până la 250.000 de dolari, pentru persoane fizice (500.000 de dolari, pentru corporații), sau

- ambele, împreună cu costurile de urmărire penală”¹⁸.

Regimul sancționatoriu în Austria

Dreptul penal financiar din Austria (Finanzstrafgesetz) combate atât faptele de evaziune fiscală (art. 1 paragraf 33), cât și faptele de fraudă fiscală.

Astfel, evaziunea fiscală constă în reducerea impozitelor prin:

- încălcarea obligației de depunere a preînregistrărilor corespunzătoare *Legii privind taxa pe valoarea adăugată, din 1994*;

- încălcarea obligației de respecta prevederile *Legii privind impozitul pe venit, din 1988* și Regulamentele privind conturile salariale (diminuare a impozitului pe venit, contribuțiile angajatorului la fondul de compensare pentru alocații familiale sau a suprataxei privind contribuția angajatorului corespunzătoare);

- în cazul în care taxele care urmează să fie facturate nu au fost plătite integral sau parțial;

- acordare a unor credite fiscale neloiale sau excesive;

- în cazul în care o taxă a fost rambursată în mod eronat sau o remunerație ori o taxă extraordinară a fost remisă în mod eronat;

- dacă o cerere fiscală a fost ridicată în mod eronat, integral sau parțial, ori o datorie de plată a fost reținută în mod eronat, în totalitate sau parțial.

Evaziunea fiscală se pedepsește cu o amendă de până la de două ori mai mult suma sustrasă și un termen de închisoare de până la doi ani.

Regimul sancționatoriu în alte state

- în dreptul românesc se remarcă un regim sancționatoriu mai aspru pentru infracțiunea de evaziune fiscală, în sensul că pedepsele pot ajunge până la 15 ani de închisoare, în timp ce în dreptul francez închisoarea este de maxim șapte ani, în dreptul SUA este de cinci ani, sau în dreptul austriac este de 10 ani;

- în dreptul românesc nu este prevăzută sancționarea penală și cu amendă, comparativ cu dreptul francez, unde amenziile penale pot ajunge la 2.000.000 de euro, iar în dreptul SUA pot ajunge la 500.000 de dolari;

- în dreptul românesc nu este prevăzută sancționarea penală complementară cu amendă, comparativ cu dreptul austriac, unde amenziile penale pot ajunge la 10.000.000 de euro, iar în dreptul SUA pot ajunge la 500.000 de dolari;

- în dreptul românesc, sunt omise reglementările privind ascunderea obiectului sau a surselor taxabile prin operațiuni cu străinătatea;

- în dreptul românesc sustragerea cu rea-credință de la plata impozitelor reținute prin stopaj la sursă a fost declarată neconstituțională și nu a fost reformulată, în conformitate cu decizia Curții Constituționale a României, sistemul austriac având această prevedere legală;

- complicitatea la săvârșirea infracțiunilor de evaziune fiscală nu este reglementată de această lege specială și nici răspunderea solidară pentru prejudicii, rămânând aplicabile prevederile NCP;

- în reglementările din dreptul românesc marjele de evoluție a procedurilor și a posibilităților de sustragere de la plata impozitelor și a taxelor nu sunt reglementate prin sintagme de genul „sau alte moduri”;

- reglementările din dreptul românesc sunt adaptate, au fost ajustate în mod expres și mai explicit pentru unele aspecte penale constatate cu frecvență în România – rambursări nelegale de TVA (fenomenul a suferit o reducere a amplitudinii, după adoptarea reglementării), falsificarea și utilizarea de banderole/timbre pentru produse accizabile, deținerea lor nelegală (fenomenul a suferit o reducere accentuată, după adoptarea reglementării);

- statele membre ale Uniunii Europene nu au reglementări uniforme în domeniul incriminării faptelor de evaziune fiscală și al regimului sancționatoriu, nefiind emise directive în acest sens, tendințe privind unificarea prevederilor, cel puțin la nivelul TVA, accize la tutun și taxe vamale, fiind prezentate în Raportul Comisiei către Parlamentul European și Consiliul Europei – „Protejarea intereselor financiare ale Uniunii Europene – Combaterea fraudei” (Raportul anual pe 2016).

Cauzele care determină apariția infracțiunii de evaziune fiscală

Identificarea cauzelor care determină apariția infracțiunii este un aspect deosebit de important pentru activitatea de concepere a metodelor de prevenire a fenomenului infracțional. Principalele cauze ale apariției infracțiunii de evaziune fiscală sunt:

- *complexitatea sistemului fiscal*, tehnicile de așezare, de percepere, mecanismele de reducere și de deducere a impozitelor, precum și facilitățile fiscale, care permit și incită în același timp la evaziune fiscală;

- *inexistența unor instanțe fiscale sau comerciale specializate* determină utilizarea excesivă a căilor de atac împotriva actelor de control, ceea ce presupune intervale mari de timp până la clarificarea și încasarea debitelor cuvenite bugetului de stat;

- *durata excesivă a cercetării penale și a proceselor penale, pedepsele blânde* date în cauze, precum și soluții divergente în cazuri similare stimulează acest fenomen;

- *ineficiența supravegherii fiscale*;

- *carențe în activitatea de coordonare a autorităților interne și internaționale și insuficiența bazelor de date comune, interne și mai ales*

internaționale. De exemplu, potrivit Raportului, din 16 noiembrie 2017, al Comisiei de anchetă a Parlamentului European pentru examinarea pretensei încălcări a dreptului Uniunii și pretensei administrării defectuoase în aplicarea acestuia, în legătură cu spălarea de bani, evitarea sarcinilor fiscale și evaziunea fiscală, „Directiva privind cooperarea administrativă referitoare la raportarea pentru fiecare țară în parte, între administrațiile fiscale trebuia pusă în aplicare de către statele membre, în legislația națională, până la data de 4 iunie 2017; se observă că sunt pendinte acțiuni referitoare la 11 state membre (Bulgaria, Cipru, Croația, Estonia, Grecia, Ungaria, Malta, Polonia, Portugalia, Republica Cehă și Slovacia)”;

- *schimbarea repetată a legislației fiscale și de procedură fiscală și lipsa de coerență în reglementare*. În acest sens, trebuie să se țină seama că „efectul benefic al intervenției statului, în special sub raportul legislativ direct, este imediat și, ca să spunem așa, vizibil, în timp ce efectele nefaste ale evaziunii sunt treptate și indirecte, neperceptibile”;

- *posibilități reduse de control și de investigare a fraudelor internaționale*. „Evaziunea fiscală poate fi considerată un fenomen care se regăsește atât la nivel național, cât și internațional. De asemenea, aceasta este una dintre cele mai răspândite infracțiuni din domeniul economico-juridic”. Asociat cu lipsa de cooperare a paradisurilor fiscale, care „sunt ideale pentru scopurile celor ce obțin venituri ilicite”, rezultă că oricâte eforturi ar fi făcute, rămân oricum resurse umane calificate și specializate insuficiente. Potrivit Raportului din 16 noiembrie 2017 citat, se subliniază că „această lipsă de resurse afectează capacitatea administrațiilor fiscale de a respecta efectiv solicitările spontane de schimb de informații, în temeiul DAC, aceasta fiind o problemă sistemică în cadrul UE”;

- *insuficienta alocare de resurse materiale și umane în vederea informatizării sistemului fiscal, precum și ineficiența alocării sumelor*. De exemplu, „dintr-un credit de 91 de milioane de dolari, contractat cu Banca Mondială, ANAF a utilizat doar o proporție de 23,5%, în sensul că s-au cheltuit 23,5% din sumele alocate, în schimb niciun leu pe sistemul IT. Absolut toți banii, echivalentul a 60 de milioane de lei, au fost cheltuiți numai pe consultanță”.

Concluzii

Evaziunea fiscală este unul dintre cele mai nocive fenomente antisociale, întrucât are efect direct asupra bunei funcționări a statului, respectiv asupra asigurării funcțiilor sale, pornind de la protecție socială, coeziune socială și terminând cu asigurarea apărării independenței.

Este rolul statului în a asigura, prin reglementări, limitarea evaziunii fiscale „legale”, care are același efect cu fraudă fiscală.

În ceea ce privește prevenirea și combaterea fraudei fiscale, în sensul diminuării acesteia până la un nivel care să fie rezonabil (lichidarea este, practic, imposibilă și nu a fost realizată de niciun stat), sunt necesare măsuri cu caracter legislativ și instituțional, care să se adapteze în permanență la evoluția fenomenului infracțional.

Într-o lume cu tendințe rapide de globalizare a economiei și a creșterii exponențiale a fluxurilor internaționale de bunuri, de servicii și de capitaluri, se simte din ce în ce mai mult nevoia urgentării creării unor legislații statale armonizate la nivel internațional, în special din cauza faptului că imensele sume de bani, obținute la nivel mondial prin fraude de natură fiscală, care se împletesc cu alte fapte infracționale (contrabandă, contrafacere, spălare de bani, trafic de persoane, trafic de droguri etc.), sunt destinate finanțării terorismului la nivel internațional.

Acest risc trebuie să fie conștientizat de către decidenții politici la nivel mondial, care, din interese private, acceptă actuala situație de reglementare insuficientă și ineficientă la nivel mondial și chiar situații de nereglementare a combaterii evaziunii fiscale. Numai lipsa voinței politice este aceea care nu izolează statele și teritoriile care refuză să coopereze în domeniul implementării de măsuri fiscale unitare și care acceptă complicitatea, din interese financiare proprii, cu infractorii care operează în economiile negre sau gri ale celorlalte state.

În același timp, un important factor care generează săvârșirea de infracțiuni fiscale semnificative este și incoerența acțiunilor de reglementare la nivelul Uniunii Europene care să conducă la creșterea eficienței în domeniul combaterii fraudei fiscale, pe fondul creării posibilității circulației libere, la nivelul Uniunii, a mărfurilor și a serviciilor. Este adevărat că reglementarea unitară este extrem de greu de realizat, având în vedere faptul că, la nivelul Uniunii, fiecare stat are și interese proprii,

care de multe ori vin în coliziune cu interesele generale.

Un alt aspect este și existența, la nivelul sistemelor tradiționale de justiție, a unei fracturi între sistemul de drept francez și cel anglo-saxon, la care se adaugă și sistemele de drept ale statelor membre, care au sisteme de drept oarecum hibride, rezultate din adaptarea lor prin tranziție de la un sistem cu fostele influențe comuniste către un sistem oarecum hibrid.

Pe cale de consecință, se impune de urgență crearea posibilităților de prevenire și de combatere a infracțiunii la nivel legislativ și organizațional, interesul Uniunii fiind acela de a avea un buget cât mai mare care să asigure coeziunea statelor membre.

În ceea ce privește evaziunea fiscală la nivel intern, deși ea pare mică raportat la nivelul unui contribuabil, având în vedere sutele de mii de contribuabili sau potențiali contribuabili care obțin venituri și din alte surse decât cele din salarii sau alt gen de venituri, pentru care impozitele se rețin la sursă, totalul impozitelor sustrate devine relevant, ca pondere, în fenomenul de evaziune fiscală.

În România postcomunistă, legislația antievaziune a fost concepută tardiv și cu reglementări minimale. Aceasta și din cauza politicii de capitalizare forțată a micilor întreprinzători. Odată cu pregătirea aderării la Uniunea Europeană, din cauza necesităților crescute pentru a combate acest fenomen, au avut loc mai multe perfecționări atât ale legislației, cât și ale aparatului fiscal.

Prevenirea și combaterea evaziunii fiscale a devenit o obligație, deoarece acestea nu afectează doar statul nostru, ci și interesele comunității europene.

La momentul actual, perfecționarea luptei antievaziune a devenit o necesitate la nivel internațional, atât organismele internaționale, cât și Uniunea Europeană se află în plin proces de identificare a cauzelor, a consecințelor și a tehnicilor de combatere a evaziunii fiscale.

Ca urmare a studiilor și a rapoartelor solicitate, la nivelul Uniunii Europene au fost emise Recomandări și Directive care au încercat să armonizeze legislațiile naționale, în ceea ce privește controlul și prevenirea fraudei fiscale.

Este necesară atât conștientizarea factorilor de decizie naționali și comunitari în vederea elaborării cadrului legal în domeniul fiscal, cât și

conștientizarea tuturor cetățenilor comunitari că fraudă fiscală le lovește interesele pe termen lung, chiar dacă pe termen scurt pare a le aduce foloase.

De asemenea, este necesară conștientizarea tuturor funcționarilor care au atribuții de identificare, de constatare și de instrumentare a cazurilor de evaziune fiscală, dar și a celor care judecă infracțiunile de fraudă fiscală de gravitatea extremă a acestui fenomen și de necesitatea participării active și susținute la lupta pentru combaterea lui.

NOTE:

1 Constituția României modificată și completată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003.

2 Ibidem.

3 Legea nr. 227/2015 – Codul Fiscal.

4 Aspecte conceptuale privind fraudă fiscală, Numărul 4, 7-13 februarie 2017.

5 Legea nr. 88/1933 pentru unificarea contribuțiilor directe și pentru înființarea impozitului pe venitul global.

6 Legea nr. 87/1994 pentru combaterea evaziunii fiscale.

7 Ibidem.

8 Legea nr. 296/2009, Codul penal.

9 Ibidem.

10 Ibidem.

11 Ibidem.

12 Ibidem.

13 Ibidem.

14 Ibidem.

15 USC – Internal Revenue Code, secțiunea F, paragrafele 72001-72012.

16 Ibidem.

17 Ibidem.

18 Ibidem.

BIBLIOGRAFIE

*** Regulamentul (UE) nr. 952/2013 al Parlamentului European și al Consiliului, din 9 octombrie 2013, de stabilire a Codului Vamal al Uniunii.

*** Directiva 2011/16/UE privind cooperarea administrativă în domeniul fiscal.

*** Constituția României.

*** Legea nr. 661/1923 pentru unificarea contribuțiilor directe și pentru înființarea impozitului pe venitul global.

*** Legea nr. 88/1933 pentru unificarea contribuțiilor directe și pentru înființarea impozitului pe venitul global.

*** Legea nr. 87/1994 pentru combaterea evaziunii fiscale.

*** Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale și Decizia (Curții Constituționale) nr. 363/2015, referitoare la admiterea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 6 din Legea nr. 241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale.

*** Ordonanța Guvernului nr. 10/2015 pentru organizarea Loteriei bonurilor fiscale.

*** Legea nr. 227/2015 – Codul Fiscal.

*** Legea nr. 207/2015 – Codul de Procedură Fiscală.

*** Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 74/2013 privind unele măsuri pentru îmbunătățirea și reorganizarea activității Agenției Naționale de Administrare Fiscală, precum și pentru modificarea și completarea unor acte normative.

*** Code général des impôts (Franța).

*** 26 USC – Internal Revenue Code (Anglia).

*** Finanzstrafgesetz (Austria).

*** Ministerul Finanțelor Publice, Execuția bugetului general consolidat al statului, 2016.

*** Ordinul Președintelui ANAF nr. 2264/2016.

*** Ordinul Președintelui ANAF nr. 591/03.02 2016.

*** Ordinul Președintelui ANAF nr. 605/2017.

*** Raportul Comisiei către Parlamentul European și Consiliul European – „Protejarea intereselor financiare ale Uniunii Europene – Combaterea fraudei” (Raportul anual pe 2016).

*** Raportul, din 16 noiembrie 2017, al Comisiei de anchetă a Parlamentului European „pentru examinarea pretensei încălcări a dreptului Uniunii și administrării defectuoase în aplicarea acestuia în legătură cu spălarea de bani, evitarea sarcinilor fiscale și evaziunea fiscală”.

*** Raportul de activitate pentru anul 2016 al Direcției Generale Antifraudă Fiscală.

*** Raportul de activitate al ANAF pentru anul 2016.

*** Raportul „Tax certainty, IMF/OECD Report for the G20 Finance Ministers”, March 2017.

*** Raportul OECD „Illicit Financial Flows from Developing Countries: Measuring OECD Responses”.

*** Studiul „The Impact of Schemes revealed by the Panama Papers on the Economy and Finances of a Sample of Member States” al Comisiei de anchetă a Parlamentului European pentru investigarea presupuselor contravenții și

administrare defectuoasă în aplicarea dreptului Uniunii în materie de monedă, spălarea banilor, evaziune fiscală (Comisia PANA).

Amarita Adrian, „Evaziunea fiscală în România”, *Revista română de statistică*, Supliment nr. 1, București, 2017.

Avram Anamaria, „Traficanți de alcool și țigări puși pe butuci de polițiștii maramureșeni”, *Informația zilei*, 15.06.2011.

Bălan Cosmin, *Evaziunea fiscală*, Editura Rosetti, București, 2005.

Blackburn Keith (Universitatea din Manchester) Niloy Bose (Universitatea Wisconsin) Salvatore Capasso (Universitatea Naples), ”Tax evasion, the underground economy and financial development”, *Journal of Economic Behavior & Organization*, Volume 83, Issue 2, July 2012.

Clocotici D., Gheorghiu Gh., *Evaziunea fiscală*, Editura Lumina Lex, București, 1995.

Gyuricza Sebastian Iuliu, Ronela Manuela Lascu, Mirabela Ancuța Gyuricza, „Aspecte conceptuale privind fraudă fiscală”, *Expertiza și auditul afacerilor*, nr. 4, 7-13 februarie 2017.

Hoanță Nicolae, *Evaziunea Fiscală*, Editura Tribuna Economică, București, 1997.

Poingt Guillaume, ”Les propositions du gouvernement pour lutter contre la fraude fiscale”, *Le Figaro*, 28.03.2018.

Pop Octavian, *Evaziunea fiscală*, Editura Mirton, Timișoara, 2003.

Ungureanu A., Ciopraga A., *Dispoziții penale din legi speciale române: comentate și adnotate cu jurisprudență și doctrină*, vol. 3, Editura Lumina Lex, București, 1996.

Vîrjan B, *Infrațiunile de evaziune fiscală*, Editura C.H. Beck, București, 2011.

<https://legeaz.net/>

<https://www.pkf.com/>

<http://www.europarl.europa.eu>

<http://www.hellenicaworld.com/Greece/>

<http://istorie-edu.ro/> <http://faculty.uml.edu/>

<https://lege5.ro/Gratuit/>

<http://www.revistadestatistica.ro/>

<https://www.legifrance.gouv.fr/>

<https://www.law.cornell.edu/>

<https://www.jusline.at/>

<https://eur-lex.europa.eu/>

<https://www.igj.ro>

<https://stirileprotv.ro/>

<http://www.europarl.europa.eu/>

<http://cursdeguvernare.ro/>

<https://www.taxjustice.net/>

<http://www.antifrauda.ro/>

www.mfinante.ro

<http://www.oecd.org/>

www.lefigaro.fr

ASPECTE PRIVIND IDEOLOGIA TERORISMULUI ISLAMIC FUNDAMENTALIST ÎN SPAȚIUL EUROPEAN

ASPECTS ON THE IDEOLOGY OF THE FUNDAMENTAL ISLAMIC TERRORISM IN EUROPE

ASPECTS SUR L'IDÉOLOGIE DU TERRORISME ISLAMIQUE FONDAMENTALISTE DANS L'ÉSPACE EUROPÉEN

Lt.col.conf.univ.dr. Daniel ROMAN*
Lt.col. Cristian Mircea DRĂGULIN**

Nevoia de securitate în plan european constituie unul dintre repererele fundamentale ale existenței societăților moderne. Dezvoltarea tehnologică și industrială, în principal, a dus comunitățile contemporane pe noi traiectorii privind devenirea acestora – economică, socială, politică, culturală sau de altă natură. În acest context, lupta împotriva terorismului la nivel global a devenit un obiectiv prioritar pentru majoritatea guvernelor lumii. Fundamentalismul islamic se constituie ca suport justificativ privind decodificarea realităților de securitate.

În spațiul acestui articol, formulăm ipoteze care pot constitui puncte de plecare în abordarea integrată a fenomenului de terorism fundamentalist islamic și câteva opinii cu privire la posibilele soluții de viitor.

The need for security throughout Europe is one of the fundamentals of modern societies. In particular, the technological and industrial development has led the contemporary communities to new directions in terms of their economic, social, political, cultural or other kind of evolution. Taking these into consideration, worldwide fight against terrorism has become a primary objective for most of the world governments. The Islamic fundamentalism is a justificatory reason for decoding the security realities.

Within the present article, we formulate hypotheses that might be starting points for the integrated approach of the Islamic fundamentalist terrorism phenomenon and several viewpoints concerning possible future solutions.

Le besoin de sécurité au niveau européen est l'une des pierres angulaires de l'existence des sociétés modernes. Le développement technologique et industriel a conduit, avant tout, les communautés contemporaines à de nouvelles trajectoires de développement économique, social, politique, culturel ou autre. Ainsi, la lutte contre le terrorisme international est devenue un objectif prioritaire pour la plupart des gouvernements du monde. Le fondamentalisme islamique se constitue comme support justificatif pour le décodage des réalités de sécurité.

Dans cet article, nous allons formuler des hypothèses qui peuvent constituer des points de départ pour une approche intégrée du phénomène de terrorisme islamique fondamentaliste, et quelques considérations sur des solutions possibles pour l'avenir.

Cuvinte-cheie: terorism; atentat; fundamentalism islamic; ideologii separatiste; Jihad.

Keywords: terrorism; attack; Islamic fundamentalism; separatist ideologies; Jihad.

Mots-clés: terrorisme; attentat; fondamentalisme islamique; idéologies séparatistes; djihad.

„Allah e țelul nostru, profetul – modelul nostru,
Coranul – constituția noastră, jihadul este calea noastră,
iar moartea pentru Allah cea mai presus dorință a noastră.”
Hassan al-Banna – fondatorul Frăției Musulmane¹

* **Universitatea Națională de Apărare „Carol I”**

e-mail: danutroman2@yahoo.com

** **Centrul de Instruire pentru Artilerie Terestră
și Artilerie Antiaeriană „Ioan Vodă”, Sibiu**

e-mail: chrissibiu@yahoo.com

Începutul mileniului III se caracterizează printr-o amploare fără precedent a terorismului la nivel global și printr-o mare diversitate a formelor sale de manifestare. În acest context, problematica analizei fenomenului de terorism a căpătat dimensiuni și valențe noi, aflate sub semnul atât de controversat al globalizării sistemelor de securitate.

Preocupările structurilor de securitate responsabile cu privire la terorism sugerează că, pentru înțelegerea motivației acțiunilor grupărilor organizate teroriste, se impune o abordare interdisciplinară. În urma studiilor și a rapoartelor privind evenimentele de natură teroristă, rezultă că teroriștii nu sunt motivați numai de factori psihologici, ci și de cei sociali, politici, religioși sau economici.

Prin urmare, motivațiile, scopurile, ideologiile etnice separatiste, anarhiste, revoluționare sau fundamentalist-religioase diferă semnificativ, iar influența ideologică, în contextul socio-economicului, culturalului, demograficului și al altor realități devine extrem de relevantă și de periculoasă. În ciuda tuturor dificultăților, putem afirma că terorismul constă în folosirea deliberată și sistematică a mijloacelor de natură să provoace teroare în vederea atingerii celor mai diverse scopuri, care au o finalitate politică.

Terorismul promovează interese, ambiții și mesaje, fondate pe uzul intimidării, al amenințării, al forței și al violenței. Acesta reprezintă exploatarea conștientă a terorii, gradul de teamă fiind generat de însăși natura crimei respective, de modul de comitere, de absurditatea și de inutilitatea ei privind numărul de pierderi de vieți omenești și de pagube materiale deosebite².

Trăsături generale ale fenomenului terorism

Organizațiile teroriste nu sunt privite doar ca simple grupări de ideologi fanatici, ci sunt tot mai mult asociate cu diferite tipuri de organizații, în care membrii lor au motivații cât se poate de legitime, iar scopul principal îl reprezintă realizarea unor obiective, în special de natură politică. Ceea ce le distinge de acestea din urmă este violența folosită ca mijloc de îndeplinire a scopurilor, și nu scopul pentru care au fost constituite și funcționează.

Comparativ cu forțele militare, mai numeroase și legitim constituite, organizațiile teroriste beneficiază de o serie de avantaje: surpriza în acțiune,

o zonă de operații, în general, strict determinată, o foarte bună cunoaștere a zonei de acțiune, una sau mai multe baze logistice în interiorul zonei lor de acțiune, de cele mai multe ori în foarte bune condiții de conspirativitate. Acest lucru implică o dificultate majoră în ceea ce privește reperarea și distrugerea lor de forțele de ordine sau de cele militare, în zona în care organizațiile teroriste acționează.

În acest context, este de subliniat faptul că acțiunile teroriste au devenit mult mai particulare, în sensul în care necesită resurse materiale relativ minore, sisteme de comunicații simple și eficiente la distanță mică, care dau o anumită autonomie ori chiar independență acțională față de nevoile logistice, acestea fiind mult mai reduse³.

O caracteristică importantă a atacurilor teroriste este aceea că, de obicei, se soldează cu victime nevinovate și întâmplătoare. Prinuciderea sau rănirea de oameni, teroriștii își promovează țelurile sau șochează audiența țintei. În multe cazuri, terorismul este privit ca arma celor slabi împotriva celor puternici, deoarece motivele aflate în spatele acțiunilor lor sunt realități politice ale lumii occidentale. În plus, chiar dacă un act terorist suicidal eșuează sau chiar dacă structurile guvernamentale de combatere a terorismuluiucid un lider terorist, rezultatele unui atentat sunt, adesea, în favoarea grupării teroriste prin martirizarea celui căzut și prin elogierea cauzei sale.

Pentru atingerea obiectivelor propuse, organizațiile și grupările teroriste apelează la o mare varietate de forme și de procedee de acțiune, fiecare cu caracteristici proprii. Statisticile ultimilor treizeci de ani demonstrează că aproape 95% dintre acțiunile teroriste înregistrate în întreaga lume se încadrează în următoarele tactici (procedee) de bază: atentate cu bombe, asasinat, atacuri sinucigașe, atacuri armate, răpiri, deturnări și luări de ostatici. În concept întrunit, orice acțiune teroristă nu este, în ultimă instanță, decât o variantă a celor prezentate mai sus.

La începutul secolului al XXI-lea esența terorismului a rămas la fel de primitivă, în raport cu stadiul civilizației, o „evoluție” dramatică pentru omenire, cunoscând însă metodele și mijloacele de punere în practică a acestuia, precum și capacitățile de a lua în vizor ținte de nivel strategic. Varietatea metodelor și procedeele folosite în acțiunile teroriste determină creșterea, de la an la an, a numărului actelor teroriste și a pericolozității

acestora. Ele sunt într-un fel diametral opuse caracteristicilor societății democratice moderne și simetrice cu acestea, prin natura faptului că strategiile și tacticile folosite de teroriști fac parte din sfera asimetriei ingenioase, violente, crude, răzbunătoare, surprinzătoare și reci. Se mai poate adăuga că, în lumea globalizată de astăzi, teroriștii își pot atinge țintele mult mai rapid, în condițiile în care obiectivele potențiale sunt permanent expuse, iar știrile și ideile subversive care îi pot determina pe oameni să devină partizani ai unor cauze teroriste pot fi răspândite cu ușurință și cu rapiditate, datorită rețelelor de comunicații globale.

Terorismul de astăzi a căpătat o dimensiune globală prin cel puțin două aspecte. Primul este cel al posibilității de circulație nestingherită în orice parte a lumii a teroriștilor, inclusiv a unor lideri cunoscuți ai organizațiilor teroriste, care se folosesc, în acest scop, de identități false și care beneficiază de facilități de călătorie similare cu cele ale turiștilor sau ale oamenilor de afaceri din țările democratice. Acest lucru le permite să studieze în detaliu obiectivele pe care urmăresc să le atace, să execute diferite operațiuni bancare și monetare, să atragă prozeliți de partea cauzei grupului terorist din care fac parte etc.

Al doilea aspect al globalizării terorismului rezidă în faptul că teroriștii și-au extins la maxim aria de desfășurare a activităților logistice proprii, dar și a acțiunilor operative întreprinse, determinând o monitorizare dificilă a demersurilor lor de organizare și de planificare de către structurile de prevenire a terorismului⁴. Teroristul este un inamic invizibil, disimulat, pierdut în mulțime, fără semne distinctive. El face parte dintr-un sistem de comandă și control organizat în rețea, având o localizare geografică nedefinită, neclară, dar cu conexiuni sigure, eficiente și durabile, fiind înzestrat, în urma antrenamentelor în tabere speciale, cu răbdare și cu grijă pentru alegerea țintelor și pentru executarea loviturilor. E foarte probabil ca, în viitor, terorismul să își aleagă cu predilecție țintele din domeniul informației, din cel al sistemelor de valori comune ale lumii și, mai ales, din sistemele de valori ale națiunilor. Concepte ca "netwar", "cyberinsurgency" și „terorism informațional” configurează o imagine dramatică a unui război nedeclarat în lumea nedefinită a cyberspațiului – o „a patra dimensiune” –, creată de lanțul nesfârșit al computerelor. Într-adevăr,

războiul, prin intermediul rețelelor informatizate, reprezintă atât o nouă cale de pătrundere în gama conflictelor economice, sociale și politice, cât și un conflict militar în sine⁵.

Conceptualizarea fenomenului de terorism islamic

La baza terorismului, se află organizațiile islamiste și comunitățile formate în jurul moscheilor, care plantează semințele radicalizării, nu neapărat prin recrutarea propriu-zisă a teroriștilor, ci prin politizarea predicilor, care le induc musulmanilor un sentiment de victimizare. În aceeași ordine de idei, se cultivă la scară largă ura populației islamice față de nonmusulmani și față de alte segmente sociale, precum homosexuali sau persoane de sex feminin, care se manifestă prin solicitări în masă de egalitate socială și prin refuzul de a purta vălul sau burka.

În acest sens, observăm faptul că, între islam și islamism, trebuie făcută o distincție fundamentală. Islamul este credința unui miliard și jumătate de oameni din toată lumea. Islamismul este ideologia politică, ce pretinde impunerea Shariei, sau a legii sfinte islamice, în întreaga lume. Acești islamiști, persoane care consideră că islamul este o forță politică și de guvernare, pot genera comportamente de tipologia problemelor sociale. Cu toate acestea, trebuie admis faptul că există și musulmani moderați. Sunt reformatorii, care vor să facă islamul compatibil cu libertățile și cu drepturile tuturor cetățenilor, dar și cu societatea secolului al XXI-lea.

De asemenea, statutul acestora poate deveni de o gravă dualitate, în sensul în care ei sunt și victime proprii ale islamiștilor, care consideră că aceștia nu sunt musulmani îndeajuns⁶.

Sub alt aspect, putem aprecia că islamul percepe civilizația occidentală ca sediu al răului, al ilegitimității și al decadentei, respingând orice altă religie, inclusiv cea preislamică. Islamul fundamentalist – ca religie care se vrea sinonimă cu politica și cu guvernarea – este incompatibil cu drepturile lumii occidentale și cu libertatea, în sensul în care o înțelegem noi, și cu toate instituțiile familiare modului de viață occidental, mai precis cu legile create de către oameni și cu drepturile omului de a se adapta, de a progresa și de a se moderniza. Într-o democrație, legile sunt o creație a omului, ca urmare a subiectivismului

lor, a gândirii, a judecății și a rațiunii, ori Sharia reprezintă Cuvântul lui Allah, deci nu este o creație a omului, lucru care elimină subiectivismul, umanul și libera gândire, deci între democrație și islamism există o incompatibilitate totală.

Pentru islamiști, întemeierea califatului este alt semn al apropierei Sfârșitului vremurilor; succesul pe care l-a avut organizația teroristă ISIS, prin întemeierea Statului islamic, este irezistibil și atrage tineri recruți din toată lumea, inclusiv din Europa și din Statele Unite ale Americii, luptători care vor să participe la bătălie, înainte de apocalipsa finală, dându-le acestora un sens ideologic. Fiecare act sângeros comis de ISIS, fiecare asasinat barbar care apare pe paginile de socializare devine legitim, pentru că anunță începutul apocalipsei. Cruzimea este punctul central al metodei lor de guvernare, baza strategiei acestora, cu scopul de a șoca, de a atrage atenția mass-mediei și a descuraja inamicii. Acțiunile lor își propun să împlinească profețiile lui Mahomed în legătură cu apropierea Zilei Judecății. Doctrina lui Mahomed, materializată în Cuvântul primit de la Dumnezeu și transpus în Coran, devine baza fundamentalismului islamic, iar faptul că a fost dat direct de la Dumnezeu, acest Cuvânt este imuabil, neputând fi schimbat, interpretat și trecut prin filtrul gândirii și al subiectivismului. Ceea ce blamează islamiștii azi și ceea ce condamna Mahomed este corupția și imoralitatea (depravarea) occidentalismului, a lumii întregi. Al-Qaeda și aliații săi sunniți islamiști nu doar că au înlăturat de la putere cel mai important guvern secular din regiune, cel din Egipt, dar au și reușit să provoace un război civil în Siria împotriva regimului Bashar al-Assad, care face parte din majoritatea alawită (nonsunnită). Siria este zona unde se află Dabiq, locul considerat de către mulți musulmani teatrul de confruntări finale între forțele islamului și infideli. La fel de important este pragul care trebuie trecut pentru a distruge Iordania și Israelul, un bun motiv pentru care Siria se bucură de o atenție specială, în planul pe 20 de ani, întocmit de Al-Qaeda. Suntem pe punctul de a asista la fuzionarea dintre Al-Qaeda și Statul Islamic. Înainte de Statul Islamic a fost ISIS și înainte de ISIS a fost aripa Al-Qaeda din Irak. Al-Qaeda a evoluat de la o organizație teroristă la o mișcare ideologică model, căreia ISIS și zeci de alte grupări hijadiste i-au jurat credință⁷.

Mixarea fundamentelor Shariei în zona justificării acțiunilor teroriste reprezintă cea

codificare viciată a regulilor pentru viață, decretate de Allah, lucru care poate fi interpretat ca o expresie perfectă a voinței și a justiției sale divine. De aceea este considerată, în acest mediu al cultelor, legea supremă peste toți și toate, indiferent unde trăiește fiecare în parte. Nu există aspect al vieții de care să nu se ocupe Sharia; aceasta guvernează și dictează totul. Fiind legea Statului Islamic, Sharia depășește sfera religioasă și trece în cea publică (având controlul tuturor domeniilor). Aprofundând modalitățile de diseminare a conceptului, putem afirma faptul că musulmanii nu acceptă un alt suveran sau autoritate, dacă nu garantează aplicarea legilor Shariei în integralitatea lor.

În acest sens, orice alt sistem legal, indiferent de cât de atrăgător ar putea părea la o primă vedere, este străin de musulmani și are puține șanse să fie soluția problemelor lor, care ar fi compromis încă de la început. Prin urmare, este deductibil faptul că un singur lucru poate uni fiecare grupare a terorismului islamic pe plan mondial, și anume dorința de a face din Sharia legea locului, pretutindeni pe suprafața Pământului. Toate mesajele de propagandă prin media amintesc obligația de a impune Sharia, în primul rând, în locurile controlate de către musulmani și apoi în toată lumea. „Coranul poruncește ca Sharia să-i conducă mereu pe toți musulmanii din toate colțurile lumii, susține Abdur Rahman Doi, un cercetător al legii islamice din Malaysia.

Jihadiștii nu-și distorsionează religia și, fără un suport evident fundamentalist, violența șocantă a decapitărilor, a crucificărilor și a asasinării femeilor și copiilor nu poate rămâne lipsită de semnificație. Au un sens anume prin care este justificată declanșarea fricii și crearea impresiei persistente că întemeierea califatului este inevitabilă, că susținătorii acestuia nu se vor da în lături de la nimic pentru întemeierea lui. Islamul, ca suport justificativ religios, devine tot mai intolerant nu doar față de cei care încearcă să susțină libertatea și drepturile omului, ci față de milioane de musulmani. Persoanele favorabile moderației și unei abordări clasic liberale, care consideră credința o legătură între Dumnezeu și om, nu ceva impus de autorități, sunt reduse la tăcere și, în unele situații, vâdate și ucise. Aceasta este problema care se transpune ca o reformă necesară și rapidă a Islamului. Dacă susținătorii Islamului ar fi depus eforturi sistematice să-și reformeze religia – disociindu-se de formele sale barbare de

odinioară –, nu ne-am mai găsi acum într-un loc în care religia însăși să fie centrul dezbaterii și, din nefericire, al terorii și al morții de pretutindeni, în sensul comiterii actelor de terorism.

Totala respingere a valorilor occidentale este intenția lor declarată, pe care nu o ascund. Războiul este declarat contra creștinilor, evreilor și tuturor nemusulmanilor, pentru că nu există musulmani și musulmani adevărați, Islamul la origine întemeindu-se pe cuceriri și pe violențe, respingând ideile occidentale. Jhadiștii iau foarte în serios Islamul, care este o religie a războiului, nu a păcii. Radicalismul islamic s-a convertit în cea mai serioasă amenințare la adresa secularismului și capitalismului occidental. Pentru cei care se simt dezamăgiți de materialismul occidental, dezorientați și singuratici, grupări, precum ISIS, vin cu o ofertă completă: locuri de muncă, acceptare, demnitate, precum și sentimentul că se află în tabăra câștigătoare. Așa-zisul Stat Islamic, autoproclamat califat, are nevoie de oameni, de susținători fideli, gata pentru orice sacrificiu. ISIS are nevoie de bărbați care să lupte și să guverneze teritoriile ocupate. Recrutează inclusiv femei tinere, pentru a deveni soțiile luptătorilor, după care le stabilesc în teritoriile ocupate de ISIS și întemeiază familii. Astfel, reușesc să-i atragă pe cei care tânjesc după acțiune și sunt indiferenți la noțiuni, precum cea de patriotism sau de datorie față de comunitate. Ar avea, astfel, șansa de a-și vedea fanteziile realizate și de a trăi într-o lume în care distracția principală este războiul, iar ei sunt eroii.

Luptătorii străini sivesc și scopurilor propagandistice ale organizației, jucând un rol important în războiul psihologic. În primul rând, ISIS îi folosește pentru a dovedi că Islamul este mult mai atrăgător decât cultura materialistă occidentală. ISIS nu este o mișcare de insurgență născută în Irak sau în Siria, chiar dacă majoritatea luptătorilor provin din această regiune. Mai corect spus, ISIS este o organizație mixtă de jihadiști provenind din Orientul Mijlociu, din Afganistan, din Pakistan, din fosta Uniune Sovietică, din Balcani, din Africa de Nord și de Vest, care încearcă să-și impună regulile și valorile pe un teritoriu cât mai vast, indiferent de credințele religioase sau politice ale localnicilor. Extinderea face parte din ideologia ISIS. La fel și violul, sclavia, tortura și genocidul. În plus, ISIS a inventat ceva revoluționar, recreând, totodată, și strategia de luptă teroristă prin transformarea

rețelelor de socializare într-o unealtă de război psihologic, ofensiv, a cărui putere va reprezenta de acum încolo o tactică de luptă importantă⁸.

Lumea islamică este una complicată. Alianțele tribale și naționale sunt alambicate, iar interesele puterilor nonmusulmane în regiune sunt îndreptate către petrolul de aici și centrul de influență dat de Arabia Saudită, fapt care complică și mai mult lucrurile. Totuși, încă de la origini și până în prezent, adepții lui Mahomed nu au decapitat oameni și nici nu au aruncat cu grenade sau cu rachete asupra unor mașini în care erau blocați oameni. Aceste crime sunt săvârșite cu scopul de a șoca și de a intimida, de a adânci prăpastia morală care-i desparte pe teroriști de restul lumii. Legăturile pe care săvârșirea acestor atrocități le creează sunt suficient de puternice încât să dureze o viață întreagă și să supraviețuiască, după ce cauza a fost deja pierdută. Teroriștii speră ca, prin imaginea obținută, să atragă numeroși adepți, fonduri și alte forme de sprijin. În general, luptătorii de gherilă și practicienii crimei organizate, dar și teroriștii vor să aibă relații pozitive cu populația din care provin, ale cărei interese le apără sau de care se sivesc. Există și cazuri în care grupări teroriste atacă șiucid civili fără a mai face deosebirea dintre „ai noștri” și „ai lor”. Astfel, Al-Qaeda a ucis, probabil, mai mulți musulmani decât creștini și evrei, neputând să evite victimele colaterale, sau chiar țintind deliberat uciderea musulmanilor și iții (cazul organizației Al-Qaeda din Irak, condusă, până în 2006, de către liderul Abu Musab Al-Zarqawi, un inamic declarat al și iților)⁹.

Aspecte specifice ale terorismului islamic fundamentalist în spațiul european

Uniunea Europeană se confruntă cu dezvoltarea grupărilor teroriste islamice și în interiorul granițelor sale, ceea ce se datorează, în principal, numărului ridicat de imigranți musulmani care și-au găsit refugiu pe teritoriul său. Problema reislamizării populației musulmane de pe teritoriul european se datorează și politiciii „protecționiste” a unor state europene, care se manifestă prin conservarea tradițiilor naționale și a preceptelor religioase. Occidentul, de regulă, are o poziție de respingere față de tot ceea ce înseamnă influență străină, indiferent că aceasta provine din Orient sau din Europa de Est. Împrejurare în care imigranții musulmani sunt, de regulă, izolați, nu atât printr-o

voință politică, cât prin atitudinea cetățenilor din țara de imigrare. Musulmanii nu sunt asimilați civilizației europene, fiind considerați incompatibili cu tradițiile democrațiilor europene. În acest sens, trebuie menționat că numeroase atacuri teroriste de pe teritoriul Europei au fost săvârșite de către tineri musulmani cetățeni europeni, educați în sistemul de valori european. Astfel, guvernele occidentale trebuie să gestioneze și amenințarea pe care o reprezintă jihadiștii crescuți în propriile țări, care s-au simțit inspirați de predicile Al-Qaeda sau ISIS, dar care nu pot călători spre Siria. ISIS susține că refacerea califatului a trezit extremismul din lumea întreagă. Cel mai probabil, utilizarea conștientă de către organizațiile fundamentaliste a unor forme barbare de violență rezonază cu un public izolat, format din oameni care nu numai că nu se simt îngreșoși de astfel de atrocități, dar care ar putea chiar să încerce să participe la asemenea activități. Publicitatea pe scară largă de care au beneficiat atacurile teroriste, precum cele din Bruxelles, din Ottawa, din Sydney, din Paris, din Londra și din Copenhaga, cele soldate cu victime înjunghiate sau comise cu mașini care intră pur și simplu în mulțimi de oameni, îi entuziasmează și mai mult pe jihadiștii fanatici.

În contextul celor prezentate, Europa se poate constitui atât ca o țintă pentru atentate, cât și ca o posibilă bază de pregătire pentru grupările teroriste. Cu toate acestea, amenințările care au planat asupra Europei s-au datorat, în principal, implicării unor state în războaiele din Orientul Mijlociu (Irak, Afganistan, Siria), și nu unei aversiuni continue și proclamate a lumii arabe împotriva statelor europene, ca în cazul SUA – atentatele teroriste fundamentaliste sunt considerate ca principale forme de agresiune împotriva inamicului numărul unu al lumii islamice. În urma atentatelor teroriste din Europa, un adevăr îngrijorător devine din ce în ce mai evident, și anume că amenințarea teroristă nu provine din școlile religioase din statele musulmane, ci este reprezentată de către cetățenii de religie islamică din statele occidentale, a doua generație de musulmani, care sunt cetățeni europeni. Aceștia nu au fost niciodată într-o tabără de pregătire a unei grupări teroriste, nu au luptat în Irak, în Afganistan sau pe alte fronturi jihadiste și totuși aderă la pregătirea și la comiterea faptelor abominabile. Identificarea „echilibrului conceptual religios” aduce în prim-plan occidentalismul

cu rolul său în spațiul fizic european, mai ales că în secolul al XX-lea occidentalizarea nu a produs rezultatele scontate. La fel cum fascismul sau comunismul au coalizat mase de indivizi nemulțumiți, fundamentalismul islamic unifică simbolurile religioase tradiționale cu ideologia acțiunii revoluționare. „Unitatea prin opoziție” permite tuturor musulmanilor nemulțumiți de confruntarea cu o lume globalizată, pe care sunt pe cale să o piardă, să îmbrățișeze fundamentalismul islamic – ideologie care și-a câștigat legitimitatea, prezentându-se drept singura opțiune la deteriorarea nivelului de trai, a disoluției sistemului cultural, politic și social al lumii musulmane¹⁰.

Pe de altă parte, terorismul islamic este vulnerabil la câteva contraatacuri chiar din interiorul său. Cel mai convingător vine dinspre musulmanii învățați, care pot aduce argumente împotriva interpretării simpliste și violente pe care o dă islamismul. Deja se întâmplă, dar este necesar să se implice mai mulți musulmani, care trebuie să-și dezvolte și abilitățile de comunicare prin intermediul rețelelor media, pentru a putea înfrunta organizațiile teroriste în mediul virtual.

De asemenea, musulmanii moderați trebuie să se asigure că moscheile și comunitățile lor sociale nu sunt dominate sau împânzite de către radicali. În același timp, autoritățile statelor trebuie să-i susțină pe acești oameni și să facă mai mult decât să-i aresteze pe cei suspecți de terorism. Existența acelor musulmani care se simt intimidați de extremiști impune nevoia de protecție a acestora pentru a putea vorbi deschis. De asemenea, companiile care dețin platforme de socializare și-au îmbunătățit deja metodele de protecție. Suntem de părere că acestor companii ar trebui să li se aloce resurse pentru a putea fi cu un pas înaintea teroriștilor.

În altă ordine de idei, Europa va trebui să cheltuiască sume substanțiale în această direcție. Este nevoie de programe dedicate tinerilor – imigranți și nonimigranți – din țările occidentale, care să-i ajute să obțină un loc de muncă, o locuință decentă, să-i ajute să aibă un cuvânt de spus privind modul în care este guvernată țara în care locuiesc și să rămână optimiști cu privire la viitor. Așadar, alternativa la un răspuns militar al Occidentului față de atentatele teroriste îl reprezintă operaționalizarea unei strategii bazate pe dialog, și nu pe intimidare, pe implementarea democrației și pe susținerea

progresului economic, și nu pe dominația teritorială, pe abordarea multiculturală, și nu pe controale la frontieră.

Cu alte cuvinte, o strategie care să ofere un răspuns la fenomenul radicalizării lumii islamice nu este dată de o lume care crede că nu mai are nicio șansă în fața Occidentului hegemonic. Deși terorismul pare o amenințare omniprezentă sau un sistem de acțiuni haotice, care generează o situație aparent fără ieșire, care se reproduce în aproape toate domeniile vieții politice, economice și sociale, acesta nu poate fi controlat și contracarat prin măsuri pierdute într-un sistem vicios. Rezolvarea acestei situații implică soluții multiple, unele directe, radicale și categorice, chiar violente, care urmăresc curmarea răului de la rădăcină, altele indirecte, constând în strategii bine elaborate de reducere a decalajelor și a efectului de falie, de armonizare a relațiilor sociale și internaționale și, pe această bază, de ameliorare a condiției umane.

Totuși, în opinia noastră, singura soluție valabilă pentru rezolvarea conflictelor de orice natură trebuie să rămână dialogul, compromisul. Din nefericire, când își face loc terorismul, rațiunea dispare, înlocuită fiind de fanatism, de orbirea gândirii logice și a valorilor esențiale umane. Deși teroarea înseamnă crimă, indiferent de motivațiile care i se aduc, crima trebuie sancționată drastic de omenire, ea fiind socotită nu numai o gravă încălcare a moralei firești, dar poate fi privită, implicit, religios ca un păcat capital, sancționat de Forța Divină, indiferent cum s-ar numi aceasta de-a lungul istoriei.

Așadar, provocarea terorismului ca act plăcut lui Allah constituie o eroare monstruoasă. Europa este alcătuită din diversitate: există creștini, dar și europeni care au o altă religie sau nu au niciuna și trebuie respectați cu toții. Apărăm libertatea de a îmbrățișa o religie, precum și libertatea de a nu avea nicio religie. Acest lucru caracterizează Europa: libertatea de alegere și toleranța. Europa reprezintă un continent multiethnic, multicultural și multireligios, din care nu putem exclude comunitățile musulmană, hindusă sau budistă, care trăiesc împreună, dându-i o nouă fizionomie.

Concluzii

Câteva elemente caracterizează fenomenul terorism actual și prefigurează evoluția sa în perioada următoare:

- accentuarea terorismului ideologic îndreptat îndeosebi împotriva procesului de integrare regională a unor zone de pe glob, cum se întâmplă în Europa, sau mai nou, în Uniunea Europeană;

- terorismul abordează o strategie bazată pe un puternic impact psihologic. Teroriștii speră ca prin imaginea obținută să atragă numeroși adepți, fonduri și alte forme de sprijin;

- sensibilizând prin formele sale de manifestare chiar și un segment redus al populației, terorismul poate provoca o polarizare a societății, sporindu-și șansele de sprijin în viitor;

- diversificarea terorismului internațional prin apariția și proliferarea unor forme noi în domeniul tehnologic și informațional, cu preponderență a cyberterorismului.

În contextul internațional actual, caracterizat prin complexitate și versatilitate, respectarea și dezvoltarea liberă și demnă a tuturor persoanelor într-un sistem democratic reprezintă un obiectiv major și prioritar. Respectarea și protecția drepturilor omului reprezintă așadar o condiție de normalitate, într-o lume globalizată și interdependentă.

Prin urmare, fenomene, gen terorismul transfrontalier – care nu respectă valorile umane și folosește violența și forța ca instrumente de atingere a obiectivelor proprii –, reprezintă o amenințare la adresa unei coexistențe pașnice, a respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

NOTE:

1 Glenn Beck, *Islamism. Planul secret de creare a califatului*, Editura Corint Books, București, 2016, p. 67.

2 Lucian Stăncilă, *Terorismul provocare a secolului XXI*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, p. 12.

3 Jean-Luc Marret, *Tehnicile terorismului. Metodele și practicile meseriei de terorist*, Editura Corint, București, 2002, p. 46.

4 Mirela Atanasiu, Lucian Stăncilă, *Terorismul – Răul din umbră al începutului de secol*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2014, pp. 77-79.

5 Gheorghe Arădăvoaice, Gabriel Naghi, Dan Niță, *Sfârșitul terorismului?*, Editura Antet, București, 2002, p. 134.

6 Glenn Beck, *Islamism. Planul secret de creare a califatului*, Editura Corint Books, București, 2016, pp. 18-19.

7 *Ibidem*, pp. 42-43.

8 Mark Bourrie, *Isis – Jocul morții: Martiri, asasinat și fascinație*, Editura Corint Books, București, 2016, p. 25.

9 Daniel Biro, *Relațiile internaționale contemporane. Teme centrale în politica mondială*, Editura Polirom, Iași, 2013, p. 140.

10 Cristian Barna, *Jihad în Europa*, Editura Top Form, București, 2008, pp. 109-110.

BIBLIOGRAFIE

Arădăvoaice Gheorghe, Naghi Gabriel, Niță Dan, *Sfârșitul terorismului?*, Editura Antet, București, 2002.

Atanasiu Mirela, Stăncilă Lucian, *Terorismul – Răul din umbră al începutului de secol*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2014.

Barna Cristian, *Jihad în Europa*, Editura Top Form, București, 2008.

Beck Glenn, *Islamism. Planul secret de creare a califatului*, Editura Corint Books, București, 2016.

Biro Daniel, *Relațiile internaționale contemporane. Teme centrale în politica mondială*, Editura Polirom, Iași, 2013.

Bourrie Mark, *Isis – Jocul morții: Martiri, asasinate și fascinație*, Editura Corint Books, București, 2016.

Marret Jean-Luc, *Tehnicile terorismului. Metodele și practicile meseriei de terorist*, Editura Corint, București, 2002.

Stăncilă Lucian, *Terorismul provocare a secolului XXI*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007.

DATE PRIVIND ASIGURAREA SĂNĂTĂȚII OȘTILOR ȚĂRILOR ROMÂNE ÎN PERIOADA MEDIEVALĂ

DATA REGARDING MEDICAL SUPPORT OF THE MEDIEVAL ROMANIAN STATES' ARMIES

DONNÉES SUR L'ASSISTANCE MÉDICALE AUX ARMÉES DES PAYS ROUMAINS DANS LE MOYEN ÂGE

Lt.col.med.drd. Ionuț RĂDULESCU*

În paradigma celebrei aserțiuni a lui Winston Churchill, conform căreia „cu cât privim mai departe în spate, cu atât vom vedea mai departe înainte”, am considerat necesară, utilă și oportună o scurtă analiză sintetică privind modul de organizare a serviciului sanitar, în oștirile Țărilor Române medievale. Apreciez că erorile, dar și reușitele în plan medical, din marile bătălii și din campaniile militare trecute, pot servi ca lecții de istorie, dar și de viață, și de specialitate, noilor generații de medici militari.

In the paradigm of the famous assertion by Winston Churchill, quoted as “The farther back you can look, the farther forward you are likely to see.”, I considered necessary, useful and relevant, a short synthetic analysis regarding the workings of the sanitary service in medieval Romanian state armies. I judge that the errors, mistakes and the successes in the medical field, of the great battles and past military campaigns can serve as history lessons as well as life and practice lessons to the new generations of military doctors.

Dans le paradigme de la célèbre citation de Winston Churchill selon laquelle “plus vous saurez regarder loin dans le passé, plus vous verrez loin dans le futur”, j’ai considéré nécessaire, utile et opportun une brève analyse synthétique de la manière dont l’assistance médicale était assurée au sein des armées des Pays roumains médiévaux.

Les échecs aussi bien que les réussites médicales, au cours de grandes batailles et des campagnes militaires passées, selon moi, peuvent servir de leçons d’histoire, mais aussi de vie et de formation aux nouvelles générations de médecins militaires.

Cuvinte-cheie: Epoca medievală; războaie; ciocniri armate; doctori; chirurghi; bărbieri; vraci; asistență medicală militară; rădvan; spitale militare temporare.

Keywords: Medieval times; wars; armed conflicts; medics; surgeons; barbers; conjure men; military medical support; medical chariot; provisional military hospitals.

Mots-clés: le Moyen Âge; guerres; conflits armées; docteurs; chirurgiens; barbiers; guérisseur; assistance médicale militaire; carrosse; hôpitaux militaires provisoires.

Primele mențiuni istorice privind vracii de pe teritoriul Țărilor Române au apărut în perioada 1487-1492, într-un act de danie către o mănăstire de pe Muntele Athos, în care se regăsește denumirea de „chirurg” dată vraciului respectiv¹. Treptat însă, această îndeletnicire a început să scadă în amploare, în fața concurenței de multe ori neloiale, pe care o făceau bărbierii și chirurgii vremii².

O serie de istoriografi ai medicinei militare românești susțin faptul că, pe teritoriul Țărilor Române, ar fi existat așezăminte, de tipul spitalelor militare, încă din secolul al XV-lea. În acest sens, Aron Pumnul, marele lingvist, filolog și istoric literar, profesor al lui Mihai Eminescu, consemnează, în anul 1865, în lucrarea sa „Privire repede peste două sute șasezeci și șapte din proprietățile așa-numite moșiile mănăstirești”, o legendă locală, conform căreia domnitorul Ștefan cel Mare construisese, în anul 1487, la Pătrăuți, un azil (spital) pentru „infirmi din multe războaie ce a

*Comandamentul Logistic Întrunit
e-mail: drionut2002@yahoo.com

purtat”, aspect neconfirmat însă de niciun alt izvor istoric al vremii.

De asemenea, în cuprinsul relatării călătoriei patriarhului Macarie al Antiohiei prin Țările Române, întocmită de către arhidiaconul acestuia, Paul din Alep, și cunoscută mai ales în traducerea engleză a lui F.C. Balfour, se vorbește despre un adevărat spital militar, denumit „military hospital depot”, existent pe vremea domniei lui Vasile Lupu (1634-1653), în satul Pravicea, din Moldova³. Ulterior, o analiză tehnică aprofundată a traducerii din limba arabă în limba engleză a infirmat această ipoteză, informația textual referindu-se, de fapt, la o feudă de spahii, membri ai unui corp turcesc de cavalerie⁴.

Din scrierile vremii, aflăm că un rol însemnat în tratarea răniților și bolnavilor l-au avut vracii, bărbierii și chirurgii care însoțeau oștile pe timpul ciocnirilor militare, aceștia urmărind, în situația unor plăgi, în primul rând, înlăturarea obiectului pătruns în corpul luptătorilor. Ulterior, plăgile însoțite de hemoragie erau tratate cu alumen calcinat, cu sulfat de cupru etc. Un principiu unanim acceptat era întârzierea cicatrizării prin prelungirea sau prin provocarea supurației plăgilor, substanțele aplicate local în aceste cazuri fiind: terebentina, uleiul de sunătoare, gălbenușul de ou sau diferite unguente din plante, din miere, balsamuri și alte substanțe antiputride.

În cazul rănilor produse prin arme de foc, chirurgul urmărea, în primul rând, îndepărtarea glonțului, iar rănilor însoțite de pierderi de sânge erau tratate cu substanțe antihemoragice, printre care menționăm: alumenul calcinat, sulfatul de cupru, apa de plumb etc. Rănilor produse în luptă și localizate la nivelul diferitelor articulații erau tratate cu substanțe „astringente sau desicative”⁵, cu proprietăți de vasoconstricție, de contractare sau de uscare și de diminuare a secrețiilor, care aplicate pe plagă absorbau puroiul, sau cu „ulei de soc fierbinte”⁶.

Pentru prima dată în Țările Române, bărbierii, categorie aparte de persoane cu abilități de vindecători, au apărut la Brașov, către sfârșitul secolului al XV-lea, iar, ulterior, în cursul secolului al XVI-lea, au luat locul vracilor, aducând cu ei o nouă perspectivă în medicina rudimentară din acele timpuri⁷.

O altă categorie de persoane cu îndeletniciri medicale o constituiau chirurgii, asemănători

bărbierilor și vracilor, cu deosebirea că dețineau, uneori, atestate obținute în țări străine sau documente doveditoare ale pregătirii lor în domeniu de la breasla meșteșugărească de bărbieri-chirurși, fiind deseori chemați să îngrijească sănătatea domnitorilor⁸.

În ceea ce privește apariția primilor medici cu studii universitare în domeniu, pe teritoriul Țării Românești și al Moldovei, trebuie subliniat faptul că titlul în discuție este menționat pentru prima dată abia în anul 1540, în cadrul unui text slavon, atribuit lui Radu Paisie, domnitor al Țării Românești, în perioada 1535-1545, unde este folosit termenul de „dohtor”⁹.

Sub aspect numeric, precizez faptul că bărbierii-chirurși și chirurgii au cunoscut o rapidă înflorire în epoca feudală, cei mai mulți dintre aceștia fiind străini ajunși în Țările Române. Aceștia își practicau meseria în loc deschis, la vederea tuturor, și, pe lângă specializarea lor practică, posedau și un anumit bagaj de cunoștințe teoretice, exercitându-și activitatea nu numai în orașe, ci și la sate. Astfel, în *Pravila moldovenească*, din anul 1646, în cea muntenească, din anul 1652 sau în *Istoria ieroglifică* a lui Dimitrie Cantemir, regăsim informații referitoare la vraci, la bărbieri, la chirurși și la atribuțiile lor, însă, din păcate, o serie întregă de date referitoare la vindecătorii acelor vremuri au rămas nelămurite complet de istorie.

În lumina celor anterior prezentate, se va putea concluziona că, pe teritoriul Țărilor Române, medicina perioadei feudale timpurii era una pur empirică, redusă adeseori la descântece și la farmece, la administrarea aleatorie, fără noimă, de băuturi și de alifii din plante, la ungeri și la tracțiuni ale diverselor părți ale corpului, după tehnici arbitrare, transmise prin viu grai de la o persoană la alta. Ulterior, practici similare au folosit și preoții ortodocși de pe aceste meleaguri, generând așa-numita „medicină ieratică”.

Mai târziu, înființarea statelor feudale române a dus și la îmbunătățirea, într-o oarecare măsură, a sănătății populației, speranța de viață crescând, iar modul de hrănire s-a ameliorat prin cultivarea cu prioritate a grâului, în locul meiului și orzului, și prin creșterea animalelor domestice de mici dimensiuni (oi, porci etc.), toate aceste elemente ducând la o sporire a natalității. Cu toate acestea, sănătatea populației continua să fie serios amenințată de epidemiile unor boli

infectocontagioase, cum ar fi: ciumă, tuberculoză, râie, erizipel, furunculoză, trahom și lepră. Cea mai importantă dintre afecțiunile amintite a fost ciuma, care a afectat acest teritoriu timp de aproape 500 de ani, răspândirea epidemiilor fiind favorizată de războaie, de mișcările populației, de călătorii, de invazii sau de negoț.

Prima mențiune documentară privind apariția ciumei pe teritoriul Țărilor Române datează din anul 1438, atunci când boala și-a făcut apariția la Brașov, urmând apoi teritoriul Moldovei, pentru ca, ulterior, să se răspândească în toate cele trei state românești, în perioada 1476-1480. În acele timpuri, singura modalitate de protecție cunoscută era evadarea din calea bolii, astfel că, în anul 1588, domnitorul Moldovei, Petre Șchiopul, a părăsit în grabă capitala țării, pentru a scăpa din calea cumplitei boli, împreună cu tot personalul de la curtea domnească, timp de peste patru luni¹⁰.

Primele măsuri obiective și raționale de combatere a ciumei pe teritoriul de azi al României au fost luate abia pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, atunci când, începând cu anul 1728, în Transilvania și în Banat au început să fie înființate zone de carantină¹¹. În Țara Românească și în Moldova nu a fost posibil să se ia măsuri de carantină și de închidere a granițelor, întrucât protecția sanitară dintre state ar fi fost luată drept un act de trădare. Cu toate acestea, autoritățile au fost obligate să ia măsuri în fața ravagiilor produse de marea epidemie de ciumă din secolul al XVIII-lea.

În scrierile istorice ale vremii, se atestă faptul că, în perioada respectivă, au fost ridicate spitale special destinate combaterii acestei boli, dintre care amintim: Spitalele Sf. Visarion și Sf. Pantelimon, în Bucureștiul anului 1735, sau Schitul de la Măgura Iașilor din Moldova, loc în care se izolau ciumații în anul 1734.

În timpul războiului ruso-turc, din anul 1769, a avut loc o răspândire masivă a epidemiei de ciumă, medicul militar rus Gustav Orraeus descriind pe larg evoluția acestei epidemii la Iași, în anul 1770, scrierea sa fiind primul document medical în legătură cu această boală, extinsă la momentul respectiv în toată Moldova, un accent deosebit fiind pus pe modul cum se putea răspândi această maladie prin intermediul migrării trupelor¹².

Ciuma acelor ani era foarte frecvent însoțită de tifosul exantematic, boală pătrunsă în Țările

Române din Ungaria și depistată, inițial, în Transilvania. Aceste boli erau des confundate, mai ales din pricina faptului că apăreau concomitent, în urma derulării unor războaie, și erau însoțite de semne și de simptome oarecum asemănătoare, constând în febră crescută și o mortalitate mare.

Secolul al XVIII-lea a adus noutăți importante în domeniu, precum angajarea pe termene lungi de timp a medicilor de curte și înmulțirea marcantă a numărului de vindecători, care se stabileau în orașe. În mod real, de asistența medicală „calificată” beneficiau, în primul rând, domnitorul și membrii familiei domnești, apoi boierii, înaltele fețe bisericești, precum și negustorii și comercianții bogați. Numai după ce se asigura asistența medicală a acestor privilegiați, tămăduitorii enunțați mai sus se îngrijeau și de sănătatea restului populației suferinde.

În special în caz de război, odată cu grija pe care o aveau de sănătatea domnitorului, a familiei sale și a alaiului domnesc de la curte, aceștia se ocupau și de asigurarea asistenței medicale a luptătorilor din oștirea țării¹³. De regulă, doctorul angajat la curtea domnitorului, după finalizarea misiunii sale, nu părăsea țara înainte de a vizita unele dintre orașele și regiunile mai populate atât pentru binele populației, cât și pentru propriul său interes material.

Un medic renumit, chemat de numeroase ori la curtea domnească de la București sau de la Târgoviște, pe parcursul unei jumătăți de secol, a fost Paulus Kyr, care i-a îngrijit pe domnitorii Radu Paisie, Pătrașcu Vodă, Vintilă Vodă, Petru Cercel. Și alți domnitori, cum ar fi Matei Basarab, Vasile Lupu, Grigore Ghica, Radu cel Mare, Neagoe Basarab, Ștefăniță Vodă, Radu de la Afumați sau Petru Șchiopu au avut medici străini, angajați la curțile lor domnești.

Din documentele domnești păstrate în arhiva de la Alba Iulia, reiese faptul că primul medic militar cunoscut, care a servit într-o oaste românească, practicând o chirurgie militară de pionierat, a fost Marco Vraci, din oștirea lui Mihai Viteazul¹⁴. Referindu-se la lupta de la Brașov, din 1 iulie 1603, când oastea lui Radu Șerban a răzbunat uciderea lui Mihai Viteazul, învingând trupele lui Bathory, cronicarul Mihail Seybriger afirmă faptul că „răniții în luptă erau duși la bărbier”¹⁵.

De asemenea, medicul grec Ioan Comnen, originar din insula grecească Lesbos, însoțea

permanet oastea lui Vodă Constantin Brâncoveanu, dintr-un „rădvan”¹⁶, respectiv o trăsură luxoasă cu suspensie pe arcuri și trasă de mai mulți cai, considerată precursora ambulanțelor militare de astăzi.

Izvoarele istorice ale anului 1630 amintesc despre Brecht von Brechtenberg, un medic venit din Alsacia pe meleaguri transilvănene, care a oferit o serie de servicii medicale domnitorilor din Țara Românească și din Moldova¹⁷.

În ultima perioadă a secolului al XVII-lea, în Țara Românească se poate menționa o oarecare preocupare pentru organizarea sanitară, inclusiv în domeniul oastei domnești, existând mai mulți medici publici, plătiți din vistieria statului și angajați pentru a rezolva nevoile medicale ale populației, în timp ce domnitorul avea la curtea sa medici, plătiți din fonduri proprii, respectiv de la „cămara domnească”.

Oastea domnitorului era permanent însoțită de medici în „care de oaste”, veritabile ambulanțe volante ale vremii, care se instalau în anumite localități și funcționau ca „spitale”. Aici, chirurgul acorda îngrijiri luptătorilor răniți, doar atunci când domnitorul sau mai-marii armatei nu aveau nevoie de el. Restul bolnavilor și al răniților erau lăsați în grija populației feminine, din satele pe unde treceau armatele.

O preocupare aparte pentru organizarea serviciului sanitar militar a avut-o Constantin Brâncoveanu, în acest sens stând ca dovadă consemnarea, în condica vistieriei domnești din anul 1697, a 30 de taleri „pentru un rădvan ce s-a cumpărat lui Iacov” și a 33 de taleri „pentru un rădvan ce s-au făcut lui Ianache Doftorul”¹⁸.

De asemenea, aflăm că Ianache Doftorul însoțea oastea domnească în expedițiile militare cu un „rădvan” și cu un „car de oaste”, primind 100 de taleri pentru „cheltuieli ale oastei”, împreună cu un alt doctor, Iacob Pylarino, provenit din insula grecească Kefalonia și cunoscut ca cel care a descoperit prima metodă de vindecare a variolei¹⁹.

În „rădvanele” medicilor amintiți, se găseau substanțe medicamentoase terapeutice, instrumentar sanitar rudimentar, iar în „carele de oaste” erau transportați, probabil, vracii și bărbierii din subordine, dar și bolnavii și răniții care, după primele îngrijiri, erau lăsați în grija locuitorilor din satele întâlnite pe drum.

Demn de luat în seamă este faptul că, dintre cei doi medici ai lui Brâncoveanu, numai Ianache

căpăta bani de la vistieria domnească pentru serviciul sanitar al oștirii, în timp ce Iacov era plătit de la „cămara domnească” și se preocupa, în principal, de îngrijirea domnitorului și a familiei acestuia.

Mai târziu, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, întrucât spitalele existente aveau capacități extrem de mici, de maxim 40 de paturi – Spitalul Sf. Spiridon, de la Iași, – fiind neîncăpătoare în timpul epidemiilor și al războaielor, în caz de nevoie se deschideau spitale temporare.

În perioada ultimelor decenii ale secolului al XVIII-lea, epidemiile de ciumă și de tifos exantematic, bolile sociale, ca sifilisul și tuberculoza, precum și ciocnirile militare de amploare au afectat în mod pregnant atât sănătatea populației, cât și pe cea ostășească, Țările Române fiind forțate să schițeze măsuri de protecție sanitară, ca o formă de reflectare juridico-socială a situației economice date, cea mai importantă măsură antiepidemică fiind instalarea zonelor de carantină.

Tot din această perioadă, datează relatări referitoare la numeroase spitale militare de campanie, instalate de armatele rusă și austriacă în Țările Române, cu ocazia războaielor împotriva Imperiului Otoman. Astfel, în timpul campaniei ruso-turce, dintre anii 1768 și 1774, „a luat ființă, la București, un spital militar rusesc temporar”²⁰.

De asemenea, în timpul războiului ruso-austro-turc, din 1792, trupele austriece pătrunse în Muntenia, sub conducerea prințului Coburg, au organizat lazarete militare vremelnice în București, unul dintre acestea fiind amplasat la Mănăstirea Sf. Sava²¹.

În februarie 1803, Constantin Ipsilanti, domnitorul fanariot al Țării Românești, a luat primele măsuri de reorganizare a armatei, ocazie cu care a apărut ideea organizării primului spital militar permanent în București. Astfel, în data de 18 aprilie 1803, domnitorul scria Vel Spătarului său, în calitate de șef al armatei domnești, să închirieze o casă, unde să poată fi îngrijiți pandurii bolnavi. Această infirmerie a fost înființată în mai 1803, într-o casă închiriată de către domnitor, în mahalaua Mihai Vodă, zonă situată în apropierea actualiei Piețe a Universității din București. Asistența medicală în acest așezământ era coordonată de către „arhiatrosul” Emanoil Persiano, un fel de inspector sanitar al vremurilor, precum și de un chirurg militar, numit Droslovici²².

Mai târziu, în toamna anului 1803, este menționată prezența, în armata lui Ipsilanti, a unui medic militar român, numit Caloian sau Kilian, iar, în același an, medicul Constantin Lambrino era „orânduit la Craiova cu purtarea de grije a bolnavilor ostași”²³.

În timpul Războiului Ruso-Turc, din perioada 1806-1812, Bucureștiul era considerat centrul sistemului de asistență medicală a Armatei Țariste dislocate în zona Dunării. Astfel, în toamna anului 1807, numărul extrem de mare de răniți și de bolnavi, care se îndreptau de pe front spre București, determină comandamentul militar rus să solicite Divanului Țării Românești noi clădiri pentru primirea și pentru adăpostirea acestora. Neputându-se îndeplini aceste cereri, în anul următor, bolnavii au fost cazați, conform ordinului dat de către generalul rus Miloradovici – comandantul trupelor țariste –, chiar la Curtea Domnească din Dealul Spirii, iar din cauza intensificării operațiunilor militare, în anul 1809, au fost folosite, în scopuri sanitare, chiar și construcțiile existente în Mahalaua Dudeștilor. Totuși, principalul spital temporar din oraș a fost cel stabilit și organizat în casele banului Manolache Brâncoveanu.

În aceste condiții, domnitorul a hotărât, în mai 1810, executarea reparațiilor necesare la spitalele ostășești și a ordonat ridicarea unei clădiri, capabile să adăpostească un număr de 700 de bolnavi și de răniți, aceștia urmând să fie evacuați de la Curtea Domnească, din cauza condițiilor neigienice și neprielnice de acolo²⁴.

În aceeași perioadă, sunt semnalate existența unui lazaret cu 100 de paturi, la Mănăstirea Radu Vodă, precum și înființarea a altor două lazarete militare, cu câte 60 de paturi, iar în septembrie 1811 au fost rechiziționate 6 hanuri mari și 11 case boierești din București, divanul dând dispoziții pentru pregătirea unor rezerve în care să poată fi îngrijiți 2.000 de bolnavi²⁵.

În perioada care a urmat anului 1811, din cauza amplificării puternice a acțiunilor militare, spitalele militare ruse existente au devenit insuficiente, fiind create altele noi la București, la Focșani, la Brăila, la Bucov, la Ploiești și la Craiova, ajungându-se la existența, în București, a „nu mai puțin de nouă spitale, în cadrul cărora erau îngrijiți și pandurii oștirii pământene”²⁶.

Concluzii

Perioada Evului Mediu în Țările Române se caracterizează, pe linia serviciului sanitar al armatei, printr-o asistență medicală bazală, rudimentară, cu minime reguli și principii de organizare și de funcționare. Personalul implicat era, în general, unul nespecializat sau semispecializat, de regulă alogen, aflat într-o relație temporară și doar parțial reglementată cu conducerea statelor de atunci.

NOTE:

1 P.P. Panaitescu, M. Constantin, *Documenta Romaniae Historica, Seria B. Țara Românească*, vol. I (1247-1500), Editura Academiei Române, București, 1966, p. 323.

2 Emilia Cioran, *Paul din Alep – Călătoriile patriarhului Macarie din Antiohia în Țările Române, 1653-1658*, București, 1900, p. 123.

3 F.C. Balfour, *Paul of Alep – The Travels of Macarius patriarch of Antioch*, vol. I, Londra, 1836, p. 162.

4 G. Sanda, „Înființarea primelor spitale militare în țara noastră”, *Revista sanitară militară*, nr. 2, București, 1972, p. 213.

5 G.Z. Petrescu, „Ultima boală a lui Matei Basarab”, *Știința medicală*, nr. 4, București, 1929, pp. 8, 26.

6 H.F. Sigerist, *Große Ärzte*, München, 1932, p. 14.

7 P.P. Panaitescu, M. Constantin, *Documenta Romaniae Historica, Seria B. Țara Românească veac XVI*, vol. 3, Editura Academiei Române, București, 1966, p. 158.

8 *** *Istoria medicinei militare românești*, Editura Medicală, București, 1972, p. 78.

9 G. Tocilescu, *534 de documente istorice slavo-române*, București, 1931, p. 339.

10 P.G. Samarian, *Ciuma în trecutul românesc*, Editura Marvan, București, 1932, p. 62.

11 P. Slezak, *Geschichte der Osterreich Sanitatsverwaltung*, Viena, 1956, p. 19.

12 G. Orraeus, *Descriptio pestis quae annis MDCCLXX din Jassia et MDCCLXXI în Moscova grassata est (Descrierea ciumei care a bătuit la Iași, în anul 1770, și la Moscova, în 1771)*, Petersburg, 1784, pp. 10-23.

13 N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. IV, Editura Universitatea București, 2005, p. 124.

14 *** *Istoria medicinei militare românești*, Editura Medicală, București, 1972, p. 98.

15 P.G. Samarian, *Medicina și farmacia în trecutul românesc*, vol. I, Editura Moderna, Călărași, 1938, p. 40.

16 N. Vătămanu, *De la începuturile medicinei românești*, Editura Științifică, București, 1966, p. 178.

17 V.L. Bologa, *Contribuțiuni la istoria medicinei în Ardeal*, Editura Institutului de Arte Grafice Ardealul, Cluj, 1927, p. 46.

18 N. Vătămanu, „Începuturile organizării militare în Țara Românească la sfârșitul secolului al XVII-lea”, vol. XII, *Igiena*, București, 1927, nr. 1/1963, p. 79.

19 *** „Condica de venituri și cheltuieli de la leatul 7202-7212 (1699-1704)”, *Revista Istorică a Arhivelor Românești*, București, 1873, pp. 312-313, 516.

20 V. Bologa, A. Simplăceanu, T. Ghiță, *Contribuții la studiile legăturilor româno-ruse – Un document rusesc important pentru istoria ciumei de la Iași din 1770*, București, 1952, p. 50.

21 G. Barbu, *File dintr-o istorie necunoscută*, Editura Militară, București, 1969, p. 19.

22 *Ibidem*, p. 20.

23 T. Bulat, „Farmaciști și medici la începutul veacului al XIX-lea”, *Arhiva Basarabiei*, vol. IV, nr. 1/1932, p. 4.

24 G. Barbu, *Arta vindecării în Bucureștii de odinioară*, Editura Științifică, București, 1967, p. 147.

25 V.A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. IX, Iași, 1900, p. 274.

26 G. Barbu, D. Berindei, „Viața medicală și sanitară a orașului București în timpul războiului ruso-turc din 1806-1812”, *Analele româno-sovietice, Medicină*, nr. 3/1961, București, pp. 83-85.

BIBLIOGRAFIE

*** *Istoria medicinei militare românești*, Editura Medicală, București, 1972.

*** „Condica de venituri și cheltuieli de la leatul 7202-7212 (1699-1704)”, *Revista Istorică a Arhivelor Românești*, București, 1873.

Balfour F.C., *Paul of Alep – The Travels of Macarius patriarch of Antioch*, vol. I, Londra, 1836.

Barbu G., *Arta vindecării în Bucureștii de odinioară*, Editura Științifică, București, 1967.

Barbu G., Berindei D., „Viața medicală și sanitară a orașului București în timpul războiului ruso-turc din 1806-1812”, *Analele româno-sovietice, Medicină*, nr. 3/1961, București.

Barbu G., *File dintr-o istorie necunoscută*, Editura Militară, București, 1969.

Bologa V.L., *Contribuțiuni la istoria medicinei în Ardeal*, Editura Institutului de Arte Grafice Ardealul, Cluj, 1927.

Bologa V., Simplăceanu A., Ghiță T., *Contribuții la studiile legăturilor româno-ruse – Un document rusesc important pentru istoria ciumei de la Iași din 1770*, București, 1952.

Bulat T., „Farmaciști și medici la începutul veacului al XIX-lea”, *Arhiva Basarabiei*, vol. IV, nr. 1/1932.

Cioran Emilia, *Paul din Alep – Călătoriile patriarhului Macarie din Antiohia în Țările Române, 1653-1658*, București, 1900.

Iorga N., *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. IV, Editura Universitatea București, 2005.

Orraeus G., *Descriptio pestis quae anns MDCCLXX din Jassia et MDCCLXXI ăn Moscova grassata est (Descrierea ciumei care a bântuit la Iași, în anul 1770, și la Moscova, în 1771)*, Petersburg, 1784.

Panaiteescu P.P., Constantin M., *Documenta Romaniae Historica, Seria B. Țara Românească*, vol. I (1247-1500), vol. III, Editura Academiei Române, București, 1966.

Petrescu G.Z., „Ultima boală a lui Matei Basarab”, *Știința medicală*, nr. 4, București, 1929.

Samarian P.G., *Ciuma în trecutul românesc*, Editura Marvan, București, 1932.

Samarian P.G., *Medicina și farmacia în trecutul românesc*, vol. I, Editura Moderna, Călărași, 1938.

Sanda G., „Înființarea primelor spitale militare în țara noastră”, *Revista sanitară militară* nr. 2, București, 1972.

Sigerist H.F., *Große Ärzte*, Munchen, 1932.

Slezak P., *Geschichte der Osterreich Sanitatsverwaltung*, Viena, 1956.

Tocilescu G., *534 de documente istorice slavo-române*, București, 1931.

Urechia V.A., *Istoria românilor*, vol. IX, Iași, 1900.

Vătămanu N., „Începuturile organizării militare în Țara Românească la sfârșitul secolului al XVII-lea”, vol. XII, *Igiena*, București, 1927, nr. 1/1963.

Vătămanu N., *De la începuturile medicinei românești*, Editura Științifică, București, 1966.

COMANDORUL VICTOR (NIȚĂ) VOINESCU – DE LA EROU LA AGENT AMERICAN

*THE COMMANDER VICTOR (NIȚĂ) VOINESCU –
FROM A HERO TO AN AMERICAN AGENT*

*LE COMMANDEUR VICTOR (NIȚĂ) VOINESCU –
DE HÉROS À L'AGENT AMÉRICAIN*

Lect.univ.dr. Florian BICHIR*

Una dintre cele mai mari figuri ale Marinei Regale Române interbelice a fost comandorul Victor (Niță) Voinescu. Prim-comandant al submarinului „Delfinul”¹, comandorul Voinescu a reprezentat un reper atât moral, cât și profesional pentru generații întregi de ofițeri de marină. Prin acest articol, îi aducem un prinos de admirare, cu regretul că numele său este, din păcate, omis din monumentală lucrare „Armata Română în al Doilea Război Mondial (1941-1945)”².

Comandorul Voinescu merită recunoștința noastră, cu atât mai mult cu cât, după instalarea regimului comunist, este urmărit non-stop de către serviciile de informații, pentru atitudinea sa „reacționară”, după cum veți observa într-un document al Securității, pe care îl publicăm în premieră. Viața comandorului de legendă Voinescu ar trebui cercetată de către istoricii militari mult mai în detaliu, pentru că Marina Militară Română are cu ce se mândri.

One of the greatest figures of the Romanian Royal Navy was the commander Victor (Niță) Voinescu. First commander of the "delfin" submarine, Commander Voinescu was both a moral and a professional reference for generations of navy officers. By this article, we bring him a tribute, regretting that his name is unfortunately omitted from the monumental work "The Romanian Army in the Second World War 1941-1945".

Commander Voinescu deserves our gratitude even more since, after the installation of the communist regime, the intelligence services are constantly investigating him for his "reactionary" attitude, as you will see in a document of Security that we publish for the first time. The life of the legendary commander Voinescu should be examined by military historians in detail, because the Romanian Navy has what to be proud of.

Le commandeur Victor (Niță) Voinescu a été l'une des plus grandes personnalités de la Marine royale roumaine. Premier commandant du sous-marin „Delfinul” (le Dauphin), le commandeur Voinescu était à la fois une référence morale et professionnelle pour des générations d'officiers de la marine. On lui rend hommage, par le présent article, tout en regrettant que son nom soit malheureusement omis de l'œuvre monumentale "L'armée roumaine pendant la Seconde Guerre mondiale de 1941 à 1945". Le commandeur Voinescu est digne de notre gratitude, d'autant plus qu'après l'installation du régime communiste, il avait été talonné sans arrêt par les services de renseignement pour son attitude "réactionnaire", selon un document de la Securitate, qu'on va faire paraître pour la première fois. La vie du légendaire commandeur Voinescu devrait faire l'objet d'une enquête beaucoup plus détaillée des historiens militaires, car la Marine militaire roumaine en est très fière.

Cuvinte-cheie: Comandorul Voinescu; Marina Română; agent american; Armata Română; Ministerul de Război.

Keywords: Commander Voinescu; Romanian Navy; american agent; Romanian Army; Ministry of War.

Mots-clés: Le Commandeur Voinescu; la Marine roumaine; agent américain; l'Armée roumaine; le Ministère de la Guerre.

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
Academia Română, Centrul de Istorie
și Civilizație Europeană
e-mail: fbichir@yahoo.com

„Un ofițer bun și de nădejde la mare”

Deși viața sa ar putea umple ușor câteva tomuri, suntem nevoiți, din lipsă de spațiu, să ne mulțumim cu o fișă realizată de către comandor dr. Marian Moșneagu, șeful Serviciului Istoric al Armatei, un reputat istoric naval, care a publicat monumentalul „Dicționarul marinarilor români”³.

Voinescu St. Victor, comandor (n. 2/15 mai 1900, Ploiești – m?)

Părinții: Eufrosina și Ștefan Voinescu

Studii: A absolvit cursurile primare în orașul natal, Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu (1918), Școala de Artilerie, Geniu și Marină (1 iulie 1920), Școala de Aplicație a Marinei (1922), specializare pe submarine, în cadrul flotilei italiene de submarine din La Spezia (1927), Școala Superioară de Război (6 noiembrie 1935), Școala Navală de Război din Paris (1937), la absolvire fiind calificat „ofițer excelent” și apreciat de către comandantul Școlii și Centrului de Înalte Studii Navale, viceamiralul Odend’hal, drept un „ofițer calm și ponderat, posedă deja elementele de bază, a aprofundat toate problemele de ordin tactic. Foarte bun ofițer”.

Grade: Sublocotenent (1 iulie 1920), locotenent (1 iunie 1924), căpitan (10 mai 1930), locotenent-comandor (31 martie 1938), căpitan-comandor (24 ianuarie 1942).

Carieră: La 1 august 1920, a fost repartizat la Divizia de Canoniere. După o activitate scurtă în cadrul Diviziei de Dunăre, la 13 octombrie 1921 a început cursurile Școlii de Aplicație a Marinei, demonstrând că „are un raționament just și solid, bazat pe cunoștințe teoretice frumoase”. După absolvirea Școlii de Aplicație, a fost repartizat ofițer cu torpilele pe distrugătorul „Mărăști” și, ulterior, pe „Mărășești”. La 1 iunie 1924, a fost desemnat comandantul vedetei de siguranță nr. 4 „Maior Giurescu”. La 5 martie 1928, a fost numit în Comisia română de supraveghere a lucrărilor navale din Șantierul de la Fiume, răspunzând de construcția navei-bază și a submarinului „Delfinul”, respectiv de montarea tuburilor lanstorpilor. „Promite a deveni un excepțional marinar și comandant. Merită a înainta la alegere. S-a achitat foarte bine de însărcinarea de a controla execuția tuburilor lanstorpilor la submarin. Ofițer foarte bun și necesar instituției”, aprecia președintele comisiei, comandorul Gheorghe Koslinski. În lunile noiembrie-decembrie 1931, a activat ca membru în

Comisia de recepție a submarinului „Delfinul”. La sfârșitul anului 1931, a revenit în țară. Prin Nota St.M.M. nr. 1734/1932, la începutul anului 1932 a fost numit membru în Comisia de regulamente și manuale, care funcționa pe lângă Inspectoratul General al Marinei. În 1934, a fost admis la Școala Superioară de Război, unde a fost apreciat „printre cele mai bune elemente din clasă”. La 25 iulie 1935, a fost numit în comisia de recepție a submarinului. Ambarcat pe nava-bază CONSTANȚA, împreună cu elevii Școlii Navale a participat la toate probele de recepție a submarinului, înapoiindu-se în țară la 5 decembrie 1935. Prin Î.D.R. nr. 2154, din 19 septembrie 1935, începând cu 1 octombrie 1935 a fost numit comandantul primului submarin românesc, „Delfinul”. În ianuarie 1936, s-a deplasat cu nava-bază, împreună cu întreg echipajul, aflat acum sub comanda sa, la Fiume, unde a condus programul de însușire practică a submarinului și a instalațiilor, ajutat de către ofițerii și mașiniștii din comisia de supraveghere a lucrărilor. La 9 mai 1936, în portul Fiume a avut loc solemnitatea ridicării pavilionului românesc la bordul submarinului „Delfinul”. În cuvântul său, contraamiralul Victor Schmidt, reprezentantul marinei Regale Române, i-a spus: „...Îți încredințez acest pavilion destinat să fluture asupra primului submarin al Marinei Române. Îl vei duce cu demnitate și cinste spre gloria țării și neamului românesc și când va suna ceasul sacrificiului suprem, îl vei apăra până la ultima picătură de sânge”. În ziua de 27 iunie, submarinul a sosit la cinci mile sud de farul Tuzla, unde se afla distrugătorul „Regina Maria” și unde a fost întâmpinat de către comandantul Marinei, viceamiralul Ioan Bălănescu.

„Căpitanul Voinescu va fi comandantul primului nostru submarin în care se pune multă nădejde în formarea viitorilor submariniști. În comisia de recepție a conlucrat intens și cu destulă independență la dovedirea calităților submarinului, care avea să-l comande”, anticipa comandantul Diviziei de Mare, contraamiralul Petre Bărbuceanu. „A muncit mult și cu multă pricepere tehnică în Comisia de recepție, căutând să se asigure ca submarinul să corespundă misiunilor sale. Comandant de submarin de mare nădejde”, era încredințat și comandantul Marinei, viceamiralul Ioan Bălănescu. În 1939, a fost brevetat ofițer de stat major și de Marina Militară română. A fost președintele Comisiei de recepție a motoarelor „Diesel” și electrice, cumpărate, în

1939, din Germania, pentru construcția celor două submarine care urmau să fie construite în Șantierul Naval Galați. În a doua jumătate a anului 1939, a fost trimis în Anglia, în calitate de președinte al Comisiei de recepție a celor trei torpiloare tip „Vosper”. Cu această ocazie, începând cu 1 noiembrie, a recepționat torpilele model „Whitehead”, necesare vedetelor. „Pune mult suflet în serviciu, în special se ocupă cu dragoste de Grupul Submarine și Vedete Rapide. Un ofițer bun și de nădejde la mare”, aprecia comandantul Marinei Militare, viceamiralul Petre Bărbuneanu. În prima parte a războiului, a fost șeful Grupului de Submarine și Torpiloare, pentru ca, din 23 iulie 1944, să fie mutat disciplinar la Depozitele Fluviale de la Țândărei, subordonate CFFI. Între anii 1942 și 1943, a fost președintele Comisiei de recepție a vedetelor torpiloare tip „Power” și a condus Comisia de recepție a submarinelor „Marsuinul” și „Rechinul”, construite la Galați. Între 13 septembrie și 20 octombrie 1943, a fost trimis în Turcia pentru a pregăti motonavele „Transilvania” și „Basarabia”, care urmau, la cererile imperative ale germanilor din ASM, să fie aduse în țară pentru a fi transformate în crucișătoare auxiliare și folosite pe Frontul de Răsărit. Întrucât a tergiversat operațiunea, misiunea militară germană l-a acuzat de sabotaj și a dispus anchetarea și pedepsirea sa. Printr-o rezoluție a Ministerului de Război român, a fost trimis în fața Consiliului de Onoare, dar s-a constatat că „măsurile luate contra ofițerului, ca urmare a acestei trimiteri, rămâne constatarea că comportarea ofițerului a fost greșită”.

Distincții/decorații: „Coroana României”, în grad de cavaler (ÎDR nr. 7306/1931), „Crucea Comemorativă 1916-1918”, fără barete (1932), Medalia comemorativă „Regele Carol al II-lea”, clasa a II-a (15 august 1936, Brevetul nr. 68, din 15 august 1936). Prin ÎDR, nr. 1768, din 3 octombrie 1944, a fost decorat cu Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a „pentru curajul, sângele rece și destoinicia cu care a condus distrugătorul «Regele Ferdinand» și «Grupul Vedete Torpiloare». În cursul operațiunilor cu „Grupul de Vedete”, atacă un submarin în regiunea Mangalia, și, în operațiile contra forțelor navale inamice care blocau Odesa, reușește (față de forța inamică mult superioară) să atace cu torpile și să se derobeze, salvând situația navelor sale. În ziua de 1 decembrie 1941, vine în

ajutorul distrugătorului „Regina Maria” pentru respingerea atacurilor de submarine și concură la scufundarea unui submarin.

„În ziua de 16 decembrie 1941 contraatacă submarinele inamice, reușind să scape convoiul și să scufunde un submarin, prin manevre îndrăznețe și prin atac. În decursul a 32 de misiuni, străbătând peste 7.000 mile, între Constanța Sud – Odesa – Bosfor, prin zone minate sub controlul inamicului, înfruntând atacuri de submarine, reușind ca, prin abilitatea manevrelor și impetuoșitatea contraatacurilor, sale să-și salveze nava și vasele de sub protecție și ducând spre glorie nava și echipajul”⁴.

După 23 august 1944, „activitate antisovietică, antidemocratică și antiguvernamentală”

Aproape în mod firesc, am putea spune, după instalarea la putere a regimului comunist, comandorul Victor Voinescu a intrat în vizorul serviciilor de informații românești, controlate de către sovietici. Publicăm, mai jos, un document din Dosarul de Urmărire (Informativ) al comandorului.

„Dos. S.S.I. 0145 Fila 4, 5 și 6.

21 aprilie 1948.

Comandor Voinescu Victor, născut la 15.05.1900, în Ploiești, fiul lui Ștefan și Eufrosina, domiciliați în Craiova.

Căsătorit cu Ecaterina Paula, de origine etnică greacă, nu au copii.

A făcut Șc. Sup. de Război în Franța și Șc. Sup. de Submar. în Italia.

Promoția 1 Iulie 1920, ieșind cu nota «Bine».

Dreptul de ofițer de Stat Major l-a obținut în Franța.

A făcut parte din următoarele unități și a avut funcțiile arătate mai jos:

Comand. Forțelor Fluviale – Șef de Stat Major.

Direcția Transporturi – ofițer de Stat Major al Marinei.

Școala Superioară de Război – Subdirector.

Comandantul Distrugătorului «Regele Ferdinand I».

Comandantul Centrului de Instrucție Submarine și Vedete Torpiloare.

Divizia de Mare – Șef de Stat Major.

Comandantul Grupului Submarine și Vedete Torpiloare.

Comandamentul Forțelor Maritime – Șef de Stat Major.

Din punct de vedere profesional, este calificat ca un bun ofițer de marină, bun comandant de navă și bun organizator.

În ceea ce privește moralul, are anumite scăderi, care eclipsează valoarea profesională. Pentru modul cum a exploatat o grădină de zarzavat a depozitului Maritim, a fost pedepsit cu mutare disciplinară și 30 de zile de arest. Afemeiat, ocupându-se mare grijă, căci îl preocupă mult tot ce se poate spune despre persoana lui. Are dorință după funcții înalte, îl face să folosească orice mijloc posibil, numai de a fi într-o situație bună. Nepăsător, firea omului care nu se omoară prea mult cu firea și pe care nu-l pasionează prea mult treburile serviciului. În campania de est a luat parte la operațiuni navale din Marea Neagră, în calitate de comandant de vas (distrugător), pentru care a fost răsplătit de nemți cu Vulturul German Cls. I și Crucea de Fier Cls. I și a II-a. Sub raportul ideilor politice, Comandorul Voinescu, în trecut, a avut cultul bunelor relații cu toate partidele politice.

După 23 August 1944, a dus o activitate reacționară, bazându-se pe influența ce o are asupra ofițerilor și în special a celor tineri, fiind un bun orator, având darul convingerii.

Face parte din grupul C. Amiral Roman August, C-dor Niculaescu C-tin, C-dor Ing. Dimitriu Traian și Cpt. Comandor Mocanu Gheorghe, care pentru activitate antisovietică, antidemocratică și antiguvernamentală întreg grupul a fost pus în concediu nelimitat, la 25.10.1945, de către Ministrul de Război.

De la data punerii în concediu, c-dorul Voinescu a trecut și mai activ la acțiune, căutând prin diferite avertismente să intimideze ofițerii care au pornit pe linie democratică.

Face parte din Gruparea Sportivă «Iacht Club Regal Român», împreună cu tot grupul de mai sus, căutând a polariza cât mai mulți ofițeri de marină, lumea civilă și ofițeri din alte arme.

La 14.06.1946 se semnalează că mai mulți ofițeri din marină, printre care se află și Voinescu Victor, pentru convingerile lor antidemocratice, fac propagandă în rândurile ofițerilor tineri, afirmând că Marina Regală va primi vase de război de la anglo-americieni și acei care se vor opune spiritului actual al conducerii de azi a marinei vor primi în viitor comenzi în nave și alte promisiuni.

La 17.06.1946, Col. Voinescu V. merge în propagandă la Constanța, unde are agenții lui și ia contact cu Cpt. C-dor Ghezzo Eduard, fost implicat în afacerea cu grădina de zarzavat a comandamentului și depozitelor maritime de echipaje și materiale, în a cărui casă a locuit și luat contact cu Comandorul C. Hristu, C-dor Simionescu Gh. și Locot. Marghilotu.

Are dese reuniuni la el acasă, unde invită pe ofițerii de marină și în special pe cei tineri cărora le recomandă rezistența continuă, împărțindu-le funcțiuni în noile ministere și în curând războiul va porni și țara va fi salvată din gheara sovietelor și a guvernului trădător.

06.07.1946 – a vizitat Parchetul Militar al Curții Marțiale, unde se instruieste cazul petrecut la S.S. al Marinei, la 20.05.1946, și a cerut procurorului instructor cu un aer de comandă să-l lase să vadă pe implicați, sub cuvintele «băieții mei».

De asemenea, ia parte activ la întrunirile de la Academia de Științe (amfiteatrul Negreanu), Secția Genul Militar, unde, în ziua 27.11.1946, a ținut o conferință prin care caută să arate pagubele enorme suferite de Anglia, din cauza submarinelor germane. La această conferință, a participat și arhiducesa Ileana.

1 Febr. 1947, C-dor Voinescu din cadrul C.D. a dat o masă în apartamentul ce-l ocupa la Șc. de Război, la care au participat ofițeri de marină trecuți în C.D. și cunoscuți ca reacționari notorii.

A doua zi, C-dor Voinescu, discutând cu ofițerii din Școala de Război, a adus injurii și amenințări conducerii actuale din Comandamentul Armatei, spunând: „Le sunt numărate zilele”.

23.03.1947, în prezent se ocupă cu punerea bazelor și organizarea sediului Soc. de transport maritim «AMEROM» în recrutarea marinarilor cari vor deservi vasele acestei societăți, Comandorul Voinescu are grijă să aleagă numai pe cei care militează în partidele politice din opoziție.

În acest scop a organizat la C-ța un sindicat neautorizat al marinarilor din C.D., unde întreține un focar reacționar puternic.

Are legături cu mari industriași și capitaliști pe ale căror interese le susține și le propagă / Ex. Furnurache, Fabrica Tudor și Caranfil (Soc. Anonimă).

26.03.1947, se semnalează că C-dor Voinescu Victor activează din partea ofițerilor de marină împreună cu mai mulți ofițeri pe lângă Crucea Roșie

Americană, în acțiunea de ajutorare a Moldovei și diferite afaceri.

Aci, punându-se bazele de felul cum să fie ajutată populația înfometată.

De remarcat că atât conducerea, cât și membrii acestui comitet sunt militari din C.D., cunoscuți ca reacționari notorii, unii chiar militanți în P.N.Ț”⁵.

Bănuit de „spionaj în favoarea SUA” – conform unei marote intrate în mentalitatea bolnăvicioasă a Securității –, comandorul Victor Voinescu va fi urmărit asiduu până în anul 1958.

Toate alegațiile s-au dovedit a fi false. Comandorul Victor Voinescu a fost doar un ofițer de marină care și-a iubit profesia și țara.

NOTE:

1 Florian Bichir, *Corsarii uitați ai adâncurilor. Delfinul, Rechinul, Marsuinul*, Editura Militară, București, 2014.

2 Alesandru Duțu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *Armata Română în al Doilea Război Mondial 1941-1945*, Editura Enciclopedică, București, 1999.

3 Marian Moșneagu, *Dicționarul marinarilor români*, Editura Militară, București, 2008, pp. 503-505.

4 *Ibidem*.

5 Arhiva CNSAS (ACNSAS) – Fond Informativ, *Dosar I 549747*, două volume.

BIBLIOGRAFIE

Bichir Florian, *Corsarii uitați ai adâncurilor. Delfinul, Rechinul, Marsuinul*, Editura Militară, București, 2014.

Duțu Alesandru, Dobre Florica, Loghin Leonida, *Armata Română în al Doilea Război Mondial 1941-1945*, Editura Enciclopedică, 1999.

Moșneagu Marian, *Dicționarul marinarilor români*, Editura Militară, București, 2008.

Arhiva CNSAS (ACNSAS) – Fond Informativ, *Dosar I 549747*, două volume.

ISSN (on line) 2065 - 8281

Lucrarea conține 142 de pagini.

COPYRIGHT: Sunt autorizate orice reproduceri fără perceperea taxelor aferente cu condiția precizării sursei.

Publicație științifică indexată în baza de date internațională CEEOL.

Șoseaua Panduri, nr. 68–72, sector 5, București
e-mail: buletinul@unap.ro
Tel.: 021-319.59.69; 021-319.48.80/0215; 0453

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I”
(Editură cu prestigiu recunoscut de Consiliul Național de Atestare a Titlurilor,
Diplomelor și Certificatelor Universitare)

ISSN 1584 - 1928

5 1948490 380033 1 9003